

Bosna i Hercegovina

Praćenje stanja i položaja djece i žena

Istraživanje višestrukih pokazatelja 2011.–2012.

BOSNA I HERCEGOVINA
ISTRAŽIVANJE VIŠESTRUKIH POKAZATELJA
2011.–2012.

Izdavač

UNICEF-ov ured za Bosnu i Hercegovinu

Autori

Aida Pilav
Amela Lolić
Ana Abdelbasit
Dajana Mitrović
Irena Jokić
Miroslav Stijak

Lektor

Edin Tuzlak

Dizajn

Sandra Ozimica

Naslovna fotografija

Almir Panjeta

Štampa

Amos graf

Tiraž

500

Štampano u februaru 2013. godine / Revidirano i izmjenjeno u junu 2014. godine

Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) je međunarodni program istraživanja domaćinstava razvijen od strane **Dječijeg fonda Ujedinjenih nacija** (UNICEF), kojim se obezbjeđuju ažurne informacije o djeci i ženama te mjere ključni pokazatelji koji omogućavaju praćenje napretka u odnosu na Milenijumske razvojne ciljeve i druge međunarodne obaveze.

MICS za Bosnu i Hercegovinu 2011.–2012. proveden je krajem 2011. i početkom 2012. godine. U provedbi su učestvovali **Federalno ministarstvo zdravstva (FMZ), Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (MZSZ RS) i Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine (ZZJZ FBiH: implementirajuća institucija za Federaciju Bosne i Hercegovine)** a u saradnji s **Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS)**. Finansijsku i stručnu podršku pružili su UNICEF te **Organizacija Ujedinjenih nacija za rodnu jednakost i osnaživanje žena (UN Women)**, koja je podržala aktivnosti pripreme glavnog okvira uzorka. Dodatnu finansijsku podršku obezbijedili su **Populacijski fond Ujedinjenih nacija (UNFPA) i Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR)**.

Istraživanje je provedeno kao dio četvrtog globalnog ciklusa MICS istraživanja (MICS4). Detaljne informacije o globalnom MICS programu mogu se naći na www.childinfo.org.

Preporučeni način navođenja studije:

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo zdravstva, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine. (2013.). *Istraživanje višestrukih pokazatelja (MICS) za Bosnu i Hercegovinu 2011.–2012.: završni izvještaj* Sarajevo: UNICEF.

BOSNA I HERCEGOVINA

ISTRAŽIVANJE VIŠESTRUKIH POKAZATELJA

2011.–2012.

Završni izvještaj

Februar, 2013.

Zbirna tabela rezultata¹

Pokazatelji Istraživanja višestrukih pokazatelja (MICS) i Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG), Bosna i Hercegovina, 2011.–2012.

Oblast	MICS4 pokazatelj	MDG pokazatelj	Pokazatelj	Vrijednost	
ISHRANA					
Stanje uhranjenosti			Prevalenca pothranjenosti (manja težina u odnosu na uzrast):		
	2.1a	1.8	umjerena i ozbiljna pothranjenost (- 2 SD)	1,6	procenata
	2.1b	1.8	ozbiljna pothranjenost (- 3 SD)	0,9	procenata
			Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast):		
	2.2a		umjerena i ozbiljna zakržljaloost (- 2 SD)	8,9	procenata
	2.2b		ozbiljna zakržljaloost (- 3 SD)	3,8	procenata
			Prevalenca mršavosti (manja težina u odnosu na visinu):		
	2.3a		umjerena i ozbiljna neuhranjenost (- 2 SD)	2,3	procenata
	2.3b		ozbiljna neuhranjenost (- 3 SD)	1,6	procenata
	Dojenje i ishrana novorođenčadi	2.4		Djeca ikada dojena	95,3
2.5			Rani početak dojenja	42,3	procenata
2.6			Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	18,5	procenata
2.7			Nastavljeno dojenje nakon navršene prve godine života	12,4	procenata
2.8			Nastavljeno dojenje do druge godine života	12,2	procenata
2.9			Pretežno dojenje do šestog mjeseca života	45,8	procenata
2.10			Period trajanja dojenja	8,0	mjeseci
2.11			Hranjenje na flašicu s cuclom	79,5	procenata
2.12			Uvođenje čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane	71,3	procenata
2.13			Minimalna učestalost hranjenja	72,2	procenata
2.14			Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	18,2	procenata
Mala porođajna težina	2.15		Učestalost hranjenja mlijekom djece koja ne doje	90,7	procenata
	2.18		Niska porođajna težina (masa) novorođenčadi	3,1	procenat
	2.19		Novorođenčad vagana nakon porođaja	97,8	procenata
ZDRAVLJE DJECE					
Vakcinacije	3.1		Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	97,8	procenata
	3.2		Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	85,1	procenat
	3.3		Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	85,5	procenata
	3.4	4.3	Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole parotitisa (MRP)	79,9	procenata
	3.5		Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	83,9	procenata
Njega tokom bolesti	3.8		Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	54,6	procenata
	3.9		Traženje pomoći u slučaju sumnje na upalu pluća	86,9	procenata
	3.10		Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	76,2	procenata
Upotreba čvrstog goriva	3.11		Čvrsto gorivo (korišteno kao glavni energent za pripremanje hrane)	69,5	procenata
VODA I SANITACIJA					
Voda i sanitacija	4.1	7.8	Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	99,6	procenata
	4.2		Pročišćavanje (kondicioniranje) vode za piće	8,5	procenata
	4.3	7.9	Korištenje poboljšane sanitacije	94,3	procenata
	4.4		Uklanjanje dječijih fekalija na siguran način	19,6	procenata
	4.5		Mjesto za pranje ruku	97,9	procenata
	4.6		Dostupnost sapuna	98,6	procenata

¹ Vidjeti Dodatak E za definiciju pokazatelja.

Oblast	MICS4 pokazatelj	MDG pokazatelj	Pokazatelj	Vrijednost	
REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE					
Kontracepcija i nezadovoljene potrebe	5.1	5.4	Stopa rađanja među adolescenticama (žene u dobi od 15 do 19 godina)	8	promila
	5.3	5.3	Stopa prevalencije kontracepcije	45,8	procenata
	5.4	5.6	Nezadovoljene potrebe	9,0	procenata
Zdravlje majke i novorođenčeta	Pokrivenost prenatalnom zaštitom:				
	5.5a	5.5	najmanje jednom od strane stručnog osoblja	87,0	procenata
	5.5b	5.5	najmanje četiri puta od strane bilo koga	84,2	procenata
	5.6		Sadržaj prenatalne zaštite	85,2	procenata
	5.7	5.2	Prisustvo stručne osobe pri porođaju	99,9	procenata
	5.8		Porođaji u zdravstvenim ustanovama	99,7	procenata
5.9		Porođaji carskim rezom	13,9	procenata	
RAZVOJ DJETETA					
Razvoj djeteta	6.1		Podrška učenju	95,1	procenat
	6.2		Očeva podrška učenju	76,2	procenata
	6.3		Podrška učenju: knjige za djecu	55,8	procenata
	6.4		Podrška učenju: predmeti za igru	56,0	procenata
	6.5		Neadekvatan nadzor djece	1,6	procenata
	6.6		Indeks ranog rasta i razvoja djece	96,4	procenata
	6.7		Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	13,1	procenat
OBRAZOVANJE					
Pismenost i obrazovanje	7.1	2.3	Pismenost među osobama dobi od 15 do 24 godine:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	99,3	procenata
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	99,9	procenata
	7.2		Spremnost za školu	16,3	procenata
	7.3		Neto stopa prijema u osnovnu školu	83,2	procenata
	7.4	2.1	Neto stopa pohađanja osnovne škole (prilagođeno)	97,6	procenata
	7.5		Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođeno)	91,8	procenata
	7.6	2.2	Djeca koja dostignu završni razred osnovne škole	99,5	procenata
	7.7		Stopa završavanja osnovne škole	146,1	procenat
			Neto stopa završavanja osnovne škole	91,5	procenata
7.8		Stopa prelaska u srednju školu	96,9	procenata	
7.9		Indeks rodnog pariteta (osnovna škola)	1,00	(omjer)	
7.10		Indeks rodnog pariteta (srednja škola)	1,03	(omjer)	
ZAŠTITA DJECE					
Discipliniranje djece	8.5		Nasilno discipliniranje	55,2	procenata
Rano stupanje u brak	8.6		Brak prije 15. godine života:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	0,4	procenata
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	0,1	procenat
	8.7		Brak prije 18. godine života:		
			žene u dobi od 20 do 49 godina	9,5	procenata
			muškarci u dobi od 20 do 49 godina	0,6	procenata
	8.8		Žene u dobi od 15 do 19 godina trenutno u braku/zajednici		
			0,6	procenata	
		Muškarci u dobi od 15 do 19 godina trenutno u braku/zajednici			
			0,0	procenata	
8.10a		Razlika u godinama između supružnika/partnera:			
		žene u dobi od 15 do 19 godina	(*)	procenat	
8.10b		žene u dobi od 20 do 24 godine	8,8	procenata	
Nasilje u porodici	8.14		Stavovi prema nasilju u porodici:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	4,8	procenata
		muškarci u dobi od 15 do 49 godina	6,0	procenata	

Oblast	MICS4 pokazatelj	MDG pokazatelj	Pokazatelj	Vrijednost	
HIV/AIDS, SEKSUALNO PONAŠANJE I DJECA BEZ RODITELJA					
Znanje i stavovi o HIV/AIDS-u	9.1		Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	43,4	procenata
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	44,9	procenata
	9.2	6.3	Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a među osobama u dobi od 15 do 24 godine:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	47,6	procenata
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	47,4	procenata
	9.3		Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	67,4	procenata
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	49,2	procenata
	9.4		Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	15,1	procenat
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	17,5	procenata
	9.5		Žene koje znaju gdje se mogu testirati na HIV		
				65,4	procenata
			Muškarci koji znaju gdje se mogu testirati na HIV	71,0	procenata
	9.6		Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja		
			0,4	procenata	
		Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	0,8	procenata	
9.7		Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja			
			0,1	procenat	
		Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	1,2	procenata	
9.8		Savjetovanje o HIV-u tokom prenatalne zaštite	10,2	procenata	
9.9		Testiranje na HIV tokom prenatalne zaštite	6,1	procenat	
Seksualno ponašanje	9.10		Žene u dobi od 15 do 24 godine koje nikada nisu imale spolni odnos		
				79,4	procenata
			Muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji nikada nisu imali spolni odnos	52,8	procenata
	9.11		Spolni odnos prije 15. godine života:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	0,1	procenat
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	1,5	procenata
	9.12		Dobna razlika među seksualnim partnerima:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	4,1	procenat
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	0,6	procenata
	9.13		Spolni odnosi osoba koje imaju više partnera:		
žene u dobi od 15 do 49 godina			0,9	procenata	
		muškarci u dobi od 15 do 49 godina	6,5	procenata	
9.14		Korištenje kondoma prilikom spolnog odnosa za osobe koje imaju više partnera:			
		žene u dobi od 15 do 49 godina	(64,4)	procenata	
		muškarci u dobi od 15 do 49 godina	60,9	procenata	
9.15		Spolni odnosi s osobama koje nisu stalni partneri:			
		žene u dobi od 15 do 24 godine	58,8	procenata	
		muškarci u dobi od 15 do 24 godine	93,5	procenata	
9.16	6.2	Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s osobama koje nisu stalni partneri:			
		žene u dobi od 15 do 24 godine	71,4	procenata	
		muškarci u dobi od 15 do 24 godine	71,0	procenata	
Djeca bez roditelja	9.17		Porodično okruženje u kojem žive djeca	0,4	procenata
	9.18		Prevalenca djece bez jednog ili oba roditelja	3,0	procenata

Sadržaj

Oblast	MICS4 pokazatelj	MDG pokazatelj	Pokazatelj	Vrijednost	
PRISTUP MASOVNIM MEDIJIMA I KORIŠTENJE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJA					
Pristup masovnim medijima	MT.1		Izloženost masovnim medijima:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	44,2 procenata	
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	55,8 procenata	
Korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija	MT.2		Korištenje računara:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	93,2 procenata	
				muškarci u dobi od 15 do 24 godine	94,0 procenata
	MT.3		Korištenje interneta:		
žene u dobi od 15 do 24 godine			91,1 procenat		
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	92,1 procenat	
SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE					
Subjektivno blagostanje	SW.1		Zadovoljstvo životom:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	53,5 procenata	
				muškarci u dobi od 15 do 24 godine	49,5 procenata
	SW.2		Sreća:		
			žene u dobi od 15 do 24 godine	92,8 procenata	
				muškarci u dobi od 15 do 24 godine	91,1 procenat
SW.3		Percepcija boljeg života:			
		žene u dobi od 15 do 24 godine	32,7 procenata		
			muškarci u dobi od 15 do 24 godine	35,7 procenata	
KONZUMIRANJE DUHANA I ALKOHOLA					
Konzumiranje duhana	TA.1		Konzumiranje duhana:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	27,3 procenata	
				muškarci u dobi od 15 do 49 godina	39,9 procenata
	TA.2		Pušenje prije 15. godine života:		
žene u dobi od 15 do 49 godina			3,2 procenata		
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	9,4 procenata	
Konzumiranje alkohola	TA.3		Konzumiranje alkohola:		
			žene u dobi od 15 do 49 godina	18,3 procenata	
				muškarci u dobi od 15 do 49 godina	52,7 procenata
	TA.4		Konzumiranje alkohola prije 15. godine života:		
žene u dobi od 15 do 49 godina			1,4 procenata		
			muškarci u dobi od 15 do 49 godina	8,4 procenata	

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

ZBIRNA TABELA REZULTATA	iii	IX PISMENOST I OBRAZOVANJE	77
SADRŽAJ	vii	Pismenost među osobama dobi od 15 do 24 godine	77
PREGLED TABELA	viii	Spremnost za školu	78
PREGLED GRAFIKONA	xi	Pohađanje osnovne i srednje škole	79
SKRAĆENICE	xii		
ZAHVALA	xiii		
SAŽETAK	xiv	X ZAŠTITA DJETETA	86
I UVOD	1	Discipliniranje djece	86
Karakteristike istraživanja	1	Rano stupanje u brak	88
Ciljevi istraživanja	2	Stavovi prema nasilju u porodici	92
II UZORAK I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	3	XI HIV/AIDS I SEKSUALNO PONAŠANJE KOJE POVEĆAVA RIZIK OD PRENOŠENJA HIV-a	95
Dizajn uzorka	3	Poznavanje načina prenošenja HIV-a i zablude o HIV/AIDS-u	95
Upitnici	4	Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV/AIDS-om	103
Obuka i terenski rad	5	Poznavanje mjesta za testiranje na HIV, savjetovanje o HIV-u i testiranje tokom prenatalne zaštite	106
Obrada podataka	6	Seksualno ponašanje koje je povezano s rizikom prenošenja HIV-a	111
Priprema Izvještaja	6		
Upute za čitanje tabela	6	XII PRISTUP MASOVNIM MEDIJIMA I KORIŠTENJE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJA	120
		Pristup masovnim medijima	120
III OBUHVAT UZORKA I KARAKTERISTIKE DOMAĆINSTAVA I ISPITANIKA	7	Korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija	122
Obuhvat uzorka	7		
Karakteristike domaćinstava	8	XIII KONZUMIRANJE DUHANA I ALKOHOLA	125
Karakteristike muških i ženskih ispitanika u dobi od 15 do 49 godina i djece mlađe od pet godina	11	Konzumiranje duhanskih proizvoda	125
Porodično okruženje u kojem žive djeca	14	Konzumiranje alkohola	129
IV ISHRANA	16	XIV SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE	132
Stanje uhranjenosti	16	DODATAK A. Dizajn uzorka	140
Dojenje i ishrana djece	19	DODATAK B. Spisak osoblja uključenog u istraživanje	146
Mala težina pri rođenju	27	DODATAK C. Procjena nivoa uzoračkih grešaka	149
V ZDRAVLJE DJECE	29	DODATAK D. Tabele o kvaliteti podataka	164
Imunizacija	29	DODATAK E. Pokazatelji MICS4 u BiH: brojnici i nazivnici	174
Liječenje oralnom rehidracijom	34	DODATAK F. Upitnici za MICS4 u BiH	181
Njega i liječenje upale pluća antibioticima	38	DODATAK G. Stanje uhranjenosti djece (NCHS/CDC/SZO standard)	244
Upotreba čvrstog goriva	41	DODATAK H. Tabele o obrazovanju prema ISCED klasifikaciji	246
VI VODA I SANITACIJA	45		
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	45		
Korištenje poboljšane sanitacije	50		
Pranje ruku	56		
VII REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE	59		
Fertilitet	59		
Poznavanje metoda kontracepcije	59		
Korištenje kontracepcije	61		
Nezadovoljene potrebe	62		
Prenatalna zaštita	65		
Pomoć pri porođaju	68		
Mjesto porođaja	69		
VIII RAZVOJ DJETETA	71		
Obrazovanje i učenje u ranom djetinjstvu	71		
Rani rast i razvoj	75		

Pregled tabela

Tabela HH.1:	Rezultati anketiranja za domaćinstva, žene, muškarce i djecu mlađu od pet godina.....	7
Tabela HH.2:	Raspodjela članova domaćinstava prema dobi i spolu	8
Tabela HH.3:	Sastav domaćinstava	10
Tabela HH.4:	Osnovne karakteristike žena	11
Tabela HH.4M:	Osnovne karakteristike muškaraca	13
Tabela HH.5:	Osnovne karakteristike djece mlađe od pet godina	14
Tabela HH.6:	Porodično okruženje u kojem žive djeca (djeca s oba roditelja, jednim roditeljem i siročad)....	15
Tabela NU.1:	Stanje uhranjenosti djece	18
Tabela NU.2:	Početak dojenja	20
Tabela NU.3:	Dojenje	22
Tabela NU.4:	Period trajanja dojenja	24
Tabela NU.5:	Dojenje u skladu sa uzrastom djeteta	25
Tabela NU.6:	Minimalna frekvencija hranjenja	26
Tabela NU.7:	Hranjenje na flašicu	27
Tabela NU.8:	Novorođenčad s malom porođajnom težinom (masom)	28
Tabela CH.1 (a):	Vakcinacije u prvoj godini života, BiH	31
Tabela CH.1 (b):	Vakcinacije u prvoj godini života, FBiH	31
Tabela CH.1 (c):	Vakcinacije u prvoj godini života, RS	32
Tabela CH.2:	Vakcinacije prema osnovnim karakteristikama	33
Tabela CH.3:	Rastvori za oralnu rehidraciju	35
Tabela CH.4:	Navike ishrane za vrijeme dijareje	36
Tabela CH.5:	Oralna rehidracijska terapija s nastavljenom ishranom i drugim vidovima liječenja	38
Tabela CH.6:	Prevalenca sumnje na upalu pluća prema osnovnim karakteristikama	40
Tabela CH.7:	Poznavanje dva upozoravajuća znaka upale pluća	41
Tabela CH.8:	Upotreba čvrstog goriva	42
Tabela CH.9:	Upotreba čvrstog goriva prema mjestu kuhanja	44
Tabela WS.1:	Korištenje poboljšanih izvora vode	46
Tabela WS.2:	Pročišćavanje (kondicioniranje) vode u domaćinstvu	48
Tabela WS.3:	Vrijeme potrebno da se dođe do izvora vode za piće	49
Tabela WS.4:	Osoba koja donosi vodu	50
Tabela WS.5:	Vrste toaleta	51
Tabela WS.6:	Korištenje i zajedničko korištenje toaleta	52
Tabela WS.7:	Uklanjanje dječijih fekalija	53
Tabela WS.8:	Voda za piće i sanitarne „ljestve“	55
Tabela WS.9:	Voda i sapun na mjestu namijenjenom pranju ruku	57
Tabela WS.10:	Dostupnost sapuna	58
Tabela RH.1:	Stopa rađanja kod žena u dobi od 15 do 19 godina i ukupna stopa fertiliteta	59
Tabela RH.2:	Poznavanje specifičnih metoda kontracepcije	60
Tabela RH.3:	Poznavanje kontraceptivnih metoda prema osnovnim karakteristikama	61
Tabela RH.4:	Korištenje kontracepcije	62
Tabela RH.5:	Nezadovoljene potrebe za kontracepcijom	64
Tabela RH.6:	Pružatelj prenatalne zaštite	66
Tabela RH.7:	Broj posjeta za prenatalnu zaštitu	67
Tabela RH.8:	Sadržaj prenatalne zaštite	68
Tabela RH.9:	Pomoć tokom porođaja	69
Tabela RH.10:	Mjesto porođaja	70

Tabela CD.1:	Obrazovanje u ranom djetinjstvu	71
Tabela CD.2:	Porodična podrška učenju	72
Tabela CD.3:	Materijali za učenje	74
Tabela CD.4:	Neadekvatni nadzor djece	75
Tabela CD.5:	Indeks ranog rasta i razvoja djece	76
Tabela ED.1:	Pismenost među ženama dobi od 15 do 24 godine	77
Tabela ED.1M:	Pismenost među muškarcima dobi od 15 do 24 godine	78
Tabela ED.2:	Spremnost za školu	79
Tabela ED.3:	Pohađanje prvog razreda osnovne škole	80
Tabela ED.4:	Pohađanje osnovne škole	81
Tabela ED.5:	Pohađanje srednje škole	82
Tabela ED.6:	Djeca koja su dospjela do završnog razreda osnovne škole	83
Tabela ED.7:	Završavanje osnovne škole i prelazak u srednju školu	84
Tabela ED.8:	Rodni paritet u obrazovanju	85
Tabela CP.1:	Discipliniranje djece	87
Tabela CP.2:	Rano stupanje u brak: žene	89
Tabela CP.2M:	Rano stupanje u brak: muškarci	90
Tabela CP.3:	Trendovi ranog stupanja u brak: žene	91
Tabela CP.3M:	Trendovi ranog stupanja u brak: muškarci	91
Tabela CP.4:	Razlika u dobi supružnika/partnera	92
Tabela CP.5:	Stavovi prema nasilju u porodici: žene	93
Tabela CP.5M:	Stavovi prema nasilju u porodici: muškarci	94
Tabela HA.1:	Poznavanje načina za sprečavanje prenošenja HIV-a, zabluda o HIV-u/AIDS-u i sveobuhvatno znanje o prenošenju HIV-a: žene u dobi od 15 do 49 godina	96
Tabela HA.1M:	Poznavanje načina za sprečavanje prenošenja HIV-a, zabluda o HIV-u/AIDS-u i sveobuhvatno znanje o prenošenju HIV-a: muškarci u dobi od 15 do 49 godina	97
Tabela HA.2:	Poznavanje načina za sprečavanje prenošenja HIV-a, zabluda o HIV-u/AIDS-u i sveobuhvatno znanje o prenošenju HIV-a: žene u dobi od 15 do 24 godine	100
Tabela HA.2M:	Poznavanje načina za sprečavanje prenošenja HIV-a, zabluda o HIV-u/AIDS-u i sveobuhvatno znanje o prenošenju HIV-a: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	101
Tabela HA.3:	Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete: žene	102
Tabela HA.3M:	Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete: muškarci	103
Tabela HA.4:	Stavovi prema ljudima koji žive s HIV-om: žene	104
Tabela HA.4M:	Stavovi prema ljudima koji žive s HIV-om: muškarci	106
Tabela HA.5:	Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV: žene	107
Tabela HA.5M:	Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV: muškarci	108
Tabela HA.6:	Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV među spolno aktivnim ženama dobi od 15 do 24 godine	109
Tabela HA.6M:	Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV među spolno aktivnim muškarcima dobi od 15 do 24 godine	110
Tabela HA.7:	Pokrivenost savjetovanjem i testiranje za HIV tokom prenatalne zaštite	111
Tabela HA.8:	Seksualno ponašanje koje povećava rizik od infekcije HIV-om: žene	112
Tabela HA.8M:	Seksualno ponašanje koje povećava rizik od infekcije HIV-om: muškarci	113
Tabela HA.9:	Spolni odnos s više partnera: žene	114
Tabela HA.9M:	Spolni odnos s više partnera: muškarci	115
Tabela HA.10:	Spolni odnos s više partnera: žene u dobi od 15 do 24 godine	116
Tabela HA.10M:	Spolni odnos s više partnera: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	117
Tabela HA.11:	Spolni odnos s osobama koje nisu stalni partneri: žene	118
Tabela HA.11M:	Spolni odnos s osobama koje nisu stalni partneri: muškarci	119

Tabela MT.1:	Izloženost masovnim medijima: žene	121
Tabela MT.1M:	Izloženost masovnim medijima: muškarci	122
Tabela MT.2:	Korištenje računara i interneta: žene u dobi od 15 do 24 godine	123
Tabela MT.2M:	Korištenje računara i interneta: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	124
Tabela TA.1:	Sadašnje i dosadašnje konzumiranje duhana: žene	126
Tabela TA.1M:	Sadašnje i dosadašnje konzumiranje duhana: muškarci	127
Tabela TA.2:	Dob prilikom prvog konzumiranja cigareta i učestalost konzumiranja cigareta: žene	128
Tabela TA.2M:	Dob prilikom prvog konzumiranja cigareta i učestalost konzumiranja cigareta: muškarci	129
Tabela TA.3:	Konzumiranje alkohola: žene	130
Tabela TA.3M:	Konzumiranje alkohola: muškarci	131
Tabela SW.1:	Domene zadovoljstva životom: žene u dobi od 15 do 24 godine	133
Tabela SW.1M:	Domene zadovoljstva životom: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	134
Tabela SW.2:	Zadovoljstvo životom i sreća: žene u dobi od 15 do 24 godine	136
Tabela SW.2M:	Zadovoljstvo životom i sreća: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	137
Tabela SW.3:	Percepcija boljeg života: žene u dobi od 15 do 24 godine	138
Tabela SW.3M:	Percepcija boljeg života: muškarci u dobi od 15 do 24 godine	139
Tabela SD.1:	Raspodjela klastera (primarnih jedinica uzorka) prema stratumu	141
Tabela SD.2:	Procenat izabranih PK-a u okviru uzorka	142
Tabela SD.3:	Raspodjela izabranih PK-a, ažuriranih PK-a i PK-a koji su ušli u uzorak prema administrativnim jedinicama u BiH.	142
Tabela SD.4:	Raspodjela uzorka prema administrativnim jedinicama u BiH i stratumima druge etape ..	143
Tabela SD.5:	Vjerovatnoće izbora prve i druge etape prema stratumu	144
Tabela SD.6:	Prilagođeni (normalizirani) ponderi prema stratumu uzorka	145
Tabela SE.1:	Izabrani pokazatelji za koje su izračunate uzoračke greške, BiH	150
Tabela SE.2:	Uzoračke greške: ukupni uzorak, BiH	152
Tabela SE.3:	Uzoračke greške: gradske sredine, BiH	154
Tabela SE.4:	Uzoračke greške: seoske sredine, BiH	156
Tabela SE.5:	Uzoračke greške: FBiH	158
Tabela SE.6:	Uzoračke greške: RS	160
Tabela SE.7:	Uzoračke greške: BD	162
Tabela DQ.1:	Raspodjela članova domaćinstava prema dobi	164
Tabela DQ.2:	Raspodjela podobnih i anketiranih žena prema dobi	165
Tabela DQ.2M:	Raspodjela podobnih i anketiranih muškaraca prema dobi	165
Tabela DQ.3:	Raspodjela djece mlađe od pet godina u domaćinstvu i upitnika za djecu mlađu od pet godina prema dobi	165
Tabela DQ.4:	Stope anketiranja žena prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava	166
Tabela DQ.4M:	Stope anketiranja muškaraca prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava ..	166
Tabela DQ.5:	Stope anketiranja za djecu mlađu od pet godina prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava	167
Tabela DQ.6:	Cjelovitost izvještavanja	168
Tabela DQ.7:	Cjelovitost podataka za antropometrijske pokazatelje	169
Tabela DQ.8:	Gomilanje kod antropometrijskih vrijednosti	170
Tabela DQ.9:	Opservacija mjesta za pranje ruku	170
Tabela DQ.10:	Opservacija kartona za vakcinaciju	171
Tabela DQ.11:	Prisustvo majke u domaćinstvu i osoba s kojom je popunjavan Upitnik za djecu mlađu od pet godina	171
Tabela DQ.12:	Izbor djece uzrasta od dvije do 14 godina za modul o discipliniranju djece	171
Tabela DQ.13:	Pohađanje škole prema dobi	172
Tabela NU.1 (a):	Stanje uhranjenosti djece (NCHS/CDC/SZO standard)	244
Tabela ED.1:	ISCED: Pohađanje osnovne škole	247
Tabela ED.2 (a):	ISCED: Pohađanje nižeg nivoa srednje škole	248
Tabela ED.2 (b):	ISCED: Pohađanje višeg nivoa srednje škole	249

Pregled grafikona

Grafikon HH.1:	Raspodjela članova domaćinstava prema dobi i spolu, BiH, 2011.–2012.	9
Grafikon NU.1:	Procenat djece mlađe od 5 godina koja su pothranjena, niskog rasta, mršava ili preuhranjena, BiH, 2011.–2012.	17
Grafikon NU.2:	Procenat majki koje su počele dojiti u roku od jednog sata i jednog dana nakon rođenja djeteta, BiH, 2011.–2012.	21
Grafikon NU.3:	Obrazac ishrane djece do dvije godine prema dobi, BiH, 2011.–2012.	23
Grafikon CH.1:	Procenat djece uzrasta 18 do 29 mjeseci koja su dobila preporučene vakcinacije do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života, BiH, 2011.–2012.	30
Grafikon CH.2:	Procenat djece mlađe od pet godina s dijarejom koja su dobila ORT s nastavljenom ishranom, BiH, 2011.–2012.	37
Grafikon CH.3:	Procenat djece mlađe od pet godina s dijarejom koja su dobile ORS ili povećani unos tečnosti, BiH, 2011.–2012.	37
Grafikon WS.1:	Procentualna raspodjela članova domaćinstva prema izvoru vode za piće, BiH, 2011.–2012.	46
Grafikon HA.1:	Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina sa sveobuhvatnim znanjem o načinima prenošenja HIV-a, BiH, 2011.–2012.	98
Grafikon HA.1M:	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina sa sveobuhvatnim znanjem o načinima prenošenja HIV-a, BiH, 2011.–2012.	99
Grafikon DQ.1:	Ukupan broj ženskog i muškog stanovništva u domaćinstvima prema dobi, BiH, 2011.–2012.	173

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome	Sindrom stečene imunodeficijencije
BCG	Bacillus-Cereus-Geuerin	Vakcina protiv tuberkuloze
BD		Brčko distrikt Bosne i Hercegovine
BHAS		Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH		Bosna i Hercegovina
CDC	Centers for Disease Control and Prevention	Centri za kontrolu i prevenciju bolesti Sjedinjenih Američkih Država
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CRC	Convention on the Rights of the Child	Konvencija o pravima djeteta
CSPRO	Census and Survey Processing System	Softverski paket za obradu podataka iz popisa i istraživanja
DPT (DTP)	Diphtheria Pertussis Tetanus	Difterija, hripavac (veliki kašalj) i tetanus
ECDI	Early Childhood Development Index	Indeks ranog rasta i razvoja djeteta
FBiH		Federacija Bosne i Hercegovine
FMZ		Federalno ministarstvo zdravstva
FZS		Federalni zavod za statistiku
GAP		Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine
GPI	Gender Parity Index	Indeks rodnog pariteta
Hep B		Hepatitis B (zarazna žutica)
Hib		Hemofilus influenza tip B
HIV	Human Immunodeficiency Virus	Humani virus imunodeficijencije
IUD	Intrauterine Device	Spirala
IPV		Inaktivna polio vakcina
LAM	Lactational Amenorrhea Method	Metoda laktacione amenoreje
MDG	Millennium Development Goals	Milenijumski razvojni ciljevi
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey	Istraživanje višestrukih pokazatelja
MICS4		Četvrti globalni ciklus programa Istraživanja višestrukih pokazatelja
MRP		Morbili, rubeola i parotitis
MZSZ RS		Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske
NCHS	National Center for Health Statistics	Nacionalni centar za zdravstvenu statistiku Sjedinjenih Američkih Država
OPV		Oralna polio vakcina
ORS		Oralne rehidracijske soli u obliku otopine
ORT		Oralna rehidracijska terapija
PJU		Primarna jedinica uzorka
PK		Popisni krug
ppm	Parts Per Million	Dijelovi na milion
RS		Republika Srpska
RZS RS		Republički zavod za statistiku Republike Srpske
SD	Standard deviation	Standardna devijacija
SJU		Sekundarna jedinica uzorka
SPSS	Statistical Package for Social Sciences	Statistički računarski paket za društvene nauke
SZO (WHO)	World Health Organisation	Svjetska zdravstvena organizacija
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS	Program Ujedinjenih nacija za HIV/AIDS
UNDP	United Nations Development Programme	Razvojni program Ujedinjenih nacija
UNFPA	United Nations Population Fund	Populacijski fond Ujedinjenih nacija
UNGASS	United Nations General Assembly Special Session	Specijalna sjednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees	Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNICEF	United Nations Children's Fund	Dječiji fond Ujedinjenih nacija
UN Women	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women	Organizacija Ujedinjenih nacija za rodnu jednakost i osnaživanje žena
WFFC	World Fit For Children	Svijet po mjeri djeteta
ZZJZ FBiH		Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine

Izveštaj koji je pred vama predstavlja rezultat zajedničkog rada brojnih institucija i pojedinaca, koji su svojim entuzijazmom i posvećenošću doprinijeli uspješnoj provedbi Istraživanja višestrukih pokazatelja (MICS) 2011.–2012. godine za Bosnu i Hercegovinu (BiH), kao dio četvrtog globalnog ciklusa MICS istraživanja (MICS4).

Federalni zavod za statistiku (FZS) i Republički zavod za statistiku Republike Srpske (RZS RS) su, u saradnji s Agencijom za statistiku BiH (BHAS), omogućili provedbu istraživanja putem pripreme glavnog okvira uzorka za MICS4.

Istraživački timovi, terensko osoblje i osoblje za unos podataka imali su poseban značaj u provođenju istraživanja te su svojim entuzijazmom i predanošću omogućili dobijanje podataka predstavljenih u ovom Izveštaju.

Zahvaljujemo se globalnom timu za MICS pri Sektoru za politike i praksu UNICEF-a u Njujorku, Regionalnom uredu UNICEF-a za Srednju i Istočnu Evropu i Zajednicu nezavisnih država u Ženevi, a posebno koordinatore MICS istraživanja za ovaj region i UNICEF-ovom uredu u BiH. Njihova kontinuirana stručna i logistička podrška je bila od ključnog značaja u svim fazama istraživanja.

Provedba ovog istraživanja omogućena je zahvaljujući finansijskoj podršci UNICEF-a, organizacije UN Women, koja je podržala aktivnosti pripreme glavnog okvira uzorka, te UNFPA i UNHCR-a.

Posebnu zahvalnost upućujemo svim domaćinstvima i pojedincima na strpljenju i vremenu koje su izdvojili. Njihova spremnost na učešće odražava prepoznavanje potrebe za prikazivanjem uslova u kojima žive, a sve u cilju unapređenja života djece u Bosni i Hercegovini. Nadamo se da će ovaj Izveštaj doprinijeti ispunjavanju tog cilja.

Sažetak

MICS4 za BiH 2011.–2012. godine je istraživanje provedeno na reprezentativnom uzorku čija je svrha obezbijediti procjenu velikog broja pokazatelja stanja djece, žena i muškaraca, kao i uslova u kojima žive domaćinstva na nivou BiH, za gradska i seoska (ostala) područja te za dva entiteta: Federaciju BiH (FBiH) i Republiku Srpsku (RS). Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku od 6.838 domaćinstava u BiH (od čega 4.107 u FBiH, 2.408 u RS i 323 u Brčko distriktu BiH (BD)), s ukupnom stopom odziva domaćinstava od 91 procenta (anketirano je ukupno 5.778 domaćinstava). Rezultati se baziraju na podacima prikupljenim u periodu od novembra 2011. do marta 2012. godine.

Istraživanje je provedeno kao dio četvrtog globalnog ciklusa MICS programa, od strane Federalnog ministarstva zdravstva (FMZ) i Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske (MZSZ RS) u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo FBiH (ZZJZ FBiH) i BHAS-om. Finansijsku i stručnu podršku pružio je UNICEF te UN Women za pripremu glavnog okvira uzorka, a dodatnu finansijsku podršku pružili su UNFPA i UNHCR.

Osnovni cilj MICS-a je obezbijediti pokazatelje koji omogućavaju praćenje napretka u odnosu na Milenijumske razvojne ciljeve, Akcioni plan „Svijet po mjeri djeteta“ te druge međunarodne i domaće obaveze. Rezultati istraživanja su predstavljeni iz perspektive jednakopravnosti prikazivanjem razlika u odnosu na administrativne jedinice, spol, tip naselja, nivo obrazovanja ispitanika ili nositelja domaćinstva, imovinsko stanje članova domaćinstava te drugih karakteristika.

Ishrana

Stanje uhranjenosti

U MICS4 istraživanju težina i visina sve djece mlađe od pet godina mjerene su uz pomoć antropometrijske opreme koju je preporučio UNICEF. Pokazatelji su izračunati na osnovu standarda Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) za referentnu populaciju djece, koji je 2006. godine zamijenio standard Nacionalnog centra za zdravstvenu statistiku Sjedinjenih Američkih Država/Centra za kontrolu i prevenciju bolesti Sjedinjenih Američkih Država/SZO (NCHS/CDC/SZO) koji je korišten od 1978. godine.

- Najizraženiji problem u oblasti uhranjenosti u BiH je preuhranjenost djece. Svako šesto dijete mlađe od pet godina u BiH, FBiH i RS je – preuhranjeno.
- Osim preuhranjenosti, najizraženiji problem među djecom ovog uzrasta je niski rast (devet procenata). Četiri procenta djece ovog uzrasta ozbiljno zaostaje u rastu, što ukazuje na hroničnu pothranjenost (uglavnom zbog izostanka adekvatne ishrane tokom dužeg perioda te povratne ili hronične bolesti). Najveći procenat djece ovog uzrasta koja zaostaju u rastu je prisutan među djecom mlađom od šest mjeseci.
- Prevalenca zaostajanja težine u odnosu na uzrast (mršavost) je niska te je prisutna kod dva procenta djece mlađe od pet godina, dok je skoro dvije trećine te djece ozbiljno mršavo. Mršavost ukazuje na mogući skoriji deficit u ishrani te ovaj pokazatelj može ispoljavati znatne sezonske varijacije. Najveći procenat mršave djece je prisutan među djecom mlađom od šest mjeseci.
- Prevalenca pothranjenosti je, također, mala te iznosi dva procenta kod djece mlađe od pet godina u BiH, dok je polovina te djece ozbiljno pothranjena. Najveći procenat pothranjene djece je prisutan među djecom uzrasta od šest do 11 mjeseci.

Dojenje i ishrana djece

Dojenje u prvim godinama života štiti djecu od infekcija, obezbjeđuje idealan izvor hranjivih materija, ekonomično je i bezbjedno. Prema preporukama SZO i UNICEF-a, pravilnom ishranom dojenčadi mlađe od šest mjeseci se smatra isključivo dojenje, dok se za djecu u dobi od šest do 23 mjeseca smatra da su hranjena na odgovarajući način ako uz dojenje dobijaju dopunsku čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu.

- Manje od polovine najmlađih beba (42 procenta), rođenih u dvije godine koje su prethodile istraživanju, po prvi put je dojeno u roku od jednog sata nakon rođenja, dok je veći procenat (87 procenata) novorođenčadi započeo dojeti u roku od jednog dana nakon rođenja.
- Jedna petina novorođenčadi je prije započetog dojenja dobila neku drugu hranu ili tečnost.
- Oko 19 procenata djece mlađe od šest mjeseci u BiH je isključivo dojilo. Procenat djece u dobi od dva do tri mjeseca koja isključivo doje za polovinu je manji nego procenat novorođenčadi koja isključivo doje. Međutim, svako drugo dijete mlađe od sedam mjeseci je pretežno dojilo (46 procenata), dok svako osmo dijete još uvijek doji s godinu dana.

- Približno jedna petina (18 procenata) djece mlađe od dvije godine je hranjena na odgovarajući način u skladu s uzrastom, što obuhvata isključivo dojenje do šestog mjeseca te dojenje uz dohranu od šestog mjeseca do druge godine života.

Mala težina pri rođenju

Mala porođajna težina (masa) djece (ispod 2.500 grama) sa sobom nosi čitav niz ozbiljnih zdravstvenih rizika za dijete i veoma je važno da se sva djeca izvagaju po rođenju.

- Gotovo sva djeca rođena u periodu od dvije godine prije istraživanja su vagana nakon rođenja (98 procenata), pri čemu je tri procenta njih imalo težinu manju od 2.500 grama.

Zdravlje djece

Obuhvat imunizacijom

Prema smjernicama UNICEF-a i SZO, do svog prvog rođendana dijete treba primiti BCG vakcinu (kako bi bilo zaštićeno od tuberkuloze), tri doze DTP vakcine (zaštita od difterije, hripavca/velikog kašlja i tetanusa), tri doze polio vakcine, tri doze vakcine protiv hepatitisa B te vakcinu protiv ospica (morčila). Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ je da se na nivou države u 90 procenata slučajeva osigura potpuni obuhvat imunizacijom djece mlađe od jedne godine, s najmanje 80 procenata pokrivenosti u svakoj teritorijalnoj jedinici.

- Ukupno je 91 procenat djece mlađe od pet godina imalo dostupne vakcinacijske kartone ili zdravstvene knjižice za vrijeme istraživanja.
- Do navršene godine dana života, 99 procenata djece je dobilo BCG vakcinu.
- Prvu dozu vakcine protiv poliomijelitisa je primilo 95 procenata djece u dobi od 18 do 29 mjeseci. Obuhvat djece imunizacijom protiv poliomijelitisa opada sa sljedećim dozama vakcine (na 93 procenta djece za drugu i 85 procenata djece za treću dozu). Slično prethodnom, 95 procenata djece je primilo prvu dozu DTP vakcine do navršene godine dana života, a procenat opada na 86 procenata do treće doze. Prvu dozu vakcine protiv hepatitisa B, koja se daje po rođenju, primilo je 95 procenata djece.
- Vakcina protiv ospica, rubeole i parotitisa (MRP) se u BiH dobija do navršenih 18 mjeseci života. Procenat djece koja su dobila MRP vakcinu je niži nego za ostale vakcine i iznosi 80. Kao rezultat toga, obuhvat djece u dobi od 18 do 29 mjeseci imunizacijom svim navedenim vakcinama je nešto manji i iznosi 68 procenata (procenat se odnosi na djecu ovog uzrasta koja su, za vrijeme dojenačkog perioda, primila BCG vakcinu, tri doze DTP vakcine i tri doze polio vakcine, kao i MRP vakcinu do navršenih 18 mjeseci života).

Liječenje oralnom rehidracijom

Cilj liječenja dijareje je da pomogne da se od 1990. do 2015. godine stopa smrtnosti djece mlađe od pet godina smanji za dvije trećine, dok „Svijet po mjeri djeteta“ poziva na smanjenje učestalosti dijareje za 25 procenata.

- Ukupno šest procenata djece mlađe od pet godina je imalo dijareju tokom dvije sedmice koje su prethodile ovom istraživanju.
- Oralne rehidracijske soli (ORS), u obliku tečnosti iz ORS paketa ili fabrički pakovane tečnosti, dobilo je oko jedne trećine djece (36 procenata) ovog uzrasta koja su imala dijareju. Jedna četvrtina (25 procenata) djece je liječena lijekom protiv dijareje (pilule ili sirup), dok je oko četiri procenta djece liječeno antibioticima (pilule, sirup ili injekcije). Skoro jedna petina djece s dijarejom (19 procenata) liječena je narodnim lijekom/ljekovitim biljem. Kod 21 procenta djece nije primijenjen nijedan lijek niti drugi vid liječenja dijareje.
- Skoro pola djece (45 procenata) je primilo više tečnosti nego obično tokom pojave dijareje, dok je šest procenata djece dato mnogo manje da pije. U 82 procenta slučajeva djeci s dijarejom je dato isto ili nešto manje da jedu, dok je u šest procenata slučajeva dato mnogo manje da jedu, a u pet procenata slučajeva ishrana je u potpunosti zaustavljena.
- Dvije trećine djece (65 procenata) s dijarejom je dobilo ORS ili je pilo više tečnosti nego obično, dok je 55 procenata djece dobilo oralnu rehidracijsku terapiju (uz nastavljenu ishranu).

Njega i liječenje upale pluća antibioticima

Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ je smanjenje smrtnosti uzrokovane akutnim respiratornim infekcijama za jednu trećinu.

- Oko tri procenta djece mlađe od pet godina je imalo simptome upale pluća u periodu od dvije sedmice prije ovog istraživanja. Osamdeset sedam procenata njih je odvedeno odgovarajućem pružatelju usluga. Najviše djece sa sumnjom na upalu pluća je pregledano u javnom sektoru, od čega je skoro polovina njih (48 procenata) odvedeno u dom zdravlja i oko jedne četvrtine njih u bolnicu (24 procenta). Antibioticima je tokom dvije sedmice uoči istraživanja liječeno 76 procenata djece sa sumnjom na upalu pluća.
- Jedna od sedam majki (15 procenata) prepoznaje dva opasna znaka upale pluća (ubrzano i otežano disanje). Najveći procenat majki, njih 88 procenata, navelo je povišenu temperaturu kao simptom zbog kojeg bi dijete odmah odvele u zdravstvenu ustanovu. Za razliku od toga, manje majki bi odvelo dijete u zdravstvenu ustanovu u slučaju da ono diše otežano (39 procenata) ili ubrzano (20 procenata).

Upotreba čvrstog goriva

Priprema hrane i grijanje na čvrsta goriva u domaćinstvu dovode do stvaranja visoke koncentracije dima u zatvorenom prostoru koji sadrži složenu mješavinu zagađivača opasnih po zdravlje.

- Nešto više od dvije trećine (70 procenata) članova domaćinstava u BiH koristi čvrsta goriva za pripremanje hrane, od čega većina koristi – drva. Korištenje čvrstih goriva za kuhanje je predominantno u seoskim sredinama (83 procenta), ali nije rijetko ni i u gradskim sredinama, gdje dvije petine članova domaćinstava (43 procenta) koristi čvrsta goriva. Korištenje čvrstih goriva za kuhanje nije uobičajeno među populacijom u najbogatijim domaćinstvima, što će reći da je korištenje istih direktno proporcionalno pogoršanju imovinskog stanja, ali i obrnuto proporcionalno nivou obrazovanja nositelja domaćinstva.
- Više od polovine stanovništva u BiH koje živi u domaćinstvima koja koriste čvrsta goriva za kuhanje (59 procenata) ima posebnu prostoriju za kuhanje, od čega najmanje u domaćinstvima najsiromašnijeg imovinskog stanja.

Voda i sanitacija

Jedan od Milenijumskih razvojnih ciljeva je da se između 1990. i 2015. godine za jednu polovinu smanji broj ljudi koji nemaju održiv pristup higijenski ispravnoj vodi za piće i osnovnim sanitarnim uslovima.

Korištenje poboljšanih izvora vode za piće

Higijenski ispravna voda za piće je osnovni uslov dobrog zdravlja. Onečišćena voda za piće može biti značajan prenosnik mnogih bolesti.

- Pristup poboljšanim izvorima vode za piće ima gotovo kompletno stanovništvo u BiH, što uključuje pristup vodi iz vodovoda (u stambenom objektu, dvorištu, na imanju, kod komšije, javna česma/hidrant...), bušenog bunara/bušotine, zaštićenog bunara, zaštićenog izvora, kišnice i u određenim situacijama flaširanu vodu.
- Od 89 procenata stanovništva koji imaju pristup vodi iz vodovoda, četiri procenta stanovništva ga ima izvan stambenog objekta. Pristup vodi iz vodovoda je nešto rjeđi u seoskim (86 procenata) u odnosu na gradske sredine (93 procenta) te među stanovništvom u najsiromašnijim domaćinstvima (71 procenat) u odnosu na stanovništvo u najbogatijim domaćinstvima (92 procenta).
- Šest procenata stanovništva u BiH nema vodu za piće u stambenom objektu. Ovaj procenat raste s pogoršanjem imovinskog stanja. Među stanovništvom koje nema vodu u stambenom objektu, u skoro dvije trećine slučajeva, vodu donosi odrasla muška osoba (62 procenta) te u manjoj mjeri odrasla ženska osoba (32 procenta). U tri procenta slučajeva po vodu idu djeca mlađa od 15 godina.

Korištenje poboljšane sanitacije

Korištenje poboljšanih toaleta može smanjiti bolesti praćene dijarejom za više od trećinu te može značajno smanjiti druge negativne uticaje na zdravlje ljudi.

- Poboljšanu sanitaciju za uklanjanje fekalija u domaćinstvima koristi 94 procenta stanovništva u BiH, pri čemu nešto više u gradskim (99 procenata), nego u seoskim sredinama (92 procenta). Od ovih domaćinstava, 92 procenta koristi toalet s vodokotlićem, pri čemu stanovnici u seoskim sredinama najviše koriste septičke jame (58 procenata), dok u gradskim sredinama stanovnici najčešće koriste toalete s vodokotlićem uvezanim na kanalizacioni sistem (83 procenta).

- Poboljšane izvore vode za piće i poboljšanu sanitaciju koristi 94 procenta stanovništva u BiH, a procenat opada s pogoršanjem imovinskog stanja članova domaćinstva.
- Kod 20 procenata djece mlađe od tri godine, fekalije su uklonjene na siguran način. Najčešće se to radi odlaganjem fekalija u smeće (79 procenata djece ovog uzrasta), što nije higijenski način uklanjanja.

Pranje ruku

Pranje ruku vodom i sapunom je najisplativija zdravstvena intervencija kada je riječ o smanjenju pojave dijareje i upale pluća kod djece mlađe od pet godina.

- Većina domaćinstava u BiH ima određeno mjesto za pranje ruku (98 procenata). U 98 procenata slučajeva, kada su anketari vidjeli mjesto za pranje ruku, na tom mjestu su bili dostupni i voda i sapun. Iako nema velikih razlika prema osnovnim karakteristikama domaćinstava, procenat najsiromašnijih domaćinstava koja imaju vodu i sapun na mjestu za pranje ruku je za šest procentualnih poena manji od procenta najbogatijih domaćinstava koja imaju vodu i sapun na mjestu za pranje ruku.

Reproduktivno zdravlje

Fertilitet

Ukupna stopa fertiliteta označava prosječan broj djece koju će žena imati do kraja reproduktivnog perioda života, ukoliko sadašnje stope fertiliteta ostanu iste.

- Ukupna stopa fertiliteta iznosi 1,3 porođaja na jednu ženu u dobi od 15 do 49 godina. Stopa rađanja među adolescenticama (žene u dobi od 15 do 19 godina) iznosi osam promila za period od godinu dana prije istraživanja.

Poznavanje metoda kontracepcije i korištenje kontracepcije

Poznavanje dostupnih metoda kontracepcije je značajan faktor za primjenu odgovarajuće kontracepcije te, ujedno, omogućava i planiranje porodice.

- Skoro sve žene u dobi od 15 do 49 godina poznaju barem jednu metodu kontracepcije (što uključuje moderne i tradicionalne metode). Žene u prosjeku znaju 9,4 različitih metoda kontracepcije.
- Najpoznatija moderna metoda kontracepcije je muški kondom (98 procenata), dok je od tradicionalnih najpoznatija metoda – prekid snošaja (93 procenta).
- Kontracepciju trenutno koristi 46 procenata žena koje su u braku ili u zajednici, pri čemu žene prednost daju tradicionalnim metodama (34 procenta u odnosu na 12 procenata). Najčešća metoda kontracepcije je *prekinuti snošaj*, koju koristi jedna trećina udatih žena. Nakon čega slijedi *muški kondom*, koju koristi šest procenata žena. Od ostalih metoda kontracepcije, četiri procenta žena koristi *spiralu*, četiri procenta prakticira *periodičnu apstinenciju* i dva procenta koristi *pilulu*.
- Više od polovine žena u dobi od 15 do 49 godina u RS koristi bilo koju metodu kontracepcije (54 procenta), dok je taj procenat nešto manji u FBiH (43 procenta). Prevalenca korištenja kontracepcije je približna u gradskim i seoskim sredinama. Broj djece koje je žena rodila, kao i njeno obrazovanje, usko je povezano s prevalencom korištenja kontracepcije. Tako procenat žena koje koriste bilo koju metodu raste: od 37 procenata kod žena koje su rodile jedno dijete, na 53 procenta kod žena koje su rodile četvero ili više djece; kao i s 45 procenata među ženama s osnovnim obrazovanjem, na 55 procenata među ženama s višim ili visokim obrazovanjem. Prevalenca primjene modernih metoda kontracepcije raste proporcionalno napretku imovinskog stanja domaćinstva.

Nezadovoljene potrebe

Nezadovoljena potreba za kontracepcijom se odnosi na žene u reproduktivnoj dobi koje ne koriste nijednu metodu kontracepcije, ali koje žele napraviti vremenski razmak između trudnoća (ili koje žele potpuno prekinuti rađati).

- Ukupna nezadovoljena potreba za kontracepcijom u BiH je niska i prisutna je kod devet procenata žena u dobi od 15 do 49 godina. Nezadovoljena potreba za kontracepcijom je veća među ženama u dobi od 20 do 24 godine (24 procenta) i među ženama u dobi od 25 do 29 godina (21 procenat).
- Jedna od tri žene ima zadovoljenu potrebu za ograničenjem porođaja, dok jedna od devet žena ima zadovoljenu potrebu za vremenskim raspoređivanjem porođaja.

Prenatalna zaštita

Tokom perioda trudnoće ženama se mogu obezbijediti brojne intervencije koje mogu biti od vitalnog značaja za njihovo zdravlje, kao i za zdravlje njihovih beba. SZO preporučuje najmanje četiri prenatalna pregleda te specifični sadržaj pregleda trudnica: mjerenje krvnog pritiska, testiranje urina, testiranje krvi i mjerenje težine/visine.

- Osamdeset sedam procenata žena u dobi od 15 do 49 godina u BiH, koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja, dobile su prenatalnu zaštitu od strane stručnog osoblja. U RS su skoro sve žene dobile prenatalnu zaštitu od strane stručnog osoblja, dok je u FBiH taj procenat manji i iznosi 82 procenta. Prenatalnu zaštitu su u najvećoj mjeri pružali doktori medicine (86 procenata).
- Oko 84 procenta žena u dobi od 15 do 49 godina je imalo četiri ili više posjeta u okviru prenatalne zaštite.
- Tri osnovna pregleda u okviru prenatalne zaštite (mjerenje krvnog pritiska, analiza mokraće i analiza krvi) su izvršena kod 85 procenata žena u dobi od 15 do 49 godina, a koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja.

Pomoć pri porođaju i mjesto porođaja

Tri četvrtine smrtnih slučajeva majki u svijetu dešava se tokom porođaja i netom nakon porođaja. Značajan cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ jeste da je ženama, prilikom porođaja, osigurana pomoć stručnog osoblja.

- Gotovo svi porođaji u periodu od dvije godine prije istraživanja su obavljani uz pomoć stručnog osoblja, i to u javnim zdravstvenim ustanovama.
- Jedna od sedam žena se porodila uz pomoć medicinske sestre/babice, a ostale su se porodile uz pomoć doktora medicine.
- Jedna od sedam žena (14 procenata) se porodila carskim rezom. Procenat žena koje su se porodile carskim rezom je najviši među ženama u najbogatijim domaćinstvima (21).

Razvoj djeteta

Obrazovanje i učenje u ranom djetinjstvu

Tokom prve tri do četiri godine života odvija se ubrzan razvoj mozga, tako da i učenje u tom periodu, uz odgovarajuću njegu od strane odraslih, predstavlja odlučujući faktor razvoja djeteta. Stoga je angažiranost odraslih u aktivnostima s djecom, prisutnost dječijih knjiga u kući i drugih preduslova neophodnih za pravilan rast i razvoj važni pokazatelji kvalitetne brige o djetetu u kući.

- Kod većine djece mlađe od pet godina (95 procenata) odrasla osoba je bila angažirana u najmanje četiri aktivnosti koje promoviraju učenje i spremnost za školu, u periodu od tri dana prije istraživanja. Prosječan broj aktivnosti iznosio je šest, dok su očevi u prosjeku bili angažirani u tri aktivnosti.
- Nešto više od polovine djece mlađe od pet godina (56 procenata) žive u domaćinstvima s najmanje tri knjige za djecu te dvije ili više vrsta igračaka (56 procenata).
- Približno dva procenta djece, uzrasta mlađe od pet godina, je tokom sedmice koja je prethodila istraživanju ostavljeno pod neadekvatnim nadzorom, što uključuje djecu koja su ostavljena na čuvanje drugoj djeci mlađoj od deset godina ili ostavljena sama kod kuće.
- Neku vrstu organiziranog programa obrazovanja u ranom djetinjstvu pohađa 13 procenata djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci u BiH. U poređenju s gradskim sredinama, gdje svako peto dijete pohađa organizirani program obrazovanja u ranom djetinjstvu, u seoskim sredinama svako trinaesto dijete pohađa takvu vrstu obrazovanja. Djeca u najsiromašnijim domaćinstvima, kao i ona čije majke ili staratelji imaju osnovno obrazovanje, puno rjeđe pohađaju obrazovanje u ranom djetinjstvu.

Indeks ranog rasta i razvoja

Rani rast i razvoj djeteta se definira kao uređeni/sistematski i predvidljiv proces koji se odvija u kontinuitetu. Indeks ranog rasta i razvoja djeteta predstavlja procenat djece s očekivanim nivoom razvoja u najmanje tri od sljedećih četiri oblasti: pismenost i poznavanje brojeva, fizički razvoj, socijalni i emocionalni razvoj i učenje.

- Očekivani nivo razvoja dostiglo je 96 procenata djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci u BiH (96 procenata u FBiH i 98 procenata u RS). Ne postoje velike razlike prema spolu, tipu naselja i drugim osnovnim karakteristikama.
- Nivo razvoja u domenu fizičkog, socijalnog i emocionalnog razvoja i učenja je veći od 90 procenata, dok je nivo razvoja u domenu pismenosti i poznavanja brojeva očekivano manji među djecom uzrasta od 36 do 59 mjeseci i iznosi 25 procenata.

Pismenost i obrazovanje

Pismenost među osobama dobi od 15 do 24 godine

Pismenost mladih je značajan pokazatelj Milenijumskih razvojnih ciljeva.

- Stopa pismenosti žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine je veća od 99 procenata, a manja je samo među ženama sa završenom samo osnovnom školom (88 procenata).

Spremnost za školu

Spremnost djece za osnovnu školu može biti poboljšana kroz učestvovanje u programima obrazovanja u ranom djetinjstvu ili kroz predškolsko obrazovanje.

- Jedno od šestoro djece (16 procenata) u BiH koja trenutno pohađaju prvi razred osnovne škole je pohađalo predškolsku ustanovu u prethodnoj godini. Taj procenat je veći među djevojčicama (25 procenata), nego među dječacima (deset procenata), te među djecom koja žive u gradskim sredinama (25 procenata) u odnosu na djecu iz seoskih sredina (13 procenata).

Pohađanje osnovne i srednje škole

Univerzalan pristup osnovnom obrazovanju i postizanje osnovnog obrazovanja djece u cijelom svijetu jedan je od najvažnijih ciljeva Programa „Svijet po mjeri djeteta“ i Milenijumskih razvojnih ciljeva.

- Od ukupnog broja djece koja su odgovarajućeg uzrasta za upis u osnovnu školu u BiH, prvi razred pohađa njih 83 procenta, pri čemu je 93 procenta djece odgovarajućeg uzrasta u RS, a 80 procenata u FBiH. Djeca odgovarajućeg uzrasta koja žive u gradskim sredinama u manjem procentu polaze u osnovnu školu (77 procenata), u odnosu na djecu u seoskim sredinama (86 procenata). Neto stopa završetka osnovne škole iznosi 92 procenta u BiH.
- Skoro sva djeca osnovnoškolskog uzrasta u BiH pohađaju školu (98 procenata), pri čemu ih je 99 procenata u RS, a 97 procenata u FBiH. Većina djece koja su upisala prvi razred osnovne škole dopiše do osmog razreda osnovne škole.
- Od djece koja su prethodne godine pohađala posljednji razred osnovne škole, 97 procenata je u školskoj godini u kojoj se provodilo istraživanje pohađalo prvi razred srednje škole.
- Oko 92 procenta djece uzrasta od 15 do 18 godina pohađa srednju školu u BiH, kako u FBiH, tako i u RS. Za djecu iz najsiromašnijih domaćinstava manje je vjerovatno da će pohađati srednju školu ili visoko obrazovanje (84 procenta), u odnosu na djecu iz najbogatijih domaćinstava.
- Indeks rodnoeg pariteta u BiH je 1,00 za osnovnu školu i 1,03 za srednju školu. U FBiH indeks je 1,00 za osnovnu i 1,03 za srednju školu, a u RS 1,00 za osnovnu i 1,02 za srednju školu.

Zaštita djeteta

Discipliniranje djece

„Svijet po mjeri djeteta“ navodi da djeca moraju biti zaštićena od svakog čina nasilja. Milenijumska deklaracija, također, poziva na zaštitu djece od zloupotrebe, izrabljivanja i nasilja.

- Svako drugo dijete uzrasta od dvije do 14 godina u BiH bilo je izloženo nekom od oblika psihičkog ili fizičkog kažnjavanja od strane odrasle osobe u domaćinstvu u periodu od mjesec dana prije istraživanja (55 procenata). Psihičkom kažnjavanju kao metodi discipliniranja bilo je izloženo 42 procenta djece, dok je sličan procenat djece (40) bio izložen fizičkom kažnjavanju. Dalje, jedno od dvadesetero djece tog uzrasta je bilo izloženo teškoj fizičkoj kazni, dok je jedna trećina djece samo disciplinirana nenasilnim metodama.
- Dječaci su u većoj mjeri bili izloženi bilo kojoj nasilnoj metodi discipliniranja, u odnosu na djevojčice (60 procenata u odnosu na 50 procenata). Djeca u domaćinstvima čiji je nositelj bez obrazovanja pet puta češće iskuse teško fizičko nasilje kao oblik discipliniranja, u odnosu na djecu u domaćinstvima čiji nositelj ima osnovno, srednje, više ili visoko obrazovanje.

Rano stupanje u brak

Pravo na „slobodan i potpuni“ pristanak na brak je priznato Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, u kojoj se navodi da pristanak ne može biti „slobodan i potpun“ kada jedna od strana nije dovoljno zrela da može donijeti promišljenu odluku o životnom partneru. Sklapanje braka s maloljetnicima predstavlja kršenje ljudskih prava, može ugroziti zdravlje djevojčica i rezultira društvenom izolacijom te dodatno pospješuje rodno utemeljenu prirodu siromaštva.

- Pojava ranog stupanja u brak češća je među ženama, nego muškarcima. Udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su stupili u brak prije njihove petnaeste godine je veoma nizak (manje od jednog procenta). Međutim, udio se povećava na deset procenata kod žena u dobi od 20 do 49 godina života koje su stupile u brak prije njihove osamnaeste godine (dok kod muškaraca i dalje ostaje ispod jednog procenta). Praksa ranog stupanja u brak među ženama u dobi od 20 do 49 godina je češća u seoskim sredinama i među ženama s osnovnim obrazovanjem.
- Manje od jednog procenta žena u dobi od 15 do 19 godina je bilo u braku ili zajednici u periodu istraživanja, dok kod muškaraca nije bilo takvih slučajeva.
- Jedna od jedanaest žena u dobi od 20 do 24 godine u BiH je udata ili živi s partnerom koji je deset ili više godina stariji od nje, dok je najveći procenat žena ove dobi (48 procenata) trenutno udata za osobu koja je do pet godina starija od njih.

Stavovi prema nasilju u porodici

Pretpostavka je da su žene koje smatraju da muškarac ima pravo udariti ili tući svoju ženu u stvarnosti često zlostavljane od strane svojih muževa/partnera, a da muškarci koji misle isto u stvarnosti često zlostavljaju svoje žene ili partnerke.

- Pet procenata žena i šest procenata muškaraca u BiH smatra da muž/partner ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnerku zbog najmanje jednog od različitih razloga navedenih u istraživanju.
- Žene i muškarci najčešće opravdavaju nasilno ponašanje muževa u slučaju kada žena zanemaruje djecu (četiri procenta žena i pet procenata muškaraca). Opravdavanje nasilja muža nad ženom je prisutnije među manje obrazovanim ženama i muškarcima te onima koji žive u siromašnijim domaćinstvima.

HIV/AIDS i seksualno ponašanje koje povećava rizik od prenošenja HIV-a

Poznavanje načina prenošenja HIV-a i zablude o HIV/AIDS-u

Jedan od najvažnijih preduslova za smanjenje stepena infekcije HIV-om je poznavanje načina njegovog prenošenja i poznavanje strategija za prevenciju prenosa. Na specijalnoj sjednici Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o HIV/AIDS-u države su pozvane da unaprijede znanje i sposobnost mladih ljudi kako bi se zaštitili od HIV-a.

- U BiH su skoro sve žene i muškarci u dobi od 15 do 49 godina čuli za HIV/AIDS (oko 99 procenata), pri čemu manji procenat žena (82 procenta) i muškaraca (88 procenata) zna oba glavna načina sprečavanja prenosa HIV-a (imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera i koristiti kondom prilikom svakog spolnog odnosa). Procenti za osobe u dobi od 15 do 24 su slični.
- Manje od polovine žena (43 procenta) i muškaraca (45 procenata) u dobi od 15 do 49 godina je posjedovalo sveobuhvatno znanje o načinima prevencije i prenosa HIV-a, dok je znanje među osobama u dobi od 15 do 24 godine nešto veće (48 procenata za oba spola).
- Četrdeset osam procenata žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina odbacuje dvije najčešće zablude u vezi s HIV-om/AIDS-om, (da se HIV može prenijeti ujedom komarca i da se može prenijeti ako se dijeli hrana s osobom koja ima AIDS) i znaju da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om. Među osobama u dobi od 15 do 24 godine procenat je nešto veći, i iznosi 54 procenta za žene i 52 procenta za muškarce.
- U BiH 85 procenata žena i 75 procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina zna da se HIV može prenijeti s majke na dijete. Jedna od osam žena i jedan od četiri muškarca ne zna nijedan od mogućih načina prenosa HIV-a s majke na dijete. Procenat žena i muškaraca s relevantnim znanjem po ovom pitanju raste s nivoom obrazovanja i imovinskim stanjem.

Stavovi prema osobama koje žive s HIV-om/AIDS-om

Pokazatelji o stavovima prema osobama koji žive s HIV-om/AIDS-om ukazuju na ozbiljnost problema stigmatizacije i diskriminacije u zajednici.

- U BiH 15 procenata žena i 18 procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina ispoljava pozitivan stav za sva četiri pokazatelja prema ljudima koji žive s HIV-om/AIDS-om. Pozitivan stav je češći među ženama koje žive u gradskim sredinama, dok kod muškaraca nije bilo razlika prema tipu naselja. I žene i muškarci s visokim obrazovanjem u većoj mjeri ispoljavaju pozitivan stav o ovom pitanju.
- Najzastupljeniji pozitivni stavovi su izraženi prema članovima njihove porodice. Tako je više od 90 procenata žena i muškaraca iskazalo spremnost brinuti se o članu porodice koji živi sa HIV-om u vlastitom domaćinstvu, dok nešto manje od polovine žena (45 procenata) i muškaraca (49 procenata) ne bi krilo činjenicu da je član njihove porodice zaražen HIV-om.

Poznavanje mjesta za testiranje na HIV, savjetovanje o HIV-u i testiranje tokom prenatalne zaštite

Da bi zaštitili sebe i spriječili inficiranje drugih, važno je da pojedinci znaju svoj HIV status. Znanje o tome gdje se može izvršiti testiranje na HIV i korištenje usluga testiranja na HIV je presudan faktor pri donošenju odluke o traženju zdravstvene njege.

- Nešto više muškaraca (71 procenat), nego žena (65 procenata), u dobi od 15 do 49 godina u BiH zna mjesto gdje se mogu testirati na HIV, ali, jednako kao i žene, veoma malo njih se ikada testiralo na HIV (tri procenta žena i pet procenata muškaraca). Nešto više spolno aktivnih žena (79 procenata) i muškaraca (78 procenata) u dobi od 15 do 24 godine zna mjesto gdje se mogu testirati na HIV, dok ih se testirao približno jednak procenat kao i kod ukupne populacije žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina. Više osoba u dobi od 15 do 24 godine u RS (92 procenta žena i 88 procenata muškaraca) zna mjesto gdje se mogu testirati, u odnosu na FBiH (72 procenta žena i 73 procenta muškaraca).
- Među ženama u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja, svega deset procenata je dobilo savjetovanje o HIV-u tokom prenatalne zaštite. Tokom prenatalnog perioda je u šest procenata slučajeva test na HIV ponuđen te su žene testirane i saopšteni su im rezultati testa. U RS je veći procenat žena ove populacije kojima je ponuđen test i koje su testirane tokom prenatalnog perioda i upoznate s rezultatom (12 procenata), u odnosu na FBiH (tri procenta).

Seksualno ponašanje koje je u vezi s prenošenjem HIV-a

U većini zemalja više od polovine novih HIV infekcija se javlja među osobama u dobi od 15 do 24 godine te je, shodno tome, promjena u ponašanju ove dobne grupe od naročitog značaja za smanjenje novih infekcija, a od posebne važnosti u tom pogledu je upotreba kondoma prilikom svakog spolnog odnosa.

- Procenat žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolni odnos prije petnaeste godine je veoma nizak (manje od jednog procenta za žene i dva procenta za muškarce).
- Spolni odnos s muškarcem koji je od njih stariji deset i više godina je tokom posljednjih 12 mjeseci imalo četiri procenta žena u dobi od 15 do 24 godine u BiH, dok je manje od jednog procenta muškaraca te dobi imalo spolne odnose sa ženom koja je od njih starija deset i više godina.
- Spolne odnose s više partnera tokom posljednjih 12 mjeseci je imalo jedan procenat žena i sedam procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina u BiH, pri čemu je nešto manje od dvije trećine ovih muškaraca navelo da je tokom posljednjeg spolnog odnosa koristilo kondom (61 procenat).
- Pedeset tri procenta žena u dobi od 20 do 24 godine i 73 procenta muškaraca ove dobi navelo je da je imalo spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci, dok je dva procenta žena i 17 procenata muškaraca ove dobi u posljednjih 12 mjeseci imalo spolne odnose s više partnera. Oko dvije trećine ovih muškaraca je navelo da je tokom posljednjeg spolnog odnosa koristilo kondom (66 procenata).
- Sedam od deset žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u BiH je tokom posljednjeg spolnog odnosa s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner koristilo kondom.

Pristup masovnim medijima i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija

MICS4 istraživanjem ispitana je izloženost žena i muškaraca u dobi od 15-49 godina novinama, radiju i televiziji, kao i korištenje računara i interneta među osobama u dobi od 15 do 24 godine.

- Štampanim i elektronskim (TV i radio) medijima na sedmičnoj osnovi izloženo je 44 procenta žena i 56 procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina, dok bilo kojem od ta tri medija najmanje jednom sedmično nije izloženo manje od jednog procenta žena i muškaraca.
- Izloženost oba spola televiziji je gotovo univerzalna, dok izloženost štampanim medijima i kod žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina raste s povećanjem nivoa obrazovanja i poboljšanjem imovinskog stanja te je veća među onima koji žive u gradskim naseljima.
- Većina žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine je koristilo računar tokom života (97 procenata), dok je nešto manje njih koristilo računar najmanje jednom sedmično u posljednjih mjesec dana (84 procenta žena i 87 procenata muškaraca). Kod oba spola je obrazac korištenja interneta sličan obrascu korištenja računara.

Konzumiranje duhana i alkohola

Brojna istraživanja su dokazala da konzumiranje duhanskih proizvoda značajno povećava rizik obolijevanja i smrti od kardiovaskularnih i respiratornih bolesti. Prekomjerno i dugoročno konzumiranje alkohola, također, može dovesti do kardiovaskularnih problema, kao i neuroloških poteškoća, bolesti jetre te društvenih problema.

- Konzumiranje duhanskih proizvoda u BiH je učestalija među muškarcima, nego ženama: tako je dvije trećine muškaraca u dobi od 15 do 49 godina i nešto manje od polovine žena iste dobi izjavilo da su nekada, tokom života, koristili neki duhanski proizvod.
- Dvadeset sedam procenata žena i 40 procenata muškaraca u BiH je izjavilo da je pušilo cigarete ili koristilo duhanske proizvode za pušenje, ili one koji nisu za pušenje, tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana.
- Sedamdeset procenata muškaraca koji trenutno puše cigarete je u 24 sata prije istraživanja ispušilo više od 20 cigareta, dok je među ženama koje trenutno puše u istom periodu najviše njih ispušilo od deset do 19 cigareta (41 procenat).
- Najmanje jedno alkoholno piće prije svoje petnaeste godine je konzumirao veći procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina (osam procenata), u odnosu na žene (jedan procenat). Kod oba spola alkohol su prije svoje petnaeste godine najviše konzumirale osobe najmlađe dobi obuhvaćene istraživanjem (od 15 do 19 godina).
- Najmanje jedno alkoholno piće je tokom jednog ili više dana u periodu od mjesec dana prije istraživanja konzumiralo više muškaraca (53 procenta), nego žena (18 procenata). Alkohol su najviše konzumirale žene u dobi od 20 do 24 godine (27 procenata). Konzumiranje alkohola među ženama raste uz poboljšanje imovinskog stanja i nivoa obrazovanja, dok su te razlike kod muškaraca u manjoj mjeri izražene.

Subjektivno blagostanje

Razumijevanje zadovoljstva mladih različitim oblastima ili aspektima njihovog života, kao i osjećaja sreće, može pomoći u dobijanju sveobuhvatne slike njihovih životnih uslova.

- Više od polovine žena (54 procenta) i polovina muškaraca (50 procenata) u dobi od 15 do 24 godine su zadovoljni životom. Udio osoba oba spola koji su zadovoljni životom je veći među onima s višim ili visokim nivoom obrazovanja, u odnosu na one sa srednjim ili osnovnim obrazovanjem.
- Za razliku od zadovoljstva životom, sreća je kratkotrajna emocija na koju utiču razni, svakodnevni faktori. Devedeset i tri procenta žena i 91 procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine je izjavilo da je *veoma sretno ili sretno*.
- Oko trećine žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u BiH smatra da im je život bolji u poređenju sa situacijom prije godinu dana i očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana. Ovako smatra veći procenat osoba oba spola u dobi od 15 do 24 godine koji su trenutno u braku/zajednici ili su to bili (42 procenta žena i 64 procenta muškaraca), u odnosu na one koji nikada nisu bili u braku/zajednici (31 procenat žena i 35 procenata muškaraca).

I Uvod

Karakteristike istraživanja

Ovaj Izvještaj predstavlja rezultate dobijene na osnovu pokazatelja za oblasti obuhvaćene MICS istraživanjem u BiH, koje provedeno u 2011. i 2012. godini od strane Federalnog ministarstva zdravstva, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Zavoda za javno zdravstvo FBiH (kao implementirajuće institucije za FBiH pod pokroviteljstvom FMZ) te Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, uz stručnu i finansijsku podršku UNICEF-a te finansijsku podršku UN Women,² UNFPA i UNHCR-a. U Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i za Brčko distrikt BiH je primijenjen istovjetan metodološki pristup te istovjetan pristup u terenskom radu, unosu, obradi i analizi podataka.

Istraživanje pruža dragocjene informacije o stanju djece, žena i muškaraca u BiH, a velikim dijelom se temelji na potrebama za praćenjem napretka u postizanju ciljeva koji proizlaze iz aktuelnih međunarodnih sporazuma: Milenijumska deklaracija, koja je usvojena u septembru 2000. godine od strane 191 države-članice Ujedinjenih nacija te Akcioni plan pod nazivom „Svijet po mjeri djeteta“, koji je usvojen na Posebnoj sjednici Ujedinjenih nacija o djeci u maju 2002. godine od strane 189 zemalja-članica. Obaveze preuzete ovim dokumentima nadovezuju se na obećanja međunarodne zajednice data na Svjetskom samitu za djecu održanom 1990. godine.

Potpisavši ove međunarodne sporazume, države su se obavezale da će poboljšati uslove života djece i da će pratiti napredak u postizanju tog cilja. UNICEF-u je u ostvarenju ovog zadatka dodijeljena uloga pružanja podrške.

Obaveza preduzimanja akcije: domaće i međunarodne obaveze izvještavanja

Države koje su potpisale Milenijumsku deklaraciju, deklaraciju „Svijet po mjeri djeteta“ kao i Akcioni plan, obavezuju se da će pratiti napredak u postizanju ciljeva koji su u njima sadržani:

„Redovnoćemonadomaćem,agdjejepotrebno,inaregionalnomnivoupratitiiocjenjivatinapredakuostvarivanjuciljeva zacrtanih ovim Akcionim planom na domaćem, regionalnom i globalnom nivou. Shodno tome, ojačat ćemo domaće statističke kapacitete za prikupljanje, analiziranje i raščlanjivanje podataka prema spolu, dobi i ostalim relevantnim faktorima koji mogu doprinijeti razlikama te ćemo podržati veliki broj raznovrsnih istraživanja fokusiranih na djecu. Povećat ćemo saradnju kako bismo podržali napore u pravcu izgradnje statističkih kapaciteta i izgradili kapacitete zajednice za praćenje, procjenu i planiranje.“ („Svijet po mjeri djeteta“, paragraf 60)

„...Vršit ćemo periodične provjere napretka na svim domaćim nivoima u cilju efikasnijeg prevazilaženja prepreka i bržeg djelovanja...“ („Svijet po mjeri djeteta“, paragraf 61)

Akcioni plan (paragraf 61) također poziva na posebnu uključenost UNICEF-a u pripremu periodičnih izvještaja o napretku:

„... Od Dječijeg fonda Ujedinjenih nacija, kao vodeće svjetske agencije za djecu, se traži da, u bliskoj saradnji s vladama, relevantnim fondovima, programima i specijalizovanim agencijama sistema Ujedinjenih nacija i svim ostalim relevantnim akterima (prema potrebi), nastavi raditi na pripremi i distribuciji informacija o napretku ostvarenom u implementaciji Deklaracije i Akcionog plana.“

Slično tome, i *Milenijumska deklaracija* (paragraf 31) poziva na periodično izvještavanje o napretku:

„... Zahtijevamo od Generalne skupštine da vrši redovan pregled napretka u implementaciji odredbi ove Deklaracije, a od Generalnog sekretara tražimo da objavljuje periodične izvještaje koje bi razmatrala Generalna skupština i koji bi služili kao osnova za buduće aktivnosti.“

² Organizacija UN Women podržala je pripremu glavnog okvira uzorka za MICS4.

Rezultati MICS4 istraživanja su od posebne važnosti za procjenu stanja na putu ka ispunjavanju ciljeva Milenijumske deklaracije postavljenih za 2015. godinu i Akcionog plana „Svijet po mjeri djeteta“ te u tu svrhu dopunjavaju dostupne administrativne podatke i zvanične statistike.

MICS4 istraživanje, također, predstavlja važan izvor podataka za praćenje provođenja Konvencije o pravima djeteta, Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine te drugih obaveza koje proizlaze iz procesa evropskih integracija i principa o ljudskim pravima iz Ustava Bosne i Hercegovine, Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Ustava Republike Srpske.

Krajem 2011. i početkom 2012. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, u saradnji s Agencijom za statistiku BiH, provelo je MICS4 istraživanje o romskoj populaciji u BiH. Za istraživanje romske populacije primijenjena je istovjetna metodologija kao i za istraživanje ukupnog stanovništva te su korišteni slični anketni instrumenti. Rezultati ovog istraživanja bit će dostupni u posebnom izvještaju za MICS4 o romskoj populaciji.

U ovom Izvještaju su predstavljeni pokazatelji i rezultati prema oblastima obuhvaćenim MICS4 istraživanjem.

Ciljevi istraživanja

Istraživanje višestrukih pokazatelja za BiH u 2011.–2012. godini kao osnovne ciljeve ima:

- obezbijediti osnovne podatke za procjenu stanja djece, žena i muškaraca u BiH,
- obezbijediti podatke neophodne za praćenje napretka u ostvarivanju ciljeva zacrtanih u Milenijumskoj deklaraciji te drugih ciljeva oko kojih je postignuta međunarodna saglasnost, koji bi služili kao osnova za buduće djelovanje,
- doprinijeti unapređenju sistema praćenja u BiH i stručnog znanja u izradi, implementaciji i analizi takvih sistema,
- obezbijediti podatke o stanju djece, žena i muškaraca, uključujući identifikaciju ranjivih grupa i razlika u uslovima života, kako bi se obezbijedili podaci za razvoj politika i intervencija u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite te smanjenja siromaštva.

II Uzorak i metodologija istraživanja

Dizajn uzorka

Uzorak za MICS4 istraživanje u BiH je dizajniran tako da obezbijedi procjenu velikog broja pokazatelja o stanju djece, žena i muškaraca na nivou BiH, FBiH i RS (glavne geografske domene uzorkovanja) i za gradske i seoske sredine.³

Službena procjena broja stanovnika u BiH je 3,8 miliona stanovnika, koji žive u oko milion domaćinstava⁴. FBiH pokriva oko 51 procenat teritorije BiH i obuhvata oko 62 procenta stanovništva. RS pokriva oko 49 procenta teritorija i obuhvata oko 36 procenta stanovništva, a BD pokriva manje od jednog procenta teritorija i oko dva procenta stanovništva.

Posljednji popis stanovništva u BiH proveden je 1991. godine. Stoga se reprezentativni uzorci za društvene ankete biraju primjenom metode pripreme Glavnog (master) uzorka. Za izbor glavnog okvira uzorka MICS4 za BiH korišten je Glavni uzorak za BiH iz 2009. godine, koji je djelomično ažuriran za tu svrhu od strane BHAS-a, FZS-a i RZS RS-a u decembru 2010. godine.⁵

Klasterski uzorak je izabran u dvije etape. Primarne jedinice uzorkovanja su bili popisni krugovi (PK-i) iz popisa 1991. godine. PK-i su stratificirani prema trima administrativnim jedinicama u BiH (FBiH, RS i BD), a potom je izabran uzorak s 500 PK-a kojeg je bilo neophodno ažurirati za potrebe MICS4 BiH.⁶ Niska stopa rođenja, tipična za region i susjedne zemlje, kao i mala veličina domaćinstava u BiH su osnovni izazovi koji podrazumijevaju potrebu za stratifikacijom uzorka u BiH. Iskustva iz prethodnih ciklusa MICS-a ukazuju da postoji potreba da se prezastupi stanovništvo RS i BD. Tokom procesa odabira primijenjena je viša stopa uzorkovanja PK-a za RS i BD. Nakon ažuriranja glavnog okvira uzorka, uočeno je da postoji velika varijabilnost u broju domaćinstava po PK-u.⁷ Uzorak domaćinstava za MICS4 je izabran s liste koja se sastojala od 22.619 domaćinstava⁸ popisanih u ukupno 484 PK-a⁹ u BiH u kojima je ažuriranje uspješno provedeno.

Da bi se poboljšala učinkovitost uzorka za procjenu pokazatelja koji se odnose na djecu mlađu od pet godina i osobe u dobi od pet do 24 godine, lista domaćinstava je podijeljena u tri stratum druge etape.¹⁰ domaćinstva s djecom mlađom od pet godina (tip 1), domaćinstva s članovima u dobi od pet do 24 godine (tip 2) i sva ostala domaćinstva bez članova u dobi do 24 godine (tip 3). Prvo su izabrana sva domaćinstva s djecom mlađom od pet godina, potom su sa preostale liste domaćinstava izabrana sva domaćinstva sa članovima u dobi od pet do 24 godine. Lista domaćinstava u svakom stratumu druge etape je kombinirana kroz sve uzorkovane PK-e, poredana prema FBiH/RS/BD, kantonima u FBiH, opštinama i gradskim/seoskim sredinama (kako bi se obezbijedila implicitna stratifikacija). Uzorkovana domaćinstva u svakom stratumu druge etape su izabrana sistematski s jednakom vjerovatnoćom iz kombinirane liste.

Na ovaj način izabrano je ukupno 6.800 domaćinstava u 474 PK-a na nivou BiH:¹¹ 2.441 domaćinstvo s djecom mlađom od pet godina, 1.788 domaćinstava s članovima u dobi od pet do 24 godine i 2.571 domaćinstvo bez članova u dobi do 24 godine. Prilikom implementacije procedure izbora uzorka nije izabrano deset PK-a koja su imala samo jedno domaćinstvo. Tokom terenskog rada u uzorkovanim domaćinstvima pronađeno je dodatnih 38 domaćinstava,¹² čineći krajnji uzorak od 6.838 domaćinstava.

Uzorak je stratificiran prema tipu domaćinstva i nije samoponderirajući. U izvještaju za BiH korišteni su ponderi. Detaljniji opis dizajna uzorka priložen je u Dodatku A.

3 Zbog budžetskih ograničenja, BD je zastupljen na isti način kao i opštine u BiH.

4 Procjena Agencije za statistiku BiH od 30.06.2011. godine.

5 Deset mjeseci prije provedbe terenskog rada MICS4.

6 Ažuriranje je provedeno u 490 PK-a, budući da je deset popisnih krugova bilo nedostupno zbog poplava (pet u FBiH i pet u RS). Dodatnih šest popisnih krugova je isključeno zbog loše kvalitete popisivanja (tri u FBiH i tri u RS).

7 Zbog velike varijabilnosti u broju popisanih domaćinstava u uzorkovanim PK-ima, broj domaćinstava odabranih u PK-ima u svim stratumima druge etape varira u velikoj mjeri kao rezultat procedura uzorkovanja. Nasuprot tome, strategija uzorkovanja smanjuje varijabilnost pondera uzorkovanih domaćinstava u svakom od kombiniranih stratumu prve i druge etape.

8 13.394 domaćinstva u FBiH, 8.155 u RS i 1.070 u BD. Šest domaćinstava je isključeno iz okvira uzorka za MICS4 iz 2010. godine (kojeg su prvobitno činila 22.625 domaćinstava), budući da su nedostajali podaci o dobi za sve članove tih domaćinstava.

9 255 PK-a u FBiH, 204 u RS i 25 u BD.

10 PK-i nisu odabrani s vjerovatnoćom jednakom veličini zbog zastarjelosti podataka iz Popisa i promjenama u veličini PK-a od perioda provedbe Popisa.

11 251 PK-a u FBiH, 198 u RS i 25 u BD.

12 Više domaćinstava je pronađeno u istoj stambenoj jedinici.

Upitnici

U istraživanju su korištena četiri standardna MICS upitnika: 1) upitnik za domaćinstvo, koji je korišten za prikupljanje podataka o svim *de jure* članovima¹³ domaćinstva, o domaćinstvu i o stambenoj jedinici, 2) upitnik za žene, koji se popunjava u svakom domaćinstvu sa svim ženama u dobi od 15 do 49 godina, uključujući 49. godinu, 3) upitnik za muškarce, koji se popunjava u svakom domaćinstvu sa svim muškarcima u dobi od 15 do 49 godina, uključujući 49. godinu, 4) upitnik za djecu do pet godina života, koji se popunjava s majkama ili starateljima sve djece mlađe od pet godina koja žive u domaćinstvu.

U istraživanju su dodatno korištena dva upitnika, specifična za BiH, koja nisu sastavni dio standardnih anketnih instrumenata za MICS4: 1) Obrazac za procjenu konzumiranja opojnih sredstava (upitnik za samopopunjavanje za žene i muškarce u dobi od 15 do 49 godina) i 2) Upitnik o boravišnom statusu (rađen s osobom koja je odgovarala na Upitnik za domaćinstvo ili drugom odraslom osobom). Podaci prikupljeni ovim upitnicima nisu predstavljeni u ovom Izvještaju i bit će analizirani odvojeno.

Upitnik za domaćinstvo uključio je sljedeće module:

- obrazac za popisivanje članova domaćinstva
- obrazovanje
- voda i sanitacija
- karakteristike domaćinstva
- discipliniranje djece
- pranje ruku

Upitnik za žene se popunjavao sa svim ženama s navršenih 15, do navršenih 49 godina, koje žive u domaćinstvu, a uključio je sljedeće module:

- podaci za ženu
- pristup masovnim medijima i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija
- smrtnost djece¹⁴
- da li je posljednji porod bio željeni
- zdravlje majki i novorođenčeta
- simptomi bolesti
- kontracepcija¹⁵
- nezadovoljene potrebe
- stavovi prema nasilju u porodici
- brak/zajednica
- seksualno ponašanje
- HIV/AIDS
- pušenje i konzumiranje alkohola
- zadovoljstvo životom
- zdravstvena zaštita¹⁶

Upitnik za muškarce se popunjavao sa svim muškarcima s navršenih 15, do navršenih 49 godina, koji žive u domaćinstvu, a uključio je sljedeće module:

- podaci za muškarca
- pristup masovnim medijima i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija
- stavovi prema nasilju u porodici
- brak/zajednica
- seksualno ponašanje
- HIV/AIDS
- pušenje i konzumiranje alkohola
- zadovoljstvo životom
- zdravstvena zaštita¹⁷

Upitnik za djecu mlađu od pet godina¹⁸ se popunjavao s majkama ili starateljima djece tog uzrasta koja žive u domaćinstvu. Razgovor je obično vođen s majkama djece mlađe od pet godina; u slučajevima kada majka nije navedena na spisku članova domaćinstva, identificiran je i anketiran primarni staratelj djeteta. Upitnik je uključivao sljedeće module:

- dob djeteta
- rani rast i razvoj
- dojenje
- njega tokom bolesti
- imunizacija
- antropometrijski podaci

Upitnici se temelje na modelu upitnika MICS4.¹⁹ Standardne engleske verzije MICS4 upitnika su prevedene na lokalne jezike u BiH. Testiranje upitnika obavljeno je u FBiH i RS tokom septembra 2011. godine (na području grada Banja Luka i Kantona Sarajevo). Planom je predviđeno anketiranje u 48 domaćinstava u FBiH i 24 domaćinstva u RS, koja su dobijena slučajnim izborom iz glavnog okvira uzorka (od toga 50 procenata gradskih i seoskih domaćinstava). Na osnovu rezultata navedenih testiranja, izvršene su izmjene u formulaciji teksta i prevodu upitnika. Primjeri upitnika korištenih u MICS4 za BiH, priloženi su u Dodatku F ovog Izvještaja.

Paralelno s provedbom MICS4 istraživanja na uzorku za ukupno stanovništvo, na kojem su radili FMZ, MZSZ RS, ZZJZ FBiH te BHAS, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, u saradnji s BHAS-om, provelo je istraživanje na uzorku romske populacije u BiH. Za istraživanje romske populacije primijenjena je istovjetna metodologija kao i za istraživanje ukupnog stanovništva te su korišteni slični anketni instrumenti. Dodatak F ovog Izvještaja sadržava anketne instrumente za oba istraživanja (osim Upitnika o posjedovanju dokumenata – dodatni obrazac koji nije sastavni dio standardnih MICS programa). Rezultati ovog istraživanja bit će dostupni u posebnom izvještaju za MICS4 o romskoj populaciji.

Obuka i terenski rad

Obuka za terenski rad je trajala 12 dana²⁰ tokom oktobra 2011. godine za timove koji su pokrivali FBiH, i novembra 2011. godine za timove koji su pokrivali RS i BD. Obuka je uključivala predavanja o tehnikama anketiranja i o sadržaju upitnika, kao i praktični rad kako bi se stekla rutina u postavljanju pitanja. Pri kraju obuke, polaznici su proveli dvodnevno pilot-anketiranje u gradskim i seoskim naseljima na području grada Banja Luka i Kantona Sarajevo.

Rad na terenu vršilo je osam timova u FBiH i četiri tima u RS.²¹ Timovi su se većinom sastojali od tri anketara (dvije žene i jedan muškarac), jednog kontrolora, mjeraca i supervizora. U FBiH je u nekim kantonima veličina timova zavisila od broja domaćinstava koje je trebalo anketirati na terenu. Rad na terenu u FBiH je počeo u novembru 2011. godine i završio u februaru 2012., a u RS je počeo u novembru 2011. godine i završio u martu 2012. godine.

13 Osobe koje stalno borave u domaćinstvu.

14 Samo pitanja o ukupnom broju živorođene djece i datumu posljednjeg porođaja te pitanja koja nisu standardni dio MICS programa, a koja se odnose na izgubljene trudnoće.

15 U okviru ovog modula, dodano je pitanje koje nije standardni dio MICS programa, a koje se odnosi na poznavanje metoda kontracepcije.

16 Dodatni modul koji nije dio standardnog MICS programa i koji se koristio samo u okviru istraživanja o romskoj populaciji.

17 Dodatni modul koji nije dio standardnog MICS programa i koji se koristio samo u okviru istraživanja o romskoj populaciji.

18 Termin „djeca mlađa od 5“ i dobne granice za djecu uzrasta „0–4 godine“ i „0–59 mjeseci“, prikazane u tabelama, u ovom Izvještaju koriste se u istom značenju.

19 Standardni MICS4 upitnici se mogu naći na www.childinfo.org/mics4_questionnaire.html.

20 U okviru dvanaestodnevne obuke, kao vježba provedena je dvodnevna pilot-anketa.

21 Jedan tim iz RS je bio zadužen za provođenje terenskog rada u BD.

Obrada podataka

Unos i obrada podataka su vršeni odvojeno za FBiH, za RS i za BD. Podaci su uneseni uz pomoć CSPro softvera. Uneseni su na ukupno 11 mikroracunara od strane osam operatera za unos podataka u FBiH i šest osoba u RS, a proces su nadzirali supervizori za unos podataka.

U FBiH je unos podataka počeo četiri sedmice nakon početka prikupljanja podataka (decembar 2011. godine) i završen je u aprilu 2012. godine. U RS je unos podataka za RS i BD počeo sedmicu dana nakon početka prikupljanja podataka (decembar 2011. godine) i završen je u maju 2012. godine.

Podaci su analizirani uz pomoć softverskog programa SPSS (Statistički paket za društvene znanosti), verzija 18, te su u tu svrhu korišteni predlošci programskog koda i tabela koje je razvio UNICEF. Kako bi se osigurala kontrola kvalitete, svi upitnici su uneseni dva puta i izvršene su interne provjere konzistentnosti podataka. Tokom cijelog istraživanja korištene su procedure i standardni programi koji su razvijeni u okviru globalnog projekta MICS4 i prilagođeni upitnicima za BiH.

Priprema Izvještaja

Ustav Bosne i Hercegovine, koji je integralni dio Dejtonskog mirovnog sporazuma (Aneks 4), definira administrativnu strukturu BiH, kao državu koju čine dva entiteta, Federacija BiH i Republika Srpska, te treća administrativna jedinica, Brčko distrikt BiH. Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko distrikt BiH imaju svoje vlasti i sve nadležnosti i odgovornosti koje Ustavom Bosne i Hercegovine nisu date u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine. To uključuje zakonodavne i izvršne nadležnosti nad zdravstvenom i socijalnom zaštitom, koje su u Federaciji BiH dodatno prenesene na deset federalnih jedinica (kantona).

Proces pripreme Izvještaja u BiH uključivao je pripremu izvještaja za RS, za FBiH i za BiH. Zbog administrativne strukture zemlje i nadležnosti BiH, FBiH i RS nad strategijama usmjerenim ka blagostanju i razvoju djece, podaci i analize sadržani u Izvještaju MICS4 predstavljeni su na takav način da odražavaju podatke za BiH, FBiH i RS. Zbog relativno male veličine uzorka u BD u ovom Izvještaju nije bilo moguće predstaviti validne podatke za sve pokazatelje koji se odnose na BD. Podaci za BD prikazani su u tabelama u ovom Izvještaju gdje god je to moguće.

Upute za čitanje tabela

Sljedeći podaci, prikupljeni u istraživanju, nisu prikazani u tabelama u ovom Izvještaju:

- podaci izračunati na osnovu malog broja slučajeva (manje od 25 neponderisanih slučajeva) za kategoriju „bez obrazovanja“, kada se ista ne odnosi na obrazovanje nositelja domaćinstva – osim u tabelama HH.4, HH.4M i HH.5 (podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ koji se odnose na nositelja domaćinstva prikazani su u tabelama),
- podaci disagregirani prema maternjem jeziku nositelja domaćinstva,
- podaci iz oblasti koje nisu dio standardnog globalnog MICS okvira, osim podataka o poznavanju metoda kontracepcije (oblasti koje su specifične za MICS4 BiH, a za koje podaci nisu prikazani u Izvještaju su: konzumiranje opojnih sredstava, boravišni status, izgubljene trudnoće i zdravstvena zaštita).

Napomena:

- (M) — slovo M nakon oznake tabele/grafikona označava da se podaci odnose na mušku populaciju
- (*) — zvjezdica u tabelama predstavlja procenat ili proporciju koja nije prikazana zato što je izračunata na osnovu manje od 25 neponderisanih slučajeva
- (broj) — vrijednosti u zagradama predstavljaju procenat ili proporcije izračunate na osnovu 25–49 neponderisanih slučajeva te označavaju da takve vrijednosti nije moguće tumačiti sa sigurnošću
- U okviru dobrih grupa predstavljenih u Izvještaju, obuhvaćene su i osobe koje su navršile dob predstavljenu gornjom granicom. Tako, na primjer, ispitanici/ce u dobi od 15 do 49 godina uključuju i one s navršeni 49 godina, a djeca uzrasta od 20 do 23 mjeseca uključuju onu sa navršena 23 mjeseca.

III Obuhvat uzorka i karakteristike domaćinstava i ispitanika

Obuhvat uzorka

Od 6.838 domaćinstava u uzorku, 6.334 je bilo dostupno u trenutku posjete. Od ovog broja je uspješno anketirano 5.778 domaćinstava, što čini stopu odgovora od 91 procenat. U anketiranim domaćinstvima je identificirano 4.645 žena u dobi od 15 do 49 godina, među kojima je uspješno anketirano 4.446, sa stopom odgovora od 96 procenata. Osim toga, u upitniku za domaćinstvo je među članovima domaćinstva evidentirano 4.718 muškaraca u dobi od 15 do 49 godina. Popunjeno je 4.353 upitnika za podobne muškarce, što odgovara stopi odgovora od 92 procenta u anketiranim domaćinstvima. Među članovima domaćinstava je upisano 2.332 djece mlađe od pet godina. Upitnici su popunjeni za 2.297 djece, što odgovara stopi odgovora od 99 procenata u anketiranim domaćinstvima. Ukupne stope odgovora na intervju za žene, muškarce i djecu iznosile su 87 procenata, 84 procenta i 90 procenata (Tabela HH.1).

U FBiH je od 4.107 uzorkovanih domaćinstava uspješno anketirano 3.618 domaćinstava, što odražava stopu odgovora od 93 procenta. U anketiranim domaćinstvima identificirano je 3.152 žene i 3.133 muškaraca u dobi od 15 do 49 godina. Među njima je anketirano 3.067 žena, uz stopu odgovora od 97 procenata, i 2.960 muškaraca, uz stopu odgovora od 95 procenata. Od 1.531 podobnog djeteta u FBiH, upitnici su popunjeni za 1.518 djece, što odgovara stopi odgovora od 99 procenata.

U RS je od 2.408 uzorkovanih domaćinstava uspješno anketirano 1.945 domaćinstava, što odražava stopu odgovora od 90 procenata. U anketiranim domaćinstvima identificirano je 1.360 žena i 1.435 muškaraca u dobi od 15 do 49 godina. Među njima su anketirane 1.252 žene, uz stopu odgovora od 92 procenta, i 1.258 muškaraca, uz stopu odgovora od 88 procenata. Od 725 podobne djece u RS, upitnici su popunjeni za njih 704, što odgovara stopi odgovora od 97 procenata.

Tabela HH.1: Rezultati anketiranja za domaćinstva, žene, muškarce i djecu mlađu od pet godina

Broj domaćinstava, žena, muškaraca i djece mlađe od pet godina prema rezultatu anketiranja domaćinstava, žena, muškaraca i djece mlađe od pet godina i stope odziva za domaćinstva, žene, muškarce i djecu mlađu od pet godina, BiH, 2011.–2012.

	Tip naselja		Administrativne jedinice			Ukupno
	Gradsko	Seosko	FBiH	RS	BD	
Domaćinstva						
Uzorkovana domaćinstva	2.708	4.130	4.107	2.408	323	6.838
Pronađena (nastanjena) domaćinstva	2.451	3.883	3.895	2.157	282	6.334
Anketirana domaćinstva	2.156	3.622	3.618	1.945	215	5.778
Stopa odziva domaćinstava	88,0	93,3	92,9	90,2	76,2	91,2
Žene						
Podobne žene	1.649	2.996	3.152	1.360	133	4.645
Anketirane žene	1.576	2.870	3.067	1.252	127	4.446
Stopa odziva žena	95,6	95,8	97,3	92,1	95,5	95,7
Ukupna stopa odziva žena	84,1	89,4	90,4	83,0	72,8	87,3
Muškarci						
Podobni muškarci	1.619	3.099	3.133	1.435	150	4.718
Anketirani muškarci	1.489	2.864	2.960	1.258	135	4.353
Stopa odziva muškaraca	92,0	92,4	94,5	87,7	90,0	92,3
Ukupna stopa odziva muškaraca	80,9	86,2	87,8	79,0	68,6	84,2
Djeca mlađa od pet godina						
Podobna djeca	812	1.520	1.531	725	76	2.332
Anketirana majka/staratelj	802	1.495	1.518	704	75	2.297
Stopa odziva djece	98,8	98,4	99,2	97,1	98,7	98,5
Ukupna stopa odziva djece	86,9	91,7	92,1	87,6	75,2	89,9

Kao što je i očekivano, razlike u stopama odgovora karakteriziraju niže stope u gradskim u odnosu na seoska područja (88 procenata u odnosu na 93 procenta) te niže stope za muškarce u odnosu na žene i djecu u FBiH, RS i BD, kao i oba tipa naselja. Stopa odgovora za domaćinstva u BD (76 procenata) je dodatno smanjena u odnosu na FBiH i RS, zbog nemogućnosti anketiranja u dva klastera (iz sigurnosnih razloga).

Karakteristike domaćinstava

Ponderisana dobna i spolna raspodjela anketiranog stanovništva prikazana je u tabeli HH.2. Raspodjela je, također, korištena za pripremu piramide stanovništva koja je prikazana u grafikonu HH.1. U 5.778 uspješno anketiranih domaćinstava u ovom istraživanju, popisano je 20.221 član domaćinstva, od čega približno jednak broj muškaraca (10.036) i žena (10.185).

Tabela HH.2: Raspodjela članova domaćinstava prema dobi i spolu

Procentualna raspodjela članova domaćinstava prema petogodišnjim dobnim grupama i dobnim grupama izdržanih članova porodice i broj djece mlađe od 18 godina, prema spolu, BiH, 2011.–2012.

	Muškarci		Žene		Ukupno	
	Broj	Procentat	Broj	Procentat	Broj	Procentat
Dob (u godinama)						
0-4	437	4,4	454	4,5	891	4,4
5-9	706	7,0	546	5,4	1.252	6,2
10-14	871	8,7	794	7,8	1.665	8,2
15-19	817	8,1	763	7,5	1.580	7,8
20-24	895	8,9	824	8,1	1.719	8,5
25-29	644	6,4	593	5,8	1.237	6,1
30-34	559	5,6	662	6,5	1.222	6,0
35-39	710	7,1	734	7,2	1.443	7,1
40-44	740	7,4	802	7,9	1.542	7,6
45-49	856	8,5	847	8,3	1.703	8,4
50-54	814	8,1	744	7,3	1.558	7,7
55-59	637	6,3	609	6,0	1.246	6,2
60-64	427	4,3	460	4,5	887	4,4
65-69	236	2,4	376	3,7	613	3,0
70-74	323	3,2	436	4,3	759	3,8
75-79	237	2,4	325	3,2	562	2,8
80-84	91	0,9	142	1,4	233	1,2
85+	31	0,3	68	0,7	99	0,5
Nedostaje/ne zna	4	0,0	5	0,1	9	0,0
Dobne grupe izdržanih članova porodice (u godinama)						
0-14	2.014	20,1	1.794	17,6	3.809	18,8
15-64	7.099	70,7	7.038	69,1	14.138	69,9
65+	918	9,1	1.347	13,2	2.265	11,2
Nedostaje/ne zna	4	0,0	5	0,1	9	0,0
Populacija djece i odraslih						
Djeca mlađa od 18 godina	2.522	25,1	2.333	22,9	4.855	24,0
Odrasli 18+	7.510	74,8	7.847	77,0	15.357	75,9
Nedostaje/ne zna	4	0,0	5	0,1	9	0,0
Ukupno	10.036	100,0	10.185	100,0	20.221	100,0

Raspodjela anketiranog stanovništva prema dobi i spolu u MICS4 ne odstupa u velikoj mjeri od procjena statističkih institucija u BiH i odražava veoma sličnu raspodjela dobijenu iz drugih anketnih istraživanja domaćinstava²² i iz MICS3.

Učešće djece mlađe od 15 godina u ukupnom stanovništvu je skoro dvostruko veće od učešća stanovništva u dobi od 65 i više godina (19 procenata u odnosu na 11 procenata), što ukazuje na relativno mlado stanovništvo. Međutim, srednje vrijednosti broja članova po domaćinstvu i nisko učešće djece mlađe od pet godina potvrđuje trenutne i relativno negativne populacione trendove. Podjela stanovništva prema spolu ne ukazuje na velike razlike, ali je važno napomenuti da je kod stanovništva u dobi od pet do 29 godina i 45 do 59 godina veće učešće muške u odnosu na žensku populaciju.

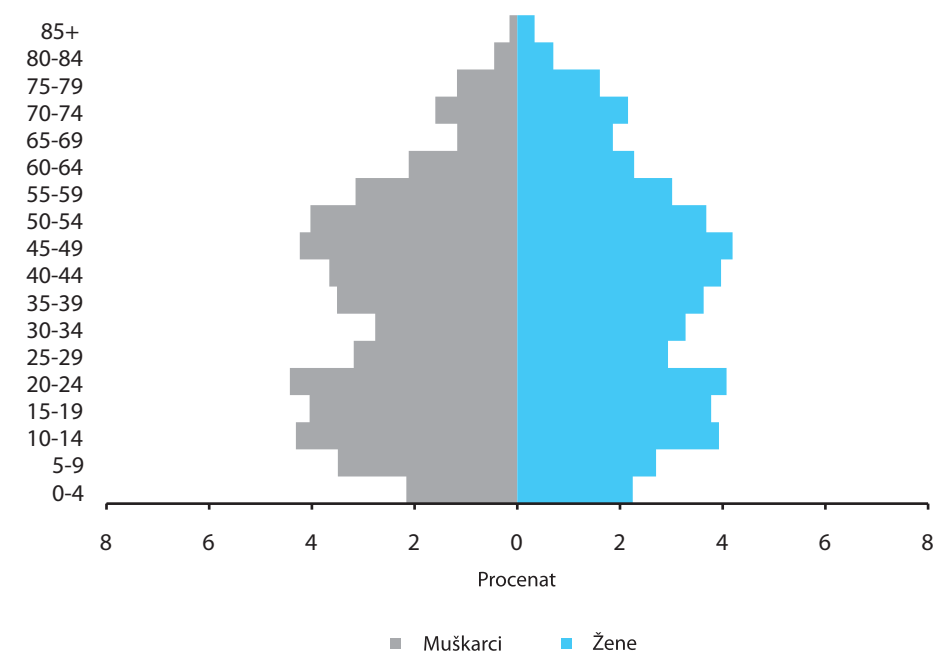
U FBiH je u 3.618 anketiranih domaćinstava identificirano 13.373 člana. Od ovog broja, 6.737 su bili ženskog, a 6.636 muškog spola. Raspodjela anketiranog stanovništva pokazuje da je istraživanje obuhvatilo 19 procenata djece mlađe od 15 godina (od čega je pet procenata djece mlađe od pet godina), 72 procenta osoba u dobi od 15 do 64 godine i devet procenata osoba od 65 i više godina. Procenat djece mlađe od 18 godina iznosio je 25 procenata. Ova raspodjela ne odstupa u velikoj mjeri od procjene Federalnog zavoda za statistiku, dobijene na osnovu posljednjih anketnih istraživanja.

U RS je u 2.157 uspješno anketiranih domaćinstava identificirano 6.524 člana. Od ovog broja 3.299 su bili ženskog, a 3.225 muškog spola. Raspodjela anketiranog stanovništva pokazuje da je istraživanje obuhvatilo 18 procenata djece mlađe od 15 godina (od čega je četiri procenta djece mlađe od pet godina), 66 procenata osoba u dobi od 15 do 64 godine i 16 procenata osoba od 65 i više godina. Procenat djece mlađe od 18 godina iznosio je 22 procenta. Ova raspodjela ne odstupa u velikoj mjeri od procjene Republičkog zavoda za statistiku Republike Srpske, dobijene na osnovu posljednjih anketnih istraživanja domaćinstava.

Ukupna stopa izdržanih lica, to jest, procentualni omjer neaktivne populacije (mlađe od pet godina i 65 i više godina) i aktivne populacije (od 15 do 64 godine) iznosi 43 procenta, što znači da na svakih 100 aktivnih dolaze 43 neaktivna lica.

Grafikon HH.1 prikazuje suženu bazu dobne piramide, što ukazuje na malo učešće stanovništva mlađeg od pet godina u populaciji te korespondira s niskom stopom nataliteta.

Grafikon HH.1: Raspodjela članova domaćinstava prema dobi i spolu, BiH, 2011.–2012.

Tabele HH.3 do HH.5 prikazuju osnovne informacije o domaćinstvima, ženskim i muškim ispitanicima u dobi od 15 do 49 godina i djeci mlađoj od pet godina, kroz neponderisane i ponderisane podatke. Informacije o osnovnim karakteristikama domaćinstava, ženama, muškarcima i djeci mlađoj od pet godina, koja su obuhvaćena istraživanjem, su od ključnog značaja za tumačenje rezultata predstavljenih u nastavku Izvještaja. Podaci, također, mogu pružiti indicaciju reprezentativnosti istraživanja. U ostalim tabelama u Izvještaju su predstavljeni samo ponderisani podaci. Detaljnije informacije o ponderima date su u Dodatku A.

Tabela HH.3 prikazuje osnovne informacije o domaćinstvima. U tabeli su prikazani spol nositelja domaćinstva, FBiH, RS i BD, tip naselja, broj članova domaćinstva i obrazovanje nositelja domaćinstva. Ove osnovne karakteristike su korištene u narednim tabelama u ovom Izvještaju; podaci u tabeli, također, imaju za cilj pokazati broj opservacija po glavnim kategorijama analize u Izvještaju. Podaci o osnovnim karakteristikama anketiranih članova domaćinstava u FBiH, RS i BD nisu prikazani u tabelarnom prikazu podataka u sklopu ovog Izvještaja, ali su predstavljeni u izvještajima za FBiH i RS.

²² Anketa o potrošnji domaćinstava u BiH za 2007. godinu: konačni rezultati, BHAS, FZS, RZS RS, Banja Luka/Sarajevo, 2008.

Tabela HH.3: Sastav domaćinstava

Procentualna raspodjela domaćinstava prema odabranim karakteristikama, BiH, 2011.–2012.

	Ponderisani procenat	Broj domaćinstava	
		Ponderisani	Neponderisani
Spol nositelja domaćinstva			
Muški	81,1	4.686	4.669
Ženski	18,9	1.092	1.109
Administrativne jedinice			
FBiH	64,2	3.710	3.618
RS	34,1	1.968	1.945
BD	1,7	100	215
Tip naselja			
Gradsko	36,7	2.118	2.156
Seosko	63,3	3.660	3.622
Broj članova domaćinstva			
1	11,5	664	760
2	17,0	982	1.078
3	20,1	1.160	1.088
4	28,0	1.618	1.367
5	13,6	784	750
6	6,5	375	459
7	2,3	134	183
8	0,6	33	54
9	0,3	19	23
10+	0,2	9	16
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva			
Bez obrazovanja	4,4	256	291
Osnovno	31,2	1.805	1.895
Srednje	53,9	3.114	2.995
Više ili visoko	10,4	601	594
Bez odgovora/ne zna	0,0	2	3
Ukupno	100,0	5.778	5.778
Domaćinstva s najmanje			
jednim djetetom mlađim od pet godina	13,2	5.778	5.778
jednim djetetom mlađim od 18 godina	50,4	5.778	5.778
jednom ženom u dobi od 15 do 49 godina	66,1	5.778	5.778
jednim muškarcem u dobi od 15 do 49 godina	66,9	5.778	5.778
Prosječna veličina domaćinstva	3,5	5.778	5.778

Ponderisani i neponderisani brojevi domaćinstava su jednaki, s obzirom na to da su ponderisani uzorci normalizirani (vidjeti Dodatak A). Tabela, također, prikazuje procentualni udio domaćinstava sa barem jednim djetetom životne dobi do 18 godina, barem jednim djetetom životne dobi do pet godina, barem jednom ženom životne dobi od 15 do 49 godina i barem jednim muškarcem životne dobi od 15 do 49 godina. Tabela, također, prikazuje ponderisani prosjek veličine domaćinstva za ovo istraživanje.

Spolna struktura nositelja domaćinstava ne odstupa u velikoj mjeri od podataka anketnih istraživanja provedenih u okviru statističkog sistema u BiH.²³ U 19 procenata slučajeva u ovom istraživanju su nositelji domaćinstva – žene. Najveći procenat domaćinstava živi u seoskim područjima (63 procenata) i ima nositelja sa srednjoškolskim obrazovanjem (54 procenata). Najčešća su domaćinstva s četiri člana (28 procenata), dok domaćinstva s dva do tri člana čine 37 procenata ukupne populacije domaćinstava (procjena prosječne veličine domaćinstva iznosi 3,5 člana). Većina domaćinstava ima najmanje jednu ženu i jednog muškarca u dobi od 15 do 49 godina (66 procenata), polovina ih ima dijete mlađe od 18 godina, dok najmanje domaćinstava ima dijete mlađe od pet godina (13 procenata).

23 Skoro 80 procenata nositelja domaćinstava u BiH su muškarci. *Anketa o potrošnji domaćinstava u BiH za 2007. godinu: konačni rezultati*, BHAS, FZS, RZS RS, Banja Luka/Sarajevo, 2008. str. 21., dobijen je podatak da je u 80 procenata slučajeva nositelj domaćinstva – muškarac.

Karakteristike muških i ženskih ispitanika u dobi od 15 do 49 godina i djece mlađe od pet godina

Tabele HH.4, HH.4M i HH.5 pružaju informacije o osnovnim karakteristikama anketiranih žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina, kao i djece mlađe od pet godina. U sve tri tabele prezentirani su brojevi ponderisanih i neponderisanih opservacija. Osim ovoga, tabele prikazuju broj opservacija po osnovnim kategorijama. Ove kategorije su korištene u tabelarnim prikazima u ovom Izvještaju.

Tabela HH.4: Osnovne karakteristike žena

Procentualna raspodjela žena u dobi od 15 do 49 godina prema osnovnim karakteristikama, BiH, 2011.–2012.

	Ponderisani procenat	Broj žena	
		Ponderisani	Neponderisani
Administrativne jedinice			
FBiH	71,5	3.180	3.067
RS	27,2	1.210	1.252
BD	1,3	56	127
Tip naselja			
Gradsko	34,8	1.548	1.576
Seosko	65,2	2.898	2.870
Dob (u godinama)			
15-19	14,4	642	424
20-24	15,2	677	632
25-29	11,2	498	881
30-34	12,8	568	860
35-39	14,5	646	643
40-44	15,5	690	494
45-49	16,3	724	512
Bračno stanje			
Trenutno udata/u zajednici	62,2	2.764	3.237
Udovica	2,6	116	83
Razvedena	2,3	101	90
Žive razdvojeno	1,0	43	49
Nije bila udata/u zajednici	32,0	1.422	986
Bez odgovora	0,0	0	1
Majčinstvo			
Rađala	64,4	2.862	3.303
Nikada nije rađala	35,6	1.581	1.139
Porođaji u posljednje dvije godine			
Rađala u posljednje dvije godine	6,7	298	718
Nije rađala u posljednje dvije godine	93,3	4.148	3.728
Nivo obrazovanja žene			
Bez obrazovanja	0,4	16	20
Osnovno	23,9	1.064	1.044
Srednje	58,6	2.604	2.628
Više ili visoko	17,1	762	754
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	14,0	620	689
Drugi kvintil	19,1	847	846
Srednji kvintil	21,9	976	975
Četvrti kvintil	22,9	1.020	929
Najbogatiji	22,1	983	1.007
Ukupno	100,0	4.446	4.446

Tabela HH.4 prikazuje osnovne karakteristike anketiranih žena u dobi od 15 do 49 godina. Tabela uključuje informacije o raspodjeli žena u FBiH, RS i BD, te prema tipu naselja, dobi, bračnom stanju, majčinstvu, porođajima tokom posljednje dvije godine, obrazovanju²⁴ i imovinskom stanju (kvintilima blagostanja).²⁵

Raspodjela žena prema dobi u BiH pokazuje najviše žena reproduktivne dobi u dobnoj grupi od 45 do 49 godina. U FBiH najveći procenat žena je, također, u dobnoj grupi od 45 do 49 godina, dok je u RS najveći procenat u dobi od 35 do 39 godina, zatim u dobnoj grupi od 45 do 49 godina. Evidentne su razlike u odnosu na nivo obrazovanja. Većina žena ima srednje obrazovanje (59 procenata), zatim osnovno (24 procenta), dok najmanje žena ima više ili visoko obrazovanje (17 procenata). Raspodjela žena prema bračnom stanju i majčinstvu je veoma slična (62 procenta žena je udato ili živi u zajednici, a 64 procenta žena je rađalo tokom života). Samo sedam procenata žena je rađalo u periodu od dvije godine prije istraživanja. Gotovo dvije trećine žena živi u seoskim domaćinstvima, a nešto više od polovine (55 procenata) ih živi u tri najsiriromašnija kvintila stanovništva.

Tabela HH.4M: Osnovne karakteristike muškaraca

Procentualna raspodjela muškaraca u dobi od 15 do 49 godina prema osnovnim karakteristikama, BiH, 2011.–2012.

	Ponderisani procenat	Broj muškaraca	
		Ponderisani	Neponderisani
Administrativne jedinice			
FBiH	69,2	3.010	2.960
RS	29,2	1.271	1.258
BD	1,6	71	135
Tip naselja			
Gradsko	32,7	1.422	1.489
Seosko	67,3	2.931	2.864
Dob (u godinama)			
15-19	15,7	684	442
20-24	17,1	743	465
25-29	12,3	534	700
30-34	10,5	459	837
35-39	13,7	597	809
40-44	14,2	617	577
45-49	16,5	719	523
Bračno stanje			
Trenutno oženjen/u zajednici	51,7	2.252	2.779
Udovac	0,1	4	4
Razveden	1,3	57	57
Žive razdvojeno	0,5	24	27
Nije bio oženjen/u zajednici	46,3	2.017	1.486
Nivo obrazovanja muškaraca			
Bez obrazovanja	0,2	10	10
Osnovno	12,5	543	584
Srednje	71,6	3.117	3.123
Više ili visoko	15,7	683	636
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiriromašniji	15,7	685	750
Drugi kvintil	19,5	848	852
Srednji kvintil	22,7	989	961
Četvrti kvintil	20,5	893	840
Najbogatiji	21,5	938	950
Ukupno	100,0	4.353	4.353

24 Ako nije drugačije naznačeno, kada se termin „obrazovanje“ u Izvještaju koristi kao osnovna varijabla, odnosi se na dostignuti nivo obrazovanja ispitanica.

25 Analiza osnovnih komponenti je urađena korištenjem informacija o vlasništvu nad potrošnim dobrima (imovinom), karakteristikama stambene jedinice, vodi i sanitaciji i drugim karakteristikama koje su u vezi s imovinskim stanjem domaćinstva, kako bi se dodijelili ponderi (faktorske vrijednosti) svakoj stavci koja se smatra imovinom domaćinstva. Na osnovu ovih pondera i imovine koju domaćinstvo posjeduje, svakom domaćinstvu je, potom, dodijeljena vrijednost za imovinsko stanje. Populacija domaćinstava uključenih u istraživanje je, potom, rangirana prema vrijednosti imovinskog stanja domaćinstva u kojoj živi i nakon toga je podijeljena na pet jednakih grupa (kvintila), s rasponom od najnižeg (najsiriromašnijeg) do najvišeg (najbogatijeg). Imovinska dobra korištena u ovim kalkulacijama su:

- izvor vode za piće,
- vrsta sanitarije (toaleta),
- broj soba za spavanje,
- materijal poda, krova i vanjskih zidova stambenog objekta,
- vrsta energenta korištenog za kuhanje,
- posjedovanje električne energije, radioaparata, televizije, mobilnog i fiksnog telefona, frižidera, kreveta, električnog šporeta, računara/ laptopa, internet priključka, klima uređaja, digitalnog fotoaparata, mašine za veš, mašine za sušenje veša, mašine za suđe, usisivača, DVD aparata, džakuzi kade, sistema za videonadzor,
- posjedovanje ručnog sata, bicikla, motora/skutera, zaprežnih kola, automobila/kamiona, traktora,
- posjedovanje bankovnog računa.

Indeks imovinskog stanja treba obuhvatiti osnovno dugoročno imovinsko stanje kroz informacije o imovini domaćinstva i njegova namjena jer rangirati domaćinstva po imovinskom stanju, od najsiriromašnijih do najbogatijih. Indeks imovinskog stanja ne pruža informacije o apsolutnom siromaštvu, trenutnim prihodima i nivou potrošnje. Izračunate vrijednosti za imovinsko stanje su primjenjive samo za one grupe podataka na kojima se temelje. Više informacija o izradi indeksa imovinskog stanja možete pronaći u *Filmer, D. i Pritchett, L., 2001. "Estimating wealth effects without expenditure data – or tears: An application to educational enrolments in states of India". Demography 38(1): 115-132. Gwatkin, D.R., Rutstein, S., Johnson, K., Pande, R. i Wagstaff, A., 2000. Socio-Economic Differences in Health, Nutrition, and Population. HNP/Poverty Thematic Group, Washington, DC: World Bank. Rutstein, S.O. i Johnson, K., 2004. The DHS Wealth Index. DHS Comparative Reports No. 6. Calverton, Maryland: ORC Macro*

Na sličan način, tabela HH.4M prikazuje osnovne karakteristike anketiranih muškaraca u dobi od 15 do 49 godina. Tabela uključuje informacije o raspodjeli muškaraca u FBiH, RS i BD, te prema tipu naselja, dobi, bračnom stanju, obrazovanju i imovinskom stanju (kvintilima blagostanja).

Za razliku od žena, najviše muškaraca u BiH i FBiH je u dobnoj grupi od 20 do 24 godine, dok je u RS najveći procenat muškaraca u dobnoj grupi od 15 do 19 godina. Kao i kod žena, raspodjela muškaraca prema dobi pokazuje trend opadanja nakon 20. godine, s tendencijom rasta kod žena dobi od 30 godina i više i kod muškaraca dobi od 35 godina i više.

Većina muškaraca (72 procenta) ima srednje obrazovanje, i to u većem procentu u odnosu na žene (59 procenata). Više muškaraca ima više ili visoko obrazovanje (16 procenata), nego osnovno obrazovanje (13 procenata), dok više žena ima osnovno (24 procenta), nego više ili visoko obrazovanje (17 procenata). Dvije trećine muškaraca živi u seoskim sredinama i nešto više od polovine (52 procenta) ih je oženjeno ili živi u zajednici. Nešto manje od dvije trećine muškaraca (64 procenta) živi u tri najsiriromašnja kvintila stanovništva.

Određene osnovne karakteristike djece mlađe od pet godina života prikazane su u tabeli HH.5. One uključuju raspodjelu djece prema određenim karakteristikama: FBiH, RS i BD, spol i tip naselja, dob, obrazovanje majke ili staratelja te imovinsko stanje. Ukupna spolna raspodjela djece je ujednačena (49 procenata dječaka i 51 procenat djevojčica). Kao i kod žena i muškaraca, dvije trećine djece mlađe od pet godina živi u seoskim područjima. Većina majki djece mlađe od pet godina ima srednje obrazovanje (62 procenta), dok ih manji procenat ima osnovno (23 procenta) i više ili visoko obrazovanje (14 procenata). Bez obrazovanja je manje od jednog procenta majki ili staratelja. Nešto više od polovine djece (58 procenata) živi u tri najsiriromašnja kvintila stanovništva.

Tabela HH.5: Osnovne karakteristike djece mlađe od pet godina

Procentualna raspodjela djece mlađe od pet godina prema osnovnim karakteristikama, BiH, 2011.–2012.

	Ponderisani procenat	Broj djece mlađe od pet godina	
		Ponderisani	Neponderisani
Spol			
Muški	48,9	1.124	1.131
Ženski	51,1	1.173	1.166
Administrativne jedinice			
FBiH	70,1	1.611	1.518
RS	28,1	646	704
BD	1,8	40	75
Tip naselja			
Gradsko	33,7	774	802
Seosko	66,3	1.523	1.495
Dob (u mjesecima)			
0-5	10,3	236	117
6-11	10,0	231	126
12-23	19,8	454	509
24-35	20,0	459	514
36-47	21,1	485	556
48-59	18,8	432	475
Nivo obrazovanja majke*			
Bez obrazovanja	0,9	21	16
Osnovno	22,9	526	507
Srednje	62,1	1.426	1.416
Više ili visoko	14,1	324	358
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	16,9	388	398
Drugi kvintil	21,0	482	464
Srednji kvintil	19,8	455	483
Četvrti kvintil	20,4	469	427
Najbogatiji	21,9	502	525
Ukupno	100,0	2.297	2.297

* Nivo obrazovanja majke se odnosi na najviši nivo obrazovanja majki i staratelja djece mlađe od pet godina.

Porodično okruženje u kojem žive djeca

Djeca bez roditeljskog staranja predstavljaju vulnerabilnu grupu čije praćenje omogućava pripremu strateških odgovora i plana djelovanja u skladu s njihovim potrebama.

Tabela HH.6 prikazuje podatke o porodičnom okruženju djece mlađe od 18 godina. Prema ovim podacima, 91 procenat djece mlađe od 18 godina u BiH živi s oba roditelja (91 procenat u FBiH i 92 procenta u RS). Samo s jednim roditeljem živi sedam procenata djece, dok bez oba biološka roditelja živi manje od jednog procenta djece.

Bez jednog ili oba roditelja je u BiH ostalo tri procenta djece (tri procenta u FBiH i četiri procenta u RS). Starija djeca su u nešto većem procentu izgubila jednog ili oba roditelja, u odnosu na najmlađu djecu (sedam procenata najstarije i manje od jednog procenta najmlađe djece). Tabela HH.6, također, prikazuje da, u odnosu na imovinsko stanje, najmanje djece živi s oba roditelja u najsiromašnijim domaćinstvima.

Tabela HH.6: Porodično okruženje u kojem žive djeca (djeca s oba roditelja, jednim roditeljem i siročad)

Procentualna raspodjela djece mlađe od 18 godina prema porodičnom okruženju u kojem žive, procenat djece mlađe od 18 godina koja ne žive u domaćinstvima s biološkim roditeljem i procenat djece bez jednog ili oba roditelja, BiH, 2011.–2012.

Spol	Žive s oba roditelja	Ne žive ni s jednim roditeljem			Žive samo s majkom		Žive samo s ocem		Nemoguće odrediti	Ukupno	Ne žive s biološkim roditeljem ¹	Jedan ili oba roditelja nisu živa ²	Broj djece mlađe od 18 godina
		Samo je majka živa	Oba roditelja su živa	Oba roditelja nisu živa	Otac nije živ	Majka nije živa	Majka živa	Majka nije živa					
Muški	91,0	0,0	0,3	0,3	2,8	2,6	1,0	0,6	1,5	100,0	0,6	3,5	2.522
Ženski	91,5	0,0	0,1	0,0	3,9	2,3	0,6	0,2	1,3	100,0	0,2	2,5	2.333
Administrativne jedinice													
FBiH	90,8	0,0	0,2	0,2	3,7	2,1	0,7	0,3	1,9	100,0	0,4	2,7	3.345
RS	92,2	0,0	0,3	0,0	2,5	3,3	1,0	0,5	0,2	100,0	0,3	3,9	1.433
BD	95,9	0,0	0,2	0,0	3,3	0,4	0,2	0,0	0,0	100,0	0,2	0,4	77
Tip naselja													
Gradsko	88,7	0,0	0,1	0,1	5,4	2,7	0,8	0,8	1,4	100,0	0,3	3,6	1.536
Seosko	92,4	0,0	0,3	0,1	2,4	2,4	0,8	0,2	1,4	100,0	0,4	2,7	3.319
Dob (u godinama)													
0-4	95,1	0,0	0,0	0,0	3,5	0,2	0,7	0,0	0,4	100,0	0,0	0,2	891
5-9	95,2	0,0	0,2	0,0	2,4	1,2	0,5	0,0	0,5	100,0	0,2	1,2	1.252
10-14	90,3	0,0	0,1	0,1	4,2	2,7	1,1	0,8	0,6	100,0	0,2	3,7	1.665
15-17	84,8	0,0	0,6	0,5	2,9	5,5	0,8	0,5	4,4	100,0	1,0	6,5	1.046
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	86,0	0,0	0,6	0,0	4,4	5,6	2,1	0,0	1,3	100,0	0,6	5,6	795
Drugi kvintil	89,4	0,0	0,5	0,0	3,8	3,3	0,9	0,3	1,7	100,0	0,5	3,6	973
Srednji kvintil	93,1	0,0	0,1	0,0	2,3	2,0	0,7	0,5	1,4	100,0	0,1	2,5	1.006
Četvrti kvintil	92,7	0,0	0,0	0,4	2,9	1,0	0,1	0,6	2,3	100,0	0,4	2,1	1.068
Najbogatiji	93,8	0,0	0,0	0,2	3,5	1,2	0,6	0,5	0,2	100,0	0,2	1,9	1.013
Ukupno	91,3	0,0	0,2	0,1	3,3	2,5	0,8	0,4	1,4	100,0	0,4	3,0	4.855

¹ MICS pokazatelj 9.17

² MICS pokazatelj 9.18

IV Ishrana

Stanje uhranjenosti

Stanje uhranjenosti djece odraz je njihovog cjelokupnog zdravlja. Djeca dosežu svoj potencijal rasta i smatraju se dobro uhranjenim ukoliko im je dostupna adekvatna ishrana, ako nisu izložena čestim oboljenjima i ako su adekvatno zbrinuta.

Prema Milenijumskim razvojnim ciljevima, procenat ljudi koji pate od gladi u periodu od 1990. do 2015. godine treba smanjiti za pola, čime će se uticati i na smanjenje stope smrtnosti djece. Pothranjenost se smatra uzrokom smrti više od polovine umrle djece u svijetu. Tri četvrtine djece koja umru zbog komplikacija koje su u vezi s pothranjenošću samo su blago ili umjereno pothranjena i ne pokazuju spoljne znakove koji ukazuju na ozbiljnost njihovog stanja. Također, pothranjena djeca češće obolijevaju od dječijih bolesti te češće zaostaju u rastu i razvoju.

Kod dobro uhranjene populacije postoji referentna raspodjela visine i težine za djecu mlađu od pet godina. Referentna populacija korištena u MICS istraživanju za BiH u 2011.–2012. godini se zasniva na standardima dječijeg rasta SZO.²⁶ Sva tri pokazatelja stanja uhranjenosti djece prikazana su u jedinicama standardne devijacije (z-vrijednosti) od medijane referentne populacije.

Težina (masa) u odnosu na uzrast (to jest, dob djeteta) predstavlja mjeru i akutne i hronične pothranjenosti. Djeca čija je težina u odnosu na dob više od dvije standardne devijacije ispod medijane referentne populacije, smatraju se *umjereno ili ozbiljno pothranjena*, pri čemu se ona kod kojih je težina u odnosu na uzrast više od tri standardne devijacije ispod medijane klasificiraju kao *ozbiljno pothranjena*.

Visina u odnosu na uzrast je mjera linearnog rasta. Djeca čija je visina u odnosu na uzrast više od dvije standardne devijacije ispod medijane referentne populacije, smatraju se *umjereno ili ozbiljno niskog rasta*. Djeca čija je visina u odnosu na uzrast više od tri standardne devijacije ispod medijane, klasificiraju se kao *ozbiljno niskog rasta*. Zaostalost u rastu je odraz hronične pothranjenosti kao rezultat izostanka adekvatne ishrane tokom dužeg perioda te povratne ili hronične bolesti.

Djeca čija je *težina u odnosu na visinu* više od dvije standardne devijacije ispod medijane referentne populacije klasificiraju se kao *umjereno ili ozbiljno mršava*, to jest, zaostala u težini u odnosu na svoju visinu. Djeca kod kojih je težina u odnosu na visinu više od tri standardne devijacije ispod medijane, klasificiraju se kao *ozbiljno mršava*, to jest, ozbiljno zaostala u težini u odnosu na svoju visinu. Zaostatak u težini u odnosu na visinu je obično rezultat skorijeg deficita u ishrani. Ovaj pokazatelj može ispoljavati znatne sezonske varijacije, zavisno od promjena u dostupnosti hrane ili prevalencije bolesti.

U ovom istraživanju su težina i visina sve djece mlađe od pet godina mjerene uz pomoć antropometrijske opreme koju je preporučio UNICEF (www.childinfo.org). Nalazi prikazani u ovom dijelu se temelje na rezultatima ovih mjerenja.²⁷

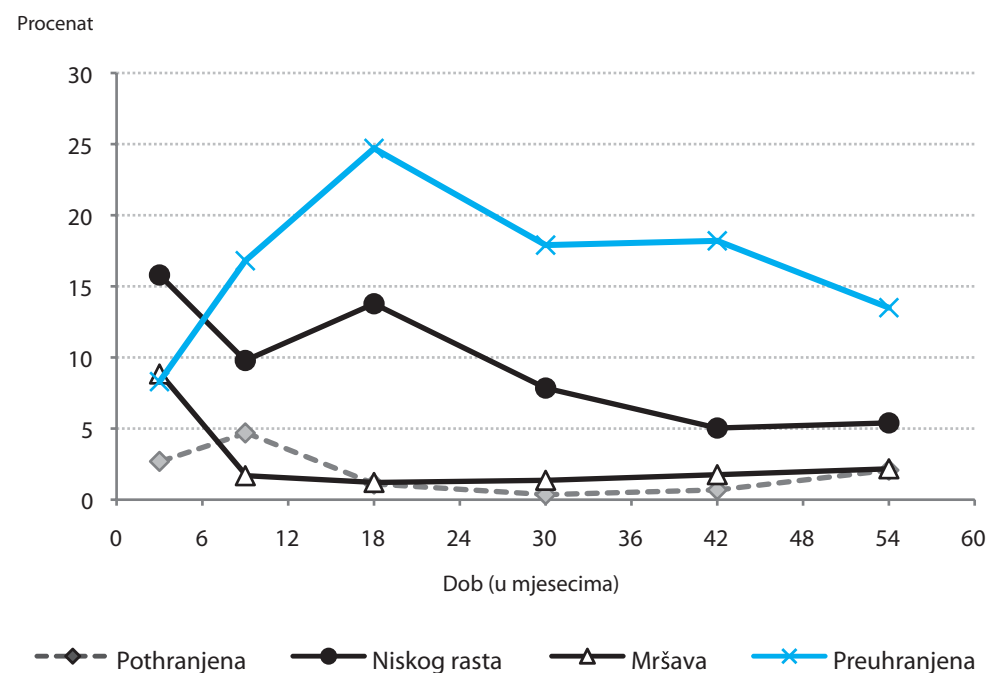
Tabela NU.1 prikazuje procenat djece mlađe od pet godina u odnosu na tri antropometrijska pokazatelja: težina u odnosu na uzrast, visina u odnosu na uzrast i težina u odnosu na visinu – na osnovu antropometrijskih mjerenja koja su vršena za vrijeme terenskog rada. Tabela, također, uključuje i procenat preuhranjene djece, to jest, djece čija je težina u odnosu na visinu viša od dvije standardne devijacije u odnosu na medijanu referentne populacije, kao i z-vrijednosti sva tri pokazatelja.

Istraživanje je utvrdilo da se dva procenta djece mlađe od pet godina u BiH klasificiraju kao pothranjena (dva procenta u FBiH i manje od jednog procenta u RS), dok je manje od jednog procenta djece ozbiljno pothranjeno (jedan procenat u FBiH i manje od jednog procenta u RS). Svako jedanaesto dijete ovog uzrasta (devet procenata) je niskog rasta (deset procenata u FBiH i šest procenata u RS), dok četiri procenta djece ozbiljno zaostaje u rastu (pet procenata u FBiH i dva procenta u RS). Podaci pokazuju da dva procenta djece zaostaje u težini u odnosu na visinu (tri procenta u FBiH i dva procenta u RS). Posmatrano prema tipu naselja, ne postoje velike razlike u procentu djece koja su pothranjena ili mršava (zaostala u težini u odnosu na visinu).

Najveći procenat djece koja zaostaju u rastu (16 procenata) i koja zaostaju u težini u odnosu na visinu (devet procenata) je prisutan među djecom mlađom od šest mjeseci, dok je najveći procenat pothranjene djece (pet procenata) prisutan kod djece uzrasta od šest do 11 mjeseci.

Tabela NU.1 prikazuje da je skoro svako šesto dijete mlađe od pet godina u BiH (17 procenata) preuhranjeno. Preuhranjenost raste s nivoom obrazovanja majke i imovinskim stanjem članova domaćinstva te je najčešće kod djece čije majke imaju više ili visoko obrazovanje (22 procenta), kao i kod djece koja žive u domaćinstvima u dva najbogatija kvintila imovinskog stanja (po 21 procenat). Preuhranjenost je prisutna u svim dobnim grupama, i raste od najmlađe dobne grupe dok ne dostigne najveći procenat kod djece uzrasta od 12 do 23 mjeseca (25 procenata), nakon čega opada (Grafikon NU.1).

Grafikon NU.1: Procenat djece mlađe od 5 godina koja su pothranjena, niskog rasta, mršava ili preuhranjena, BiH, 2011.–2012.

U svrhu poređenja podataka o stanju uhranjenosti djece s podacima iz MICS3 (istraživanje iz 2005.–2006. godine) i MICS2 (istraživanje iz 2000. godine) za BiH te za potrebe globalnog izvještavanja, pripremljena je tabela NU.1 (a) – (vidjeti Dodatak G). Tabela prikazuje stanje uhranjenosti djece prema NCHS/CDC/SZO standardu koji je korišten od 1978. godine, a koju je 2006. godine zamijenio novi standard SZO-a.

²⁶ http://www.who.int/childgrowth/standards/second_set/technical_report_2.pdf

²⁷ Poznato je da veliki broj podataka koji nedostaju može prouzrokovati pristrasnost rezultata. Za kvalitetu istraživanja je od posebnog značaja obim antropometrijskih podataka i podataka o dobi djeteta. Tako su iz tabele NU.1 isključena djeca čije se vrijednosti nalaze izvan realnih raspona te djeca bez kompletnog datuma rođenja (mjesec i godina). Djeca se ne uključuju u jedan ili više antropometrijskih pokazatelja kada im težina i visina nisu izmjerene, u zavisnosti od vrijednosti koja nedostaje. Na primjer, ako je dijete izvagano, ali njegova/njena težina nije izmjerena, dijete se uzima u obračun za pothranjenost, ali se ne uzima u obračun za pokazatelj niskog rasta ili mršavosti. Procenti djece po dobi, kao i razlozi za isključene, prikazani su u tabelama o kvaliteti podataka (DQ.6 i DQ.7). Tako, na primjer, prema tabeli DQ.6, kod djece mlađe od pet godina za četiri procenta djece nije izmjerena samo težina, kao ni težina i visina, dok kod šest procenata djece nije izmjerena visina. Tabela DQ.7 prikazuje da je zbog nepotpunih datuma rođenja, podataka za visinu i/ili težinu koji nedostaju ili nisu validni, iz obračuna za pokazatelj težine u odnosu na uzrast isključeno četiri procenta djece, za pokazatelj visine u odnosu na dob isključeno šest procenata djece, dok je za pokazatelj težine u odnosu na visinu isključeno devet procenata djece.

Dojenje i ishrana djece

Dojenje u prvih nekoliko godina života štiti djecu od infekcija, obezbjeđuje idealan izvor hranjivih materija, ekonomično je i bezbjedno. No, mnoge majke prerano prestaju dojiti djecu i često su pod raznim pritiscima da pređu na vještačku ishranu djeteta (mlijeko za bebe/formula). Ovo, međutim, može doprinijeti nedovoljnom unosu neophodnih hranjivih materija i zaostajanju djece u rastu, posebno u slučajevima kada na raspolaganju nema čiste vode.

SZO/UNICEF daju sljedeće preporuke u vezi s ishranom djece:

- isključivo dojenje tokom prvih šest mjeseci života,
- produženo dojenje tokom dvije ili više godina,
- uvođenje sigurne dohrane u skladu s uzrastom djeteta (počevši sa šest mjeseci),
- učestalost dohrane: dva puta dnevno za djecu uzrasta od šest do osam mjeseci, tri puta dnevno za djecu uzrasta od devet do 11 mjeseci,
- dojenje treba započeti u roku od jednog sata nakon rođenja djeteta.

Pokazatelji preporučene prakse ishrane djece su sljedeći:

- blagovremeni početak dojenja (u roku od jednog sata nakon rođenja),
- stopa isključivog dojenja (do šestog mjeseca života),
- stopa pretežnog dojenja (do šestog mjeseca života),
- stopa kontinuiranog dojenja (s godinu i s dvije godine života),
- trajanje dojenja u mjesecima (isključivo, pretežno i bilo kakvo dojenje),
- odgovarajuće dojenje u skladu s uzrastom djeteta (djeca mlađa od dvije godine),
- stopa blagovremene dopunske ishrane čvrste, polučvrste i meke/kašaste hrane (od šest do osam mjeseci),
- minimalna učestalost obroka (od šest mjeseci do 23 mjeseca),
- učestalost obroka mlijeka za djecu koja ne doje (od šest mjeseci do 23 mjeseca),
- hranjenje na flašicu (djeca mlađa od dvije godine).

Tabela NU.2 prikazuje udio djece, rođene u periodu od dvije godine prije istraživanja, koja su nekada dojena, djece koja su prvi put dojena u roku od jednog sata i jednog dana nakon rođenja i djece kojoj je prije započetog dojenja data bilo kakva hrana osim majčinog mlijeka.

Iako proces uspostavljanja laktacije, kao važan korak, podrazumijeva i uspostavljanje fizičke i emocionalne veze između bebe i majke, manje od polovine beba u BiH (42 procenta) je po prvi put dojilo u roku od jednog sata po rođenju, dok je 87 procenata novorođenčadi započelo dojiti u roku od jednog dana po rođenju (skoro svi porođaji su se odvijali u javnim zdravstvenim ustanovama). Procenat djece koja su prije započetog dojenja dobila neku hranu ili tečnost, osim majčinog mlijeka, iznosi 21 procenat.

Nema velikih razlika u procentu djece koja su nekada dojena (po 95 procenata), kao ni u procentu djece koja su započela dojiti u roku od jednog dana od rođenja (oko 87 procenata) i djece koja su dobila neku hranu ili tečnost prije započetog dojenja (oko 21 procenat) u FBiH i RS. U roku od sat vremena po rođenju djeteta dojiti dijete je započela svaka druga žena u FBiH (52 procenta), dok je u RS to bio slučaj sa svakom petom ženom (21 procenat). (Grafikon NU.2)

Tabela NU.1: Stanje uhranjenosti djece

Procenat djece mlađe od pet godina prema stanju uhranjenosti u skladu s tri antropometrijska pokazatelja: težina u odnosu na uzrast, visina u odnosu na uzrast i težina u odnosu na visinu, BiH, 2011.-2012.

Spol	Težina u odnosu na uzrast			Broj djece mlađe od pet godina	Visina u odnosu na uzrast			Broj djece mlađe od pet godina	Težina u odnosu na visinu			Broj djece mlađe od pet godina	
	Potrhanjenost Procenat ispod -2 SD ¹	Procenat ispod -3 SD ²	Srednja z-vrijed- nost (SD)		Zaostalost u rastu Procenat ispod -2 SD ³	Procenat ispod -3 SD ⁴	Srednja z-vrijed- nost (SD)		Zaostalost u odnosu na težinu u odnosu na visinu Procenat ispod -2 SD ⁵	Procenat ispod -3 SD ⁶	Preuhranjenost Procenat iznad +2 SD		Srednja z-vrijed- nost (SD)
Muški	1,8	0,9	0,7	1.083	8,9	4,2	0,3	1.054	2,3	1,8	16,7	0,8	1.017
Ženski	1,3	0,9	0,7	1.116	8,9	3,5	0,2	1.083	2,4	1,4	18,0	0,8	1.061
Administrativne jedinice													
FBiH	2,0	1,2	0,8	1.577	9,9	4,6	0,3	1.553	2,6	2,0	17,7	0,8	1.499
RS	0,4	0,1	0,6	592	6,4	1,7	0,1	554	1,7	0,6	16,4	0,8	550
BD	0,0	0,0	1,0	29	1,4	1,4	0,8	29	1,3	0,0	17,3	0,9	30
Tip naselja													
Gradsko	1,9	0,9	0,8	734	10,8	5,8	0,2	710	1,8	0,9	21,1	0,9	675
Seosko	1,4	0,9	0,7	1.465	7,9	2,9	0,3	1.427	2,6	1,9	15,6	0,7	1.403
Dob (u mjesecima)													
0-5	2,7	0,4	0,2	226	15,8	8,4	0,1	210	8,8	7,3	8,3	-0,1	207
6-11	4,7	3,9	0,8	209	9,8	2,4	0,5	201	1,7	0,0	16,8	1,0	192
12-23	1,1	0,4	1,0	438	13,8	6,1	0,2	416	1,2	0,6	24,7	1,1	398
24-35	0,4	0,0	0,8	446	7,8	3,9	0,1	439	1,4	0,7	17,9	0,9	435
36-47	0,7	0,3	0,8	468	5,0	1,6	0,4	462	1,8	0,7	18,2	0,8	454
48-59	2,1	1,9	0,6	411	5,4	2,3	0,3	409	2,2	2,2	13,5	0,6	393
Nivo obrazovanja majke*													
Osnovno	1,2	0,7	0,6	514	9,4	3,6	0,1	501	2,7	1,7	15,9	0,7	498
Srednje	1,7	1,1	0,8	1.350	9,1	4,0	0,3	1.310	2,4	1,8	17,2	0,8	1.263
Više ili visoko	1,4	0,3	0,8	316	7,4	3,6	0,4	306	1,3	0,3	21,8	0,9	298
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	0,9	0,2	0,5	373	10,1	2,2	0,0	361	1,9	0,9	13,6	0,8	357
Drugi kvintil	1,5	1,0	0,6	457	9,6	3,3	0,3	449	2,9	2,0	15,4	0,6	436
Srednji kvintil	0,7	0,2	0,8	432	6,8	2,9	0,4	421	2,6	1,8	15,7	0,7	422
Četvrti kvintil	0,4	0,2	0,9	449	7,6	4,8	0,3	433	1,5	0,8	20,7	0,9	415
Najbogatiji	3,9	2,7	0,8	488	10,3	5,5	0,2	473	2,7	2,2	20,7	0,8	449
Ukupno	1,6	0,9	0,7	2.199	8,9	3,8	0,2	2.137	2,3	1,6	17,4	0,8	2.078

¹ MICS pokazatelj 2.1a i MDG pokazatelj 1.8
² MICS pokazatelj 2.1b
³ MICS pokazatelj 2.2a
⁴ MICS pokazatelj 2.2b
⁵ MICS pokazatelj 2.3a
⁶ MICS pokazatelj 2.3b
⁷ MICS pokazatelj 2.3c

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela NU.2: Početak dojenja

Procenat djece, rođene u periodu od dvije godine prije istraživanja, koja su ikad dojila, procenat djece koja su dojila u roku od sat vremena nakon rođenja i jedan dan nakon rođenja i procenat djece koja su prije započetog dojenja dobila neku hranu ili tečnost osim majčinog mlijeka, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece koja su nekada dojila ¹	Procenat djece koja su prvo dojena, i to:		Procenat djece koja su dobila hranu ili tečnost prije započetog dojenja	Ukupan broj djece rođene u periodu od dvije godine prije istraživanja
		U roku od jednog sata nakon rođenja ²	U roku od jednog dana nakon rođenja		
Administrativne jedinice					
FBiH	95,2	51,5	87,3	20,5	211
RS	95,3	20,9	87,6	21,5	82
BD	(97,7)	(7,0)	(70,9)	(41,8)	6
Tip naselja					
Gradsko	94,3	36,4	85,4	19,2	94
Seosko	95,7	45,0	87,8	22,0	204
Mjeseci od posljednjeg porođaja					
0-11	97,6	48,4	89,6	22,5	146
12-23	92,9	35,9	84,2	19,9	149
Pomoć pri porođaju					
Stručno osoblje	95,3	42,2	87,0	21,2	298
Drugo	(*)	(*)	(*)	(*)	0
Nivo obrazovanja majke*					
Osnovno	93,4	53,3	89,0	10,1	66
Srednje	95,5	39,1	86,8	23,1	187
Više ili visoko	97,0	39,8	85,3	29,2	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	97,6	40,3	91,1	18,7	45
Drugi kvintil	96,6	34,3	91,5	18,5	69
Srednji kvintil	94,5	37,3	81,8	27,3	58
Četvrti kvintil	97,0	51,4	88,9	22,3	61
Najbogatiji	91,4	48,0	82,5	19,1	65
Ukupno	95,3	42,3	87,1	21,1	298

¹ MICS pokazatelj 2.4

² MICS pokazatelj 2.5

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Procenat djece koja su dobila neku hranu ili tečnost, osim majčinog mlijeka, raste s nivoom obrazovanja majke (s deset procenata kod majki s osnovnim obrazovanjem, na 29 procenata kod majki s višim ili visokim obrazovanjem). Interesantno je da je nešto više od pola majki s osnovnim obrazovanjem počelo dojiti u roku od jednog sata nakon rođenja (53 procenta), dok je ta pojava rjeđa kod majki sa srednjim ili višim i visokim obrazovanjem (oko 39 procenata).

Grafikon NU.2: Procenat majki koje su počele dojiti u roku od jednog sata i jednog dana nakon rođenja djeteta, BiH, 2011.–2012.

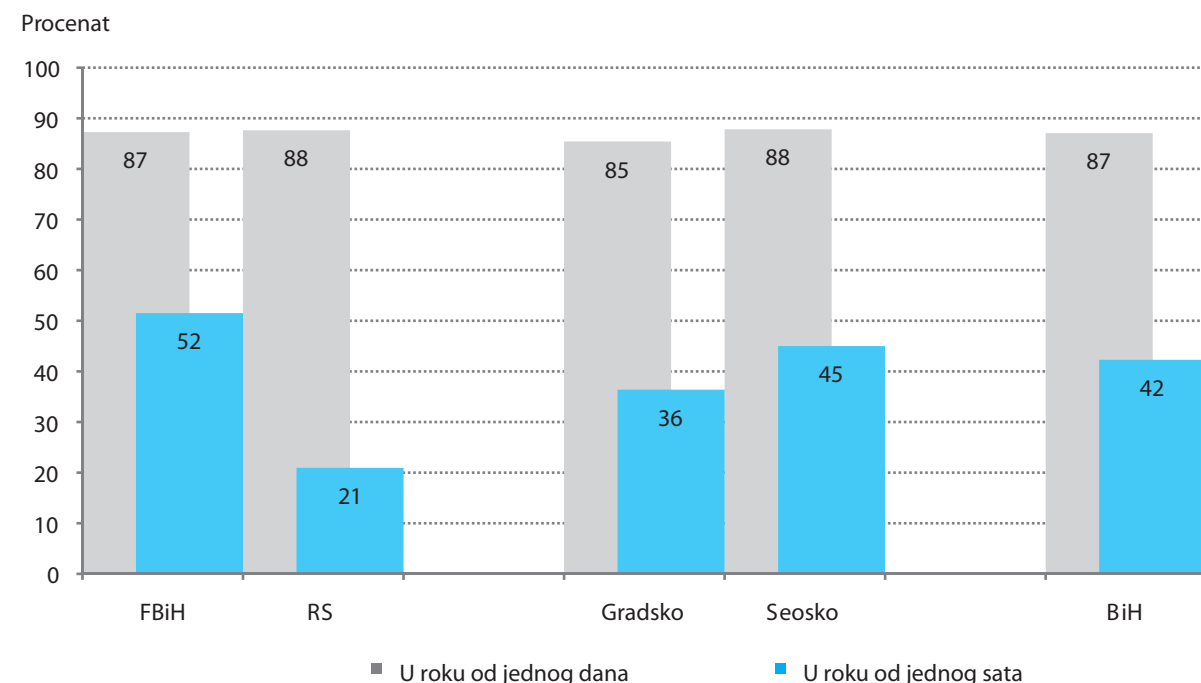

Tabela NU.3 prikazuje isključivo dojenje²⁸ u toku prvih šest mjeseci života, produženo dojenje djece od 12 do 15 mjeseci, kao i od 20 mjeseci do 23 mjeseca života. Podaci se temelje na izjavama majki/staratelja o tome koliko je hrane i tečnosti dijete dobilo tokom dana/noći koja je prethodila intervjuu.

Približno 19 procenata djece mlađe od šest mjeseci u BiH je isključivo dojilo, dok je pretežno dojilo skoro polovina djece ove dobi u BiH (46 procenata). U FBiH je isključivo dojeno 15 procenata djece, a u RS procenat iznosi oko 32 procenta, pri čemu je pretežno dojeno 42 procenta djece mlađe od šest mjeseci u FBiH i 63 procenta u RS.

Oko 12 procenata djece uzrasta od 12 do 15 mjeseci i od 20 mjeseci do 23 mjeseca u BiH još uvijek doji. S godinu dana još uvijek doji približan procenat djece u FBiH (13 procenata) i RS (11 procenata), dok među djecom uzrasta od 20 mjeseci do 23 mjeseca još uvijek doji 15 procenata djece u FBiH i šest procenata djece u RS.

Nema velike razlike u procentu isključivog dojenja između djevojčica i dječaka. Dječaci su, međutim, u većem procentu pretežno dojeni (61 procenat), nego djevojčice (33 procenta).

²⁸ „Isključivo dojena djeca“ su dojenčad kojima se daje samo majčino mlijeko (te, prema potrebi, vitamini, mineralni dodaci ili lijekovi). „Pretežno dojena djeca“ su dojenčad kojima se daje majčino mlijeko i određene tečnosti (voda, sokovi bazirani na vodi, voćni sokovi, oralni rehidratacioni rastvori, kapi, vitamini, minerali i lijekovi), ali kojima se ne daje ništa drugo (posebno ne: drugo mlijeko, tečnosti bazirane na hrani, polučvrsta i čvrsta hrana...).

Tabela NU.3: Dojenje

Procenat žive djece prema statusu dojenja u svakoj dobnoj grupi, BiH, 2011.–2012.

	Djeca mlađa od šest mjeseci			Djeca uzrasta od 12 do 15 mjeseci		Djeca uzrasta od 20 do 23 mjeseca	
	Procenat isključivo dojene djece ¹	Procenat pretežno dojene djece ²	Broj djece	Procenat dojene djece (nastavljeno dojenje s godinu dana) ³	Broj djece	Procenat dojene djece (nastavljeno dojenje s dvije godine) ⁴	Broj djece
Spol							
Muški	18,1	60,9	110	13,0	74	15,1	74
Ženski	18,9	32,6	126	11,9	74	9,7	83
Administrativne jedinice							
FBiH	15,1	41,8	181	13,2	104	15,3	106
RS	(31,7)	(62,8)	51	(11,4)	41	6,2	50
BD	(*)	(*)	3	(*)	3	(*)	2
Tip naselja							
Gradsko	(7,1)	(31,1)	55	5,5	57	7,0	58
Seosko	22,0	50,3	180	16,8	91	15,2	100
Nivo obrazovanja majke*							
Osnovno	(*)	(*)	50	(18,8)	21	(19,1)	34
Srednje	13,2	44,7	149	12,0	100	11,5	104
Više ili visoko	(*)	(*)	30	(9,1)	26	(*)	19
Indeks imovinskog stanja							
Najsiromašnijih 60 procenata	25,5	52,4	149	14,7	87	15,8	86
Najbogatijih 40 procenata	6,4	34,3	86	9,1	62	7,9	71
Ukupno	18,5	45,8	236	12,4	148	12,2	157

¹ MICS pokazatelj 2.6

² MICS pokazatelj 2.9

³ MICS pokazatelj 2.7

⁴ MICS pokazatelj 2.8

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Grafikon NU.3 prikazuje detaljan obrazac dojenja prema uzrastu djece izražene u mjesecima. Šezdeset i sedam procenata djece bilo je odviknuto od dojenja prije jedanaestog mjeseca života. Podaci za djecu u dobi od jednog mjeseca, dva do tri mjeseca, četiri do pet mjeseci, šest do sedam mjeseci i osam do devet mjeseci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva te se trebaju tumačiti s oprezom.

Grafikon NU.3: Obrazac ishrane djece do dvije godine prema dobi, BiH, 2011.–2012.

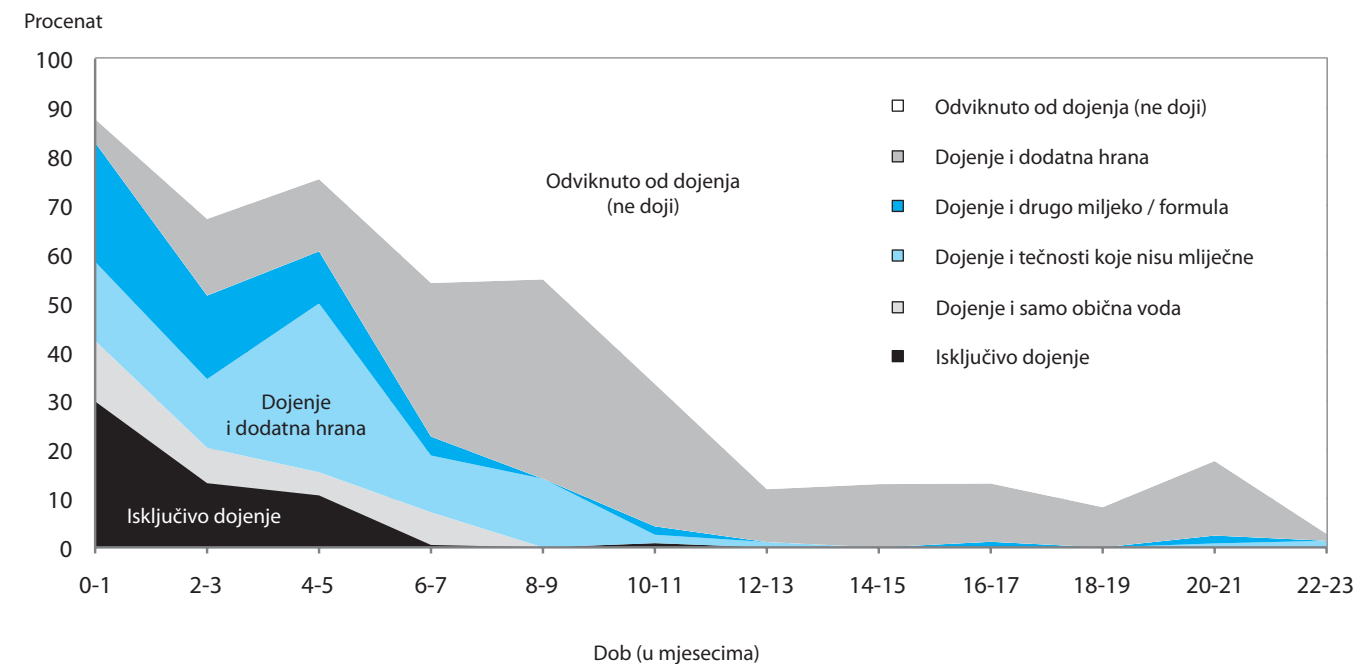

Tabela NU.4 prikazuje medijanu dužine dojenja u mjesecima među djecom mlađom od tri godine. Djeca ovog uzrasta u prosjeku doje 8,0 mjeseci (9,5 mjeseci dječaci i 6,9 mjeseci djevojčice). Prosječno trajanje isključivog dojenja je 0,5 mjeseca, dok je prosječno trajanje pretežnog dojenja 1,9 mjeseci (3,6 mjeseci kod dječaka i 0,7 kod djevojčica).

Medijana dužine bilo kakvog dojenja u mjesecima je nešto veća u FBiH (8,6) u odnosu na RS (7,1), dok je obrazac kod medijane dužine pretežnog dojenja suprotan (4,0 mjeseca za RS i 1,6 mjeseci za FBiH).

Među djecom čije majke imaju više ili visoko obrazovanje medijana bilo kakvog dojenja u mjesecima je kraća (4,2 mjeseca), u odnosu na djecu čije majke imaju osnovno ili srednje obrazovanje (oko 8 mjeseci za oba slučaja). Medijana pretežnog dojenja u mjesecima opada, iako ne uniformno, s poboljšanjem imovinskog stanja članova domaćinstva (s 5,2 za najsiromašnija, na 0,4 mjeseca za najbogatija domaćinstva).

Tabela NU.4: Period trajanja dojenja

Medijana perioda trajanja bilo kakvog tipa dojenja, isključivo dojenja i pretežnog dojenja među djecom mlađom od tri godine, BiH, 2011.–2012.

	Medijana perioda trajanja (u mjesecima)			Broj djece mlađe od tri godine
	Bilo kakvo dojenje ¹	Isključivo dojenje	Pretežno dojenje	
Spol				
Muški	9,5	0,6	3,6	668
Ženski	6,9	0,5	0,7	712
Administrativne jedinice				
FBiH	8,6	0,5	1,6	976
RS	7,1	0,6	4,0	376
BD	(7,9)	–	–	28
Tip naselja				
Gradsko	7,7	0,4	0,5	456
Seosko	8,2	0,6	2,5	924
Nivo obrazovanja majke*				
Osnovno	7,5	1,8	3,3	300
Srednje	8,0	0,5	1,1	863
Više ili visoko	4,2	1,4	2,0	202
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	8,5	0,7	5,2	237
Drugi kvintil	7,9	0,6	3,2	298
Srednji kvintil	7,8	1,2	1,6	283
Četvrti kvintil	10,9	0,4	2,2	272
Najbogatiji	4,8	0,4	0,4	291
Medijana	8,0	0,5	1,9	1.380
Prosječna vrijednost za svu djecu (0-35 mjeseci)	8,8	1,1	3,2	1.380

¹ MICS pokazatelj 2.10

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Pravilna ishrana u skladu s uzrastom za djecu mlađu od dvije godine prikazana je u tabeli NU.5. Korišteni su različiti kriteriji za određivanje pravilne ishrane, zavisno od dobi djeteta. Pravilnom ishranom u skladu s uzrastom za dojenčad mlađu od šest mjeseci se smatra isključivo dojenje, dok se za djecu uzrasta od šest mjeseci do 23 mjeseca smatra da su hranjena na pravilan način u skladu s uzrastom ako uz dojenje dobijaju dopunsku, čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu.

U odnosu na navedene kriterije, na odgovarajući način se hrani nešto manje od petine djece mlađe od šest mjeseci, djece uzrasta od šest mjeseci do 23 mjeseca te djece mlađe od dvije godine. Prevalenca pravilnog dojenja je jednaka za dječake i djevojčice mlađe od šest mjeseci, a veća je za djecu u seoskim sredinama.

Pravilna dopunska ishrana djece uzrasta od šest mjeseci do dvije godine je od posebne važnosti za rast i razvoj te prevenciju pothranjenosti. Nastavak dojenja nakon šestog mjeseca života treba da prati i unos nutritivno adekvatne, bezbjedne i odgovarajuće dopunske hrane koja doprinosi da se ispune nutritivni zahtjevi kada samo majčino mlijeko više nije dovoljno. Kada su u pitanju dojene bebe, neophodno je da imaju dva ili više obroka u vidu čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane ako su u uzrastu od šest do osam mjeseci, a tri ili više obroka ako imaju od devet do 23 mjeseca. Za djecu uzrasta od šest do 23 mjeseca i stariju djecu koja se ne doje potrebna su četiri ili više obroka u vidu čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane ili mliječnog obroka.

Sedamdeset i jedan procenat dojenčadi uzrasta od šest do osam mjeseci dobija čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu (MICS pokazatelj 2.12). Kod dojenčadi koja su dojena u periodu istraživanja, taj procenat iznosi 64, dok je to slučaj kod 79 procenata dojenčadi koja nisu dojena. Procenati za dojenčad koja su dojena i onu koja nisu dojena u periodu istraživanja su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva te se trebaju tumačiti s oprezom.²⁹

²⁹ Tabela o uvođenju čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane nije prikazana u Izvještaju s obzirom na to da se procenti za pravilnu dopunsku ishranu, prikazani prema spolu i tipu naselja, baziraju na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Tabela NU.5: Dojenje u skladu sa uzrastom djeteta

Procenat djece mlađe od dvije godine koja su dojena u skladu s uzrastom tokom prethodnog dana, BiH, 2011.–2012.

	Djeca mlađa od šest mjeseci		Djeca uzrasta od šest do 23 mjeseca		Djeca mlađa od dvije godine	
	Procenat isključivo dojene djece ¹	Broj djece	Procenat djece koja trenutno doje i hrane se čvrstom, polučvrstom i mekom/kašastom hranom	Broj djece	Procenat djece koja su dojena u skladu s uzrastom ²	Broj djece
Spol						
Muški	18,1	110	20,8	327	20,1	437
Ženski	18,9	126	15,6	358	16,5	484
Administrativne jedinice						
FBiH	15,1	181	21,6	474	19,8	655
RS	(31,7)	51	10,3	195	14,8	246
BD	(*)	3	(7,3)	16	(6,0)	20
Tip naselja						
Gradsko	(7,1)	55	12,3	238	11,3	294
Seosko	22,0	180	21,2	447	21,4	627
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	(*)	50	23,9	153	25,6	203
Srednje	13,2	149	17,0	425	16,0	574
Više ili visoko	(*)	30	14,5	107	17,5	137
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	(*)	26	18,1	113	19,6	139
Drugi kvintil	(28,8)	72	20,0	142	23,0	214
Srednji kvintil	(*)	52	14,3	126	16,2	177
Četvrti kvintil	(4,4)	55	24,8	135	18,9	190
Najbogatiji	(*)	32	13,9	169	13,2	200
Ukupno	18,5	236	18,1	685	18,2	921

¹ MICS pokazatelj 2.6

² MICS pokazatelj 2.14

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela NU.6 prikazuje udio djece uzrasta od šest mjeseci do 23 mjeseca koja su dobila čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu najmanje onoliko puta koliko je preporučeno (ili više tokom dana ili noći prije intervjua).³⁰

Rezultati istraživanja pokazuju da je blizu tri četvrtine djece uzrasta od šest mjeseci do 23 mjeseca (72 procenta) dobilo dopunsku hranu najmanje onoliko puta koliko je preporučeno (73 procenta u FBiH i 70 procenata u RS). Procenat djece koja dobijaju odgovarajuće obroke najmanje onoliko puta koliko je preporučeno raste s nivoom obrazovanja majke (sa 68 procenata za djecu čije majke imaju osnovno, na 78 procenata za djecu čije majke imaju više ili visoko obrazovanje).

Među djecom ovog uzrasta koja trenutno doje, približno jedna trećina njih je dobila dohranu najmanje onoliko puta koliko je preporučeno (34 procenta).

Među djecom ovog uzrasta koja trenutno ne doje, 91 procenat njih je dobilo mliječnu ishranu najmanje dva puta tokom dana ili noći prije intervjua, dok je 84 procenta dobilo čvrstu, polučvrstu i meku/kašastu hranu ili mliječnu ishranu najmanje četiri ili više puta tokom dana ili noći prije intervjua.

³⁰ Vidjeti napomenu kod tabele NU.6 za definiciju minimalnog preporučenog broja za različite dobne grupe.

Tabela NU.6: Minimalna frekvencija hranjenja

Procenat dojenčadi uzrasta od šest do 23 mjeseca koja su jela čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu (i mliječnu ishranu za djecu koja ne doje) najmanje onoliko puta koliko je minimalno preporučeno ili više puta tokom prethodnog dana, prema statusu dojenja, BiH, 2011.–2012.

	Trenutno doje		Trenutno ne doje			Svi	
	Procenat djece koja su jela čvrstu, polučvrstu i meku/kašastu hranu onoliko puta koliko je minimalno preporučeno	Broj djece uzrasta od šest do 23 mjeseca	Procenat djece koji su dobili mliječnu ishranu najmanje dva puta ¹	Procenat djece koja su jela čvrstu, polučvrstu i meku/kašastu hranu ili mliječnu ishranu najmanje četiri ili više puta	Broj djece uzrasta od šest do 23 mjeseca	Procenat s minimalnom frekvencijom obroka ²	Broj djece uzrasta od šest do 23 mjeseca
Spol							
Muški	29,1	97	93,4	88,1	230	70,5	327
Ženski	42,6	62	88,5	80,3	296	73,8	358
Dob (u mjesecima)							
6-8	(40,6)	51	(100,0)	(69,8)	51	55,2	102
9-11	(21,6)	55	(98,9)	(94,0)	74	63,3	129
12-17	(41,7)	28	92,1	83,3	191	78,0	219
18-23	(40,9)	26	84,2	83,9	210	79,2	236
Administrativne jedinice							
FBiH	36,8	126	90,6	85,7	348	72,7	474
RS	(23,0)	30	90,1	78,0	165	69,5	195
BD	(*)	3	(*)	(*)	14	(91,7)	16
Tip naselja							
Gradsko	(31,7)	39	87,8	80,7	199	72,6	238
Seosko	35,2	120	92,5	85,5	327	72,0	447
Nivo obrazovanja majke*							
Osnovno	(15,7)	51	92,1	93,7	101	67,5	153
Srednje	46,5	90	90,1	79,4	335	72,4	425
Više ili visoko	(*)	18	91,1	88,4	89	78,0	107
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	(*)	35	91,9	90,1	78	67,0	113
Drugi kvintil	(*)	35	91,8	82,5	107	71,6	142
Srednji kvintil	(30,3)	22	92,4	83,2	103	73,8	126
Četvrti kvintil	(*)	35	92,1	88,9	100	76,9	135
Najbogatiji	(43,5)	31	86,9	77,7	138	71,5	169
Ukupno	34,3	159	90,7	83,7	526	72,2	685

¹ MICS pokazatelj 2.15

² MICS pokazatelj 2.13

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Među djecom uzrasta od šest do osam mjeseci koja trenutno doje, minimalna frekvencija obroka definira se kao djeca koja su dobila čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu dva puta ili više. Među djecom uzrasta od devet do 23 mjeseca koja trenutno doje, dobijanje čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane najmanje tri puta čini minimalnu frekvenciju obroka. Za djecu uzrasta od šest do 23 mjeseca koja trenutno ne doje, minimalna frekvencija obroka definira se kao djeca koja dobijaju čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu i mliječnu ishranu najmanje četiri puta tokom prethodnog dana.

Praksa hranjenja djece na flašicu s cuclom je zabrinjavajuća zbog više faktora, među kojima je i moguća kontaminacija onečišćenom vodom i lošom higijenom tokom pripreme. Tabela NU.7 ukazuje da se veliki procenat djece mlađe od dvije godine u BiH hrani na flašicu s cuclom (80 procenata), pri čemu je približan procenat djece u FBiH (79 procenata) i RS (80 procenata), a nešto veći djece u gradskim (85 procenata), nego u seoskim sredinama (77 procenata).

Dok se samo jedna petina djece mlađe od dvije godine ne hrani na flašicu s cuclom, zabrinjavajuće je da se na istu hrani više od polovine djece mlađe od šest mjeseci (60 procenata).

Tabela NU.7: Hranjenje na flašicu

Procenat djece mlađe od dvije godine koja su hranjena na flašicu s cuclom tokom prethodnog dana, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece mlađe od dvije godine koja su hranjena na flašicu s cuclom ¹	Broj djece mlađe od dvije godine
Spol		
Muški	76,9	437
Ženski	81,8	484
Dob (u mjesecima)		
0-5	60,3	236
6-11	88,6	231
12-23	84,8	454
Administrativne jedinice		
FBiH	78,8	655
RS	80,0	246
BD	(94,0)	20
Tip naselja		
Gradsko	84,8	294
Seosko	77,0	627
Nivo obrazovanja majke*		
Osnovno	73,6	203
Srednje	81,0	574
Više ili visoko	80,9	137
Kvintili indeksa imovinskog stanja		
Najsiromašniji	67,6	139
Drugi kvintil	76,8	214
Srednji kvintil	84,8	177
Četvrti kvintil	79,3	190
Najbogatiji	86,0	200
Ukupno	79,5	921

¹ MICS pokazatelj 2.11

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Mala težina pri rođenju

Težina bebe pri rođenju (porođajna masa) je dobar pokazatelj ne samo majčinog zdravlja i stanja uhranjenosti, nego i mogućnosti preživljavanja novorođenčeta, njegovog rasta te dugoročnog zdravstvenog stanja i psihosocijalnog razvoja. Mala porođajna težina djece (ispod 2.500 grama) sa sobom nosi čitav niz ozbiljnih zdravstvenih rizika za dijete. Bebe koje su bile pothranjene, izložene su znatno većem riziku od obolijevanja i umiranja tokom prvih mjeseci i godina života.

Mala težina djece pri rođenju se najčešće dovodi u vezu s lošim zdravljem i nepravilnom ishranom same majke te konzumiranjem cigareta, posebno tokom trudnoće. Adolescentice koje se porađaju dok im je tijelo još uvijek u razvoju, rizikuju da na svijet donesu bebe s malom težinom.

Budući da se mnoga novorođenčad u zemljama u razvoju ne vagaju po rođenju, a ona koja jesu vagana mogu predstavljati nepouzdan uzorak svih rođenih, navedene težine pri rođenju se, obično, ne mogu koristiti za procjenu prevalence male porođajne težine među svom djecom. Stoga se procenat rođenih čija je težina ispod 2.500 grama u MICS-u izračunava na osnovu dvije stavke: majčine ocjene veličine djeteta nakon rođenja (to jest, veoma malo, manje od prosjeka, prosječno, veće od prosjeka, veoma veliko) i majčinog sjećanja djetetove težine, odnosno težine zabilježene u zdravstvenom kartonu (ukoliko je dijete bilo vagano po rođenju).³¹

Rezultati ovog istraživanja, prikazani tabelom NU.8, su pokazali da je nakon rođenja ukupno vagano 98 procenata novorođenčadi, od čega je svega tri procenta novorođenčadi težilo manje od 2.500 grama. Procenat djece s malom porođajnom težinom ne varira mnogo između FBiH i RS, u odnosu na tip naselja, kao ni u odnosu na imovinsko stanje članova domaćinstva.

Tabela NU.8: Novorođenčad s malom porođajnom težinom (masom)

Procenat živorođene djece³, rođene u periodu od dvije godine prije istraživanja, koja su po rođenju imala manje od 2.500 grama i procenat živorođene djece vagane po rođenju, BiH, 2011.–2012.

	Procenat živorođene djece:		Broj živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja ³
	ispod 2.500 grama ¹	vagane po rođenju ²	
Administrativne jedinice			
FBiH	3,2	97,3	211
RS	2,8	99,4	82
BD	(4,5)	(97,7)	6
Tip naselja			
Gradsko	3,4	96,2	94
Seosko	3,0	98,6	204
Nivo obrazovanja majke*			
Osnovno	4,2	98,6	66
Srednje	3,0	97,1	187
Više ili visoko	2,4	100,0	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	3,9	97,9	45
Drugi kvintil	3,2	99,2	69
Srednji kvintil	2,8	97,2	58
Četvrti kvintil	2,7	95,4	61
Najbogatiji	3,3	99,2	65
Ukupno	3,1	97,8	298

¹ MICS pokazatelj 2.18

² MICS pokazatelj 2.19

³ Podaci se odnose na najmlađe dijete u porodici rođeno u periodu od dvije godine prije istraživanja.

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

V Zdravlje djece

Imunizacija

Milenijumski razvojni cilj broj četiri odnosi se na smanjenje smrtnosti djece za dvije trećine u periodu od 1990. do 2015. godine. Imunizacija ima ključnu ulogu u ostvarenju ovog cilja! Od kada je pokrenut „Prošireni program imunizacije“ (1974.), na globalnom nivou su spašeni životi miliona djece. Međutim, prema podacima UNICEF-a, 27 miliona djece još uvijek nije obuhvaćeno rutinskom imunizacijom te od bolesti koje se mogu spriječiti pravovremenom vakcinacijom svake godine umre dva miliona djece.

Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ je da se na nivou države u 90 procenata slučajeva osigura puna imunizacija djece mlađe od jedne godine, s najmanje 80 procenata pokrivenosti u svakoj administrativnoj jedinici.

Prema smjernicama UNICEF-a i SZO-a, dijete do prvog rođendana treba primiti BCG vakcinu (da bi se zaštitilo od tuberkuloze), tri doze DTP vakcine (da bi se zaštitilo od difterije, tetanusa i hripavca/velikog kašlja), tri doze polio vakcine, tri doze vakcine protiv hepatitisa B (HepB) te vakcinu protiv ospica (morbila).

Uzimajući u obzir smjernice UNICEF-a i SZO, kao i preporuke za MRP u važećim pravilnicima o imunizaciji i hemoprofilaksi u FBiH i RS, kao i mogućnosti međunarodnog upoređivanja procjene za potpunu imunizaciju na osnovu ovog istraživanja odnose se na djecu od 18 do 29 mjeseci života koja su primila BCG vakcinu i po tri doze DTP i polio vakcine do navršene godine dana života te MRP do navršenih 18 mjeseci života. Podaci o vakcinaciji protiv hepatitisa B nisu uključeni u procenat potpune vakcinacije djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci.³²

Podaci o obuhvatu djece imunizacijom prikupljeni su za svu djecu mlađu od pet godina. Majke su zamoljene pokazati vakcinacijske kartone ili zdravstvene knjižice za djecu mlađu od pet godina. Ukoliko je karton bio dostupan, anketari su prepisali podatke o vakcinaciji s kartona u upitnike. Ako dijete nije imalo karton, majka je zamoljena prisjetiti se da li je dijete primilo svaku od vakcina, a za DTP i polio – i broj doza koje je dijete primilo. Krajnje procjene pokrivenosti vakcinacijom se odnose na informacije dobijene iz vakcinacijskih kartona i na osnovu njenog sjećanja o vakcinacijama koje je dijete primilo.

Procenat djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci u BiH koja su primila sve vakcine koje su SZO i UNICEF preporučili je prikazan u tabeli CH.1 (a) te u tabelama CH.1 (b) za FBiH i CH.1 (c) za RS. Nazivnik obuhvata djecu uzrasta od 18 do 29 mjeseci, tako da su obuhvaćena samo djeca koja su dovoljno stara da budu potpuno vakcinisana. U prve tri kolone tabele, brojnik uključuje svu djecu koja su bila vakcinisana u bilo koje vrijeme prije istraživanja. U posljednjoj koloni su obuhvaćena samo ona djeca koja su vakcinisana do navršene godine dana života, kao što je preporučeno. Kada je o MRP vakcini riječ, onda do navršenih 18 mjeseci života. Za djecu bez vakcinacijskih kartona, pretpostavljeno je da je procenat vakcinacija izvršenih do prvog rođendana isti kao kod djece koja imaju vakcinacijske kartone. Ukupno je 91 procenat djece u BiH, uključujući 95 procenata djece u FBiH i 84 procenta djece u RS, imalo dostupne vakcinacijske kartone za vrijeme istraživanja (Tabela CH.2).

Prema podacima u tabeli CH.1 (a), 98 procenata djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci je primilo BCG vakcinu do navršene godine dana života. Prvu dozu vakcine protiv poliomijelitisa je primilo 95 procenata djece. Procenat djece koja su primila sljedeće doze polio vakcine opada, tako da je drugu dozu primilo 93 procenta djece, a treću dozu 85 procenata djece, odražavajući smanjenje obuhvata djece u obimu od deset procentualnih poena. Slično imunizaciji protiv poliomijelitisa, ukupno je 95 procenata djece primilo prvu dozu DTP vakcine do navršene godine dana života, a procenat opada na 86 procenata do treće doze. Prvu dozu vakcine protiv hepatitisa B je primilo 95 procenata djece, drugu dozu 93 procenta, a treću dozu je primilo 94 procenta djece. Obuhvat djece imunizacijom protiv ospica, rubeole i parotitisa do navršenih 18 mjeseci života je nešto manji, nego kod ostalih vakcina, i iznosi 80 procenata.

³² U svrhu poređenja podataka o procentu djece koja su primila vakcine koje su preporučili UNICEF i SZO u dojenačkom periodu s podacima iz MICS3 (istraživanje iz 2005.–2006. godine) podaci o vakcinaciji protiv hepatitisa B nisu uključeni u obračun potpune imunizacije djece. Podaci o vakcinaciji protiv bolesti izazvanih hemofilusom influence tip B (Hib), koja je sastavni dio kalendara vakcinacija FBiH i koja je prije provedbe istraživanja uvedena u kalendar vakcinacije RS, nisu prikazani u ovom Izvještaju.

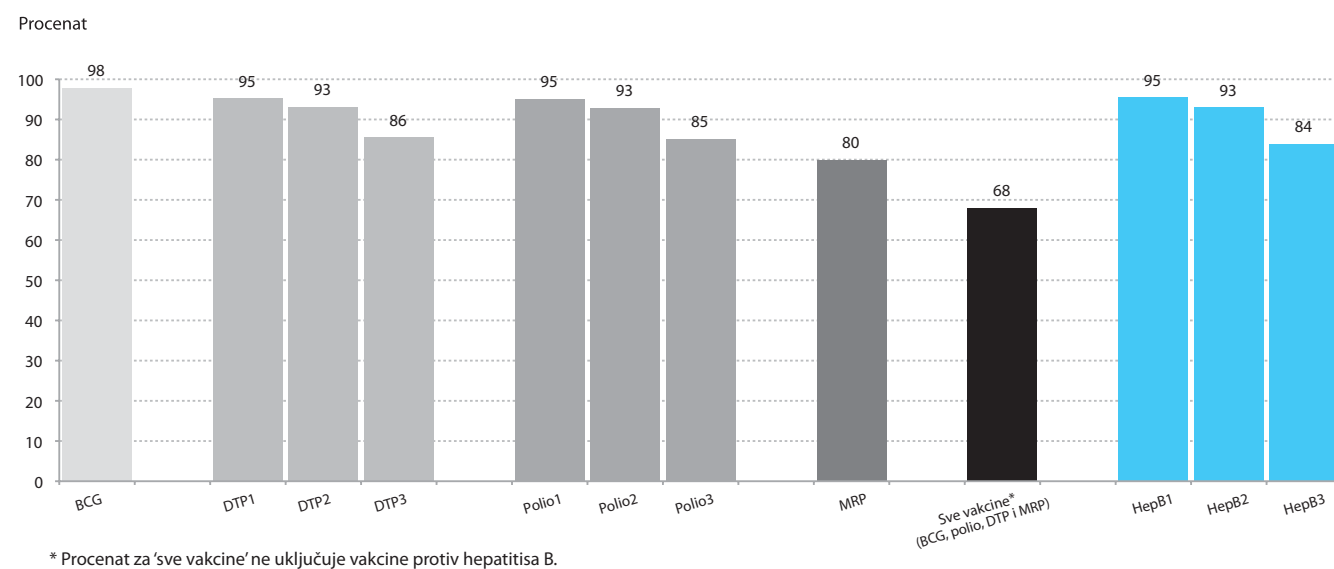
³¹ Za detaljan opis metodologije, pogledati Boerma, J. T., Weinstein, K. I., Rutstein, S.O. i Sommerfelt, A. E., 1996. *Data on Birth Weight in Developing Countries: Can Surveys Help?* Bulletin of the World Health Organization, 74(2), 209–16.

U FBiH je 99 procenata djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci primilo BCG vakcinu do navršene godine dana života (Tabela CH.1 (b)). Prvu dozu vakcine protiv poliomijelitisa je primilo 96 procenata djece, drugu dozu je primilo 93 procenta djece, a treću dozu 83 procenta djece. U RS je 94 procenta djece uzrasta 18 do 29 mjeseci primilo BCG vakcinu do navršene godine dana života (Tabela CH.1 (c)). Prvu dozu vakcine protiv poliomijelitisa je primilo 93 procenta djece, drugu dozu je primilo 93 procenta djece, a treću dozu 91 procenat djece. Prvu dozu DTP vakcine je do navršene godine dana života u FBiH primilo 97 procenata, a u RS 92 procenta djece, a do treće doze procenat je opao na 84 procenta u FBiH i 90 procenata u RS (Tabele CH.1B (c) i CH.1 (c)). Prvu dozu HepB vakcine je u FBiH primilo 98 procenata djece, a u RS 86 procenata djece, drugu dozu je primilo 94 procenta djece u FBiH i 91 procenat djece u RS, a treću dozu, do navršene godine dana života, 83 procenta djece u FBiH i 88 procenata u RS. Obuhvat djece imunizacijom protiv ospica, rubeole i parotitisa do navršenih 18 mjeseci života iznosi 79 procenata u FBiH i 82 procenta u RS.

Procenat djece u BiH koja su primila sve vakcine koje su preporučili UNICEF i SZO u dojenačkom periodu iznosi 68 procenata, pri čemu 67 procenata u FBiH i 72 procenta u RS. Ovaj podatak se odnosi na vakcinu protiv BCG, tri doze DTP vakcine i tri doze polio vakcine do prvog rođendana te MRP vakcine do navršenih 18 mjeseci života (Grafikon CH.1). Podaci o HepB i Hib vakcinama, koje su dio kalendara vakcinacija u FBiH i RS, nisu uključeni u obračun procenta djece koja su dobila sve vakcine kako bi se omogućilo poređenje s podacima iz prethodnih MICS istraživanja provedenih u BiH.

Grafikon CH.1: Procenat djece uzrasta 18 do 29 mjeseci koja su dobila preporučene vakcinacije do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života, BiH, 2011.–2012.

Tabela CH.1 (a): Vakcinacije u prvoj godini života, BiH

Procenat djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su imunizirana protiv dječijih bolesti u bilo kojem trenutku prije istraživanja i do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života, BiH, 2011.–2012.

	Vakcinisani u bilo kojem trenutku prije istraživanja:			Vakcinisani do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života
	vakcinacijski karton	majčino sjećanje	bilo koje od toga	
BCG¹	89,3	10,0	99,3	97,8
Polio				
1	87,9	8,2	96,0	95,1
2	86,8	8,0	94,8	92,9
3 ²	83,7	7,5	91,2	85,1
Di-Te-Per (DTP)				
1	88,9	8,6	97,5	95,2
2	88,0	8,4	96,4	93,1
3 ³	84,8	7,4	92,2	85,5
Mo-Ru-Pa (MRP)⁴	80,2	7,6	87,8	79,9
Sve vakcine (BCG, polio, DTP i MRP)	78,3	5,9	84,2	68,0
Nijedna vakcina (BCG, polio, DTP i MRP)	0,0	0,3	0,3	0,3
HepB				
1 (po rođenju)	90,8	6,0	96,8	95,4
2	86,0	9,3	95,3	93,0
3 ⁵	80,7	7,5	88,2	83,9
Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	463	463	463	463

¹ MICS pokazatelj 3.1

² MICS pokazatelj 3.2

³ MICS pokazatelj 3.3

⁴ MICS pokazatelj 3.4; MDG pokazatelj 4.3

⁵ MICS pokazatelj 3.5

Tabela CH.1 (b): Vakcinacije u prvoj godini života, FBiH

Procenat djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su imunizirana protiv dječijih bolesti u bilo kojem trenutku prije istraživanja i do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života, FBiH, 2011.–2012.

	Vakcinisani u bilo kojem trenutku prije istraživanja:			Vakcinisani do navršene godine dana života, a za MRP do navršenih 18 mjeseci života
	vakcinacijski karton	majčino sjećanje	bilo koje od toga	
BCG¹	93,6	5,9	99,5	99,2
Polio				
1	92,0	5,0	97,0	95,7
2	90,5	4,7	95,3	92,9
3 ²	86,4	4,2	90,6	83,2
Di-Te-Per (DTP)				
1	91,8	5,7	97,5	96,5
2	90,6	5,4	96,0	93,9
3 ³	86,0	4,5	90,5	84,3
Mo-Ru-Pa (MRP)⁴	83,8	4,5	88,3	79,3
Sve vakcine (BCG, polio, DTP i MRP)	81,2	2,5	83,7	67,0
Nijedna vakcina (BCG, polio, DTP i MRP)	0,0	0,2	0,2	0,2
HepB				
1 (po rođenju)	94,3	4,0	98,3	98,0
2	87,8	6,7	94,5	93,7
3 ⁵	83,0	4,5	87,5	82,5
Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	327	327	327	327

¹ MICS pokazatelj 3.1

² MICS pokazatelj 3.2

³ MICS pokazatelj 3.3

⁴ MICS pokazatelj 3.4; MDG pokazatelj 4.3

⁵ MICS pokazatelj 3.5

Liječenje oralnom rehidracijom

Dijareja (proljevanje) je drugi vodeći uzrok smrtnosti djece mlađe od pet godina u cijelom svijetu. Tokom liječenja dijareje poseban značaj ima povećanje unosa tečnosti, nastavljena i adekvatna ishrana djeteta i primjena oralnih rehidracijskih soli (ORS).

Cilj liječenja dijareje je da se do 2015. godine³³ stopa smrtnosti djece mlađe od pet godina smanji za dvije trećine. Osim toga, „Svijet po mjeri djeteta“ poziva na smanjenje učestalosti dijareje za 25 procenata.

U MICS-u se prevalenca dijareje procjenjuje na osnovu pitanja postavljenih majkama ili starateljima o tome da li je njihovo dijete imalo dijareju u periodu od dvije sedmice prije istraživanja (Tabela CH.3). U slučajevima kada je majka izjavila da je dijete imalo dijareju, postavljen je niz pitanja o liječenju bolesti, uključujući i pitanja o tome šta je dijete pilo i jelo dok je imalo dijareju te da li je to bila veća ili manja količina hrane i pića, u odnosu na onu koju dijete inače konzumira.

Tabela CH.3 prikazuje procenat djece koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice koje su prethodile istraživanju te procenat djece koja su dobila različite vrste preporučenih tečnosti tokom trajanja dijareje. Budući da su djeca mogla dobiti više od jedne vrste tečnosti, procenti se ne uklapaju nužno u zbir od 100.

Ukupno šest procenata djece mlađe od pet godina u BiH je imalo dijareju tokom dvije sedmice koje su prethodile istraživanju (Tabela CH.3). Sedam procenata djece u FBiH i četiri procenta djece u RS je imalo dijareju tokom dvije sedmice koje su prethodile istraživanju. Posmatrano prema uzrastu, najveća prevalenca dijareje je bila među djecom uzrasta od 12 do 23 mjeseca (osam procenata).

Tečnost iz ORS paketa, ili fabrički pakovane ORS tečnosti, dobilo je oko 36 procenata djece. Djeca čije majke imaju osnovno obrazovanje rjeđe dobijaju ORS, nego djeca čije majke imaju srednje obrazovanje (14 procenata u odnosu na 37 procenata). Nema velike razlike u prevalenci dijareje kod djevojčica i dječaka ni u procentu dječaka i djevojčica koji su dobili ORS.

Tabela CH.3: Rastvori za oralnu rehidraciju

Procenat djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u dvije sedmice prije istraživanja i bila liječena sredstvom za oralnu rehidraciju (ORS), BiH, 2011.–2012.

	Imala dijareju u posljednje dvije sedmice	Broj djece mlađe od pet godina	Djeca s dijarejom koja su dobila ORS (tečnost načinjenu iz ORS paketa ili fabrički pakovanu tečnost)	Broj djece mlađe od pet godina s dijarejom u posljednje dvije sedmice
Spol				
Muški	6,9	1.124	35,2	78
Ženski	5,0	1.173	37,8	58
Administrativne jedinice				
FBiH	6,7	1.611	35,7	108
RS	4,3	646	(39,1)	28
BD	1,0	40	(*)	0
Tip naselja				
Gradsko	5,3	774	(43,5)	41
Seosko	6,2	1.523	33,2	95
Dob (u mjesecima)				
0-11	5,8	466	(*)	27
12-23	7,7	454	(47,3)	35
24-35	4,2	459	(*)	19
36-47	6,8	485	(37,9)	33
48-59	5,1	432	(*)	22
Nivo obrazovanja majke*				
Osnovno	5,5	526	13,8	29
Srednje	5,8	1.426	37,1	83
Više ili visoko	7,7	324	(*)	25
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	6,9	388	(*)	27
Drugi kvintil	7,7	482	(36,1)	37
Srednji kvintil	3,9	455	(*)	18
Četvrti kvintil	6,0	469	(*)	28
Najbogatiji	5,3	502	(67,1)	27
Ukupno	5,9	2.297	36,3	136

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela CH.4 prikazuje navike u ishrani djece tokom perioda dijareje. Podaci pokazuju da je tokom perioda dijareje 45 procenata djece mlađe od pet godina pilo više tečnosti nego obično, dok je 43 procenta pilo otprilike istu ili manju količinu. Što se tiče unosa hrane, isto kao inače ili nešto manje je jelo 82 procenta djece, dok je i mnogo manje nego inače jelo šest procenata djece. U pet procenata slučajeva je djeci u potpunosti zaustavljena ishrana.

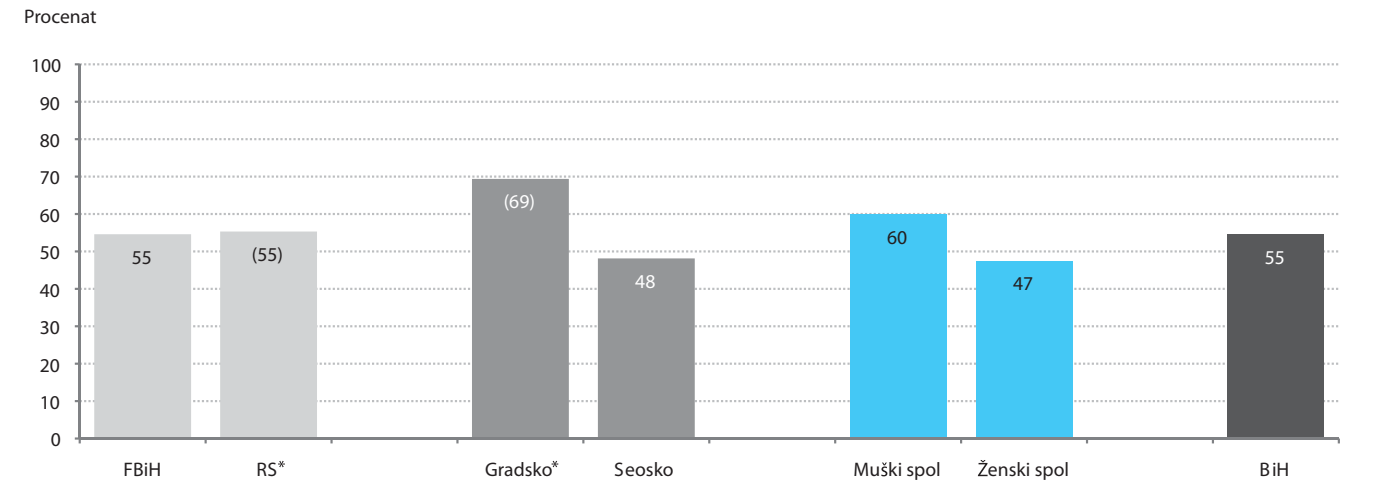
33 U odnosu na 1990. godinu (Milenijumski razvojni ciljevi)

Tabela CH.5 prikazuje procenat djece mlađe od pet godina s dijarejom tokom dvije sedmice prije istraživanja, koja su liječena oralnom rehidracijom uz nastavak ishrane, i procenat djece s dijarejom koja su liječena na drugi način.

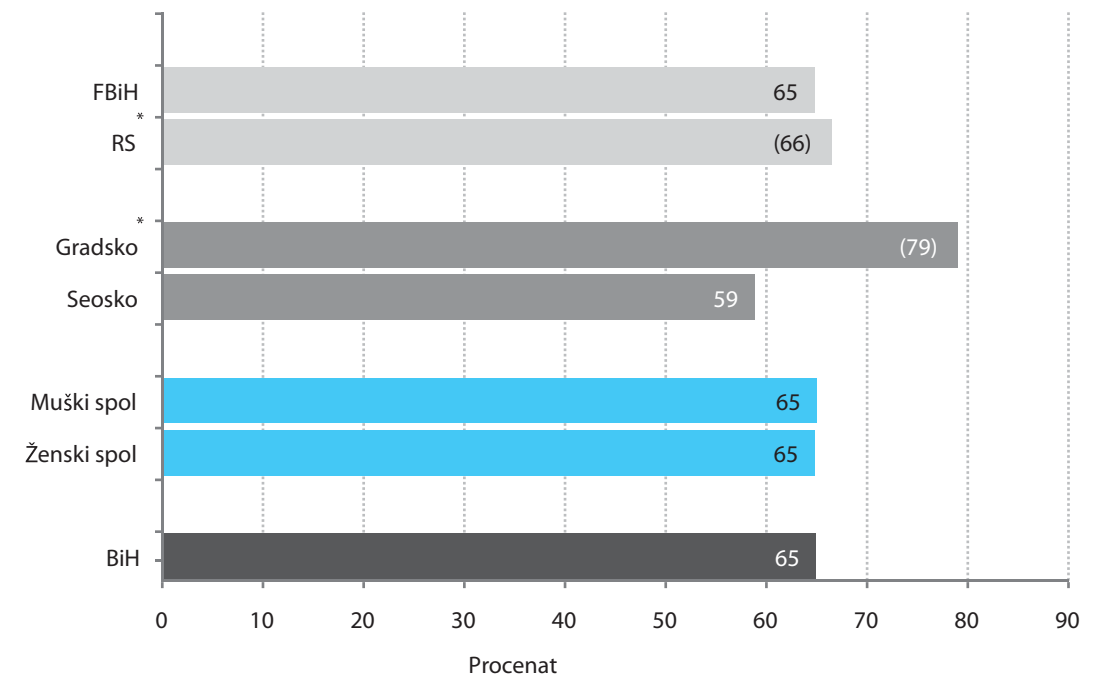
Podaci pokazuju da 55 procenata djece dobilo oralnu rehidracijsku terapiju (ORT) uz, kao što je preporučeno, istovremeni nastavak ishrane (Grafikon CH.2). Ukupno je 65 procenata djece s dijarejom primilo oralne rehidracijske soli ili povećan unos tečnosti (Grafikon CH.3). Lijek protiv dijareje u obliku tableta ili sirupa dobilo je 33 procenta djece, a svega jedan procenat njih je dobilo lijek u vidu injekcije. Narodnim lijekom/ljekovitim biljem (pripremljenim kod kuće) dijareja je liječena kod 19 procenata djece, dok je devet procenata njih liječeno na neki drugi način. Nijedan tretman niti lijek za liječenje dijareje nije primilo 21 procenat djece.

Grafikon CH.2: Procenat djece mlađe od pet godina s dijarejom koja su dobila ORT s nastavljenom ishranom, BiH, 2011.–2012.

* Podaci za RS i gradske sredine su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

Grafikon CH.3: Procenat djece mlađe od pet godina s dijarejom koja su dobile ORS ili povećani unos tečnosti, BiH, 2011.–2012.

* Podaci za RS i gradske sredine su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

Tabela CH.4: Navike ishrane za vrijeme dijareje

Procenat djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice prema količini tečnosti i hrane unesene za vrijeme dijareje, BiH, 2011.–2012.

Spol	Imala dijareju u posljednje dvije sedmice	Broj djece mlađe od pet godina	Unos tečnosti za vrijeme dijareje				Ishrana za vrijeme dijareje				Broj djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice				
			Dato mnogo manje da pije	Dato nešto manje da pije	Dato otprilike isto da pije	Dato više da pije	Nije dato ništa da pije	Dato mnogo manje da jede	Dato nešto manje da jede	Dato otprilike isto da jede		Dato više da jede	Zaustavljena ishrana		
Muški	6,9	1.124	8,9	11,3	30,8	46,9	2,1	100,0	6,2	37,7	46,2	9,9	0,0	100,0	78
Ženski	5,0	1.173	1,4	9,6	33,7	43,4	11,9	100,0	6,8	19,1	60,8	1,4	11,9	100,0	58
Administrativne jedinice															
FBiH	6,7	1.611	7,2	9,7	29,3	45,9	7,9	100,0	5,2	24,4	56,8	7,2	6,4	100,0	108
RS	4,3	646	(0,0)	(14,0)	(41,9)	(44,1)	(0,0)	100,0	(11,2)	(49,7)	(36,3)	(2,8)	(0,0)	100,0	28
BD	1,0	40	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	0
Tip naselja															
Gradsko	5,3	774	(0,0)	(13,4)	(20,9)	(65,7)	(0,0)	100,0	(11,6)	(39,6)	(33,9)	(14,9)	(0,0)	100,0	41
Seosko	6,2	1.523	8,2	9,3	36,9	36,6	9,0	100,0	4,2	25,5	60,5	2,5	7,3	100,0	95
Dob (u mjesecima)															
0-11	5,8	466	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	27
12-23	7,7	454	(2,3)	(9,3)	(31,7)	(39,1)	(17,6)	100,0	(6,8)	(27,5)	(43,4)	(4,6)	(17,6)	100,0	35
24-35	4,2	459	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	19
36-47	6,8	485	(18,6)	(9,5)	(21,6)	(47,8)	(2,4)	100,0	(2,4)	(49,8)	(45,4)	(2,3)	(0,0)	100,0	33
48-59	5,1	432	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	22
Nivo obrazovanja majke*															
Osnovno	5,5	526	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	29
Srednje	5,8	1.426	8,4	10,7	25,1	46,4	9,4	100,0	9,6	32,2	47,8	2,9	7,4	100,0	83
Više ili visoko	7,7	324	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	25
Kvintili indeksa imovinskog stanja															
Najsiromašniji	6,9	388	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	27
Drugi kvintil	7,7	482	(2,2)	(10,8)	(23,5)	(44,7)	(18,8)	100,0	(6,5)	(23,6)	(51,1)	(2,2)	(16,7)	100,0	37
Srednji kvintil	3,9	455	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	18
Četvrti kvintil	6,0	469	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	28
Najbogatiji	5,3	502	(3,0)	(11,8)	(23,6)	(61,6)	(0,0)	100,0	(5,9)	(38,5)	(32,6)	(22,9)	(0,0)	100,0	27
Ukupno	5,9	2.297	5,7	10,5	32,0	45,4	6,3	100,0	6,4	29,8	52,4	6,3	5,1	100,0	136

(*) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.
 (*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.
 * Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela CH.5: Oralna rehidracijska terapija s nastavljenom ishranom i drugim vidovima liječenja

Procenat djece mlađe od pet godina, koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice, koja su primila oralnu rehidracijsku terapiju (ORT) s nastavljenom ishranom i procenat djece s dijarejom koja su primila neke druge lijekove ili vidove liječenja, BiH, 2011.–2012.

	Djeca s dijarejom koja su primila:		Drugi lijekovi i vidovi liječenja:											Nije primijenjen nijedan lijek ili drugi vid liječenja	Broj djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice	
	ORS ili više tečnosti	ORT s nastavljenom ishranom ¹	pilula ili sirup					injekcija			intravenozna infuzija	narodni lijek/ljekovito bilje	drugo			
			antibiotik	lijek protiv dijareje	cink	drugo	nepoznato	antibiotik	nije antibiotik	nepoznato						
Spol																
Muški	65,0	59,9	4,1	24,2	0,0	2,0	2,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,8	8,9	21,2	78
Ženski	64,8	47,5	1,4	27,0	0,0	1,3	4,2	0,0	0,0	0,0	1,4	31,2	9,6	20,1	58	
Administrativne jedinice																
FBiH	64,8	54,6	2,2	24,8	0,0	0,7	3,7	0,0	0,0	0,0	0,7	21,4	10,2	22,5	108	
RS	(66,5)	(55,3)	(5,6)	(27,9)	(0,0)	(5,6)	(0,0)	(2,8)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(8,4)	(5,6)	(14,0)	28	
BD	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0	
Tip naselja																
Gradsko	(79,0)	(69,4)	(3,8)	(24,8)	(0,0)	(1,9)	(0,0)	(1,9)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(28,3)	(16,8)	(7,7)	41	
Seosko	58,8	48,1	2,5	25,6	0,0	1,7	4,3	0,0	0,0	0,0	0,9	14,9	5,9	26,4	95	
Dob (u mjesecima)																
0-23	(62,2)	(49,7)	(2,6)	(36,7)	(0,0)	(0,0)	(1,3)	(1,3)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(14,3)	(13,9)	(26,2)	62	
24-59	67,2	58,7	3,2	16,0	0,0	3,2	4,3	0,0	0,0	0,0	1,1	22,8	5,3	16,1	74	
Indeks imovinskog stanja																
Najsiromašnijih 60 procenata	57,6	45,2	2,9	27,8	0,0	1,0	5,0	1,0	0,0	0,0	1,0	21,2	4,9	24,3	81	
Najbogatijih 40 procenata	(75,8)	(68,5)	(2,9)	(21,8)	(0,0)	(2,9)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(15,6)	(15,6)	(15,4)	55	
Ukupno	64,9	54,6	2,9	25,4	0,0	1,7	3,0	0,6	0,0	0,0	0,6	19,0	9,2	20,7	136	

¹ MICS pokazatelj 3.8

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Njega i liječenje upale pluća antibioticima

Upala pluća je vodeći uzrok smrtnosti djece u svijetu, a upotreba antibiotika kod djece mlađe od pet godina za koju se sumnja da imaju upalu pluća predstavlja ključnu intervenciju. Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ je smanjenje smrtnosti uzrokovane akutnim respiratornim infekcijama za jednu trećinu.

U MICS za BiH prevalenca sumnje na upalu pluća procijenjena je na osnovu pitanja postavljenih majkama ili starateljima o tome da li je njihovo dijete mlađe od pet godina imalo bolest praćenu kašljem i ubrzanim ili otežanim disanjem, a čiji simptomi su posljedica problema u grudnom košu ili začepljenja nosa (ili oboje).

Tabela CH.6 prikazuje prevalencu sumnje na upalu pluća. Rezultati istraživanja su pokazali da je u periodu od dvije sedmice prije istraživanja tri procenta djece mlađe od pet godina imalo simptome upale pluća (tri procenta u FBiH i četiri

procenta u RS). Od ove djece, 87 procenata odvedeno je bilo kojem odgovarajućem pružatelju usluga (MICS pokazatelj 3.9, koji nije prikazan u tabeli CH.6). Najviše djece je pregledano u javnom sektoru, od čega je 48 procenata djece odvedeno u dom zdravlja, 24 procenta u bolnicu, a sedam procenata je pregledano od strane zdravstvenih radnika koji vrše kućne posjete. Manji broj djece je odveden doktoru u privatnom sektoru (sedam procenata) te u privatnu apoteku (dva procenta).

Prevalenca sumnje na upalu pluća kod djece mlađe od pet godina ne varira u velikoj mjeri po spolu. U odnosu na uzrast djece, prevalenca sumnje na upalu pluća je bila najveća među djecom uzrasta od 12 do 23 mjeseca (pet procenata).

Ukupno je nađeno oko tri četvrtine (76 procenata) djece mlađe od pet godina sa sumnjom na upalu pluća, u periodu od dvije sedmice koje su prethodile istraživanju, koja su liječena antibioticima (MICS pokazatelj 3.10, koji nije prikazan u tabeli CH.6).

Tabela CH.6: Prevalenca sumnje na upalu pluća prema osnovnim karakteristikama

Procenat djece mlađe od pet godina sa sumnjom na upalu pluća u posljednje dvije sedmice, BiH, 2011.–2012.

	Sumnja na upalu pluća u posljednje dvije sedmice	Broj djece mlađe od pet godina
Spol		
Muški	3,6	1.124
Ženski	2,8	1.173
Administrativne jedinice		
FBiH	2,8	1.611
RS	4,2	646
BD	4,0	40
Tip naselja		
Gradsko	3,4	774
Seosko	3,1	1.523
Dob (u mjesecima)		
0-11	1,0	466
12-23	5,0	454
24-35	4,2	459
36-47	2,8	485
48-59	2,9	432
Nivo obrazovanja majke*		
Osnovno	3,8	526
Srednje	3,1	1.426
Više ili visoko	2,7	324
Kvintili indeksa imovinskog stanja		
Najsiromašniji	5,3	388
Drugi kvintil	2,5	482
Srednji kvintil	2,9	455
Četvrti kvintil	2,8	469
Najbogatiji	2,8	502
Ukupno	3,2	2.297

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

MICS pokazatelj 3.9: procenat djece mlađe od pet godina sa sumnjom na upalu pluća, u posljednje dvije sedmice, koja su odvedena bilo kojem odgovarajućem pružatelju usluga; pokazatelj nije prikazan u tabeli CH.6 zbog malog broja neponderisanih na nivou osnovnih karakteristika (manje od 25 neponderisanih slučajeva).

MICS pokazatelj 3.10: procenat djece mlađe od pet godina sa sumnjom na upalu pluća kojima su davani antibiotici u posljednje dvije sedmice; pokazatelj nije prikazan u tabeli CH.6 zbog malog broja neponderisanih slučajeva na nivou osnovnih karakteristika (manje od 25 neponderisanih slučajeva).

Poznavanje opasnih znakova upale pluća od strane majki je značajan faktor u traženju odgovarajuće njege za dijete. Pitanja u vezi s poznavanjem opasnih znakova upale pluća prikazana su u tabeli CH.7. Ukupno 15 procenata posto žena poznaje dva opasna znaka upale pluća – teško i ubrzano disanje. Kao opasan simptom zbog kojeg bi odmah odvele dijete u zdravstvenu ustanovu, 39 procenata majki je identificiralo otežano disanje, dok je 20 procenata majki identificiralo ubrzano disanje. Ubrzano disanje kao opasan znak upale pluća prepoznaje približno jednak procenat majki u gradskim i seoskim sredinama (oko 20 procenata). Interesantno je da, posmatrano po obrazovanju, poznavanje ubrzanog disanja kao opasnog znaka upale pluća je najčešće kod majki sa osnovnim obrazovanjem (27 procenata) i opada s rastom nivoa obrazovanja majke (12 procenata za više ili visoko obrazovanje).

Veći procenat majki u RS (50 procenata) smatra da dijete treba odmah odvesti u zdravstvenu ustanovu ako otežano diše, nego u FBiH (34 procenta). Dvadeset i dva procenta majki u FBiH i 15 procenata majki u RS smatra da dijete treba odmah odvesti u zdravstvenu ustanovu ako ubrzano diše. Najveći procenat majki smatra da dijete treba odmah odvesti u zdravstvenu ustanovu ako dobije povišenu temperaturu (88 procenata), a, potom, ako se djetetovo stanje pogoršava (43 procenta).

Tabela CH.7: Poznavanje dva upozoravajuća znaka upale pluća

Procenat majki i staratelja djece mlađe od pet godina, prema simptomima koji bi ih natjerali da odmah odvedu dijete u zdravstvenu ustanovu i procenat majki koje ubrzano i otežano disanje vide kao znak da hitno potraže pomoć, BiH, 2011.–2012.

	Procenat majki/staratelja djece mlađe od pet godina koje smatraju da dijete treba odmah odvesti u zdravstvenu ustanovu ako:								Majke/staratelji koji prepoznaju dva opasna znaka upale pluća	Broj majki/staratelja djece mlađe od pet godina
	ne može da pije ili doji	se stanje pogoršava	dobije povišenu temperaturu	ubrzano diše	otežano diše	ima krvavu stolicu	slabo pije	ima druge simptome		
Administrativne jedinice										
FBiH	16,9	41,5	85,6	21,5	33,7	24,5	7,2	42,0	16,2	459
RS	14,6	46,8	92,6	15,0	49,5	17,0	6,4	27,3	10,4	183
BD	43,0	57,0	100,0	50,4	62,0	51,6	39,3	4,9	47,9	11
Tip naselja										
Gradsko	16,4	41,8	86,9	19,2	43,0	24,5	5,4	32,7	14,3	219
Seosko	16,8	44,0	88,2	20,7	36,3	21,9	8,5	39,5	15,5	433
Nivo obrazovanja majke*										
Osnovno	18,1	47,8	86,1	27,1	37,0	27,4	8,2	34,3	19,5	154
Srednje	17,0	43,5	88,4	19,6	39,9	22,5	7,8	36,5	15,1	403
Više ili visoko	13,2	34,4	87,8	11,7	35,9	17,2	5,2	45,6	8,0	93
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	20,1	40,6	88,3	21,5	41,5	22,8	11,9	35,9	17,6	107
Drugi kvintil	17,4	52,7	87,6	25,2	40,6	24,6	10,0	35,3	19,9	136
Srednji kvintil	17,9	40,7	86,7	19,0	42,8	25,0	6,2	37,7	15,2	132
Četvrti kvintil	13,7	44,7	88,3	22,9	34,8	24,9	5,3	32,9	14,4	134
Najbogatiji	15,0	37,2	88,1	13,0	34,1	17,2	5,0	43,8	9,1	144
Ukupno	16,7	43,2	87,8	20,2	38,6	22,8	7,5	37,3	15,1	652

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Upotreba čvrstog goriva

Više od tri milijarde ljudi u svijetu koristi čvrsta goriva za zadovoljavanje osnovnih energetske potreba, uključujući kuhanje i grijanje. Čvrsto gorivo obuhvata biomasu, kao što je drvo, ćumur, usjev ili drugi poljoprivredni otpad, izmet, žbunje, i slamu te ugljen. Priprema hrane i grijanje na čvrsta goriva dovode do stvaranja visoke koncentracije dima u zatvorenom prostoru, koji sadrži složenu mješavinu zagađivača opasnih po zdravlje. Osnovni problem u korištenju čvrstih goriva je nepotpuno sagorijevanje, koje proizvodi toksične materije kao što su, između ostalog, ugljični monoksid i sumpordioksid (SO₂). Korištenje čvrstih goriva povećava rizik obolijevanja od akutnih respiratornih bolesti, upale pluća, hronične opstruktivne bolesti pluća, raka... Osnovni pokazatelj za praćenje korištenja čvrstih goriva je procenat stanovništva koje koristi čvrsta goriva kao osnovni energent za pripremu hrane u domaćinstvu.

Tabela CH.8 prikazuje da čvrsta goriva za pripremanje hrane koristi ukupno 70 procenata članova domaćinstava u BiH, dok niži procenat u tu svrhu koristi električnu energiju (21 procenat). Korištenje čvrstog goriva za pripremanje hrane je nešto više zastupljeno u RS (74 procenta), nego u FBiH (67 procenata). Posmatrano prema tipu naselja, evidentna je razlika između gradskih i seoskih sredina, pri čemu za pripremu hrane čvrsta goriva koristi 83 procenta seoske i 43 procenta gradske populacije. Korištenje čvrstih goriva nije uobičajeno među populacijom u najbogatijim domaćinstvima te raste s pogoršanjem imovinskog stanja i padom nivoa obrazovanja nosioca domaćinstva. Najveći procenat članova domaćinstava za kuhanje koristi drvo (69 procenata), pri čemu najviše članova domaćinstava u RS (73 procenta) i nešto manje u FBiH (67 procenata). Drveni ugalj (ćumur) i ugalj/lignit za kuhanje koristi zanemarljiv procenat članova domaćinstava.

Tabela CH.8: Upotreba čvrstog goriva

Procentualna raspodjela domaćinstava prema vrsti goriva za pripremanja hrane i procenat domaćinstava koja za pripremanja hrane koriste čvrsta goriva, BiH, 2011.–2012.

	Procenat članova domaćinstava koji koriste:											Broj članova domaćinstva	
	električnu energiju	tečni propan gas	prirodni gas	čvrsta goriva				u domaćinstvu se ne priprema hrana	druge energente	bez odgovora	ukupno		čvrsta goriva za pripremanje hrane ¹
				ugalj/lignit	drveni ugalj (ćumur)	drvo	ostaci poljoprivrednih kultura						
Administrativne jedinice													
FBiH	23,5	6,7	2,3	0,1	0,7	66,5	0,1	0,0	0,0	0,1	100,0	67,4	13.374
RS	17,0	9,2	0,2	0,0	0,2	73,3	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	73,6	6.524
BD	23,4	4,1	0,0	3,0	1,8	67,7	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	72,5	323
Tip naselja													
Gradsko	40,4	11,8	4,4	0,0	1,1	42,0	0,0	0,0	0,1	0,1	100,0	43,1	6.932
Seosko	11,5	5,2	0,1	0,2	0,3	82,6	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0	83,2	13.289
Nivo obrazovanja nosioca domaćinstva													
Bez obrazovanja	8,3	0,8	0,8	0,1	2,3	87,7	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	90,1	598
Osnovno	9,4	3,9	0,7	0,4	0,3	85,3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	86,0	6.095
Srednje	24,1	8,5	1,9	0,0	0,7	64,7	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0	65,5	11.497
Više ili visoko	45,9	14,3	3,0	0,1	0,1	36,1	0,0	0,0	0,1	0,4	100,0	36,3	2.025
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	7
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	3,4	0,6	0,0	0,1	0,6	95,0	0,0	0,1	0,0	0,2	100,0	95,7	4.043
Drugi kvintil	8,0	2,8	0,2	0,1	0,2	88,7	0,1	0,0	0,0	0,0	100,0	89,1	4.046
Srednji kvintil	13,5	4,3	0,4	0,1	1,0	80,6	0,2	0,0	0,0	0,0	100,0	81,8	4.044
Četvrti kvintil	25,8	6,2	1,0	0,3	0,5	66,1	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	66,9	4.044
Najbogatiji	56,4	23,5	6,3	0,0	0,7	13,1	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	13,8	4.044
Ukupno	21,4	7,5	1,6	0,1	0,6	68,7	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	69,5	20.221

¹ MICS pokazatelj 3.11

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Upotreba čvrstih goriva je sama po sebi slab pokazatelj zagađenja vazduha u zatvorenom prostoru, budući da se koncentracija zagađivača razlikuje kada isti tip goriva sagorijeva u različitim vrstama peći ili ognjišta. Korištenje zatvorenih peći s dimnjacima minimizira unutrašnje zagađenje, dok kod korištenja otvorenih peći ili ognjišta bez dimnjaka (ili nape) nema zaštite od štetnih efekata čvrstih goriva.

Upotreba čvrstih goriva prema mjestu kuhanja prikazana je u tabeli CH.9. Zagađenje vazduha u zatvorenom prostoru zavisi od načina kuhanja, mjesta kuhanja i vrste goriva koje se koristi.

Podaci pokazuju da 59 procenata stanovništva u domaćinstvima u BiH koja koriste čvrsta goriva za kuhanje koristi posebnu prostoriju koja služi samo kao kuhinja, dok 39 procenata kuha negdje drugo u kući (nema posebnu prostoriju). Posebnu prostoriju za kuhanje ima tri četvrtine stanovništva u takvim domaćinstava u FBiH (76 procenata) i jedna četvrtina u RS (26 procenata).

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da procenat stanovništva u domaćinstvima koja koriste čvrsta goriva za kuhanje, a koja imaju posebnu prostoriju za kuhanje, raste simovinskim stanjem i najveći je kod stanovništva u domaćinstvima najboljeg imovinskog stanja (oko 76 procenata), te da nema jasnih razlika po ovom pitanju u odnosu na nivo obrazovanja nositelja domaćinstva.

Tabela CH.9: Upotreba čvrstog goriva prema mjestu kuhanja

Procenat domaćinstava koja koriste čvrsta goriva za pripremanje hrane prema mjestu kuhanja, BiH, 2011.–2012.

	Mjesto kuhanja:						Broj članova domaćinstva u domaćinstvima koja koriste čvrsta goriva za pripremanje hrane
	u posebnoj prostoriji koja služi samo kao kuhinja	negdje drugdje u kući	u posebnoj zgradi	drugo	bez odgovora	ukupno	
Administrativne jedinice							
FBIH	75,6	23,9	0,1	0,3	0,1	100,0	9.013
RS	26,4	70,3	3,2	0,0	0,1	100,0	4.800
BD	99,8	0,2	0,0	0,0	0,0	100,0	234
Tip naselja							
Gradsko	65,5	33,8	0,5	0,1	0,1	100,0	2.989
Seosko	57,5	40,9	1,4	0,3	0,1	100,0	11.058
Nivo obrazovanja nosioca domaćinstva							
Bez obrazovanja	55,3	44,4	0,3	0,0	0,0	100,0	539
Osnovno	59,5	38,8	1,3	0,3	0,1	100,0	5.242
Srednje	59,9	38,6	1,2	0,2	0,1	100,0	7.529
Više ili visoko	52,0	47,7	0,3	0,0	0,0	100,0	735
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	2
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	50,6	48,2	0,9	0,3	0,0	100,0	3.870
Drugi kvintil	52,5	45,6	1,6	0,1	0,2	100,0	3.604
Srednji kvintil	59,7	39,4	0,8	0,0	0,0	100,0	3.309
Četvrti kvintil	76,3	22,6	0,7	0,4	0,0	100,0	2.706
Najbogatiji	75,7	19,4	4,9	0,0	0,0	100,0	558
Ukupno	59,2	39,4	1,2	0,2	0,1	100,0	14.047

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

VI Voda i sanitacija

Higijenski ispravna voda za piće je osnovni uslov dobrog zdravlja. Onečišćena voda za piće može biti značajan prenosnik mnogih bolesti.³⁴ Voda za piće, također, može biti zagađena hemijskim, fizičkim i radiološkim zagađivačima koji su štetni po ljudsko zdravlje. Osim toga, dostupnost pitke vode može biti od naročite važnosti ženama i djeci koji, pogotovo u seoskim područjima, imaju glavnu odgovornost za donošenje vode (često s veoma udaljenih lokacija).

Jedan od Milenijumskih razvojnih ciljeva (7, C) je da se od 1990. do 2015. godine za jednu polovinu smanji broj ljudi koji nemaju održiv pristup sigurnoj vodi za piće i osnovnim sanitarnim uslovima. Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ poziva na smanjenje broja domaćinstava koja nemaju pristup higijenskim toaletima i jeftinoj, sigurnoj vodi za piće za barem jednu trećinu.³⁵

Spisak pokazatelja koje koristi MICS je sljedeći:

voda:

- korištenje poboljšanih izvora vode za piće,
- korištenje adekvatnih metoda za pročišćavanje (kondicioniranje) vode za piće,
- vrijeme potrebno za dolazak do izvora vode za piće,
- osoba koja donosi vodu za piće.

sanitacija:

- korištenje poboljšane sanitacije,
- uklanjanje dječijih fekalija na siguran način.

MICS, također, prikuplja dodatne informacije o pristupu objektima i uslovima za pranje ruku. Prikupljaju se podaci za sljedeće pokazatelje:

- opservacija mjesta za pranje ruku,
- dostupnost sapuna.

Korištenje poboljšanih izvora vode za piće

Raspodjela stanovništva u odnosu na glavni izvor vode za piće prikazana je u tabeli WS.1 i na grafikonu WS.1. *Poboljšanim izvorima* vode za piće smatraju se: voda iz vodovoda (u kući, dvorištu, na imanju, kod komšije, javna česma/hidrant), bušeni bunar/bušotina, zaštićeni bunar, zaštićeni izvor i kišnica. Flaširana voda se smatra poboljšanim izvorom vode samo ako je domaćinstvo koristi i za pranje ruku i kuhanje.

Gotovo kompletno stanovništvo u BiH koristi poboljšani izvor vode za piće. Najveći procenat stanovnika u BiH koristi tekuću vodu koja se putem vodovoda dovodi u njihove kuće, dvorišta ili imanja (86 procenata). Vodu iz vodovoda (što uključuje i vodu kod komšije te javne česme) koristi najveći procenat stanovništva u RS (90 procenata) te nešto manji procenat stanovništva u FBIH (88 procenata). U gradskim sredinama tekuću vodu u stambenoj jedinici, u dvorištu ili na imanju ima 91 procenat stanovništva, dok u seoskim taj procenat iznosi 83. Javnu česmu koristi po dva procenta stanovnika u gradskim i seoskim sredinama.

Sljedeći po redu najvažniji izvori vode za piće u BiH su zaštićeni bunari (četiri procenta) i zaštićeni izvori (tri procenta), dok članovi domaćinstava u nešto manjem procentu koriste bušene bunare (dva procenta). Nepoboljšane izvore u BiH koristi manje od jednog procenta stanovništva.

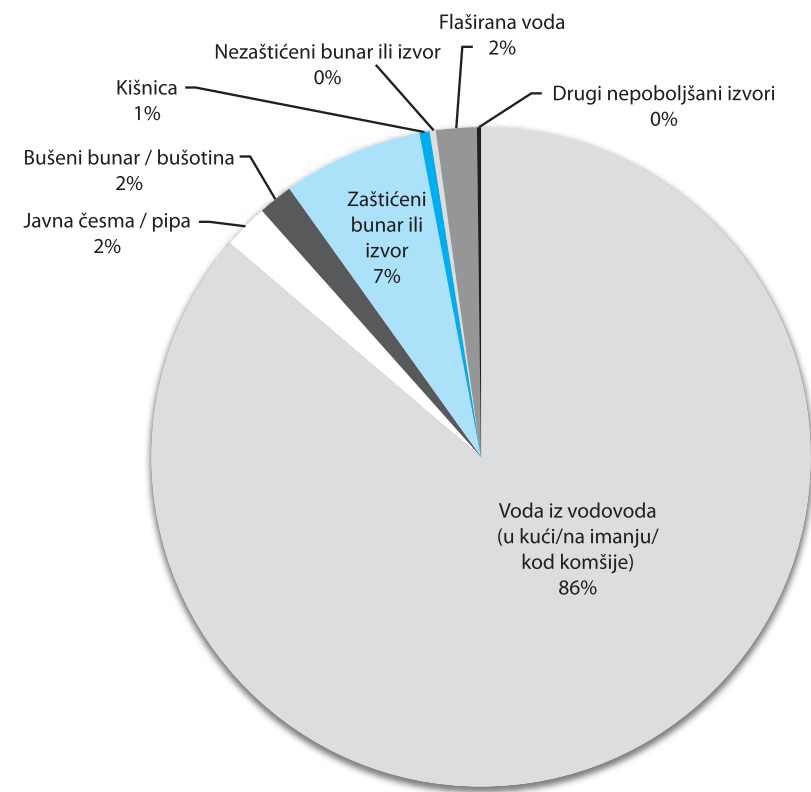
Iako najsiromašnije stanovništvo u manjem procentu ima vodu u stambenoj jedinici (71 procenat), u odnosu na bogatije stanovništvo, ono u visokom procentu koristi poboljšane izvore vode za piće (99 procenata).

³⁴ Kao što su dizenterija, kolera i hepatitis A.

³⁵ Detaljne informacije o vodi i sanitaciji i referentni materijali, dostupni su na UNICEF-ovoj childinfo web strani <http://www.childinfo.org/wes.html>

Grafikon WS.1: Procentualna raspodjela članova domaćinstva prema izvoru vode za piće, BiH, 2011.–2012.

Podaci o kućnom pročišćavanju vode prikazani su u tabeli WS.2. Domaćinstvima su postavljena pitanja o načinima tretiranja vode u kući, kako bi je učinili sigurnijom za piće. Adekvatnim tretiranjem vode za piće smatra se prokuhavanje, dodavanje hlora, korištenje filtera za vodu i korištenje solarne sterilizacije. Tabela prikazuje procenat svih članova u domaćinstvima koja tretiraju vodu prema korištenim metodama i procenat članova domaćinstava koji koriste nepoboljšane izvore vode, ali koriste adekvatne metode pročišćavanja vode.

Oko 95 procenata članova domaćinstava ne koristi nijednu metodu pročišćavanja vode. Ostali članovi domaćinstava kao metod pročišćavanja vode u jednakoj mjeri (oko dva procenta) koriste prokuhavanje i dodavanje hlora.

Od članova domaćinstava koji koriste nepoboljšane izvore vode za piće, devet procenata koristi odgovarajuću metodu pročišćavanja vode. To znači da manje od jednog procenta stanovništva u BiH koristi vodu za piće iz nepoboljšanih izvora koja nije pročišćena odgovarajućom metodom.

Tabela WS.1: Korištenje poboljšanih izvora vode

Procentualna raspodjela članova domaćinstava prema glavnom izvoru vode za piće i procenat članova domaćinstava koji koriste poboljšane izvore vode za piće, BiH, 2011.–2012.

	Glavni izvor vode za piće													Ukupno	Procenat korištenja poboljšanih izvora vode za piće ¹	Broj članova domaćinstava	
	Tekuća voda (vodovod)			Poboljšani izvori					Nepoboljšani izvori								
	U stanu/kući	U dvorištu/na imanju	Kod komšije	Javna česma/pipa	Bušeni bunar/bušotina	Zaštićeni bunar	Zaštićeni izvor	Sakupljanje kišnice	Flaširana voda*	Nezaštićeni bunar	Nezaštićeni izvor	Cisterna	Flaširana voda*				Drugo
Administrativne jedinice																	
FBIH	85,7	0,7	0,2	1,8	1,0	3,7	3,4	0,8	2,3	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	100,0	99,6	13.374
RS	85,7	2,7	0,7	0,4	2,9	3,4	2,6	0,0	1,1	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	100,0	99,5	6.524
BD	15,6	3,7	0,0	54,6	4,6	12,9	0,1	0,0	8,0	0,2	0,0	0,0	0,4	0,0	100,0	99,4	323
Tip naselja																	
Gradsko	90,6	0,0	0,2	2,3	0,2	0,6	2,7	0,0	3,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	100,0	99,7	6.932
Seosko	81,4	2,1	0,5	2,2	2,4	5,4	3,3	0,8	1,5	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	100,0	99,5	13.289
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva																	
Bez obrazovanja	82,9	1,1	0,8	2,5	2,4	3,6	3,4	2,6	0,4	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	100,0	99,7	598
Osnovno	82,6	2,5	0,8	1,8	3,1	4,5	2,6	0,8	0,8	0,1	0,2	0,0	0,0	0,2	100,0	99,5	6.095
Srednje	85,6	1,0	0,2	2,4	1,0	3,7	3,2	0,3	2,3	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	100,0	99,7	11.497
Više ili visoko	85,1	0,0	0,1	2,7	1,0	2,0	3,9	0,1	4,3	0,0	0,2	0,0	0,1	0,6	100,0	99,2	2.025
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	7
Kvintili indeksa imovinskog stanja																	
Najsiromašniji	71,2	4,3	1,3	3,2	2,8	8,8	5,8	0,7	0,7	0,1	0,7	0,0	0,0	0,2	100,0	98,9	4.043
Drugi kvintil	83,3	1,7	0,4	3,0	1,6	3,7	3,7	0,5	1,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	99,8	4.046
Srednji kvintil	86,5	0,5	0,0	3,2	2,1	3,1	2,1	1,0	1,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	100,0	99,8	4.044
Četvrti kvintil	89,3	0,2	0,0	0,9	1,2	2,1	3,4	0,2	2,4	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	100,0	99,7	4.044
Najbogatiji	92,4	0,0	0,0	0,9	0,6	1,1	0,5	0,1	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	100,0	99,7	4.044
Ukupno	84,6	1,4	0,4	2,2	1,7	3,8	3,1	0,5	2,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	100,0	99,6	20.221

¹ MICS pokazatelj 4.1; MDG pokazatelj 7.8

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Domaćinstva koja koriste flaširanu vodu kao glavni izvor vode za piće su svrstana u korisnike poboljšanih ili korisnike nepoboljšanih izvora vode za piće prema izvorima vode koja se koristi u druge svrhe, kao što su kuhanje i pranje ruku.

Vrijeme koje je potrebno da se dođe do izvora vode za piće je prikazano u tabeli WS.3, a osoba koja obično donosi vodu u tabeli WS.4. Prikazani podaci se odnose na jedan odlazak od kuće do izvora vode za piće i nazad. U MICS4 istraživanju nisu prikupljene informacije o tome koliko se puta dnevno odlazi po vodu.

Podaci pokazuju da većina članova domaćinstava u BiH ima vodu u stambenom objektu (94 procenta). Za dva procenta članova domaćinstava koja koristi poboljšane izvore vode za piće je potrebno 30 ili više minuta da dođe do izvora vode, uzmu vodu i vrati se do stambenog objekta. Po vodu izvan stambenog objekta ide zanemarljivo mali procenat korisnika nepoboljšanih izvora vode za piće.

Tabela WS.3: Vrijeme potrebno da se dođe do izvora vode za piće

Procentualna raspodjela članova domaćinstava prema vremenu potrebnom da se dođe do izvora vode za piće, uzme voda i vrati do stambenog objekta, za korisnike poboljšanih i nepoboljšanih izvora vode, BiH, 2011.–2012.

	Vrijeme potrebno da se dođe do izvora vode za piće								Ukupno	Broj članova domaćinstava
	Korisnici poboljšanih izvora vode za piće				Korisnici nepoboljšanih izvora vode za piće					
	Voda u stambenom objektu	Manje od 30 minuta	30 minuta ili više	Bez odgovora/Ne zna	Voda u stambenom objektu	Manje od 30 minuta	30 minuta ili više	Bez odgovora/Ne zna		
Administrativne jedinice										
FBiH	94,2	3,4	2,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	100,0	13.374
RS	96,5	2,1	0,6	0,3	0,2	0,1	0,1	0,0	100,0	6.524
BD	46,1	36,9	16,2	0,2	0,5	0,0	0,0	0,1	100,0	323
Tip naselja										
Gradsko	94,7	3,3	1,2	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	100,0	6.932
Seosko	93,8	3,6	2,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	100,0	13.289
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva										
Bez obrazovanja	94,0	4,3	1,1	0,4	0,0	0,0	0,3	0,0	100,0	598
Osnovno	94,8	2,7	2,0	0,0	0,3	0,1	0,1	0,0	100,0	6.095
Srednje	94,1	3,9	1,5	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	100,0	11.497
Više ili visoko	92,5	3,3	2,7	0,8	0,6	0,1	0,0	0,0	100,0	2.025
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	7
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	90,2	5,2	3,3	0,2	0,4	0,2	0,4	0,0	100,0	4.043
Drugi kvintil	93,4	4,9	1,5	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	100,0	4.046
Srednji kvintil	93,7	3,6	2,1	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1	100,0	4.044
Četvrti kvintil	95,5	2,7	1,4	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	100,0	4.044
Najbogatiji	97,9	1,3	0,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	100,0	4.044
Ukupno	94,1	3,5	1,8	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	100,0	20.221

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Tabela WS.4 prikazuje da šest procenata domaćinstava u BiH nema vodu za piće u stambenom objektu, pri čemu šest procenata u FBiH i tri procenta u RS. Procenat domaćinstava bez vode za piće u stambenom objektu opada s poboljšanjem imovinskog stanja.

Kada izvor pitke vode nije u stambenom objektu, u većini slučajeva vodu donosi odrasla muška osoba (62 procenta). Odrasle žene donose vodu u 32 procenta slučajeva, a kada su u pitanju ostali članovi domaćinstava, po vodu rjeđe odlaze ženska ili muška djeca mlađa od 15 godina.

Tabela WS.2: Pročišćavanje (kondicioniranje) vode u domaćinstvu

Procenat domaćinstava prema metodi pročišćavanja (kondicioniranja) vode za piće koja se koristi u domaćinstvu, i za članove domaćinstava koji žive u domaćinstvu u kojima se koriste nepoboljšani izvori vode za piće, procenat članova domaćinstava koji koriste odgovarajuću metodu tretiranja vode, BiH, 2011.–2012.

Administrativne jedinice	Metoda pročišćavanja (kondicioniranja) vode koji se koristi u domaćinstvu										Broj članova domaćinstava	Procenat članova domaćinstava u kojima se koriste nepoboljšani izvori vode za piće	Broj članova domaćinstava u kojima se koriste nepoboljšane izvore vode za piće
	Nijedna	Prokuhavanje	Dodavanje hlora	Procjeđivanje kroz krpu	Korištenje filtera za vodu	Sterilizacija vode na suncu	Pustiti da odstoji i da se istaloži	Drugo	Ne zna	Broj članova domaćinstava			
FBiH	94,5	2,3	2,8	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	13.374	0,0	53	
RS	95,2	2,2	1,7	0,2	1,0	0,0	0,0	0,2	0,0	6.524	(23,8)	31	
BD	94,5	3,3	0,1	0,0	1,9	0,0	0,0	0,5	0,0	323	(*)	2	
Tip naselja													
Gradsko	96,6	2,5	0,3	0,2	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	6.932	(*)	23	
Seosko	93,7	2,1	3,5	0,1	0,5	0,0	0,0	0,4	0,0	13.289	11,7	62	
Glavni izvor vode za piće													
Poboljšani	94,7	2,3	2,4	0,1	0,5	0,0	0,0	0,2	0,0	20.135	N/A	N/A	
Nepoboljšani	91,5	1,1	7,4	0,0	0,0	0,0	0,0	7,4	0,0	85	8,5	85	
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva													
Bez obrazovanja	97,1	0,6	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	598	(*)	2	
Osnovno	95,3	1,7	2,9	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	0,0	6.095	(3,1)	30	
Srednje	94,2	2,6	2,3	0,0	0,7	0,0	0,0	0,3	0,0	11.497	(16,7)	38	
Više ili visoko	95,5	2,4	1,3	0,0	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	2.025	(*)	16	
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	7	-	0	
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	93,6	1,8	4,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,7	0,0	4.043	2,1	46	
Drugi kvintil	95,6	2,3	1,6	0,0	0,3	0,0	0,0	0,5	0,0	4.046	(*)	9	
Srednji kvintil	94,1	2,7	2,6	0,1	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	4.044	(*)	7	
Četvrti kvintil	95,5	1,8	2,3	0,3	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	4.044	(*)	10	
Najbogatiji	94,8	2,8	1,2	0,0	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	4.044	(*)	13	
Ukupno	94,7	2,3	2,4	0,1	0,5	0,0	0,0	0,2	0,0	20.221	8,5	85	

¹ MICS pokazatelj 4.2
 (*) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.
 (**) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.
 N/A: nije primjenjivo

Tabela WS.4: Osoba koja donosi vodu

Procenat domaćinstava bez vode za piće u stambenom objektu i procentualna raspodjela domaćinstava bez vode za piće u stambenom objektu prema osobi koja najčešće donosi vodu za piće koja se koristi u domaćinstvu, BiH, 2011.–2012.

	Procenat domaćinstava bez vode za piće u stambenom objektu	Broj domaćinstava	Osoba koja najčešće donosi vodu							Broj domaćinstava bez vode za piće u stambenom objektu
			Odrasla žena	Odrastao muškarac	Djevojčica (mlađa od 15 godina)	Dječak (mlađi od 15 godina)	Ne zna	Bez odgovora	Ukupno	
Administrativne jedinice										
FBIH	5,9	3.710	30,5	63,3	1,2	2,4	0,4	2,3	100,0	218
RS	3,3	1.968	28,9	65,4	0,0	0,0	0,0	5,7	100,0	64
BD	54,7	100	41,2	53,3	0,0	4,9	0,6	0,0	100,0	55
Tip naselja										
Gradsko	4,8	2.118	31,8	57,8	0,0	5,2	0,2	5,0	100,0	101
Seosko	6,4	3.660	32,0	63,9	1,1	1,1	0,4	1,5	100,0	236
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva										
Bez obrazovanja	7,8	256	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	20
Osnovno	5,3	1.805	29,4	62,4	2,4	0,0	0,2	5,6	100,0	95
Srednje	5,9	3.114	35,7	59,1	0,2	3,4	0,0	1,7	100,0	182
Više ili visoko	6,6	601	(11,6)	(84,9)	(0,0)	(0,4)	(2,3)	(0,8)	100,0	40
Bez odgovora/ne zna	(*)	2	-	-	-	-	-	-	0,0	0
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	8,8	1.515	36,2	61,1	0,0	1,1	0,0	1,5	100,0	133
Drugi kvintil	6,1	1.150	40,6	47,0	3,7	1,7	0,0	7,1	100,0	71
Srednji kvintil	6,2	1.063	24,2	68,6	0,0	4,2	1,4	1,7	100,0	65
Četvrti kvintil	4,6	1.006	(23,9)	(70,6)	(0,0)	(4,9)	(0,0)	(0,7)	100,0	46
Najbogatiji	2,1	1.045	(18,0)	(79,1)	(0,0)	(0,7)	(0,7)	(1,4)	100,0	22
Ukupno	5,8	5.778	31,9	62,1	0,8	2,3	0,3	2,6	100,0	337

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Korištenje poboljšane sanitacije

Neadekvatno uklanjanje ljudskih fekalija i lična higijena u vezi su s nizom bolesti, uključujući dijaroične bolesti i dječiju paralizu. Korištenje poboljšanih toaleta može smanjiti dijaroične bolesti za više od trećinu i može značajno smanjiti druge negativne uticaje na zdravlje ljudi.

Poboljšani sanitarni uređaj (toalet) je definisan kao uređaj koji spriječava kontakt s ljudskim fekalijama. Poboljšani toaleti za uklanjanje fekalija uključuju: puštanje vode iz vodokotlića ili prosipanje u kanalizacionu mrežu, septičku jamu ili vanjski toalet; ventilirani poboljšani vanjski toalet, vanjski toalet s jamom koja je pokrivena i ekološki toalet (koji radi na principu kompostiranja). Podaci o korištenju poboljšanih toaleta u BiH prikazani su u tabeli WS.5.

Zajedničko korištenje toaleta se, međutim, smatra ugrožavanjem sigurnosti takvih uređaja i u slučajevima kada su u pitanju poboljšani toaleti. Stoga se termin „poboljšana sanitacija“ koristi, kako u kontekstu ovog Izvještaja, tako i u kontekstu pokazatelja Milenijumskih razvojnih ciljeva za poboljšane toalete koji se ne dijele. Podaci o poboljšanoj sanitaciji su predstavljeni u tabelama WS.6 i WS.8.

Podaci u tabeli WS.5 pokazuju da se među poboljšanim vrstama toaleta najviše koristi toalet s vodokotlicem, čija voda se, najčešće, odvodi kanalizacionim cijevima (48 procenata) ili u septičku jamu (43 procenta). Stanovnici seoskih sredina najviše koriste septičke jame (58 procenata), dok je najčešći tip toaleta u gradskim sredinama – toalet s vodokotlicem priključenim na kanalizacioni sistem (83 procenta). Postoji pozitivna korelacija između korištenja poboljšanih toaleta i imovinskog stanja članova domaćinstava.

Tabela WS.5: Vrste toaleta

Procentualna raspodjela članova domaćinstava prema vrsti toaleta koji se koristi u domaćinstvu, BiH, 2011.–2012.

Administrativne jedinice	Vrsta toaleta koji se koristi u domaćinstvu										Broj članova domaćinstava			
	Poboljšani toalet					Nepoboljšani toalet								
	Vodokotlić/zalijevanje vodom u:					Bez odgovora								
	Kanalizacione cijevi	Septičku jamu	Jamu poljskog WC-a	Odlazi na nepoznato mjesto/nisam siguran/na/ne znam gdje	Ventilirani poboljšani poljski WC (čučavac)	Poljski WC (čučavac) s jamom koja je pokrivena	Sapiranje/zalijevanje vodom negdje drugo	Poljski WC (čučavac) s jamom koja nije pokrivena/otvorena jama	Kanta	Drugo	Bez odgovora	Nema toaleta (žbunje, polje)	Ukupno	
FBIH	57,5	37,5	0,1	0,1	0,6	1,6	1,6	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	13.374
RS	29,4	55,1	0,5	0,1	0,1	4,4	8,2	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	6.524
BD	45,4	47,8	0,3	0,0	1,6	4,6	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	323
Tip naselja														
Gradsko	83,3	15,3	0,0	0,0	0,3	0,3	0,5	0,1	0,0	0,0	0,2	0,0	100,0	6.932
Seosko	29,9	58,0	0,3	0,2	0,5	3,8	5,4	1,8	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	13.289
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva														
Bez obrazovanja	28,7	47,7	2,4	0,2	2,4	8,1	6,7	3,2	0,3	0,0	0,1	0,2	100,0	598
Osnovno	36,1	49,4	0,2	0,1	0,7	4,8	6,1	2,4	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	6.095
Srednje	51,8	42,7	0,1	0,1	0,3	1,5	2,6	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	11.497
Više ili visoko	69,9	27,3	0,0	0,0	0,0	0,6	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	2.025
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	7
Kvintili indeksa imovinskog stanja														
Najsiromašniji	20,6	49,9	0,9	0,1	2,1	11,0	9,2	5,9	0,0	0,0	0,1	0,1	100,0	4.043
Drugi kvintil	37,5	56,4	0,1	0,1	0,1	1,5	3,8	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	4.046
Srednji kvintil	46,3	49,1	0,1	0,3	0,0	0,4	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	4.044
Četvrti kvintil	58,5	39,8	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	4.044
Najbogatiji	78,0	21,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	100,0	4.044
Ukupno	48,2	43,3	0,2	0,1	0,4	2,6	3,7	1,2	0,0	0,0	0,1	0,0	100,0	20.221

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Milenijumski razvojni ciljevi i Zajednički program za praćenje vodosnabdijevanja i sanitacija SZO/UNICEF-a klasificiraju domaćinstva u ona koja koriste nepoboljšane toalete u slučajevima kada koriste poboljšane toalete, ali dijele ih s jednim ili više domaćinstava ili ako koriste javne toalete.

Kao što se vidi u tabeli WS.6, 94 procenta stanovništva koristi poboljšanu sanitaciju koja se ne dijeli, pri čemu je nešto veći broj domaćinstava u FBiH (97 procenata), u odnosu na RS (89 procenata). Manje od jednog procenta ukupnog stanovništva koji koristi poboljšanu sanitaciju dijeli toalete.

Od stanovništva koje koristi nepoboljšane toalete (pet procenata), stanovništvo u seoskim sredinama rjeđe dijeli toalet nego stanovništvo u gradskim sredinama, a, također, postoji negativna korelacija između korištenja nepoboljšanih toaleta i obrazovanja nositelja domaćinstva.

Tabela WS.6: Korištenje i zajedničko korištenje toaleta

Procentualna raspodjela članova domaćinstava prema korištenju privatnih i javnih toaleta i korištenju zajedničkih toaleta, prema korisnicima poboljšanih i nepoboljšanih toaleta, BiH, 2011.–2012.

	Korisnici poboljšanih toaleta				Korisnici nepoboljšanih toaleta		Nema toaleta (žbunje, polje)	Ukupno	Broj članova domaćinstava
	Ne dijele toalet (korištenje poboljšane sanitacije) ¹	Javni toalet	Zajednički koriste s:		Ne dijele toalet	Zajednički koriste s: pet domaćinstava ili manje			
			pet domaćinstava ili manje	više od pet domaćinstava					
Administrativne jedinice									
FBiH	96,5	0,0	0,7	0,1	2,5	0,1	0,0	100,0	13.374
RS	89,4	0,0	0,2	0,0	10,3	0,1	0,0	100,0	6.524
BD	99,5	0,0	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	100,0	323
Tip naselja									
Gradsko	98,7	0,0	0,4	0,2	0,8	0,0	0,0	100,0	6.932
Seosko	92,0	0,0	0,6	0,0	7,2	0,2	0,0	100,0	13.289
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva									
Bez obrazovanja	86,7	0,0	2,8	0,0	10,1	0,2	0,2	100,0	598
Osnovno	90,4	0,0	0,9	0,0	8,4	0,3	0,0	100,0	6.095
Srednje	96,1	0,0	0,3	0,1	3,5	0,0	0,0	100,0	11.497
Više ili visoko	97,8	0,0	0,0	0,0	2,2	0,0	0,0	100,0	2.025
Bez odgovora/ ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	7
Kvintili indeksa imovinskog stanja									
Najsiromašniji	82,3	0,0	20,3	0,0	14,8	0,5	0,1	100,0	4.043
Drugi kvintil	95,7	0,0	0,1	0,0	4,3	0,0	0,0	100,0	4.046
Srednji kvintil	95,8	0,1	0,2	0,1	3,8	0,0	0,0	100,0	4.044
Četvrti kvintil	98,2	0,0	0,0	0,1	1,7	0,0	0,0	100,0	4.044
Najbogatiji	99,3	0,0	0,0	0,2	0,5	0,0	0,0	100,0	4.044
Ukupno	94,3	0,0	0,5	0,1	5,0	0,1	0,0	100,0	20.221

¹ MICS pokazatelj 4.3; MDG pokazatelj 7.9

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Uklanjanje dječijih fekalija na siguran način podrazumijeva uklanjanje stolice korištenjem toaleta od strane samog djeteta ili ispiranje stolice u kućni ili vanjski toalet. Podaci o uklanjanju fekalija za djecu mlađu od tri godine života prikazani su u tabeli WS.7, a pokazuju da procenat djece ovog uzrasta, čije se fekalije otklanjaju na siguran način, iznosi 20, pri čemu 19 procenata u FBiH i 21 procenat u RS. Kod 79 procenata djece mlađe od tri godine fekalije su odložene u smeće.

Tabela WS.7: Uklanjanje dječijih fekalija

Procentualna raspodjela djece mlađe od tri godine prema mjestu uklanjanja fekalija, i procenat djece ovog uzrasta čije su fekalije uklonjene na siguran način posljednji put kada je dijete imalo stolicu, BiH, 2011.–2012.

	Mjesto na kojem se uklanjaju dječije fekalije										Ukupno	Procenat djece čija je posljednja stolica uklonjena na siguran način ¹	Broj djece mlađe od tri godine		
	Dijete je koristilo toalet/ čučavac	Bačena/ isprana u toalet ili čučavac	Bačena/ isprana u odvod ili jarak	Bačena/ isprana u smeće (čvrsti otpad)	Zakopana	Ostavljena na otvorenom	Drugo	Ne zna	Bez odgovora						
										Bačena/ isprana u odvod ili jarak				Bačena/ isprana u smeće (čvrsti otpad)	Zakopana
Vrsta toaleta u stambenom objektu															
Poboljšani	12,1	7,4	0,5	78,7	0,2	0,0	0,2	0,1	0,8	0,0	0,2	0,1	0,8	100,0	1.291
Nepoboljšani	13,6	7,3	0,9	78,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	85
Nema toalet	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	1
Administrativne jedinice															
FBiH	13,3	5,7	0,6	78,8	0,2	0,1	0,2	0,1	1,0	0,0	0,2	0,1	1,0	100,0	973
RS	9,9	11,5	0,4	77,8	0,0	0,0	0,2	0,0	0,2	0,0	0,7	0,0	0,2	100,0	376
BD	(4,3)	(13,4)	(0,0)	(82,3)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	28
Tip naselja															
Gradsko	12,6	6,2	0,0	79,8	0,4	0,2	0,2	0,0	0,2	0,0	0,7	0,0	0,2	100,0	456
Seosko	12,0	8,1	0,8	78,0	0,1	0,0	0,0	0,1	1,0	0,0	0,0	0,1	1,0	100,0	922
Nivo obrazovanja majke*															
Osnovno	11,4	6,6	1,1	79,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8	100,0	300
Srednje	12,4	7,6	0,5	78,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,3	0,1	0,9	100,0	861
Više ili visoko	10,3	8,3	0,0	81,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	100,0	201
Kvintili indeksa imovinskog stanja															
Najsiromašniji	12,5	11,0	1,4	74,5	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	100,0	236
Drugi kvintil	13,4	6,5	0,8	78,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	100,0	298
Srednji kvintil	12,1	8,5	0,0	76,9	0,0	0,0	0,0	0,0	2,2	0,0	0,3	0,0	2,0	100,0	283
Četvrti kvintil	12,7	4,6	0,6	80,3	0,6	0,0	0,3	0,0	0,9	0,0	0,3	0,0	1,3	100,0	271
Najbogatiji	10,4	7,1	0,0	81,7	0,3	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	100,0	291
Ukupno	12,2	7,4	0,5	78,6	0,2	0,1	0,2	0,1	0,7	0,0	0,2	0,1	0,7	100,0	1.377

¹ MICS pokazatelj 4.4

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Zajednički program za praćenje vodosnabdijevanja i sanitacija SZO/UNICEF-a razvio je novi način prikazivanja podataka o pristupu³⁶ – putem disagregiranja i detaljnijeg definiranja podataka o vodi za piće i sanitaciji i prikazivanjem podataka u obliku „ljestvi“. Ove „ljestve“ omogućavaju disagregiranu analizu trendova na osnovu trostepenih „ljestvi“ za vodu za piće i četverostepenih „ljestvi“ za sanitarije.

U odnosu na sanitarije, ovim se definira procenat stanovništva:

- bez toaleta,
- procenat koji zavisi od tehnologija koje Zajednički program za praćenje definira kao „nepoboljšane“,
- procenat koji dijeli toalete koji su, izuzev toga, adekvatni,
- procenat koji koristi „poboljšane“ toalete.

Tabela WS.8 prikazuje procentualni udio stanovništva u odnosu na „ljestve“ za pitku vodu i sanitarne „ljestve“. Tabela, također, prikazuje procenat članova domaćinstava koji koriste poboljšane izvore vode za piće i sanitarne mjere uklanjanja fekalija.

Analiza podataka ovog istraživanja na osnovu trostepenih „ljestvi“ za vodu za piće pokazuje da skoro svi članovi domaćinstava u BiH koriste poboljšanu vodu za piće, od čega oko 88 procenata³⁷ ima vodu iz vodovoda u stambenom objektu ili na imanju, dok ih oko 12 procenata ima drugi izvor poboljšane vode. Nepoboljšanu vodu za piće koristi manje od jednog procenta članova domaćinstava.

Analiza podataka istraživanja na osnovu četverostepenih „ljestvi“ za sanitarije pokazuje da poboljšanu sanitaciju koristi 94 procenta članova domaćinstava (97 procenata u FBiH i 89 procenata u RS). Preostalih šest procenata članova domaćinstava koristi nepoboljšanu sanitaciju, što podrazumijeva: korištenje nepoboljšanih toaleta (pet procenata) te zajedničko korištenje poboljšanih toaleta (manje od jednog procenta).

Poboljšane izvore vode za piće i poboljšanu sanitaciju koristi 94 procenta članova domaćinstava u BiH, što je u određenoj mjeri zastupljenije u FBiH (96 procenata), u odnosu na RS (89 procenata). Postoji pozitivna korelacija između korištenja poboljšanih izvora vode za piće te korištenja poboljšane sanitacije i stepena obrazovanja nositelja domaćinstva, kao i imovinskog stanja članova domaćinstava.

36 WHO/UNICEF JMP (2008.), *MDG Assessment Report: Progress on Drinking Water and Sanitation: Special Focus on Sanitation* – http://www.wssinfo.org/fileadmin/user_upload/resources/1251794333-JMP_08_en.pdf

37 Iako ovo možda djeluje proturječno u odnosu na podatke prikazane u tabeli WS.1 (86 procenata), do razlike dolazi zbog toga što neka domaćinstva koriste flaširanu vodu kao glavni izvor vode za piće iako istovremeno imaju i koriste vodu iz vodovoda u druge svrhe (kao što je kuhanje). Domaćinstva koja koriste flaširanu vodu kao glavni izvor vode za piće su svrstana u korisnike poboljšanih ili korisnike nepoboljšanih izvora vode za piće prema izvorima vode koja se koristi u druge svrhe, kao što su kuhanje i pranje ruku

Tabela WS.8: Voda za piće i sanitarne „ljestve“

Procenat članova domaćinstava prema vodi za piće i sanitarnim „ljestvama“, BiH, 2011.–2012.

	Procenat članova domaćinstava koji koriste:											
	poboljšanu vodu za piće ¹			nepoboljšanu sanitaciju								
	Vodovod u stambenom objektu ili na imanju	Drugo	Nepoboljšana voda za piće	Ukupno	Poboljšana sanitacija ²	Zajedničko korištenje poboljšanih toaleta	Nepoboljšani toalet	Nemaju toalet	Ukupno	Poboljšani izvori vode za piće i poboljšana sanitacija	Broj članova domaćinstava	
Administrativne jedinice												
FBiH	88,6	11,0	0,4	100,0	96,5	0,8	2,7	0,0	100,0	96,2	13.374	
RS	89,5	10,0	0,5	100,0	89,4	0,2	10,4	0,0	100,0	89,1	6.524	
BD	25,7	73,6	0,6	100,0	99,5	0,2	0,3	0,0	100,0	98,9	323	
Tip naselja												
Gradsko	93,6	6,1	0,3	100,0	98,7	0,5	0,8	0,0	100,0	98,4	6.932	
Seosko	84,9	14,6	0,5	100,0	92,0	0,6	7,4	0,0	100,0	91,6	13.289	
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva												
Bez obrazovanja	84,4	15,4	0,3	100,0	86,7	2,8	10,3	0,2	100,0	86,7	598	
Osnovno	85,9	13,6	0,5	100,0	90,4	1,0	8,6	0,0	100,0	90,1	6.095	
Srednje	88,9	10,8	0,3	100,0	96,1	0,4	3,5	0,0	100,0	95,8	11.497	
Više ili visoko	89,4	9,8	0,8	100,0	97,8	0,0	2,2	0,0	100,0	97,0	2.025	
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	7	
Kvintili indeksa imovinskog stanja												
Najsiromašniji	76,2	22,7	1,1	100,0	82,3	2,3	15,3	0,1	100,0	81,7	4.043	
Drugi kvintil	86,8	13,0	0,2	100,0	95,7	0,1	4,3	0,0	100,0	95,4	4.046	
Srednji kvintil	88,3	11,5	0,2	100,0	95,8	0,4	3,8	0,0	100,0	95,7	4.044	
Četvrti kvintil	91,9	7,9	0,3	100,0	98,2	0,1	1,7	0,0	100,0	98,0	4.044	
Najbogatiji	96,3	3,4	0,3	100,0	99,3	0,2	0,5	0,0	100,0	99,0	4.044	
Ukupno	87,9	11,7	0,4	100,0	94,3	0,6	5,1	0,0	100,0	94,0	20.221	

¹ MICS pokazatelj 4.1; MDG pokazatelj 7.8

² MICS pokazatelj 4.3; MDG pokazatelj 7.9

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Pranje ruku

Pranje ruku vodom i sapunom je najisplativija zdravstvena intervencija za smanjenje pojave dijareje i upale pluća kod djece mlađe od pet godina. Najučinkovitije je kada se obavlja pomoću vode i sapuna nakon korištenja toaleta ili pranja djeteta, prije jela ili rukovanja hranom te prije hranjenja djeteta.

Praćenje pravilnog pranja ruku u tim kritičnim fazama je problematično. Ovim istraživanjem je pravilan pristup pranju procijenjen opserviranjem da li domaćinstvo ima određeno mjesto gdje se najčešće peru ruke te analiziranjem prisutnosti vode i sapuna (ili drugih supstanci koje se koriste za pranje) na tom mjestu.

Tabela WS.9 prikazuje da je mjesto za pranje ruku opservirano u 98 procenata domaćinstava u BiH, pri čemu 99 procenata u FBiH i 96 procenata u RS. Kod preostalih dva procenta domaćinstava mjesto za pranje ruku nije postojalo u stanu/kući/na imanju ili se radilo o drugim razlozima zbog kojih mjesto nije moglo biti opservirano.

Provjera mjesta za pranje ruku je pokazala da su u 98 procenata slučajeva na ovim mjestima dostupni i voda i sapun. U manje od jednog procenta slučajeva se radilo o tome da je voda nedostupna, a sapun dostupan (ili obrnuto) te je u zanemarljivom procentu bilo pokazanih mjesta za pranje ruku na kojima ni voda ni sapun nisu dostupni.

Iako većina domaćinstava ima dostupnu vodu i sapun, postoji pozitivna korelacija između njihove dostupnosti na opserviranom mjestu za pranje ruku i imovinskog stanja domaćinstva. Tako su voda i sapun najrjeđe dostupni u domaćinstvima najlošijeg imovinskog stanja (94 procenta), a najviše u domaćinstvima najbogatijeg imovinskog stanja (99 procenata).

Tabela WS.10 prikazuje da je, u slučajevima kada je mjesto za pranje ruku pokazano, sapun uočen u 97 procenata domaćinstava, uz blizu jednog procenta domaćinstava koja su sapun naknadno pokazala. Procenat domaćinstava sa sapunom na bilo kojem mjestu u stambenom objektu iznosi 99.

Uočena je pozitivna korelacija između prisustva sapuna na bilo kojem mjestu u domaćinstvu i stepena obrazovanja nositelja domaćinstva, kao i njegovog imovinskog stanja. Tako, u najmanjem procentu sapun se nalazi (na bilo kojem mjestu) u domaćinstvima čiji je nositelj bez obrazovanja te kod najsiromašnijih domaćinstava.

Tabela WS.9: Voda i sapun na mjestu namijenjenom pranju ruku

Procenat domaćinstava u kojima je opservirano mjesto namijenjeno pranju ruku i procentualna raspodjela domaćinstava prema dostupnosti vode i sapuna na mjestu namijenjenom pranju ruku, BiH, 2011.–2012.

Administrativne jedinice	Procenat domaćinstava u kojima je opservirano mjesto pranju ruku	Procenat domaćinstava u kojima nije opservirano mjesto pranju ruku				Broj domaćinstava	Procentualna raspodjela domaćinstava u kojima je opservirano mjesto namijenjeno pranju ruku, i:				Broj domaćinstava u kojima je opservirano mjesto namijenjeno pranju ruku	
		Nije u stanu/kući/na imanju	Nije data dozvola da se vidi mjesto	Drugi razlozi	Bez odgovora		voda i sapun su dostupni ¹	voda je dostupna, sapun nije dostupan	voda nije dostupna, sapun je dostupan	voda i sapun nisu dostupni		
Administrativne jedinice												
FBiH	99,3	0,4	0,2	0,1	0,1	3.710	98,8	0,1	1,0	0,1	100,0	3.682
RS	95,5	1,6	1,7	1,2	0,0	1.968	96,2	2,3	0,9	0,6	100,0	1.879
BD	80,3	5,9	9,3	4,5	0,0	100	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0	80
Tip naselja												
Gradsko	98,2	0,1	1,1	0,5	0,1	2.118	99,1	0,6	0,2	0,0	100,0	2.081
Seosko	97,3	1,4	0,7	0,6	0,0	3.660	97,2	1,0	1,4	0,4	100,0	3.561
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva												
Bez obrazovanja	92,6	4,2	2,5	0,8	0,0	256	95,6	3,6	0,7	0,0	100,0	237
Osnovno	96,6	1,8	0,8	0,8	0,0	1.805	97,1	1,0	1,5	0,4	100,0	1.744
Srednje	98,4	0,3	0,9	0,4	0,0	3.114	98,2	0,7	0,9	0,2	100,0	3.065
Više ili visoko	98,9	0,0	0,4	0,3	0,4	601	99,8	0,2	0,0	0,0	100,0	594
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	2
Kvintili indeksa imovinskog stanja												
Najsiromašniji	93,7	3,4	1,7	1,0	0,2	1.515	94,3	2,4	2,4	0,9	100,0	1.419
Drugi kvintil	98,8	0,2	0,8	0,2	0,0	1.150	99,3	0,3	0,4	0,0	100,0	1.137
Srednji kvintil	99,0	0,0	0,5	0,4	0,0	1.063	98,9	0,4	0,7	0,0	100,0	1.052
Četvrti kvintil	98,6	0,0	0,6	0,7	0,0	1.006	99,1	0,2	0,7	0,0	100,0	992
Najbogatiji	99,7	0,0	0,3	0,0	0,0	1.045	99,3	0,4	0,2	0,0	100,0	1.042
Ukupno	97,6	0,9	0,9	0,5	0,0	5.778	97,9	0,9	1,0	0,2	100,0	5.642

¹ MICS pokazatelj 4.5

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

VII Reproductivno zdravlje

Fertilitet

U MICS4 istraživanju se stopa rađanja kod žena u dobi od 15 do 19 godina i ukupna stopa fertiliteta izračunavaju pomoću podataka o datumu posljednjeg porođaja svake žene, a temelje se na jednogodišnjem periodu (od jednog mjeseca do 12 mjeseci) koji je prethodio istraživanju. Stope su, u veoma maloj mjeri, podcijenjene, zbog nedostatka informacija o višestrukim rođenjima (blizanci, trojke i slično) i o ženama koje su, možda, imale više porođaja tokom jednogodišnjeg perioda koji je prethodio istraživanju.

Ukupna stopa fertiliteta (eng. Total Fertility Rate) izračunava se zbrajanjem dobno-specifičnih stopa fertiliteta za svaku petogodišnju dobnu grupu žena od 15 do 49 godina života. Ukupna stopa fertiliteta označava prosječan broj djece koje će žena roditi do kraja reproduktivnog perioda života, ukoliko sadašnje dobno-specifične stope fertiliteta ostanu iste.

Tabela RH.1 prikazuje da ukupna stopa fertiliteta u BiH iznosi 1,3 porođaja na jednu ženu. Rezultati istraživanja pokazuju da stopa rađanja među adolescenticama u BiH iznosi osam promila za period od godinu dana prije istraživanja.

Tabela RH.1: Stopa rađanja kod žena u dobi od 15 do 19 godina i ukupna stopa fertiliteta

Stopa rađanja kod žena u dobi od 15 do 19 godina i ukupna stopa fertiliteta, BiH, 2011.–2012.

Administrativne jedinice	Stopa rađanja kod žena u dobi od 15 do 19 godina ¹ (Dobno-specifična stopa fertiliteta)		Ukupna stopa fertiliteta
Administrativne jedinice			
FBiH	6		1,3
RS	(*)		(*)
BD	(*)		(*)
Tip naselja			
Gradsko	(21)		(1,1)
Seosko	2		1,4
Nivo obrazovanja žene*			
Osnovno	(*)		(*)
Srednje	8		1,5
Više ili visoko	(*)		(*)
Ukupno	8		1,3

¹ MICS pokazatelj 5.1; MDG pokazatelj 5.4

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Poznavanje metoda kontracepcije

Poznavanje dostupnih metoda kontracepcije je važan korak u primjeni odgovarajuće kontracepcije, što omogućava i adekvatno planiranje porodice.

U MICS istraživanju za BiH 2011.–2012. godine je uvrštena grupa pitanja za žene, koja se odnose na poznavanje metoda kontracepcije. Svim ženama u dobi od 15 do 49 godina je postavljeno pitanje da li su čule za sljedeće metode kontracepcije: ženska i muška sterilizacija, spirala, injekcije, implantati, pilule, muški kondom, ženski kondom, dijafragma, pjena/gel, metodu laktacione amenoreje (LAM), periodična apstinencija/praćenje plodnih i neplodnih dana, prekinuti odnos i hitna kontracepcija/kontracepcija nakon spolnog odnosa. Podaci o LAM-u nisu prikazani u tabelama RH.2, RH.3 i RH.4 zbog toga što u FBiH i RS ne postoji LAM program. Od ovih metoda, periodična apstinencija/praćenje plodnih i neplodnih dana i prekinuti odnos, smatraju se tradicionalnim metodama, dok se ostale metode smatraju modernim metodama kontracepcije. Ispitanice su, također, pitane da li su, osim gore navedenih, čule i za neke druge načine ili metode izbjegavanje trudnoće.

Tabela WS.10: Dostupnost sapuna

Procentualna raspodjela domaćinstava prema dostupnosti sapuna u stambenom objektu, BiH, 2011.–2012.

Administrativne jedinice	Mjesto za pranje ruku viđeno			Mjesto za pranje ruku nije viđeno			Ukupno	Procent domaćinstava sa sapunom na bilo kojem mjestu u stambenom objektu ¹	Broj domaćinstava
	Sapun uočen	Sapun pokazan	Nema sapuna u domaćinstvu	Sapun pokazan	Nema sapuna u domaćinstvu	Nije u mogućnosti/ ne želi pokazati sapun			
FBiH	99,0	0,2	0,1	0,0	0,7	0,1	0,0	99,9	3.710
RS	92,7	2,0	0,2	0,5	2,2	0,1	0,1	97,0	1.968
BD	80,3	0,0	0,0	0,0	3,9	0,0	0,0	84,3	100
Tip naselja									
Gradsko	97,6	0,4	0,1	0,2	0,4	0,1	0,0	98,4	2.118
Seosko	96,0	1,0	0,1	0,1	1,8	0,0	0,1	98,8	3.660
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva									
Bez obrazovanja	89,2	1,8	1,2	0,4	5,9	0,0	0,0	96,9	256
Osnovno	95,3	1,0	0,1	0,2	2,1	0,1	0,1	98,4	1.805
Srednje	97,5	0,7	0,1	0,1	0,6	0,0	0,0	98,9	3.114
Više ili visoko	98,7	0,2	0,0	0,0	0,1	0,4	0,0	99,0	601
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	2
Kvintili indeksa imovinskog stanja									
Najsiromašniji	90,5	2,3	0,4	0,5	4,3	0,3	0,1	97,1	1.515
Drugi kvintil	98,5	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	99,1	1.150
Srednji kvintil	98,6	0,4	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	99,3	1.063
Četvrti kvintil	98,4	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	98,6	1.006
Najbogatiji	99,3	0,2	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	99,6	1.045
Ukupno	96,6	0,8	0,1	0,2	1,3	0,1	0,0	98,6	5.778

¹ MICS pokazatelj 4.6

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

Tabela RH.2 prikazuje da skoro sve žene u dobi od 15 do 49 godina poznaju barem jednu metodu kontracepcije. Moderne metode su u nešto većoj mjeri poznatije od tradicionalnih metoda, zato je 99 procenata svih žena čulo za barem jednu modernu metodu kontracepcije, dok je 95 procenata žena čulo za barem jednu tradicionalnu metodu.

Najpoznatija moderna metoda kontracepcije je muški kondom (98 procenata), zatim pilula (96 procenata) i spirala (92 procenta). Od tradicionalnih metoda, najpoznatija metoda je prekinuti odnos (93 procenta), ali i periodična apstinencija/pračenje plodnih i neplodnih dana (87 procenata).

Rezultati istraživanja ukazuju da je znanje seksualno aktivnih žena u dobi od 15 do 49 godina koje nisu u braku ili zajednici nešto bolje, u odnosu na žene koje su nekada bile u braku ili zajednici. Veći procenat žena koje nisu u braku znaju za hitnu kontracepciju, ženski kondom, pjenu/gel, implantate, injekcije i dijafragma. Žene u prosjeku znaju 9,4 različitih metoda kontracepcije.

Tabela RH.2: Poznavanje specifičnih metoda kontracepcije

Procenat svih žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili zajednici i procenat seksualno aktivnih žena u dobi od 15 do 49 godina koje nisu u braku ili zajednici, koje su čule za bilo koju metodu kontracepcije, po specifičnim metodama, BiH, 2011.–2012.

	Sve žene	Trenutno u braku ili zajednici	Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 49 godina koje nisu u braku ili zajednici ¹
Bilo koja metoda	99,6	99,7	99,7
Bilo koja moderna metoda	99,4	99,4	99,7
Sterilizacija žene	80,4	80,1	88,0
Sterilizacija muškarca	75,7	75,3	87,4
Pilula	96,2	95,6	99,1
Spirala	91,9	94,1	96,4
Injekcije	55,1	53,6	61,6
Implantati	36,5	34,8	51,0
Muški kondom	98,2	98,1	99,7
Ženski kondom	62,3	57,8	81,9
Dijafragma	59,1	58,2	72,4
Pjena/gel	47,6	46,1	62,5
Hitna kontracepcija	61,8	58,9	86,1
Bilo koja tradicionalna metoda	94,9	96,6	99,3
Periodična apstinencija/pračenje plodnih i neplodnih dana	86,8	87,6	97,6
Prekinuti odnos	92,7	95,1	97,6
Drugo	2,4	2,6	2,0
Prosječan broj metoda koje žene znaju	9,4	9,3	10,8
Broj žena	4.446	2.764	346

¹ Imale su posljednji spolni odnos u periodu od 30 dana prije istraživanja

Tabela RH.3 predstavlja znanje žena, koje su trenutno u braku ili zajednici, o kontracepciji prema osnovnim karakteristikama. Podaci pokazuju da se znanje žena koje su trenutno u braku ili zajednici ne razlikuje u velikoj mjeri po osnovnim karakteristikama, u odnosu na bilo koju metodu i na moderne metode.

Tabela RH.3: Poznavanje kontraceptivnih metoda prema osnovnim karakteristikama

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina, koje su trenutno u braku ili zajednici, a koje su čule za najmanje jednu metodu kontracepcije, i žena koje su čule za najmanje jednu modernu metodu, po osnovnim karakteristikama, BiH, 2011.–2012.

	Bilo koja metoda	Bilo koja moderna metoda ¹	Broj žena koje su trenutno u braku ili zajednici
Administrativne jedinice			
FBiH	99,6	99,3	1.944
RS	100,0	99,7	777
BD	99,4	99,4	43
Tip naselja			
Gradsko	100,0	99,7	876
Seosko	99,6	99,2	1.887
Dob (u godinama)			
15-19	(*)	(*)	4
20-24	99,8	99,8	150
25-29	99,7	99,7	308
30-34	99,9	99,1	484
35-39	99,3	99,3	580
40-44	99,7	99,7	613
45-49	100,0	99,2	624
Nivo obrazovanja žene*			
Osnovno	99,2	98,5	933
Srednje	100,0	99,8	1.576
Više ili visoko	100,0	100,0	246
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	99,2	96,9	385
Drugi kvintil	99,5	99,5	542
Srednji kvintil	99,6	99,6	627
Četvrti kvintil	100,0	100,0	602
Najbogatiji	100,0	100,0	608
Ukupno	99,7	99,4	2.764

¹ Sterilizacija žene, sterilizacija muškarca, pilula, spirala, injekcije, implantati, muški kondom, ženski kondom, hitna kontracepcija i druge moderne metode.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Korištenje kontracepcije

Adekvatno planiranje porodice je važno za zdravlje žena i djece, prvenstveno zbog: 1) sprečavanja prerane ili prekasne trudnoće; 2) produžavanja perioda između porođaja; 3) ograničavanja broja djece. Od ključne važnosti za ovo je pristup svih parova informacijama i uslugama, kako bi se spriječile prerane trudnoće, mali vremenski razmak između trudnoća, prekasne trudnoće ili prekomjeran broj trudnoća.

Tabela RH.4 prikazuje da neku metodu kontracepcije trenutno koristi 46 procenata žena koje su u braku ili zajednici, pri čemu 54 procenta u RS i 43 procenta u FBiH. Nema velikih razlika posmatrano prema tipu naselja. Najčešća metoda kontracepcije je prekinuti snošaj, koji se koristi u 30 procenata slučajeva (u sličnom obimu u RS – 33 procenta i FBiH – 29 procenata). Druga najčešća metoda kontracepcije je muški kondom (šest procenata). Od ostalih metoda kontracepcije, četiri procenta žena koristi spiralu, četiri procenta prakticira periodičnu apstinenciju i dva procenta koristi pilulu.

Nešto više od jedne trećine žena u dobi od 20 do 24 godina koristi bilo koju metodu kontracepcije (36 procenata). Ovaj procenat raste kada je riječ o ženama dobi od 40 do 44 godine (51 procenat), a zatim opada te kod žena dobi od 45 do 49 godina iznosi 40 procenata.

Prevalenca korištenja bilo koje metode kontracepcije se razlikuje u odnosu na stepen obrazovanja žene te je najviša među ženama s višim ili visokim obrazovanjem (55 procenata). Procenat korištenja muškog kondoma i pilule, također, ima veze sa stepenom obrazovanja žene. Tako, muški kondom najviše koriste žene s višim ili visokim (14 procenata), a najmanje žene s osnovnim obrazovanjem (dva procenta). Za pilulu rezultati pokazuju šest procenata i manje od jedan procenat. Također, postoji pozitivna korelacija između prevalencije korištenja kontracepcije i broja živorođene djece.

Tabela RH.4: Korištenje kontracepcije

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili žive u zajednici, a koje koriste (ili čiji partner koristi) neku metodu kontracepcije, BiH, 2011.–2012.

	Ne koriste nijednu metodu	Procenat žena (koje su trenutno u braku ili u zajednici) koje koriste:															Broj žena koje su trenutno u braku ili u zajednici	
		sterilizaciju žene	sterilizaciju muškarca	spiralu	injekcije	implantate	pilule	muški kondom	ženski kondom	dijafragmu/pjenu/gel	periodičnu apstinenciju	prekinuti odnos	drugo	bila koju modernu metodu	bilo koju tradicionalnu metodu	bilo koju metodu ¹		
Administrativne jedinice																		
FBiH	56,9	0,2	0,0	2,2	0,0	0,0	1,6	5,9	0,1	0,0	3,9	29,2	0,0	10,0	33,1	43,1	1.944	
RS	46,3	0,3	0,0	8,0	0,0	0,0	1,3	6,7	0,5	0,0	3,1	32,6	1,2	16,8	36,9	53,7	777	
BD	75,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	7,1	7,1	0,0	0,0	2,9	7,2	0,0	14,5	10,2	24,7	43	
Tip naselja																		
Gradsko	53,1	0,0	0,0	3,5	0,0	0,0	2,8	8,0	0,0	0,0	1,8	30,7	0,0	14,3	32,5	46,9	876	
Seosko	54,7	0,3	0,0	3,9	0,0	0,0	1,0	5,3	0,3	0,0	4,5	29,4	0,5	10,8	34,4	45,3	1.887	
Dob (u godinama)																		
15-19	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	4
20-24	64,4	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	2,6	3,4	0,0	0,0	3,9	24,7	0,0	7,0	28,6	35,6	150	
25-29	55,5	0,1	0,0	2,1	0,0	0,0	2,5	8,2	0,0	0,0	3,0	28,5	0,1	12,9	31,7	44,5	308	
30-34	52,4	0,5	0,0	3,1	0,0	0,1	2,4	7,4	0,4	0,1	5,1	28,5	0,1	13,9	33,7	47,6	484	
35-39	51,3	0,1	0,0	5,4	0,0	0,0	1,8	7,0	0,0	0,0	4,6	29,7	0,0	14,3	34,4	48,7	580	
40-44	49,2	0,0	0,0	4,9	0,0	0,0	0,9	6,7	0,0	0,0	2,4	35,4	0,5	12,5	38,3	50,8	613	
45-49	60,5	0,3	0,0	3,2	0,0	0,0	0,6	3,6	0,6	0,0	3,2	27,0	0,9	8,5	31,1	39,5	624	
Broj živorođene djece²																		
0	81,2	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	3,1	2,3	0,0	0,0	1,6	10,3	0,0	6,9	11,9	18,8	129	
1	63,5	0,0	0,0	2,5	0,0	0,0	2,4	5,6	0,3	0,0	3,0	22,5	0,0	10,9	25,5	36,5	579	
2	52,2	0,3	0,0	3,9	0,0	0,0	1,6	7,3	0,1	0,0	3,1	31,0	0,4	13,3	34,4	47,8	1.432	
3	43,9	0,1	0,0	5,0	0,0	0,0	0,4	5,9	0,0	0,1	6,8	37,9	0,0	11,4	44,7	56,1	484	
4+	47,2	0,2	0,0	5,3	0,0	0,0	0,0	1,6	1,4	0,0	3,9	37,4	3,0	8,5	44,3	52,8	140	
Nivo obrazovanja*																		
Osnovno	55,1	0,5	0,0	2,8	0,0	0,0	0,4	2,4	0,0	0,0	3,1	35,5	0,3	6,0	38,9	44,9	933	
Srednje	55,1	0,1	0,0	4,1	0,0	0,0	1,5	7,3	0,4	0,0	4,1	27,1	0,3	13,4	31,5	44,9	1.576	
Više ili visoko	44,7	0,0	0,0	5,4	0,0	0,0	6,3	13,5	0,0	0,1	3,5	26,3	0,1	25,3	30,0	55,3	246	
Kvintili indeksa imovinskog stanja																		
Najsiromašniji	58,2	0,1	0,0	3,7	0,0	0,0	0,5	2,8	0,0	0,0	2,4	30,9	1,5	7,0	34,8	41,8	385	
Drugi kvintil	57,4	0,0	0,0	3,1	0,0	0,0	0,1	3,5	0,0	0,0	3,2	32,1	0,5	6,9	35,7	42,6	542	
Srednji kvintil	53,3	0,4	0,0	3,6	0,0	0,0	2,3	4,6	0,3	0,0	5,4	29,8	0,2	11,3	35,4	46,7	627	
Četvrti kvintil	50,4	0,3	0,0	2,3	0,0	0,0	1,6	8,5	0,0	0,0	5,0	31,8	0,0	12,7	36,9	49,6	602	
Najbogatiji	53,6	0,0	0,0	6,2	0,0	0,0	2,7	10,0	0,7	0,0	1,8	25,0	0,0	19,6	26,8	46,4	608	
Ukupno	54,2	0,2	0,0	3,8	0,0	0,0	1,6	6,2	0,2	0,0	3,7	29,8	0,3	12,0	33,8	45,8	2.764	

¹ MICS pokazatelj 5.3; MDG pokazatelj 5.3

² Budući da u upitniku nije korišten kompletan standardni modul o smrtnosti djece, umjesto 'broja žive djece' kao osnovna karakteristika u tabeli RH.4 koristi se 'broj živorođene djece'.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Nezadovoljene potrebe

Nezadovoljena potreba za kontracepcijom se odnosi na žene u reproduktivnoj dobi koje ne koriste nijednu metodu kontracepcije, ali koje žele odgoditi sljedeće rađanje (vremenski razmak između trudnoća) ili koje žele potpuno prekinuti rađati. Nezadovoljena potreba za kontracepcijom se u MICS-u identificira pomoću niza pitanja u vezi s potrebom za korištenjem kontracepcijskih sredstava, trenutnim korištenjem kontracepcije, mogućnosti rađanja i planiranju porodice.

Tabela RH.5 prikazuje zadovoljenu i nezadovoljenu potrebu za kontracepcijom i procenat zadovoljenih zahtjeva za kontracepcijom

Nezadovoljena potreba za pravljem vremenskog razmaka između trudnoća se definira kao procenat žena koje ne koriste nijednu metodu kontracepcije, a...:

- nisu trudne niti su u periodu postporođajne amenoreje,³⁸ plodne³⁹ su i izjavile su da s rođenjem sljedećeg djeteta žele čekati dvije ili više godina ili,
- nisu trudne niti su u periodu postporođajne amenoreje, plodne su i nisu sigurne da li žele još jedno dijete ili,
- su trudne, ali su izjavile da se trudnoća dogodila u pogrešno vrijeme: radije bi je odgodile, da su mogle ili,
- su u periodu postporođajne amenoreje i izjavile su da se trudnoća dogodila u pogrešno vrijeme: radije bi je odgodile, da su mogle.

38 Žena je u periodu postporođajne amenoreje ako je rodila dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja i nije trenutno trudna, a menstrualni ciklus joj nije ponovo počeo nakon rođenja posljednjeg djeteta.

39 Smatra se da je žena neplodna ako nije trudna i nije u periodu postporođajne amenoreje, a...:

- (1a) menstrualni ciklus joj je izostao najmanje šest mjeseci ili, (1b) nikada nije imala menstrualni ciklus ili, (1c) posljednji menstrualni ciklus je imala prije posljednjeg rođenja, ili (1d) u menopauzi je/imala je histerektomiju ili,
- (2) kao odgovor na pitanja o tome zašto smatra da nije fizički sposobna zatrudniti u vrijeme provođenja istraživanja, izjavljuje da je imala histerektomiju, ili nije nikada imala menstrualni ciklus ili je u menopauzi, ili bezuspješno pokušava zatrudniti dvije ili više godina ili,
- (3) na pitanje o želji za rađanjem djece u budućnosti, izjavljuje da ne može zatrudniti ili,
- (4) nije rađala u periodu od pet godina prije provođenja istraživanja, trenutno ne koristi kontracepciju, trenutno je udata i bila je udata u kontinuitetu u periodu od pet godina prije istraživanja.

Nezadovoljena potreba za ograničenjem broja porođaja se definiše kao procenat žena koje ne koriste nijednu metodu kontracepcije, a...:

- nisu trudne niti su u periodu postporođajne amenoreje, plodne su i izjavile su da ne žele više djece ili,
- jesu trudne i izjavile su da ne žele više djece ili,
- su u periodu postporođajne amenoreje i izjavile su da nisu željele trudnoću.

Ukupna nezadovoljena potreba za kontracepcijom predstavlja zbir nezadovoljene potrebe za pravljem vremenskog razmaka između trudnoća (vremenskim raspoređivanjem porođaja) i nezadovoljenu potrebu za ograničenjem broja porođaja.

Tabela RH.5: Nezadovoljena potreba za kontracepcijom

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili u zajednici s nezadovoljenom potrebom za planiranjem porodice i procenat zadovoljene potražnje za kontracepcijom, BiH, 2011.–2012.

	Zadovoljena potreba za kontracepcijom			Nezadovoljena potreba za kontracepcijom			Broj žena koje su trenutno u braku ili u zajednici	Procenat zadovoljene potražnje za kontracepcijom	Broj žena koje su trenutno u braku ili u zajednici koje imaju potrebu za kontracepcijom
	Za vremenskim raspoređivanjem porođaja	Za ograničenjem porođaja	Ukupno	Za vremenskim raspoređivanjem porođaja	Za ograničenjem porođaja	Ukupno ¹			
Administrativne jedinice									
FBiH	10,7	32,7	43,4	3,6	6,3	9,9	1.944	81,5	1.036
RS	12,6	41,5	54,1	2,6	4,1	6,7	777	88,9	473
BD	10,1	14,7	24,7	3,4	9,7	13,1	43	65,3	16
Tip naselja									
Gradsko	12,0	34,9	46,9	3,4	6,0	9,3	876	83,4	493
Seosko	10,8	34,9	45,7	3,3	5,6	8,9	1.887	83,7	1.032
Dob (u godinama)									
15-19	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	3
20-24	30,2	6,8	37,0	19,7	4,6	24,3	150	60,3	92
25-29	29,1	16,0	45,1	10,8	10,0	20,9	308	68,3	203
30-34	20,2	28,3	48,4	3,6	8,4	12,1	484	80,1	293
35-39	7,2	42,0	49,1	1,5	7,4	8,9	580	84,6	337
40-44	4,1	46,8	50,8	0,2	3,0	3,2	613	94,0	332
45-49	1,4	38,2	39,5	0,2	2,8	3,0	624	93,0	265
Nivo obrazovanja*									
Osnovno	7,2	37,9	45,1	1,7	6,1	7,7	933	85,4	494
Srednje	11,3	34,0	45,3	4,3	5,8	10,1	1.576	81,9	873
Više ili visoko	26,1	29,4	55,4	3,9	3,6	7,5	246	88,1	155
Kvintili indeksa imovinskog stanja									
Najsiromašniji	10,8	31,1	42,0	2,9	10,3	13,3	385	76,0	212
Drugi kvintil	11,2	31,8	43,0	4,2	5,4	9,6	542	81,8	285
Srednji kvintil	11,5	35,9	47,4	3,4	5,2	8,6	627	84,6	351
Četvrti kvintil	11,9	38,0	50,0	3,0	4,1	7,2	602	87,4	344
Najbogatiji	10,4	36,0	46,4	3,0	5,2	8,2	608	85,0	332
Ukupno	11,2	34,9	46,1	3,3	5,7	9,0	2.764	83,6	1.525

¹ MICS pokazatelj 5.4; MDG pokazatelj 5.6

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Zadovoljena potreba za kontracepcijom je procijenjena korištenjem informacija o kontracepciji i nezadovoljenim potrebama, a na osnovu podataka iz MICS-a. Procenat zadovoljene potrebe se definiše kao odnos broja žena koje su trenutno udate ili u zajednici, koje trenutno koriste kontracepciju, u odnosu na ukupnu potražnju za kontracepcijom.

Zadovoljena potreba za ograničenjem porođaja uključuje žene koje koriste (ili čiji partner koristi) neku metodu kontracepcije i koje ne žele imati više djece, koriste mušku ili žensku sterilizaciju ili izjavljuju da su neplodne. Zadovoljena potreba za vremenskim raspoređivanjem porođaja uključuje žene koje koriste (ili čiji partner koristi) neku metodu kontracepcije i koje žele još djece (ili su neodlučne kada je to u pitanju). Zbir zadovoljene potrebe za ograničenjem porođaja i za vremenskim raspoređivanjem porođaja čini pokazatelj ukupne zadovoljene potrebe za kontracepcijom.

Tabela RH.5 prikazuje da je ukupna zadovoljena potreba za kontracepcijom u BiH prisutna kod 46 procenata žena u dobi od 15 do 49 godina, pri čemu kod 54 procenta žena u RS i 43 procenta žena u FBiH. Nema velikih razlika u procentu ukupne zadovoljene potrebe za kontracepcijom u odnosu na tip naselja, dok u odnosu na obrazovanje, žene s višim ili visokim obrazovanjem imaju nešto veći nivo zadovoljene potrebe (55 procenata) od žena sa osnovnim i srednjim obrazovanjem (po 45 procenata).

Ukupna nezadovoljena potreba za kontracepcijom u BiH je manja od ukupne zadovoljene potrebe i prisutna je kod devet procenata žena u dobi od 15 do 49 godina, a koje su trenutno u braku ili žive u zajednici. Nezadovoljena potreba za kontracepcijom je prisutna kod deset procenata žena u FBiH i sedam procenata žena u RS. Ove potrebe su najizraženije kod žena u dobi od 20 do 24 godina (24 procenta) i 25 do 29 godina (21 procent), nakon čega opadaju te su najniže kod žena dobi 45 do 49 godina (tri procenta). Nezadovoljena potreba je, također, povezana s imovinskim stanjem te je najizraženija kod najsiromašnijih žena.

Ukupna potražnja za kontracepcijom uključuje žene koje trenutno imaju nezadovoljenu potrebu (za vremenskim raspoređivanjem ili ograničenjem porođaja) i žene koje trenutno koriste kontracepciju. Ukupan procenat zadovoljene potražnje za kontracepcijom iznosi 84 procenta, od čega 82 procenta u FBiH i 89 procenata u RS. Zadovoljena potreba za ograničenjem porođaja iznosi 35 procenata, dok zadovoljena potreba za vremenskim raspoređivanjem porođaja u BiH iznosi 11 procenata. Tabela RH.5 prikazuje da je zadovoljena potreba za kontracepcijom veća od ukupne nezadovoljene potrebe.

Prenatalna zaštita

Period trudnoće pruža značajne mogućnosti da se ženama pruže brojne intervencije koje mogu biti od vitalnog značaja za njihovo zdravlje i dobrobit, kao i za zdravlje i dobrobit njihovih beba. Bolje razumijevanje rasta i razvoja fetusa, kao i načina na koji se njegov razvoj odražava na majčino zdravlje, rezultiralo je povećanom pažnjom na mogućnosti koje prenatalna zaštita pruža. Na primjer, ako se prenatalni period koristi da bi se žene i porodice informirale o simptomima, rizicima i znacima opasnosti u vezi s porođajem, on može osigurati da se trudnice, u praksi, porađaju uz pomoć obučanih zdravstvenih radnika. Prenatalni period je, također, prilika za pružanje informacija o vremenskom raspoređivanju porođaja, što se smatra važnim faktorom za povećanje procenta preživljavanja novorođenčadi. Kontrola anemije tokom trudnoće i liječenje spolno prenosivih infekcija mogu značajno poboljšati ishode trudnoće i poboljšati zdravlje majke. Neželjeni ishodi, kao što je mala porođajna težina, mogu se umanjiti kombinacijom intervencija za poboljšanje stanja uhranjenosti žena i prevenciju infekcija (na primjer, spolno prenosive infekcije) tokom trudnoće. Potencijal prenatalnog perioda, kao ulazne tačke za prevenciju HIV-a i zaštitu od HIV-a, naročito za prevenciju prenošenja HIV-a s majke na dijete, u posljednje vrijeme doveo je do obnavljanja interesa za pristup prenatalnim uslugama i njihovom korištenju.

SZO preporučuje najmanje četiri prenatalna pregleda, koja su bazirana na efektivnosti različitih modela prenatalne zaštite. Upute SZO-a su specifične, kada je riječ o pregledima trudnica, a isti uključuju:

- mjerenje krvnog pritiska,
- testiranje urina na prisustvo bakterija i proteina,
- testiranje krvi u cilju otkrivanja sifilisa i teške anemije,
- mjerenje težine/visine (nije obavezno).

Tabela RH.6 prikazuje podatke prema tipu osoblja koje je pružilo prenatalnu zaštitu ženama u dobi od 15 do 49 godina, koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja.⁴⁰ U slučajevima kad je ispitanica navela više od jednog pružatelja prenatalne zaštite, uključen je samo najkvalificiraniji. Rezultati pokazuju da 13 procenata žena u BiH nije dobilo prenatalnu zaštitu, pri čemu manje od jednog procenta žena u RS i oko 18 procenata žena u FBiH.

Prenatalnu zaštitu je, većini slučajeva, pružalo stručno osoblje, i to u najvećoj mjeri doktori medicine (86 procenata). U RS su skoro svim ženama, koje su porođene u periodu od dvije godine prije istraživanja, prenatalnu zaštitu pružili doktori medicine, dok je taj procenat nešto manji u FBiH (81 procenat).

⁴⁰ Podaci se odnose samo na živorođenu djecu.

Tabela RH.6: Pružatelj prenatalne zaštite

Procentualna raspodjela žena u dobi od 15 do 49 godina, koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja, prema vrsti pružatelja prenatalne zaštite tokom posljednje trudnoće, BiH, 2011.–2012.

	Osoba koja je pružala prenatalnu zaštitu			Bez prenatalne zaštite	Ukupno	Bilo koje stručno lice ¹	Broj žena koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja
	Doktor medicine	Medicinska sestra/babica	Drugo/bez odgovora				
Administrativne jedinice							
FBiH	81,0	0,9	0,1	17,9	100,0	81,9	211
RS	99,7	0,0	0,0	0,3	100,0	99,7	82
BD	(90,6)	(0,0)	(0,0)	(9,4)	100,0	(90,6)	6
Tip naselja							
Gradsko	85,3	0,0	0,0	14,7	100,0	85,3	94
Seosko	86,7	1,0	0,1	12,2	100,0	87,7	204
Dob majke pri porođaju (u godinama)							
manje od 20	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	9
20-34	86,3	0,8	0,0	12,9	100,0	87,1	260
35-49	94,3	0,0	0,9	4,7	100,0	94,3	28
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	1
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	82,9	3,0	0,4	13,6	100,0	86,0	66
Srednje	86,9	0,0	0,0	13,1	100,0	86,9	187
Više ili visoko	88,4	0,0	0,0	11,6	100,0	88,4	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	93,1	0,0	0,0	6,9	100,0	93,1	45
Drugi kvintil	82,0	0,0	0,4	17,7	100,0	82,0	69
Srednji kvintil	86,4	0,0	0,0	13,6	100,0	86,4	58
Četvrti kvintil	86,7	0,0	0,0	13,3	100,0	86,7	61
Najbogatiji	85,8	3,1	0,0	11,1	100,0	88,9	65
Ukupno	86,3	0,7	0,1	12,9	100,0	87,0	298

¹ MICS pokazatelj 5.5a; MDG pokazatelj 5.5

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

UNICEF i SZO preporučuju minimalno četiri posjete tokom trudnoće, u okviru prenatalne zaštite. Tabela RH.7 prikazuje broj prenatalnih posjeta tokom posljednje trudnoće, u periodu od dvije godine prije istraživanja, prema osnovnim karakteristikama, bez obzira na pružatelja prenatalne zaštite.⁴¹

Ukupno 84 procenta majki (97 procenta u RS i 79 procenta u FBiH) je imalo četiri ili više posjeta u vezi s prenatalnom zaštitom, dok je manji procenat majki imao jednu, dvije ili tri posjete (ukupno dva procenta).

Tabela RH.7: Broj posjeta za prenatalnu zaštitu

Procentualna raspodjela žena koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja, prema broju posjeta za prenatalnu zaštitu bilo kojem pružatelju zaštite, BiH, 2011.–2012.

	Procentualna raspodjela žena koje:					Bez odgovora /ne zna	Ukupno	Broj žena koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
	nisu imale posjete za prenatalnu zaštitu	su imale jednu posjetu	su imale dvije posjete	su imale tri posjete	su imale četiri ili više posjeta ¹			
Administrativne jedinice								
FBiH	17,9	0,1	0,7	1,1	79,3	0,8	100,0	211
RS	0,3	0,0	0,3	2,4	96,6	0,3	100,0	82
BD	(9,4)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(88,3)	(2,3)	100,0	6
Tip naselja								
Gradsko	14,7	0,0	0,3	1,7	82,6	0,7	100,0	94
Seosko	12,2	0,1	0,7	1,4	84,9	0,7	100,0	204
Dob majke pri porođaju (u godinama)								
manje od 20	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	9
20-34	12,9	0,1	0,3	1,5	84,6	0,6	100,0	260
35-49	4,7	0,0	3,5	0,9	89,0	1,9	100,0	28
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	1
Nivo obrazovanja*								
Osnovno	13,6	0,4	2,7	1,6	80,8	0,8	100,0	66
Srednje	13,1	0,0	0,0	1,6	84,6	0,6	100,0	187
Više ili visoko	11,6	0,0	0,0	0,6	87,3	0,6	100,0	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja								
Najsiromašniji	6,9	0,6	2,8	3,9	85,2	0,6	100,0	45
Drugi kvintil	17,7	0,0	0,4	1,2	80,4	0,4	100,0	69
Srednji kvintil	13,6	0,0	0,0	0,9	84,5	0,9	100,0	58
Četvrti kvintil	13,3	0,0	0,0	0,0	86,5	0,2	100,0	61
Najbogatiji	11,1	0,0	0,4	2,1	85,1	1,2	100,0	65
Ukupno	12,9	0,1	0,6	1,5	84,2	0,7	100,0	298

¹ MICS pokazatelj 5.5b; MDG pokazatelj 5.5

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela RH.8 prikazuje vrste usluga koje su pružane trudnicama u okviru prenatalne zaštite. Među ženama koje su rodile živorođeno dijete, u periodu od dvije godine prije istraživanja, 85 procenta ih je izjavilo da im je, kao dio prenatalne zaštite, izmjeren krvni pritisak i analiziran uzorak mokraće i uzorak krvi, pri čemu ih je veći procenat u RS (99 procenta), nego u FBiH (80 procenta).

41 Uključuje kvalificirane i nekvalificirane pružatelje.

Tabela RH.8: Sadržaj prenatalne zaštite

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina kojima je izmjeren krvni pritisak, uzet uzorak mokraće i uzet uzorak krvi kao dio prenatalne zaštite, BiH, 2011.–2012.

	Procenat trudnica kojima je:				Broj žena koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
	izmjenen krvni pritisak	uzet uzorak mokraće	uzet uzorak krvi	izmjenen krvni pritisak, uzet uzorak mokraće i krvi ¹	
Administrativne jedinice					
FBiH	80,7	80,1	80,1	79,8	211
RS	99,4	99,0	99,0	98,7	82
BD	(90,6)	(90,6)	(90,6)	(90,6)	6
Tip naselja					
Gradsko	85,3	84,5	83,9	83,9	94
Seosko	86,3	85,9	86,2	85,8	204
Dob majke pri porođaju (u godinama)					
manje od 20	(*)	(*)	(*)	(*)	9
20-34	85,9	85,4	85,4	85,1	260
35-49	95,3	94,3	94,3	94,3	28
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	1
Nivo obrazovanja*					
Osnovno	82,9	82,5	82,5	82,5	66
Srednje	86,6	85,8	85,8	85,5	187
Više ili visoko	87,9	88,4	88,4	87,9	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	87,4	87,4	87,4	86,8	45
Drugi kvintil	82,3	81,6	81,6	81,6	69
Srednji kvintil	85,4	85,0	85,4	84,5	58
Četvrti kvintil	86,7	86,7	86,7	86,7	61
Najbogatiji	88,9	87,6	87,2	87,2	65
Ukupno	86,0	85,5	85,5	85,2	298

¹ MICS pokazatelj 5.6

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Pomoć pri porođaju

Tri četvrtine smrtnih slučajeva majki u svijetu dešava se tokom porođaja i u periodu odmah nakon porođaja. Ključna i najvažnija intervencija za sigurno materinstvo je obezbjeđivanje prisustva stručnog zdravstvenog radnika sa znanjem akušerstva pri svakom porođaju, te da je na raspolaganju prevoz do odgovarajuće akušerske ustanove u hitnim slučajevima. Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ je da je ženama, prilikom porođaja, osigurana pomoć stručnog osoblja. Pokazatelji su procentualni udio porođaja obavljenih uz pomoć stručnog osoblja⁴² i procentualni udio porođaja u zdravstvenim ustanovama. Pokazatelj o broju porođaja obavljenih uz pomoć stručnog lica se također koristi za praćenje napretka u ostvarivanju Milenijumskog razvojnog cilja koji se odnosi na smanjenje smrtnosti porodilja za tri četvrtine u periodu između 1990. i 2015. godine.

MICS istraživanje je obuhvatilo niz pitanja za procjenu udjela porođaja obavljenih uz pomoć stručnog osoblja.

Tabela RH.9 prikazuje da su skoro svi porođaji koji su se odvijali u periodu od dvije godine prije MICS istraživanja obavljani uz pomoć stručnog osoblja.

Doktori medicine su prisustvovali porođaju u 86 procenata slučajeva, a medicinske sestre/babice u 14 procenata slučajeva, dok je u zanemarljivom broju slučajeva tokom porođaja asistirao član rodbine/prijatelj-ica. U RS je veći procenat žena koje su se porodile uz pomoć doktora (91 procenat) u odnosu na FBiH (84 procenata), dok je suprotna situacija sa porođajem uz pomoć medicinske sestre/babice.

Jedna od sedam žena u BiH se porodila carskim rezom (14 procenata). Petnaest procenata žena u FBiH i 12 procenata u RS se porodilo carskim rezom. Postoji povezanost između porođaja carskim rezom i imovinskog stanja domaćinstva, pri čemu najviše takvih porođaja imaju žene koje žive u najbogatijim domaćinstvima.

Tabela RH.9: Pomoć tokom porođaja

Procentualna raspodjela žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja u odnosu na osobu koja je asistirala tokom porođaja i procenat porođaja carskim rezom, BiH, 2011-2012.

	Osoba koja je asistirala tokom porođaja			Ukupno	Tokom porođaja asistiralo bilo koje stručno lice ¹	Procenat porođaja carskim rezom ²	Broj žena koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
	Doktor medicine	Sestra/babica	Član/ica rodbine /prijatelj/ica				
Administrativne jedinice							
FBiH	84,1	15,8	0,1	100,0	99,9	14,5	211
RS	91,3	8,7	0,0	100,0	100,0	11,6	82
BD	(97,7)	(2,3)	(0,0)	100,0	(100,0)	(24,4)	6
Tip naselja							
Gradsko	92,6	7,4	0,0	100,0	100,0	11,3	94
Seosko	83,4	16,4	0,1	100,0	99,9	15,1	204
Dob majke pri porođaju (u godinama)							
manje od 20	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	9
20-34	85,6	14,3	0,1	100,0	99,9	13,9	260
35-49	98,1	1,9	0,0	100,0	100,0	16,5	28
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	(*)	1
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	86,7	13,3	0,0	100,0	100,0	12,3	66
Srednje	85,2	14,7	0,1	100,0	99,9	14,0	187
Više ili visoko	90,5	9,5	0,0	100,0	100,0	16,1	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	82,1	17,9	0,0	100,0	100,0	8,3	45
Drugi kvintil	79,5	20,1	0,4	100,0	99,6	16,2	69
Srednji kvintil	85,2	14,8	0,0	100,0	100,0	11,5	58
Četvrti kvintil	90,5	9,5	0,0	100,0	100,0	10,0	61
Najbogatiji	93,6	6,4	0,0	100,0	100,0	21,2	65
Ukupno	86,3	13,6	0,1	100,0	99,9	13,9	298

¹ MICS pokazatelj 5.7; MDG pokazatelj 5.2

² MICS pokazatelj 5.9

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Mjesto porođaja

Pravilna zdravstvena njega i higijenski uslovi tokom porođaja mogu smanjiti rizik od komplikacija i infekcija koje mogu izazvati morbiditet i smrtnost majki ili beba. Stoga je povećanje broja porođaja obavljenih u zdravstvenim ustanovama važan faktor u smanjenju zdravstvenih rizika za majku i za bebu.

Tabela RH.10 predstavlja procentualnu raspodjelu žena u dobi od 15 do 49 godina, koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine koje su prethodile istraživanju, prema mjestu porođaja te procenat porođaja obavljenih u zdravstvenim institucijama prema osnovnim karakteristikama.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da se skoro svi porođaji u BiH odvijaju u zdravstvenim institucijama javnog sektora te da se zanemarljiv broj porođaja odvija u kući ili negdje drugo.

42 Stručna pomoć podrazumijeva doktora medicine, medicinsku sestru ili babicu.

Tabela RH.10: Mjesto porođaja

Procentualna raspodjela žena u dobi od 15 do 49 godina, koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja, prema mjestu porođaja, BiH, 2011.–2012.

	Mjesto porođaja					Ukupno	Porođaji u zdravstvenoj ustanovi ¹	Broj žena koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
	Javna zdravstvena ustanova	Privatna zdravstvena ustanova	Kuća	Drugo	Bez odgovora /ne zna			
Administrativne jedinice								
FBiH	99,3	0,3	0,1	0,1	0,1	100,0	99,6	211
RS	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	82
BD	(100,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	(100,0)	6
Tip naselja								
Gradsko	99,0	0,8	0,0	0,3	0,0	100,0	99,7	94
Seosko	99,7	0,0	0,1	0,0	0,1	100,0	99,7	204
Dob majke pri porođaju (u godinama)								
manje od 20	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	9
20-34	99,7	0,0	0,1	0,1	0,1	100,0	99,7	260
35-49	97,5	2,5	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	28
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	1
Broj posjeta za prenatalnu zaštitu								
Niti jedna	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	39
1-3 posjete	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	6
4+ posjeta	99,4	0,3	0,1	0,1	0,1	100,0	99,7	251
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	(*)	2
Nivo obrazovanja*								
Osnovno	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	66
Srednje	99,6	0,0	0,1	0,1	0,1	100,0	99,6	187
Više ili visoko	98,4	1,6	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja								
Najsiromašniji	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	45
Drugi kvintil	99,2	0,0	0,4	0,0	0,4	100,0	99,2	69
Srednji kvintil	99,5	0,0	0,0	0,5	0,0	100,0	99,5	58
Četvrti kvintil	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	61
Najbogatiji	98,9	1,1	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	65
Ukupno	99,5	0,2	0,1	0,1	0,1	100,0	99,7	298

¹ MICS pokazatelj 5.8

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

VIII Razvoj djeteta

Obrazovanje i učenje u ranom djetinjstvu

Spremnost djece za osnovnu školu može biti poboljšana kroz učestvovanje u programima obrazovanja u ranom djetinjstvu ili kroz predškolsko obrazovanje. Programi obrazovanja u ranom djetinjstvu uključuju programe za djecu koji sadrže organizirane komponente učenja, za razliku od čuvanja djece i dnevnog boravka koji, obično, ne obuhvataju organizirano obrazovanje i učenje.

Tabela CD.1 prikazuje da organizirane programe obrazovanja u ranom djetinjstvu pohađa 13 procenata djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci, pri čemu 14 procenata u FBiH i deset procenata u RS. Prisutne su razlike između gradskih i seoskih sredina, tako da taj procenat u gradskim sredinama iznosi 23 procenta, dok u seoskim sredinama iznosi osam procenata. Ne postoje velike razlike prema spolu djeteta, ali su prisutne razlike prema socioekonomskom statusu domaćinstva. Od djece koja žive u najbogatijim domaćinstvima, 31 procenat njih pohađa takve programe, dok svega dva procenta djece koja žive u siromašnim domaćinstvima pohađa ove programe.

Tabela CD.1: Obrazovanje u ranom djetinjstvu

Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja pohađaju neki organizirani program za obrazovanje u ranom djetinjstvu, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja trenutno pohađaju program za obrazovanje u ranom djetinjstvu ¹	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci
Spol		
Muški	12,2	456
Ženski	14,0	461
Administrativne jedinice		
FBiH	14,4	635
RS	10,3	270
BD	(6,6)	12
Tip naselja		
Gradsko	22,8	318
Seosko	7,9	599
Uzrast djeteta (u mjesecima)		
36-47	11,4	485
48-59	15,0	432
Nivo obrazovanja majke*		
Osnovno	1,7	227
Srednje	13,0	563
Više ili visoko	35,0	122
Kvintili indeksa imovinskog stanja		
Najsiromašniji	1,6	152
Drugi kvintil	5,5	184
Srednji kvintil	5,1	172
Četvrti kvintil	16,7	197
Najbogatiji	31,1	212
Ukupno	13,1	917

¹ MICS pokazatelj 6.7

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Odavno je poznato da se u prve tri do četiri godine života odvija ubrzan razvoj mozga, tako da i učenje u tom periodu, uz odgovarajuću njegu odraslih, predstavlja odlučujući faktor razvoja djeteta. U tom smislu, angažiranost odraslih u aktivnostima s djecom, prisutnost dječijih knjiga u kući i drugih preduslova neophodnih za pravilan rast i razvoj važni su pokazatelji kvalitetne brige o djetetu u kući. Djeca trebaju biti fizički zdrava, mentalno aktivna, emotivno sigurna i spremna za učenje te trebaju imati razvijene društvene sposobnosti.

Tokom istraživanja prikupljene su informacije o nizu aktivnosti koje podržavaju rano učenje. To uključuje i angažiranost odraslih u sljedećim aktivnostima s djecom: čitanje knjiga ili razgledanje slikovnica, pričanje priča, pjevanje pjesama, izvođenje djece van kuće ili dvorišta, igranje i provođenje vremena s djecom u brojanju i crtanju pojmova.

Tabela CD.2 prikazuje da je kod većine djece mlađe od pet godina (95 procenata) odrasla osoba bila angažirana u četiri ili više aktivnosti koje promoviraju učenje i spremnost za školu, u periodu od tri dana prije istraživanja, pri čemu nešto više u RS (98 procenata), nego u FBiH (94 procenta). Odrasli su, u prosjeku, imali 5,6 aktivnosti s djecom, što podrazumijeva aktivnosti bilo kojeg odraslog člana domaćinstva s djetetom.

Tabela, također, prikazuje jasno učešće očeva u ovim aktivnostima. Tako je njihovo učešće u jednoj ili više aktivnosti zabilježeno u 76 procenata slučajeva, dok je, u prosjeku, otac imao 2,6 aktivnosti s djecom. Istraživanje je pokazalo i da šest procenata djece ne živi u domaćinstvu sa svojim biološkim očevima.

Kada je u pitanju angažiranost odraslih članova domaćinstva u aktivnostima s djecom, ne postoje razlike u odnosu na spol. Odrasli članovi domaćinstava u gradskim sredinama su u nešto većoj mjeri angažirani u podučavanju i pripremanju djece za školu (98 procenata), nego što je to slučaj u seoskim sredinama (94 procenta). Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci, čiji su odrasli članovi domaćinstva bili angažirani u četiri ili više aktivnosti, raste s obrazovanjem roditelja te imovinskim stanjem domaćinstva. Angažiranost očeva pokazuje sličan obrazac ponašanja.

Tabela CD.2: Porodična podrška učenju

Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci u čijim aktivnostima, koje podstiču učenje i spremnost za školu (tokom posljednja tri dana), je odrasli član domaćinstva bio angažiran, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci:		Prosječan broj aktivnosti		Procenat djece koja ne žive sa svojim biološkim ocem	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci
	čiji su odrasli članovi domaćinstva bili angažirani u četiri ili više aktivnosti ¹	čiji je otac bio angažiran u jednu ili više aktivnosti ²	Bilo koji odrasli član domaćinstva angažiran u aktivnosti s djetetom	Otac angažiran u aktivnosti s djetetom		
Spol						
Muški	94,7	74,1	5,5	2,5	8,2	456
Ženski	95,5	78,2	5,6	2,7	4,2	461
Administrativne jedinice						
FBiH	94,2	72,2	5,5	2,4	7,0	635
RS	98,0	85,7	5,7	3,1	4,3	270
BD	(80,3)	(72,3)	(5,0)	(2,2)	(6,6)	12
Tip naselja						
Gradsko	97,5	77,1	5,8	2,9	9,4	318
Seosko	93,8	75,6	5,5	2,5	4,4	599
Uzrast djeteta (u mjesecima)						
36-47	94,8	76,5	5,6	2,7	6,3	485
48-59	95,4	75,8	5,6	2,5	6,0	432
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	86,8	70,3	5,2	2,0	5,7	227
Srednje	98,0	75,8	5,7	2,6	7,1	563
Više ili visoko	100,0	89,2	5,8	3,8	2,9	122
Nivo obrazovanja oca*						
Osnovno	84,9	73,9	5,1	2,1	N/A	141
Srednje	96,6	81,0	5,6	2,8	N/A	610
Više ili visoko	99,3	91,2	5,8	3,8	N/A	109
Otac ne živi u domaćinstvu	(97,3)	(1,4)	(5,7)	N/A	N/A	57
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	86,5	69,0	5,0	2,0	7,3	152
Drugi kvintil	95,6	79,3	5,6	2,5	4,2	184
Srednji kvintil	93,1	71,9	5,5	2,4	4,4	172
Četvrti kvintil	98,2	77,6	5,7	2,7	11,0	197
Najbogatiji	99,6	80,7	5,9	3,2	4,0	212
Ukupno	95,1	76,2	5,6	2,6	6,2	917

¹ MICS pokazatelj 6.1

² MICS pokazatelj 6.2

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Kontakt s knjigama u najranijim godinama ne samo da obezbjeđuje djetetu veće razumijevanje pročitano, već djetetu može pružiti mogućnosti da vidi druge kako čitaju, kao, na primjer, stariju braću ili sestre koji rade zadaću. Korištenje knjiga koje postoje u domaćinstvu tokom ranog djetinjstva utiče pozitivno na uspjeh u školi. Majkama/starateljima djeteta mlađeg od pet godina je postavljeno pitanje o broju dječijih knjiga ili slikovnica koje imaju u kući te da li se dijete kod kuće igra predmetima iz domaćinstva ili predmetima nađenim napolju, kao i igračkama izrađenim kod kuće ili igračkama kupljenim u radnji.

Tabela CD.3 prikazuje da nešto više od polovine djece mlađe od pet godina (56 procenata) žive u domaćinstvima u kojima postoje najmanje tri knjige za djecu. Manji procenat djece živi u domaćinstvima sa deset ili više knjiga (31 procenat). U RS, 66 procenata djece mlađe od pet godina živi u domaćinstvima u kojima postoje najmanje tri knjige za djecu, dok 36 procenata djece živi u domaćinstvima u kojima postoji deset ili više knjiga. U FBiH, nešto manji procenat djece (51 procenat) živi u domaćinstvima u kojima postoje najmanje tri knjige za djecu i u domaćinstvima u kojima postoji deset ili više knjiga (29 procenata).

Nije prisutna velika razlika prema spolu, međutim, djeca u gradskim sredinama imaju veći pristup knjigama za djecu u domaćinstvu, u odnosu na djecu iz seoskih domaćinstava. Također, postoji pozitivna korelacija između postojanja dječijih knjiga i uzrasta djeteta; 75 procenata domaćinstava s djecom uzrasta od 24 do 59 mjeseci imaju tri ili više knjiga za djecu, dok taj procenat kod djece dobi mlađe od dvije godine iznosi 27 procenata.

Prisutna je povezanost između postojanja knjiga u domaćinstvu i stepena obrazovanja majke, kao i veza između postojanja knjiga u domaćinstvu i imovinskog stanja članova domaćinstva. Tako je, na primjer, posjedovanje tri ili više knjige najrjeđi slučaj kod djece čije majke imaju osnovnoškolsko obrazovanje (40 procenata) te djece iz najsiromašnijih domaćinstava (39 procenata). Deset ili više dječijih knjiga/slikovnica postoji u manjem broju domaćinstava u kojima majke imaju osnovno obrazovanje (19 procenata u odnosu na 53 procenta za majke koje imaju više ili visoko obrazovanje) te u najsiromašnijim domaćinstvima (13 procenata u odnosu na 52 procenta u najbogatijim domaćinstvima).

Tabela CD.3 opisuje i vrste igračkaka kojima se dijete igra te prikazuje da je više od polovine djece mlađe od pet godina u BiH (56 procenata) imalo dvije ili više vrsta igračkaka kod kuće, pri čemu 72 procenta u RS i 49 procenata u FBiH. Vrste igračkaka u MICS-u obuhvataju igračke kućne izrade, kupovne igračke, predmete iz kuće (kao što su zdjele ili šerpe) te predmete i materijale pronađene van kuće (kao što su štapovi, kamenje ili šišarke).

Interesantno je napomenuti da se najveći procenat djece igra igračkama kupljenim u prodavnici (92 procenta), zatim nešto više od polovine djece se igra predmetima iz domaćinstva i predmetima koje nađu napolju (56 procenata), dok se najmanje djece igra igračkama napravljenim kod kuće (19 procenata). Razlike su prisutne u odnosu na uzrast djece, tako da djeca mlađa od dvije godine imaju manje svih vrsta igračkaka, nego djeca uzrasta od 24 do 59 mjeseci.

Kada je riječ o spolu djece, nisu uočene veće razlike u posjedovanju vrste i količine različitih predmeta za igru. Nasuprot tome, djeca koja žive u seoskim sredinama se rjeđe igraju svim vrstama igračkaka, u odnosu na djecu koja žive u gradskim sredinama.

Tabela CD.3: Materijali za učenje

Procenat djece mlađe od pet godina prema broju dječijih knjiga koje postoje u domaćinstvu i prema predmetima za igru kojima se dijete igra, BiH, 2011.–2012.

	Domaćinstvo ima za dijete:		Dijete se igra:			Dvije ili više vrsta predmeta za igru ²	Broj djece mlađe od pet godina
	tri ili više dječijih knjiga ¹	deset ili više dječijih knjiga	igračkama napravljenim kod kuće	igračkama iz prodavnice/fabrički izrađenim igračkama	predmetima iz domaćinstva/predmetima koje nađe napolju		
Spol							
Muški	53,9	30,3	18,5	91,9	56,2	55,5	1.124
Ženski	57,7	31,8	18,4	92,7	55,8	56,5	1.173
Administrativne jedinice							
FBiH	51,3	28,8	11,1	91,9	49,7	49,1	1.611
RS	66,4	36,4	35,0	92,8	70,5	72,0	646
BD	66,7	36,9	49,0	100,0	75,7	76,6	40
Tip naselja							
Gradsko	67,3	43,6	22,5	95,6	60,5	60,9	774
Seosko	50,0	24,7	16,5	90,6	53,7	53,6	1.523
Uzrast djeteta (u mjesecima)							
0-23	26,7	13,1	10,8	83,7	36,7	37,1	921
24-59	75,3	43,1	23,6	98,1	68,9	68,7	1.376
Nivo obrazovanja majke*							
Osnovno	40,0	18,8	17,6	89,2	51,7	51,1	526
Srednje	58,3	31,0	18,6	93,1	57,5	57,9	1.426
Više ili visoko	73,1	53,4	19,8	95,5	56,4	57,6	324
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	38,5	12,5	22,1	90,3	60,2	58,1	388
Drugi kvintil	46,8	16,7	14,4	91,1	53,9	53,9	482
Srednji kvintil	52,3	28,8	18,6	91,9	53,7	54,7	455
Četvrti kvintil	65,0	40,9	16,6	90,1	53,8	53,3	469
Najbogatiji	72,6	52,1	21,3	97,4	58,9	60,2	502
Ukupno	55,8	31,1	18,5	92,3	56,0	56,0	2.297

¹ MICS pokazatelj 6.3

² MICS pokazatelj 6.4

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Poznato je da ostavljanje djece same ili samo u prisustvu druge djece mlađe od deset godina povećava rizik od nesreća. U okviru MICS-a, postavljena su dva pitanja kako bi se saznalo da li su djeca mlađa od pet godina bila ostavljena sama te da li su ostavljena pod nadzorom druge djece koja su mlađa od deset godina, u sedmici koja je prethodila istraživanju.

Podaci u tabeli CD.4 pokazuju da je tokom sedmice koja je prethodila anketi oko jedan procenat djece mlađe od pet godina ostavljeno na čuvanje drugoj djeci mlađoj od deset godina (ili su djeca ostavljena sama kod kuće). Kombiniranjem dva pokazatelja o nadzoru djece, utvrđeno je da je dva procenta djece u istom periodu ostavljano pod neadekvatnim nadzorom.

Nisu uočene velike razlike po administrativnim jedinicama, spolu djece i tipu naselja. U RS je jedan procenat djece ostavljeno samo kod kuće tokom sedmice koja je prethodila anketi, dok je procenat u FBiH nešto manji od jedan. Jednak procenat djece u FBiH i RS je ostavljen na čuvanje drugoj djeci mlađoj od deset godina (jedan procenat). Djeca uzrasta od 24 do 59 mjeseci su češće ostavljana pod neadekvatnim nadzorom (tri procenta), nego djeca mlađa od dvije godine (manje od jednog procenta).

Tabela CD.4: Neadekvatni nadzor djece

Procenat djece mlađe od pet godina koja su ostavljena kod kuće sama ili s drugim djetetom mlađim od deset godina na duže od jednog sata bar jednom u prethodnih sedam dana, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece mlađe od pet godina			Broj djece mlađe od pet godina
	Ostavljeno samo u prethodnih sedam dana	Ostavljeno da se o njemu stara drugo dijete mlađe od deset godina u prethodnih sedam dana	Ostavljeno uz neadekvatnu brigu u prethodnih sedam dana ¹	
Spol				
Muški	0,8	1,2	1,8	1.124
Ženski	0,5	1,2	1,5	1.173
Administrativne jedinice				
FBiH	0,4	1,2	1,5	1.611
RS	1,4	1,2	2,2	646
BD	1,0	0,0	1,0	40
Tip naselja				
Gradsko	0,4	1,0	1,3	774
Seosko	0,8	1,3	1,8	1.523
Uzrast djeteta (u mjesecima)				
0-23	0,2	0,3	0,3	921
24-59	1,0	1,8	2,6	1.376
Nivo obrazovanja majke*				
Osnovno	1,5	2,3	3,3	526
Srednje	0,4	0,8	1,1	1.426
Više ili visoko	0,5	0,7	1,2	324
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	1,2	2,5	2,9	388
Drugi kvintil	1,5	1,0	2,2	482
Srednji kvintil	0,2	0,7	0,9	455
Četvrti kvintil	0,0	1,0	1,0	469
Najbogatiji	0,5	1,0	1,4	502
Ukupno	0,7	1,2	1,6	2.297

¹ MICS pokazatelj 6.5

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Rani rast i razvoj

Rani rast i razvoj djeteta se definira kao uređeni/sistematski i predvidljiv proces koji se odvija u kontinuitetu. U periodu ranog rasta i razvoja, djeca se uče nositi s kompleksnijim nivoima kretanja, razmišljanja, govora, osjećaja i razvoja odnosa s drugima. Fizički rast, pismenost i poznavanje brojeva, socijalni i emocionalni razvoj te spremnost za učenje su ključne domene ukupnog razvoja djeteta, što je osnova cjelokupnog razvoja osobe.

Modul sačinjen od deset stavki, koji je razvijen za MICS program, korišten je za izračunavanje Indeksa ranog rasta i razvoja djeteta (eng. Early Child Development Index, ECDI). Pokazatelj se temelji na nekim dostignućima koja se očekuju od djeteta, ako se razvija kao većina djece u toj dobnoj grupi.

Svaka od deset stavki se koristi u jednoj od četiri oblasti, kako bi se odredilo da li se djeca u toj oblasti razvijaju prema očekivanju. Oblasti su:

- **pismenost/poznavanje brojeva:** smatra se da su djeca dostigla adekvatan nivo razvoja ako mogu identificirati/imenovati najmanje deset slova abecede, pročitati najmanje četiri jednostavne, popularne riječi i mogu imenovati i prepoznati oznake svih brojeva od jedan do deset. Ako su ispunjene dvije od tri pomenute stavke, smatra se da je dijete dostiglo očekivani nivo razvoja iz oblasti pismenosti/poznavanja brojeva;
- **fizički razvoj:** ako dijete sa zemlje može podići mali predmet, kao što je štap ili kamen, s dva prsta, i/ili ako majka/staratelj ne izjavi da je dijete ponekad toliko bolesno da se ne može igrati, smatra se da je dijete dostiglo očekivani nivo fizičkog razvoja;

- **socijalna i emocionalna domena:** za djecu se smatra da su dostigla očekivani nivo razvoja ako su dva od sljedeća četiri preduslova ispunjena: ako se dijete dobro slaže s drugom djecom, ako dijete ne udara ili ujeda drugu djecu ili ako dijete lako ne gubi pažnju;
- **učenje:** ako dijete može pratiti jednostavna uputstva o tome kako nešto pravilno uraditi i/ili kada se djetetu da nešto uradi, da ono može to uraditi samostalno, onda se smatra da je dijete dostiglo očekivani nivo razvoja u ovoj domeni.

Indeks ranog rasta i razvoja djeteta predstavlja procenat djece s očekivanim nivoom razvoja u najmanje tri od navedene četiri oblasti.

Indeks ranog rasta i razvoja djece je predstavljen u tabeli CD.5. Prema podacima istraživanja, očekivani nivo razvoja je dostiglo 96 procenata djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci u BiH (98 procenata djece tog uzrasta u RS i 96 procenata djece tog uzrasta u FBiH).

Analiza četiri domene razvoja djeteta pokazuje da više od 99 procenata djece ima adekvatan nivo razvoja u domeni učenja te su dostigli očekivani nivo fizičkog razvoja. Adekvatan socio-emocionalni razvoj je dostiglo 95 procenata djece, dok je najmanji procenat djece dostigao očekivani razvoj u domeni pismenosti/poznavanja brojeva (25 procenata).

Očekivano, viši nivo razvoja u domeni pismenosti/poznavanja brojeva su dostigla djeca uzrasta od 48 do 59 mjeseci, u odnosu na djecu uzrasta od 36 do 47 mjeseci (33 procenta u odnosu na 18 procenata). Djeca čije majke imaju više ili visoko obrazovanje imaju i viši nivo razvoja u ovoj domeni (37 procenata), u odnosu na djecu čije majke imaju osnovno obrazovanje (19 procenata).

Tabela CD.5: Indeks ranog rasta i razvoja djece

Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja su dostigla očekivani nivo razvoja u domeni pismenosti/poznavanja brojeva, fizičkoj, socijalnoj i emocionalnoj domeni te domeni učenja, i indeks ranog rasta i razvoja djece, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja su dostigla očekivani nivo razvoja u navedenim domenama				Indeks ranog rasta i razvoja djece ¹	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci
	Pismenost/poznavanje brojeva	Fizički razvoj	Socijalno-emocionalni razvoj	Učenje		
Spol						
Muški	20,5	99,6	92,7	98,8	95,3	456
Ženski	29,6	99,6	97,8	99,5	97,6	461
Administrativne jedinice						
FBiH	26,7	99,5	93,9	99,1	95,6	635
RS	20,1	100,0	98,6	99,1	98,3	270
BD	(49,3)	(100,0)	(96,7)	(100,0)	(100,0)	12
Tip naselja						
Gradsko	34,6	99,7	96,7	99,0	97,7	318
Seosko	20,0	99,6	94,5	99,2	95,8	599
Uzrast djeteta (u mjesecima)						
36-47	17,8	99,3	94,3	99,0	95,7	485
48-59	33,2	100,0	96,3	99,3	97,3	432
Pohađanje obrazovanja u ranom djetinjstvu						
Pohađaju	39,9	100,0	86,4	100,0	92,8	120
Ne pohađaju	22,8	99,6	96,6	99,0	97,0	797
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	19,1	99,3	97,2	99,0	96,5	227
Srednje	24,9	99,7	94,8	99,1	96,2	563
Više ili visoko	37,1	100,0	94,0	99,3	97,4	122
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	17,6	99,5	96,3	99,0	95,2	152
Drugi kvintil	24,7	100,0	93,8	99,6	97,8	184
Srednji kvintil	20,4	99,1	95,8	98,6	96,3	172
Četvrti kvintil	29,1	99,6	98,4	99,6	98,4	197
Najbogatiji	30,9	100,0	92,5	98,9	94,4	212
Ukupno	25,1	99,6	95,3	99,1	96,4	917

¹ MICS pokazatelj 6.6

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

IX Pismenost i obrazovanje

Pismenost među osobama dobi od 15 do 24 godine

Jedan od ciljeva „Svijeta po mjeri djeteta“ je opismenjavanje odraslih. Pismenost odraslih je, također, pokazatelj Milenijumskih razvojnih ciljeva koji se odnosi na muškarce i žene. MICS istraživanje omogućava da se izračuna stopa pismenosti žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine. Pismenost se procjenjuje na osnovu podataka o pohađanju škole ili na osnovu mogućnosti ispitanika da pročitaju jednostavnu rečenicu.

Procenat pismenosti žena i muškaraca je predstavljen u tabelama ED.1 i ED.1M. Rezultati pokazuju da je u BiH većina žena (99 procenata) i muškaraca (100 procenata) u dobi od 15 do 24 godine pismena. Od žena koje su izjavile da im je najviši nivo obrazovanja – osnovna škola, 88 procenata ih je moglo uspješno pročitati zadatu rečenicu, dok je ovaj procenat kod muškaraca bio veći te iznosi 98 procenata.

Tabela ED.1: Pismenost među ženama dobi od 15 do 24 godine

Procenat pismenih žena u dobi od 15 do 24 godine, BiH, 2011.–2012.

	Procenat pismenosti ¹	Procenat žena za koje podatak nije poznat	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine
Administrativne jedinice			
FBiH	99,2	0,0	989
RS	99,8	0,0	318
BD	(98,9)	(0,0)	12
Tip naselja			
Gradsko	99,9	0,0	463
Seosko	99,1	0,0	856
Nivo obrazovanja*			
Osnovno	88,1	0,0	69
Srednje	100,0	0,0	869
Više ili visoko	100,0	0,0	381
Dob (u godinama)			
15-19	99,1	0,0	642
20-24	99,6	0,0	677
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	98,5	0,0	177
Drugi kvintil	99,2	0,0	248
Srednji kvintil	99,3	0,0	282
Četvrti kvintil	99,4	0,0	313
Najbogatiji	100,0	0,0	299
Ukupno	99,3	0,0	1.319

¹ MICS pokazatelj 7.1; MDG pokazatelj 2.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela ED.1M: Pismenost među muškarcima dobi od 15 do 24 godine

Procenat pismenih muškaraca u dobi od 15 do 24 godine, BiH, 2011.–2012.

	Procenat pismenosti ¹	Procenat muškaraca za koje podatak nije poznat	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine
Administrativne jedinice			
FBiH	100,0	0,0	1.014
RS	100,0	0,0	393
BD	(94,0)	(0,0)	21
Tip naselja			
Gradsko	100,0	0,0	485
Seosko	99,9	0,0	943
Nivo obrazovanja*			
Osnovno	97,9	0,4	67
Srednje	100,0	0,0	1.009
Više ili visoko	100,0	0,0	352
Dob (u godinama)			
15-19	100,0	0,0	684
20-24	99,8	0,0	743
Kvintili indeksa imovinskog stanja			
Najsiromašniji	99,2	0,1	194
Drugi kvintil	100,0	0,0	239
Srednji kvintil	100,0	0,0	337
Četvrti kvintil	100,0	0,0	312
Najbogatiji	100,0	0,0	345
Ukupno	99,9	0,0	1.428

¹ MICS pokazatelj 7.1; MDG pokazatelj 2.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Spremnost za školu

Za adekvatnu pripremu djece za školu veoma je značajno pohađanje organiziranog predškolskog programa obrazovanja.

Tabela ED.2 prikazuje procenat djece u prvom razredu osnovne škole koja su tokom prethodne godine pohađala predškolsku ustanovu. Podaci pokazuju da je ukupno 16 procenata djece u BiH, koja trenutno pohađaju prvi razred osnovne škole, pohađalo neki vid predškolskog obrazovanja u prethodnoj godini, pri čemu 18 procenata u FBiH i 13 procenata u RS. Taj procenat je veći među djevojčicama (25 procenata), nego među dječacima (deset procenata), kao i među djecom koja žive u gradskim sredinama (25 procenata), u odnosu na djecu iz seoskih sredina (13 procenata).

Tabela ED.2: Spremnost za školu

Procenat djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole a koja su pohađala predškolsko obrazovanje u prethodnoj godini, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece koja pohađaju prvi razred škole a koja su prethodne godine pohađala predškolsko obrazovanje ¹	Broj djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole
Spol		
Muški	10,3	135
Ženski	24,9	96
Administrativne jedinice		
FBiH	18,4	139
RS	13,3	91
BD	(*)	2
Tip naselja		
Gradsko	25,3	62
Seosko	13,0	169
Nivo obrazovanja majke*		
Osnovno	24,3	50
Srednje	14,3	163
Više ili visoko	(12,4)	18
Kvintili indeksa imovinskog stanja		
Najsiromašniji	(6,3)	36
Drugi kvintil	15,3	64
Srednji kvintil	6,3	58
Četvrti kvintil	(22,0)	37
Najbogatiji	(38,6)	36
Ukupno	16,3	231

¹ MICS pokazatelj 7.2

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Pohađanje osnovne i srednje škole

Univerzalan pristup osnovnom obrazovanju i postizanje osnovnog obrazovanja djece u cijelom svijetu jedan je od najvažnijih ciljeva Programa „Svijet po mjeri djeteta“ i Milenijumskih razvojnih ciljeva. Obrazovanje je suštinski preduslov za borbu protiv siromaštva, jačanje položaja žena, zaštitu djece od opasnog i eksploatatorskog rada i seksualnog iskorištavanja, promoviranje ljudskih prava i demokratije, zaštitu životne sredine. Obrazovanje, također, utiče na prirodno kretanje stanovništva.

Pokazatelji za pohađanje osnovne i srednje škole su sljedeći:

- neto stopa djece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju prvi razred osnovne škole,
- neto stopa djece koja pohađaju osnovnu školu (prilagođen),
- neto stopa djece koja pohađaju srednju školu (prilagođen),
- omjer obrazovanja ženske i muške djece (Indeks rodnoeg pariteta – eng. Gender Parity Index) u osnovnoj i srednjoj školi.

Pokazatelji napredovanja u školi su sljedeći:

- procenat djece koja stignu do završnog razreda osnovne škole,
- stopa završavanja osnovne škole,
- stopa prelaska u srednju školu.

U BiH se djeca upisuju u osnovnu školu sa šest godina, a u srednju školu polaze s 15. Osnovna škola ima osam ili devet razreda (u FBiH) i devet razreda u RS i BD, a srednje škole imaju četiri razreda (ili tri razreda – za strukovno obrazovanje). Školska godina traje od septembra do juna naredne godine. Devetogodišnja osnovna škola je uvedena u RS i BD u školskoj 2003./2004. godini, a u nekim kantonima u FBiH u školskoj 2004./2005. godini.

Tabela ED.3 prikazuje da od ukupnog broja djece u BiH koja su odgovarajućeg uzrasta za upis u osnovnu školu, prvi razred pohađa njih 83 procenta, pri čemu 93 procenta djece odgovarajućeg uzrasta u RS i 80 procenata u FBiH.

Tabela ED.3: Pohađanje prvog razreda osnovne škole

Procenat djece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju prvi razred osnovne škole, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece odgovarajućeg uzrasta koja pohađaju prvi razred ¹	Broj djece koja su prispjela za osnovnu školu
Spol		
Muški	85,7	146
Ženski	80,2	118
Administrativne jedinice		
FBiH	79,7	173
RS	92,9	87
BD	(*)	3
Tip naselja		
Gradsko	76,7	79
Seosko	86,0	185
Nivo obrazovanja majke*		
Osnovno	88,6	54
Srednje	84,1	188
Više ili visoko	(70,5)	19
Kvintili indeksa imovinskog stanja		
Najsiromašniji	(76,6)	43
Drugi kvintil	92,2	62
Srednji kvintil	84,8	64
Četvrti kvintil	91,5	45
Najbogatiji	68,4	50
Ukupno	83,2	264

¹ MICS pokazatelj 7.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela ED.4 prikazuje procenat djece uzrasta od šest do 14 godina koja pohađaju osnovnu ili srednju školu.⁴³ Skoro sva djeca osnovnoškolskog uzrasta u BiH pohađaju školu (98 procenata), pri čemu 99 procenata u RS i 97 procenata u FBiH. Najmanji procenat djece osnovnoškolskog uzrasta koja istu i pohađaju je među djecom uzrasta šest godina (83 procenta). Ovo se može dovesti u vezu sa činjenicom da određeni procenat roditelja u BiH još uvijek ne upisuje djecu u prvi razred osnovne škole sa šest godina.

43 Omjeri prikazani u tabeli su „prilagođeni“, s obzirom na to da u brojniku nije samo obuhvaćeno pohađanje osnovne škole, već i pohađanje srednje škole.

Tabela ED.4: Pohađanje osnovne škole

Procenat djece osnovnoškolskog uzrasta koja pohađaju osnovnu ili srednju školu (prilagođena neto stopa pohađanja), BiH, 2011.–2012.

	Muški		Ženski		Ukupno	
	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena) ¹	Broj djece
Administrativne jedinice						
FBiH	97,4	1.007	96,9	832	97,2	1.839
RS	99,1	449	98,6	399	98,9	848
BD	(86,1)	26	(96,8)	14	89,9	40
Tip naselja						
Gradsko	97,0	435	96,6	419	96,8	855
Seosko	98,0	1.046	97,9	826	98,0	1.872
Dob na početku školske godine (u godinama)						
6	85,7	146	80,2	118	83,2	264
7	100,0	138	100,0	90	100,0	228
8	99,2	157	98,1	121	98,8	278
9	100,0	150	98,0	115	99,1	264
10	98,6	168	100,0	126	99,2	294
11	98,8	195	99,4	159	99,1	354
12	100,0	165	98,6	162	99,3	328
13	98,1	155	100,0	153	99,1	308
14	97,8	208	99,9	201	98,8	409
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	98,0	530	99,0	431	98,4	961
Srednje	98,2	820	97,3	698	97,7	1.518
Više ili visoko	97,7	114	97,1	101	97,5	215
Majka/staratelj ne živi u domaćinstvu	(*)	5	(*)	0	(*)	5
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	95,8	241	95,0	213	95,4	454
Drugi kvintil	99,5	306	98,7	261	99,1	567
Srednji kvintil	97,8	307	96,8	259	97,4	567
Četvrti kvintil	98,4	299	98,7	271	98,5	569
Najbogatiji	96,7	328	97,6	242	97,1	570
Ukupno	97,7	1.482	97,5	1.245	97,6	2.727

¹ MICS pokazatelj 7.4; MDG pokazatelj 2.1

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Neto stopa pohađanja srednje škole prikazana je u tabeli ED.5.⁴⁴ Za srednju školu je zabilježena nešto niža stopa pohađanja, u odnosu na osnovu školu (92 procenta). Osnovnu školu pohađa jedan procenat djece srednjoškolskog uzrasta, dok sedam procenta djece uopšte ne pohađa srednju školu. Sa slabljenjem imovinskog stanja smanjuje se i procenat djece u srednjoj školi te je najniži u najsiromašnijem kvintilu imovinskog stanja (84 procenta).

44 Omjeri prikazani u tabeli su „prilagođeni“, s obzirom na to da u brojniku nije samo obuhvaćeno pohađanje srednje škole, već i pohađanje viših nivoa obrazovanja.

Tabela ED.5: Pohađanje srednje škole

Procenat djece srednjoškolskog uzrasta koja pohađaju srednju školu ili viši nivo obrazovanja (prilagođena neto stopa pohađanja) i procenat djece koja pohađaju osnovnu školu, BiH, 2011.–2012.

	Muški			Ženski			Ukupno		
	Neto stopa pohađanja (prilagođena) ¹	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena) ¹	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena) ¹	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu	Broj djece
Administrativne jedinice									
FBiH	90,4	0,9	406	93,3	1,1	499	92,0	1,0	904
RS	90,6	1,3	200	92,9	1,6	149	91,6	1,5	349
BD	(*)	(*)	7	(*)	(*)	10	(82,9)	(0,0)	17
Tip naselja									
Gradsko	90,0	0,2	188	91,2	3,7	211	90,6	2,0	399
Seosko	90,6	1,4	425	94,0	0,0	446	92,3	0,7	871
Dob na početku školske godine (u godinama)									
15	95,6	3,1	192	94,7	3,9	200	95,1	3,5	392
16	96,9	0,2	156	95,1	0,0	198	95,9	0,1	353
17	84,9	0,0	143	92,7	0,0	139	88,7	0,0	282
18	80,4	0,0	123	87,8	0,0	120	84,1	0,0	243
Nivo obrazovanja majke*									
Osnovno	92,0	2,1	166	93,9	0,0	218	93,1	0,9	384
Srednje	96,9	1,1	223	96,6	3,2	230	96,8	2,2	453
Više ili visoko	(*)	(*)	22	(*)	(*)	29	(100,0)	(0,0)	51
Majka/staratelj ne živi u domaćinstvu	(98,6)	(0,7)	44	(*)	(*)	22	(94,4)	(0,5)	66
Nije moguće odrediti	75,6	0,0	155	88,7	0,0	153	82,1	0,0	307
Kvintili indeksa imovinskog stanja									
Najsiromašniji	84,5	0,0	77	83,3	2,0	113	83,8	1,2	190
Drugi kvintil	89,0	0,5	112	91,3	0,3	99	90,1	0,4	211
Srednji kvintil	89,0	0,7	139	93,0	1,5	147	91,0	1,1	286
Četvrti kvintil	94,0	1,4	161	97,1	0,0	157	95,6	0,7	318
Najbogatiji	92,2	2,0	124	97,9	2,1	141	95,2	2,0	264
Ukupno	90,4	1,0	613	93,1	1,2	657	91,8	1,1	1.270

¹ MICS pokazatelj 7.5

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Procenat djece koja krenu u prvi razred i koja dostignu završni razred osnovne škole, prikazan je u tabeli ED.6.⁴⁵ Od ukupnog broja djece koja krenu u prvi razred osnovne škole, gotovo sva djeca u BiH dopijaju do završnog razreda (100 procenata u RS i 99 procenata u FBiH). Važno je napomenuti da ovaj broj uključuje djecu koja ponavljaju razred i koja, naposljetku, dopijaju do završnog razreda osnovne škole.

⁴⁵ Budući da je u RS i BD prva generacija učenika završila deveti razred u školskoj godini koja je prethodila istraživanju, što rezultira malim brojem učenika koji pohađaju deveti razred u trenutku istraživanja, za sve tri administrativne jedinice je korišten osmi razred osnovne škole kao završni u Tabeli ED.6.

Tabela ED.6: Djeca koja su dospjela do završnog razreda osnovne škole

Procenat djece koja su upisana u prvi razred osnovne škole a koja dopijaju do završnog razreda osnovne škole (stopa dopijanja do završnog razreda osnovne škole), BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece koja su pohađala 1. razred prošle godine, a koja pohađaju 2. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 2. razred prošle godine, a koja pohađaju 3. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 3. razred prošle godine, a koja pohađaju 4. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 4. razred prošle godine, a koja pohađaju 5. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 5. razred prošle godine, a koja pohađaju 6. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 6. razred prošle godine, a koja pohađaju 7. razred ove godine	Procenat djece koja su pohađala 7. razred prošle godine, a koja pohađaju 8. razred ove godine	Procenat djece koja dopijaju do 8. razreda od onih koja su krenula u 1. razred ¹
Spol								
Muški	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,0	99,0
Ženski	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Administrativne jedinice								
FBiH	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,3	99,3
RS	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
BD	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)
Tip naselja								
Gradsko	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Seosko	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,2	99,2
Nivo obrazovanja majke*								
Osnovno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Srednje	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	98,9	98,9
Više ili visoko	(100,0)	(100,0)	(*)	(*)	(*)	(*)	(100,0)	100,0
Kvintili indeksa imovinskog stanja								
Najsiromašniji	100,0	100,0	100,0	(100,0)	(100,0)	(100,0)	100,0	100,0
Drugi kvintil	(100,0)	(100,0)	(100,0)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Srednji kvintil	100,0	100,0	100,0	(100,0)	(100,0)	100,0	100,0	100,0
Četvrti kvintil	100,0	100,0	100,0	100,0	(100,0)	100,0	97,8	97,8
Najbogatiji	(100,0)	100,0	(100,0)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	99,5	99,5

¹ MICS pokazatelj 7.6; MDG pokazatelj 2.2

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Bruto stopa završavanja osnovne škole i stopa prelaska u srednju školu prikazane su u tabeli ED.7. Bruto stopa završavanja osnovne škole je omjer ukupnog broja učenika, **bez obzira na dob**, koji po prvi put kreću u završni razred osnovne škole, u odnosu na broj djece uzrasta za završavanje osnovne škole na početku tekuće (ili posljednje) školske godine. U vrijeme provođenja istraživanja, bruto stopa završavanja osnovne škole je iznosila 146 procenata u BiH, te 162 procenata u FBiH i 106 procenata u RS. Oko 97 procenata djece koja su uspješno završila završni razred osnovne škole je u vrijeme provođenja istraživanja pohađalo prvi razred srednje škole.

Neto stopa završavanja osnovne škole je relevantniji pokazatelj za BiH. Neto stopa je omjer ukupnog broja učenika uzrasta za završavanje osnovne škole koji po prvi put kreću u završni razred osnovne škole, u odnosu na broj istog uzrasta na početku tekuće (ili posljednje) školske godine. Tabela ED.7 prikazuje da je neto stopa završavanja osnovne škole u BiH iznosila 92 procenata, pri čemu 91 procenat u FBiH i RS. U odnosu na tip naselja, neto stopa završavanja osnovne škole je manja kod djece koja žive u seoskim sredinama (89 procenata), u odnosu na djecu koja žive u gradskim sredinama (97 procenata).

Tabela ED.7: Završavanje osnovne škole i prelazak u srednju školu

Stope završavanja osnovne škole i stopa prelaska u srednju školu, BiH, 2011.–2012.

	Stopa završavanja osnovne škole ¹	Neto stopa završavanja osnovne škole	Broj djece u uzrastu za završavanje osnovne škole	Stopa prelaska u srednju školu ²	Broj djece koja su prošle godine pohađala završni razred osnovne škole
Spol					
Muški	144,2	92,7	208	98,2	209
Ženski	148,1	90,3	201	95,6	206
Administrativne jedinice					
FBiH	162,4	91,7	290	95,9	316
RS	105,9	90,9	116	100,0	97
BD	(*)	(*)	3	(*)	2
Tip naselja					
Gradsko	145,5	96,5	134	96,7	149
Seosko	146,4	89,1	275	97,0	265
Nivo obrazovanja majke*					
Osnovno	140,6	88,5	175	95,5	165
Srednje	148,0	92,8	193	97,6	212
Više ili visoko	(*)	(*)	36	(*)	15
Majka/staratelj ne živi u domaćinstvu	(*)	(*)	5	(*)	21
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	117,8	78,6	72	(87,8)	56
Drugi kvintil	(141,9)	(96,9)	78	99,7	91
Srednji kvintil	142,7	90,8	86	96,3	87
Četvrti kvintil	(157,5)	(89,8)	89	97,6	95
Najbogatiji	165,5	100,0	85	99,6	85
Ukupno	146,1	91,5	409	96,9	415

¹ MICS pokazatelj 7.7² MICS pokazatelj 7.8

() Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Omjer broja ženske i muške djece koja pohađaju osnovnu i srednju školu (Indeks rodnog pariteta) prikazan je u tabeli ED.8. Važno je napomenuti da su omjeri koji su ovdje uključeni dobijeni iz neto stope pohađanja škole, a ne iz bruto stope. Omjeri dobijeni na osnovu bruto stope bi mogli dati pogrešnu sliku Indeksa rodnog pariteta, zbog toga što su djeca koja su starija u odnosu na osnovnoškolski uzrast, a koja i dalje pohađaju osnovnu školu, u većini slučajeva muška djeca. Tabela ED.5, međutim, pokazuje da u BiH približan procenat muške i ženske djece koja su starija u odnosu na osnovnoškolski uzrast i dalje pohađa osnovnu školu.

Podaci u tabeli ED.8 pokazuju da rodni paritet za osnovnu školu u BiH iznosi 1,00, te 1,00 u FBiH i 1,00 u RS, što znači da nema razlike u pohađanju osnovne škole između muške i ženske djece. Kada se radi o srednjoj školi, Indeks rodnog pariteta iznosi 1,03 (1,03 za FBiH i 1,02 za RS).

Tabela ED.8: Rodni paritet u obrazovanju

Omjer prilagođene stope pohađanja za djevojčice i dječake koji pohađaju osnovnu školu i koji pohađaju srednju školu, BiH, 2011.–2012.

	Prilagođena neto stopa pohađanja osnovne škole, djevojčice	Prilagođena neto stopa pohađanja osnovne škole, dječaci	Indeks rodnog pariteta za prilagođenu neto stopu pohađanja osnovne škole ¹	Prilagođena neto stopa pohađanja srednje škole, djevojčice	Prilagođena neto stopa pohađanja srednje škole, dječaci	Indeks rodnog pariteta za prilagođenu neto stopu pohađanja srednje škole ¹
Administrativne jedinice						
FBiH	96,9	97,4	1,00	93,3	90,4	1,03
RS	98,6	99,1	1,00	92,9	90,6	1,02
BD	(96,8)	(86,1)	(1,12)	(*)	(*)	(*)
Tip naselja						
Gradsko	96,6	97,0	1,00	91,2	90,0	1,01
Seosko	97,9	98,0	1,00	94,0	90,6	1,04
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	99,0	98,0	1,01	93,9	92,0	1,02
Srednje	97,3	98,2	0,99	96,6	96,9	1,00
Više ili visoko	97,1	97,7	0,99	(*)	(*)	(*)
Majka/staratelj ne živi u domaćinstvu	(*)	(*)	(*)	(*)	(98,6)	(*)
Nemoguće odrediti	N/A	N/A	N/A	88,7	75,6	1,17
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	95,0	95,8	0,99	83,3	84,5	0,99
Drugi kvintil	98,7	99,5	0,99	91,3	89,0	1,03
Srednji kvintil	96,8	97,8	0,99	93,0	89,0	1,04
Četvrti kvintil	98,7	98,4	1,00	97,1	94,0	1,03
Najbogatiji	97,6	96,7	1,01	97,9	92,2	1,06
Ukupno	97,5	97,7	1,00	93,1	90,4	1,03

¹ MICS pokazatelj 7.9; MDG pokazatelj 3.1² MICS pokazatelj 7.10; MDG pokazatelj 3.1

() Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Discipliniranje djece

Djeca moraju biti zaštićena od svakog čina nasilja, kao što je navedeno u programu „Svijet po mjeri djeteta“. Također, Milenijumska deklaracija poziva na zaštitu djece od zloupotrebe, izrabljivanja i nasilja. U MICS istraživanju u BiH postavljen je niz pitanja o metodama koje su odrasli članovi domaćinstva primijenili da bi disciplinirali djecu u periodu od mjesec dana prije istraživanja.⁴⁶

Za modul discipliniranja djece korištena su dva pokazatelja:

1. broj djece uzrasta od dvije do 14 godina koja su izložena psihičkom nasilju kao kazni *ili* fizičkim kaznama,
2. broj ispitanika koji vjeruju da je, za pravilan odgoj, potrebno fizički kažnjavati djecu.

Tabela CP.1 prikazuje da je u BiH preko polovine djece (55 procenata), uzrasta od dvije do 14 godina, bilo izloženo nekom obliku nasilnog discipliniranja od strane njihovih roditelja ili drugih odraslih članova domaćinstva, u periodu od mjesec dana prije istraživanja. U FBiH taj procenat iznosi 59 procenata, a u RS 48 procenata.

Psihičkom nasilju bilo je izloženo 42 procenta djece u BiH (45 procenata u FBiH i 37 procenata u RS), a fizički je kažnjeno 40 procenata djece (44 procenta u FBiH i 30 procenata u RS), od čega je pet procenata kažnjeno teškom fizičkom kaznom (pet procenata u FBiH i tri procenta u RS). Manji procenat ispitanika (14 procenata) vjeruje da je potrebno fizički kažnjavati djecu, u odnosu na procenat djece koja su doživjela tu praksu (14 procenata u FBiH i 13 procenata u RS).

Muška djeca su u većoj mjeri bila izložena fizičkom discipliniranju (44 procenta), nego ženska djeca (34 procenta). Domaćinstva u kojima je nositelj bez obrazovanja pokazuju veću stopu teškog fizičkog kažnjavanja djece, u odnosu na domaćinstva u kojima nositelj ima osnovno, srednje, više ili visoko obrazovanje.

Tabela CP.1: Discipliniranje djece

Procenat djece uzrasta od dvije do 14 godina, prema metodi discipliniranja djeteta, BiH, 2011.–2012.

	Procenat djece uzrasta od dvije do 14 godina koja iskuse:					Broj djece uzrasta od dvije do 14 godina	Ispitanik/ca vjeruje da dijete treba fizički kažnjavati	Ispitanici u modulu discipliniranje djece
	samo nenasilne metode discipliniranja	psihičko nasilje	fizičku kaznu		bilo koja nasilna metoda discipliniranja ¹			
			bilo koja	teška fizička kazna				
Spol								
Muški	30,3	47,8	44,3	4,8	60,4	1.808	16,0	1.194
Ženski	38,5	35,8	34,4	4,2	49,5	1.644	11,2	1.064
Administrativne jedinice								
FBiH	29,5	44,7	44,2	5,1	58,7	2.338	14,0	1.588
RS	44,2	37,0	29,6	3,2	47,9	1.056	13,2	636
BD	42,1	25,4	35,5	6,7	45,3	58	12,5	33
Tip naselja								
Gradsko	35,8	40,8	35,7	4,9	54,3	1.088	11,9	730
Seosko	33,5	42,6	41,4	4,3	55,6	2.363	14,7	1.529
Dob (u godinama)								
2-4	34,2	32,5	48,4	0,9	54,6	531	11,4	359
5-9	33,8	44,1	47,0	6,9	58,9	1.252	16,8	773
10-14	34,5	43,5	31,2	3,9	52,6	1.668	12,4	1.126
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva								
Bez obrazovanja	33,2	51,6	46,2	23,7	56,2	60	N/A	N/A
Osnovno	29,1	45,4	39,9	4,6	57,6	944	N/A	N/A
Srednje	35,1	41,8	40,0	4,2	55,5	2.128	N/A	N/A
Više ili visoko	43,9	32,1	34,5	3,0	45,7	319	N/A	N/A
Bez odgovora/ne zna	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	1	N/A	N/A
Nivo obrazovanja ispitanika*								
Osnovno	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	14,9	718
Srednje	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	13,0	1.512
Više ili visoko	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	10,1	196
Kvintili indeksa imovinskog stanja								
Najsiromašniji	30,0	46,3	46,2	6,8	58,8	575	19,8	350
Drugi kvintil	28,9	40,7	41,5	4,9	53,6	720	17,9	459
Srednji kvintil	36,3	41,7	41,4	5,8	54,4	713	11,7	467
Četvrti kvintil	32,6	41,9	39,2	3,8	58,7	727	10,4	503
Najbogatiji	42,6	40,5	30,9	1,7	51,2	717	10,9	479
Ukupno	34,2	42,1	39,6	4,5	55,2	3.451	13,8	2.258

¹ MICS pokazatelj 8.5

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“, a koja se odnose na ispitanika, su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

⁴⁶ Pitanja u modulu o discipliniranju djece odnose se na jedno dijete uzrasta od dvije do 14 godina koje je, tokom terenskog rada, birano nasumice u domaćinstvu.

Rano stupanje u brak

Brak prije 18. godine je realnost za mnoge mlade djevojke. Prema UNICEF-ovim globalnim procjenama, preko 60 miliona žena od 20 do 24 godine života su se udale/počele živjeti u zajednici prije 18. godine života. Faktori koji utiču na stopu stupanja u brak s djecom (smanjuju ili povećavaju) su:

1. obavezni upis djece u matičnu knjigu rođenih, čime se dokazuje djetetova dob;
2. postojanje adekvatnog zakonskog okvira s pratećim mehanizmom za provođenje zakona koji se bavi slučajevima brakova sklopljenih s djecom;
3. postojanje običajnih ili vjerskih zakona i praksi koje dozvoljavaju brak s djecom.

U mnogim dijelovima svijeta roditelji podržavaju udaju svojih kćerki dok su one još uvijek djeca, nadajući se da će im taj brak donijeti finansijsku i društvenu korist te da će umanjiti finansijski teret porodici. Međutim, sklapanje braka s maloljetnicima predstavlja kršenje ljudskih prava, ugrožava razvoj djevojčica i često rezultira ranom trudnoćom i društvenom izolacijom te, uz slabo obrazovanje i oskudno profesionalno osposobljavanje, dodatno pospešuje rodno utemeljenu prirodu siromaštva.

Pravo na „slobodan i potpun“ pristanak na brak je priznato Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima, u kojoj se navodi da pristanak ne može biti „slobodan i potpun“ kada jedna od strana nije dovoljno zrela da može donijeti promišljenu odluku o životnom partneru. Ovo naglašavaju i brojni drugi međunarodni dokumenti i sporazumi, kao što su: Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Konvencija o pristanku na brak i drugi.

Istraživanja sugeriraju da mnogi faktori utiču na rizik da maloljetne osobe završe u braku. Siromaštvo, zaštita djevojčica, čast porodice i obezbjeđivanje stabilnosti tokom perioda socijalnih previranja, smatraju se značajnim društvenim faktorima rizika koji dovode do udaje djevojčica. Žene koje su se udale u mlađoj dobi češće vjeruju da je ponekad prihvatljivo da muž tuče ženu te je veća vjerovatnoća da će proživjeti nasilje u porodici. Smatra se da razlika u godinama između partnera povećava rizik od prijevremenog gubitka partnera, ali i doprinosi zlostavljanju i dinamičnosti moći.

U bliskoj vezi s pitanjem stupanja u brak s maloljetnicama je i uzrast u kojem djevojčice postaju seksualno aktivne. Žene koje su se udale prije 18. godine života imaju više djece, nego one koje su se udale kasnije. Poznato je da su smrtni slučajevi uzrokovani komplikacijama u trudnoći vodeći uzrok smrtnosti među djevojčicama dobi od 15 do 19 godina koje su u braku i onima koje to nisu, naročito među najmlađima u ovoj dobnoj grupi. Stoga značajne pokazatelje predstavljaju procenti žena udatih prije 15. godine života i procenti žena udatih prije 18. godine života.

Tabele CP.2 i CP.2M prikazuju procenat udatih žena i oženjenih muškaraca, prema dobi stupanja u brak. Manje od jednog procenta žena životne dobi od 15 do 19 godina života živi u braku ili zajednici, dok među muškarcima u toj dobi nema onih koji trenutno žive u braku ili zajednici. Takvih slučajeva nema ni kod žena ni kod muškaraca u RS, dok u FBiH manje od jednog procenta žena dobi od 15 do 19 godina živi u braku ili drugoj vrsti zajednice.

Manje od jednog procenta žena dobi od 15 do 49 godina života u BiH je stupilo u brak prije navršene 15. godine života. Procenat muškaraca koji su stupili u brak prije navršene 15. godine života je još manji nego kod žena.

Procenat žena životne dobi od 20 do 49 godina života u BiH koje su stupile u brak prije 18. godine iznosi deset procenata (deset procenata u FBiH i osam procenata u RS), dok je kod muškaraca taj procenat manji i iznosi manje od jednog procenta. Procenat žena ove dobi koje su stupile u brak prije 18. godine je veći među ženama u seoskim sredinama (12 procenata), u odnosu na žene u gradskim sredinama (pet procenata), kao i kod žena s osnovnim obrazovanjem (24 procenata), u odnosu na žene sa srednjim (pet procenata) ili višim i visokim obrazovanjem (manje od jednog procenta). Procenat žena koje su stupile u brak prije 18. godine smanjuje se s poboljšanjem imovinskog stanja domaćinstva. Kod muškaraca ove dobi ne postoje velike razlike po osnovnim karakteristikama.

Tabela CP.2: Rano stupanje u brak: žene

Procenat žena dobi od 15 do 49 godina života koje su prvi put stupile u brak/zajednicu prije 15. rođendana, procenat žena dobi od 20 do 49 godina života koje su prvi put stupile u brak/zajednicu prije njihovog 15. i 18. rođendana i procenat žena dobi od 15 do 19 godina života koje su trenutno u braku/zajednici, BiH, 2011.–2012.

	Procenat udatih prije 15. godine ¹	Broj žena od 15 do 49 godina	Procenat udatih prije 15. godine	Procenat udatih prije 18. godine ²	Broj žena od 20 do 49 godina	Procenat žena od 15 do 19 godina koje su trenutno u braku/zajednici ³	Broj žena od 15 do 19 godina
Administrativne jedinice							
FBiH	0,4	3.180	0,5	9,9	2.686	0,8	494
RS	0,6	1.210	0,7	8,2	1.070	0,0	140
BD	0,0	56	0,0	11,3	48	(*)	8
Tip naselja							
Gradsko	0,2	1.548	0,2	5,4	1.340	0,1	208
Seosko	0,6	2.898	0,7	11,7	2.464	0,9	434
Dob (u godinama)							
15-19	0,0	642	N/A	N/A	N/A	0,6	642
20-24	0,2	677	0,2	3,5	677	N/A	N/A
25-29	1,1	498	1,1	8,6	498	N/A	N/A
30-34	0,6	568	0,6	9,6	568	N/A	N/A
35-39	0,6	646	0,6	13,4	646	N/A	N/A
40-44	0,5	690	0,5	11,8	690	N/A	N/A
45-49	0,4	724	0,4	9,8	724	N/A	N/A
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	1,2	1.064	1,3	24,0	1.040	(*)	23
Srednje	0,2	2.604	0,3	5,2	2.030	0,6	575
Više ili visoko	0,0	762	0,0	0,2	719	(0,0)	44
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	0,6	620	0,8	14,2	517	0,6	104
Drugi kvintil	0,3	847	0,3	12,3	736	0,5	111
Srednji kvintil	1,1	976	1,3	11,3	838	2,0	137
Četvrti kvintil	0,2	1.020	0,3	7,5	864	0,1	156
Najbogatiji	0,0	983	0,0	4,2	850	0,0	133
Ukupno	0,4	4.446	0,5	9,5	3.804	0,6	642

¹ MICS pokazatelj 8.6

² MICS pokazatelj 8.7

³ MICS pokazatelj 8.8

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Tabela CP.2M: Rano stupanje u brak: muškarci

Procenat muškaraca dobi od 15 do 49 godina života koji su prvi put stupili u brak/zajednicu prije 15. rođendana, procenat muškaraca dobi od 20 do 49 godina života koji su prvi put stupili u brak/zajednicu prije 15. i 18. rođendana i procenat muškaraca dobi od 15 do 19 godina života koji su trenutno u braku/zajednici, BiH, 2011.–2012.

	Procenat oženjenih prije 15. godine ¹	Broj muškaraca od 15 do 49 godina	Procenat oženjenih prije 15. godine	Procenat oženjenih prije 18. godine ²	Broj muškaraca od 20 do 49 godina	Procenat muškaraca od 15 do 19 godina koji su trenutno u braku/zajednici ³	Broj muškaraca od 15 do 19 godina
Administrativne jedinice							
FBiH	0,2	3.010	0,2	0,8	2.555	0,0	455
RS	0,0	1.271	0,0	0,1	1.049	0,0	222
BD	0,2	71	0,2	0,4	64	(*)	7
Tip naselja							
Gradsko	0,2	1.422	0,2	0,2	1.203	0,0	219
Seosko	0,1	2.931	0,1	0,7	2.466	0,0	465
Dob (u godinama)							
15-19	0,0	684	N/A	N/A	N/A	0,0	684
20-24	0,0	743	0,0	0,1	743	N/A	N/A
25-29	0,4	534	0,4	0,6	534	N/A	N/A
30-34	0,0	459	0,0	0,5	459	N/A	N/A
35-39	0,5	597	0,5	1,2	597	N/A	N/A
40-44	0,0	617	0,0	0,7	617	N/A	N/A
45-49	0,0	719	0,0	0,5	719	N/A	N/A
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	0,2	543	0,2	1,2	523	(*)	20
Srednje	0,1	3.117	0,1	0,5	2.515	0,0	602
Više ili visoko	0,0	683	0,0	0,0	621	(0,0)	62
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	0,4	685	0,5	1,3	600	0,0	86
Drugi kvartil	0,0	848	0,0	1,1	721	0,0	127
Srednji kvartil	0,1	989	0,1	0,3	833	0,0	156
Četvrti kvartil	0,0	893	0,0	0,1	722	0,0	171
Najbogatiji	0,2	938	0,3	0,3	794	0,0	144
Ukupno	0,1	4.353	0,2	0,6	3.669	0,0	684

¹ MICS pokazatelj 8.6

² MICS pokazatelj 8.7

³ MICS pokazatelj 8.8

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Podaci o stupanju u brak prije 15. i 18. godine života omogućavaju prikaz trendova ranog stupanja u brak. Tabela CP.3 prikazuje procentualni udio žena koje su prvi put stupile u brak ili zajednicu prije 15. i 18. godine života, prema dobnim grupama.

Podaci pokazuju da je manje od jednog procenta žena dobi od 15 do 49 godina života stupilo u brak prije napunjene 15. godine života te da se praksa stupanja u brak ne razlikuje u velikoj mjeri unutar dobnih grupa (procenat je najviši među ženama dobi od 25 do 29 godina života i iznosi jedan procenat, dok među ženama koje su u vrijeme istraživanja imale od 15 do 19 godina – nema onih koje su stupile u brak prije 15. godine života).

Jedna od deset žena dobi od 20 do 49 godina života se udala prije navršene 18. godine života (deset procenata), pri čemu svaka osma u seoskim sredinama (12 procenata) i svaka dvadeseta u gradskim sredinama (pet procenata). U grupi mlađih žena (dobi od 20 do 24 i od 25 do 29 godina života) niži je procenat stupanja u brak prije navršene 18. godine (četiri procenta i devet procenata), u odnosu na gupe žena dobi od 35 do 39 i od 40 do 44 godine života, gdje procenti iznose 13 procenata i 12 procenata. Može se reći da postoji određeni trend odgađanja braka, posebno u seoskim sredinama u kojima su stope odgođe bile veće prijašnjih godina.

Tabela CP.3M prikazuje procentualni udio muškaraca koji su prvi put stupili u brak ili zajednicu prije 15. i 18. godine života, prema dobnim grupama. Podaci pokazuju da je manje od jednog procenta muškaraca dobi od 15 do 49 godina života stupilo u brak prije napunjenih 15 godina života. U odnosu na žene, manji procenat muškaraca dobi od 20 do 49 godina života se oženio prije navršenih 18 godina (manje od jednog procenta), a razlike prema tipu naselja nisu izražene.

Tabela CP.3: Trendovi ranog stupanja u brak: žene

Procenat žena koje su prvi put sklopile brak ili stupile u zajednicu prije njihove 15. i 18. godine, prema tipu naselja i dobnj grupi, BiH, 2011.–2012.

	Gradsko				Seosko				Ukupno			
	Procenat žena udatih prije 15. godine	Broj žena od 15 do 49 godina	Procenat žena udatih prije 18. godine	Broj žena od 20 do 49 godina	Procenat žena udatih prije 15. godine	Broj žena od 15 do 49 godina	Procenat žena udatih prije 18. godine	Broj žena od 20 do 49 godina	Procenat žena udatih prije 15. godine	Broj žena od 15 do 49 godina	Procenat žena udatih prije 18. godine	Broj žena od 20 do 49 godina
Dob (u godinama)												
15-19	0,0	208	N/A	N/A	0,0	434	N/A	N/A	0,0	642	N/A	N/A
20-24	0,3	255	1,3	255	0,1	423	4,8	423	0,2	677	3,5	677
25-29	1,1	187	5,0	187	1,0	311	10,8	311	1,1	498	8,6	498
30-34	0,0	197	1,3	197	0,9	371	14,0	371	0,6	568	9,6	568
35-39	0,0	204	12,6	204	0,9	443	13,8	443	0,6	646	13,4	646
40-44	0,0	255	6,2	255	0,7	435	15,1	435	0,5	690	11,8	690
45-49	0,0	242	6,6	242	0,6	482	11,4	482	0,4	724	9,8	724
Ukupno	0,2	1.548	5,4	1.340	0,6	2.898	11,7	2.464	0,4	4.446	9,5	3.804

N/A: nije primjenjivo

Tabela CP.3M: Trendovi ranog stupanja u brak: muškarci

Procenat muškaraca koji su prvi put sklopili brak ili stupili u zajednicu prije njihove 15. i 18. godine, prema tipu naselja i dobnj grupi, BiH, 2011.–2012.

	Gradsko				Seosko				Ukupno			
	Procenat muškaraca oženjenih prije 15. godine	Broj muškaraca od 15 do 49 godina	Procenat muškaraca oženjenih prije 18. godine	Broj muškaraca od 20 do 49 godina	Procenat muškaraca oženjenih prije 15. godine	Broj muškaraca od 15 do 49 godina	Procenat muškaraca oženjenih prije 18. godine	Broj muškaraca od 20 do 49 godina	Procenat muškaraca oženjenih prije 15. godine	Broj muškaraca od 15 do 49 godina	Procenat muškaraca oženjenih prije 18. godine	Broj muškaraca od 20 do 49 godina
Dob (u godinama)												
15-19	0,0	219	N/A	N/A	0,0	465	N/A	N/A	0,0	684	N/A	N/A
20-24	0,1	266	0,1	266	0,0	478	0,1	478	0,0	743	0,1	743
25-29	1,1	183	1,3	183	0,1	351	0,2	351	0,4	534	0,6	534
30-34	0,0	150	0,0	150	0,0	309	0,7	309	0,0	459	0,5	459
35-39	0,2	179	0,2	179	0,7	417	1,7	417	0,5	597	1,2	597
40-44	0,0	182	0,0	182	0,0	435	0,9	435	0,0	617	0,7	617
45-49	0,0	243	0,0	243	0,1	476	0,7	476	0,0	719	0,5	719
Ukupno	0,2	1.422	0,2	1.203	0,1	2.931	0,7	2.466	0,1	4.353	0,6	3.669

N/A: nije primjenjivo

Još jedna značajna komponenta ranog stupanja u brak je razlika u godinama među supružnicima, gdje je pokazatelj procenat udatih žena u zajednici koje su deset ili više godina mlađe od njihovog trenutnog partnera. Tabela CP.4 prikazuje razliku u godinama između supružnika i partnera.⁴⁷ Za muškarca koji je deset ili više godina stariji od njih je udato devet procenata žena životne dobi od 20 do 24 godine, pri čemu 12 procenata u RS i osam procenata u FBiH. Skoro polovina žena (48 procenata) ove dobi je trenutno udato ili živi s mužem/partnerom koji je do pet godina stariji od njih (49 procenata u RS i 47 procenata u FBiH), dok je pet procenata žena u BiH udato ili živi s mlađim mužem/partnerom (sedam procenata u FBiH i jedan procenat u RS).

Tabela CP.4: Razlika u godinama između supružnika/partnera

Procentualna raspodjela žena trenutno u braku/zajednici dobi od 20 do 24 godine, prema razlici u godinama u odnosu na muža ili stalnog partnera, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena u dobi od 20 do 24 godine trenutno u braku/u zajednici čiji muž ili partner je:						Broj žena od 20 do 24 godine trenutno u braku/zajednici
	mlađi	do četiri godine stariji	pet do devet godina stariji	deset i više godina stariji ²	dob muža/partnera nepoznata	ukupno	
Administrativne jedinice							
FBiH	6,8	46,9	38,4	7,7	0,2	100,0	109
RS	1,3	48,5	33,0	12,2	5,0	100,0	40
BD	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	1
Tip naselja							
Gradsko	0,4	53,0	40,7	5,8	0,0	100,0	31
Seosko	6,6	46,1	35,8	9,6	1,9	100,0	119
Dob (u godinama)							
15-19	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
20-24	5,4	47,5	36,8	8,8	1,5	100,0	150
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	1,4	62,4	31,4	4,8	0,0	100,0	39
Srednje	7,5	36,7	42,3	11,3	2,3	100,0	98
Više ili visoko	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	12
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	16,2	36,4	38,7	8,7	0,0	100,0	30
Drugi kvintil	6,0	31,5	46,0	11,7	4,7	100,0	42
Srednji kvintil	1,3	58,9	36,5	2,6	0,7	100,0	41
Četvrti kvintil	(0,0)	(61,9)	(30,7)	(7,4)	(0,0)	100,0	18
Najbogatiji	(0,0)	(63,3)	(18,6)	(18,1)	(0,0)	100,0	18
Ukupno	5,4	47,5	36,8	8,8	1,5	100,0	150

² MICS pokazatelj 8.10b

MICS pokazatelj 8.10a: Procenat žena u dobi od 15 do 19 godina trenutno u braku/zajednici čiji muž ili partner je deset i više godina stariji baziran je na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nije prikazan u tabeli.

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Stavovi prema nasilju u porodici

U BiH su istraživanjem MICS4 ispitivani stavovi žena i muškaraca životne dobi od 15 do 49 godina o nasilju muža/partnera nad ženom/partnericom u slučajevima kada žena ne ispunjava očekivane rodne uloge i kada ima niži društveni status. Pitanja su postavljena kako bi se dobili pokazatelji kulturoloških stavova koji su u vezi s prevalencom nasilja nad ženama od strane muža/partnera. Ovdje je osnovna pretpostavka da žene koje su saglasne s izjavama koje ukazuju na to da muž/partner ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu u navedenim situacijama, u stvarnosti jesu često zlostavljane od strane svojih muževa/partnera, a da muškarci koji su saglasni s izjavama, u stvarnosti imaju tendenciju zlostavljati svoje žene ili partnerice.

Odgovori na ova pitanja prikazani su u tabeli CP.5 za žene i tabeli CP.5M za muškarce.

Da muž/partner ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu, zbog najmanje jednog od navedenih razloga, smatra pet procenata žena i šest procenata muškaraca u BiH. Pet procenata žena i šest procenata muškaraca u FBiH te četiri procenata žena i sedam procenata muškaraca u RS opravdavaju kada muž/partner udari ili tuče svoju ženu/partnericu.

Žene i muškarci najčešće opravdavaju nasilno ponašanje muževa u slučaju kada žena zanemaruje djecu (četiri procenata žena i pet procenata muškaraca). Otprilike jednak procenat žena (jedan procenat) vjeruje da muž ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu ako se prepire s njim, ako odbija seks s njim ili ako ispoljava svoju autonomiju (na primjer, ako izađe vani bez njegovog znanja). Oko dva procenata muškaraca vjeruje da muž ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu ako odbija seks s njim i ako se prepire s njim. Da muž ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu ako joj zagori jelo, smatra manje od jednog procenata žena i muškaraca.

Opravdavanje nasilja muža nad ženom je prisutnije među manje obrazovanim ženama i muškarcima te onima koji žive u siromašnijim domaćinstvima. Tako, muškarci i žene koji žive u najsiromašnijim domaćinstvima, češće podržavaju najmanje jedan razlog kojim se opravdava nasilje nad ženama (13 procenata muškaraca i 12 procenata žena), nego muškarci i žene koji žive u najbogatijim domaćinstvima (pet procenata muškaraca i tri procenata žena).

Muškarci i žene imaju različite stavove po pitanju prava muža/partnera da udari ili tuče svoju ženu/partnericu u odnosu na bračno stanje. Tako, žene koje nikada nisu bile u braku/zajednici, u manjem procentu smatraju da muž/partner ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu u svim navedenim slučajevima, u odnosu na one koje su trenutno u braku/zajednici ili su nekada bile. Nasuprot tome, muškarci koji su bili u braku/zajednici, u većem procentu smatraju da muž/partner ima pravo udariti ili tući svoju ženu/partnericu zbog svih navedenih razloga, u odnosu na one koje su trenutno u braku/zajednici ili nikada nisu bili.

Tabela CP.5: Stavovi prema nasilju u porodici: žene

Procenat žena dobi od 15 do 49 godina koje vjeruju da muž ima pravo tući svoju ženu/partnericu u određenim okolnostima, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena od 15 do 49 godina koje vjeruju da muž ima pravo tući svoju ženu/partnericu:						Broj žena od 15 do 49 godina
	ako ona izađe vani, a da ga nije pitala	ako zanemaruje djecu	ako se prepire s njim	ako odbije spolni odnos s njim	ako joj zagori jelo	zbog bilo kojeg od ovih razloga ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	1,3	4,3	1,8	1,6	0,4	5,0	3.180
RS	0,6	4,1	0,4	0,2	0,0	4,3	1.210
BD	0,6	1,3	0,2	0,2	0,0	1,9	56
Tip naselja							
Gradsko	0,5	3,8	0,8	1,1	0,1	4,1	1.548
Seosko	1,3	4,5	1,7	1,2	0,4	5,1	2.898
Dob (u godinama)							
15-19	0,0	1,3	0,4	0,0	0,0	1,3	642
20-24	0,4	2,6	0,3	0,9	0,1	2,8	677
25-29	0,8	3,0	1,3	1,4	0,5	4,3	498
30-34	1,4	4,2	1,4	1,0	0,0	4,4	568
35-39	2,3	7,2	3,0	2,0	1,0	8,2	646
40-44	1,3	5,8	1,6	1,6	0,4	6,4	690
45-49	1,1	5,1	1,9	1,4	0,1	5,5	724
Bračno stanje							
Trenutno u braku/u zajednici	1,7	5,7	2,1	1,7	0,4	6,4	2.764
Bila u braku/zajednici	0,1	4,6	0,8	0,8	0,8	4,6	260
Nikada nije bila u braku/zajednici	0,1	1,4	0,3	0,2	0,0	1,6	1.422
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	3,4	9,1	4,2	2,8	0,7	10,3	1.064
Srednje	0,4	3,1	0,5	0,7	0,1	3,3	2.604
Više ili visoko	0,0	1,3	0,3	0,3	0,0	1,6	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	3,4	10,1	4,1	2,8	1,4	11,5	620
Drugi kvintil	0,6	4,5	1,5	0,9	0,2	4,6	847
Srednji kvintil	1,0	2,8	1,3	1,2	0,3	3,4	976
Četvrti kvintil	0,6	3,1	0,7	0,6	0,0	3,5	1.020
Najbogatiji	0,5	3,0	0,5	0,9	0,0	3,3	983
Ukupno	1,1	4,2	1,4	1,2	0,3	4,8	4.446

¹ MICS pokazatelj 8.14

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

⁴⁷ Podaci za žene u dobi od 15 do 19 godina su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli CP.4.

Tabela CP.5M: Stavovi prema nasilju u porodici: muškarci

Procenat muškaraca dobi od 15 do 49 godina koji vjeruju da muž ima pravo tući svoju ženu/partnericu u određenim okolnostima, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca od 15 do 49 godina koji vjeruju da muž ima pravo tući svoju ženu/partnericu:						Broj muškaraca od 15 do 49 godina
	ako ona izađe vani, a da ga nije pitala	ako zanemaruje djecu	ako se prepire s njim	ako odbije spolni odnos s njim	ako joj zagori jelo	zbog bilo kojeg od ovih razloga ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	1,7	3,8	2,0	2,0	0,5	5,6	3.010
RS	0,8	6,2	1,0	1,5	0,3	7,0	1.271
BD	2,1	5,8	1,6	3,4	1,6	7,4	71
Tip naselja							
Gradsko	0,5	4,4	1,3	2,4	0,1	6,1	1.422
Seosko	1,9	4,6	1,9	1,6	0,6	6,0	2.931
Dob (u godinama)							
15-19	1,2	2,0	1,5	1,6	0,3	5,0	684
20-24	1,3	3,3	1,3	1,4	0,7	4,5	743
25-29	0,3	3,2	1,7	1,0	0,1	4,2	534
30-34	1,9	7,9	2,7	3,0	0,8	8,3	459
35-39	2,4	4,4	1,3	1,9	0,2	5,2	597
40-44	2,0	7,2	2,2	1,9	0,5	9,5	617
45-49	1,0	4,9	1,6	2,5	0,5	6,3	719
Bračno stanje							
Trenutno u braku/u zajednici	1,5	5,2	1,5	1,8	0,5	6,6	2.252
Bio u braku/zajednici	5,5	15,9	7,4	10,5	0,3	16,3	84
Nikada nije bio u braku/zajednici	1,2	3,4	1,7	1,6	0,4	5,0	2.017
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	4,9	11,7	5,4	4,7	1,3	14,7	543
Srednje	1,1	4,0	1,3	1,6	0,3	5,6	3.117
Više ili visoko	0,0	0,7	0,3	0,1	0,0	0,7	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	3,8	10,1	4,5	3,6	1,8	12,5	685
Drugi kvintil	1,8	3,9	1,6	1,6	0,7	6,2	848
Srednji kvintil	1,6	3,7	1,3	1,7	0,0	4,7	989
Četvrti kvintil	0,3	2,9	1,4	1,3	0,1	3,8	893
Najbogatiji	0,2	3,5	0,5	1,6	0,0	4,7	938
Ukupno	1,4	4,5	1,7	1,9	0,4	6,0	4.353

¹ MICS pokazatelj 8.14

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

XI HIV/AIDS i seksualno ponašanje koje povećava rizik od prenošenja HIV-a

Poznavanje načina prenošenja HIV-a i zablude o HIV/AIDS-u

Jedan od najvažnijih preduslova za smanjenje širenja infekcije HIV-om je poznavanje načina njegovog prenosa i poznavanje strategija za prevenciju prenosa. Tačne informacije su prvi korak ka podizanju svijesti stanovništva i omogućavanju, posebno mladim ljudima, da se zaštite od infekcije. Zablude o HIV-u su česte i mogu otežati rad na prevenciji. Iako često variraju po geografskim područjima, neke zablude su univerzalne, kao ona da se HIV može prenijeti ujednom komarca ili zajedničkim konzumiranjem hrane. Specijalna sjednica Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o HIV/AIDS-u (eng. UN General Assembly Special Session on HIV/AIDS – UNGASS) je pozvala države da unaprijede znanje i sposobnost mladih ljudi, kako bi se zaštitili od HIV-a. Pokazatelji za mjerenje ovog cilja, kao i Milenijumskog razvojnog cilja da se infekcija HIV-om smanji za polovinu, uključuje unapređenje znanja o HIV-u i njegovoj prevenciji te promjenu ponašanja, posebno mladih, u cilju sprečavanja daljnjeg širenja bolesti.

Jedan pokazatelj, koji je ujedno i Milenijumski razvojni cilj i UNGASS-ov pokazatelj, je procenat mladih žena koje posjeduju sveobuhvatno znanje o prevenciji i prenošenju HIV-a. U Bosni i Hercegovini je, kada je riječ o ovom istraživanju, svim ženama i muškarcima u dobi od 15 do 49 godina, a koji su čuli za HIV/AIDS, postavljeno pitanje da li znaju dva glavna načina sprečavanja prenosa HIV-a: imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera i koristiti kondom prilikom svakog spolnog odnosa. Rezultati su prikazani u tabelama HA.1 i HA.1M.

Podaci predstavljeni u tabelama HA.1 i HA.1M prikazuju da su skoro sve žene (98 procenata) i muškarci (99 procenata), u dobi od 15 do 49 godina, čuli za HIV/AIDS. Posmatrano prema entitetima, podaci su slični. Tako je u FBiH 97 procenata žena i 99 procenata muškaraca, a u RS 100 procenata žena i muškaraca čulo za HIV/AIDS.

Međutim, manji procenat žena (82 procenta) i muškaraca (88 procenata) u BiH zna oba glavna načina sprečavanja prenošenja HIV-a. Osamdeset i jedan procenat žena u FBiH i 85 procenata žena u RS zna oba glavna načina sprečavanja prenošenja HIV-a, dok je procenat muškaraca nešto veći i iznosi 89 procenata u FBiH i 87 procenata u RS.

Također, 88 procenata žena i 93 procenta muškaraca u dobi od 15 do 49 godina zna da je potrebno imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera, a 86 procenata žena i 92 procenta muškaraca zna da je korištenje kondoma prilikom svakog spolnog odnosa jedan od glavnih načina da se spriječi prenošenje HIV-a. U FBiH 88 procenata žena i 93 procenta muškaraca, u dobi od 15 do 49 godina, zna da je potrebno imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera, a 85 procenata žena i 92 procenta muškaraca zna da je korištenje kondoma prilikom svakog spolnog odnosa jedan od glavnih načina da se spriječi prenošenje HIV-a. U RS 90 procenata žena i 93 procenta muškaraca, u dobi od 15 do 49 godina, zna da je potrebno imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera, a 89 procenata žena i 91 procenat muškaraca zna da je korištenje kondoma prilikom svakog spolnog odnosa jedan od glavnih načina da se spriječi prenošenje HIV-a.

Tabele HA.1, HA.2, HA.1M i HA.2M također prikazuju procenat žena i muškaraca sa sveobuhvatnim znanjem i procenat onih koji mogu tačno identificirati zablude u vezi s HIV-om. Pokazatelj se temelji na dvjema najčešćim zabludama u BiH, a to su da se HIV može prenijeti zajedničkim konzumiranjem hrane i ujedom komarca. Tabela, također, pruža informacije o tome da li žene i muškarci znaju da se HIV ne može prenijeti natprirodnim silama.

Nešto više od dvije trećine žena (67 procenata) i muškaraca (70 procenata) u BiH, u dobi od 15 do 49 godina, zna da se HIV ne može prenijeti ujedom komarca te da se ne može prenijeti ako se dijeli hrana s osobom koja ima AIDS (po 71 procenat za oba spola). Da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om, zna 76 procenata žena i 77 procenata muškaraca. Tako, 48 procenata žena i muškaraca odbacuju dvije najčešće zablude u vezi s HIV-om/AIDS-om i znaju da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om.

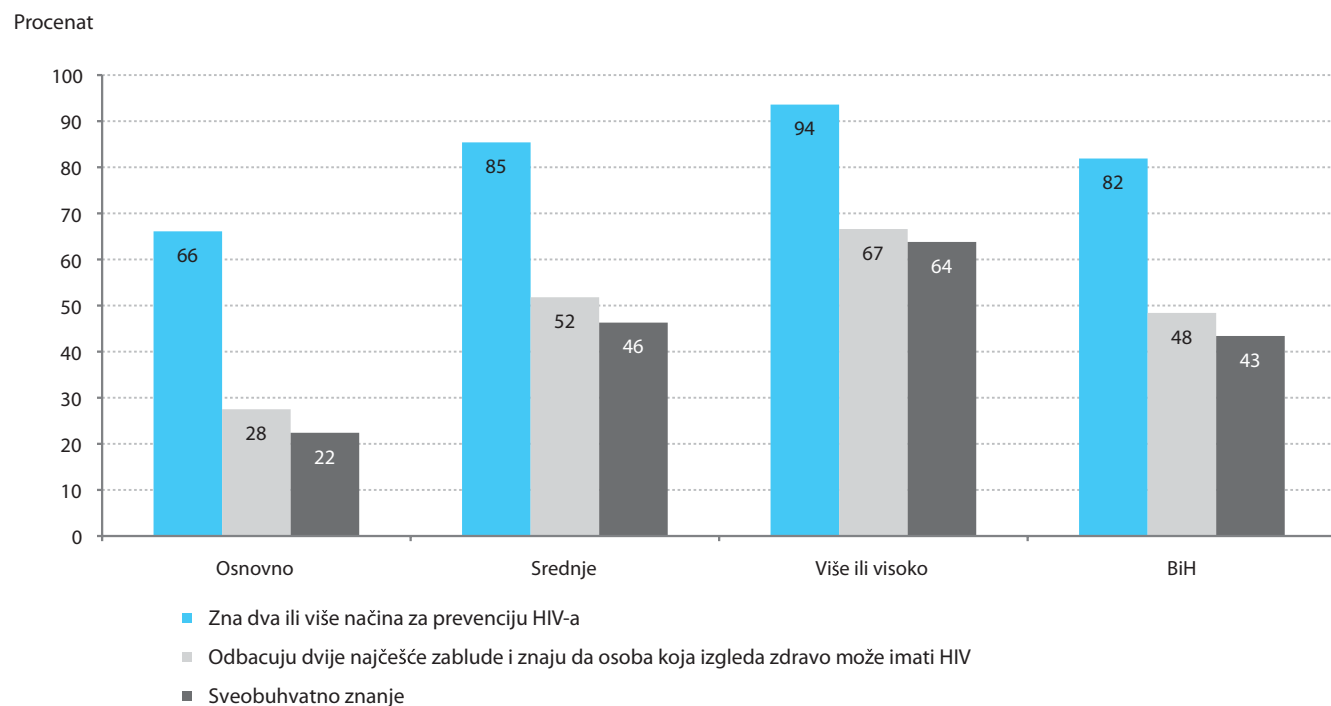
U FBiH 68 procenata žena i 72 procenta muškaraca, u dobi od 15 do 49 godina, zna da se HIV ne može prenijeti ujedom komarca i da se ne može prenijeti ako se dijeli hrana s osobom koja ima AIDS (70 procenata žena i 72 procenta muškaraca). Da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om, to zna 77 procenata žena i muškaraca u FBiH. Tako, 50 procenata žena i muškaraca u FBiH odbacuju dvije najčešće zablude u vezi s HIV-om/AIDS-om i znaju da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om.

U RS 67 procenata žena i 64 procenta muškaraca, u dobi od 15 do 49 godina, zna da se HIV ne može prenijeti ujedom komarca i da se ne može prenijeti ako se dijeli hrana s osobom koja ima AIDS (75 procenata žena i 69 procenata muškaraca). Da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om, to zna 73 procenta žena i 78 procenata muškaraca u RS. Tako, 45 procenata žena i 43 procenta muškaraca u RS odbacuju dvije najčešće zablude u vezi s HIV-om/AIDS-om i znaju da osoba koja izgleda zdravo može biti zaražena HIV-om.

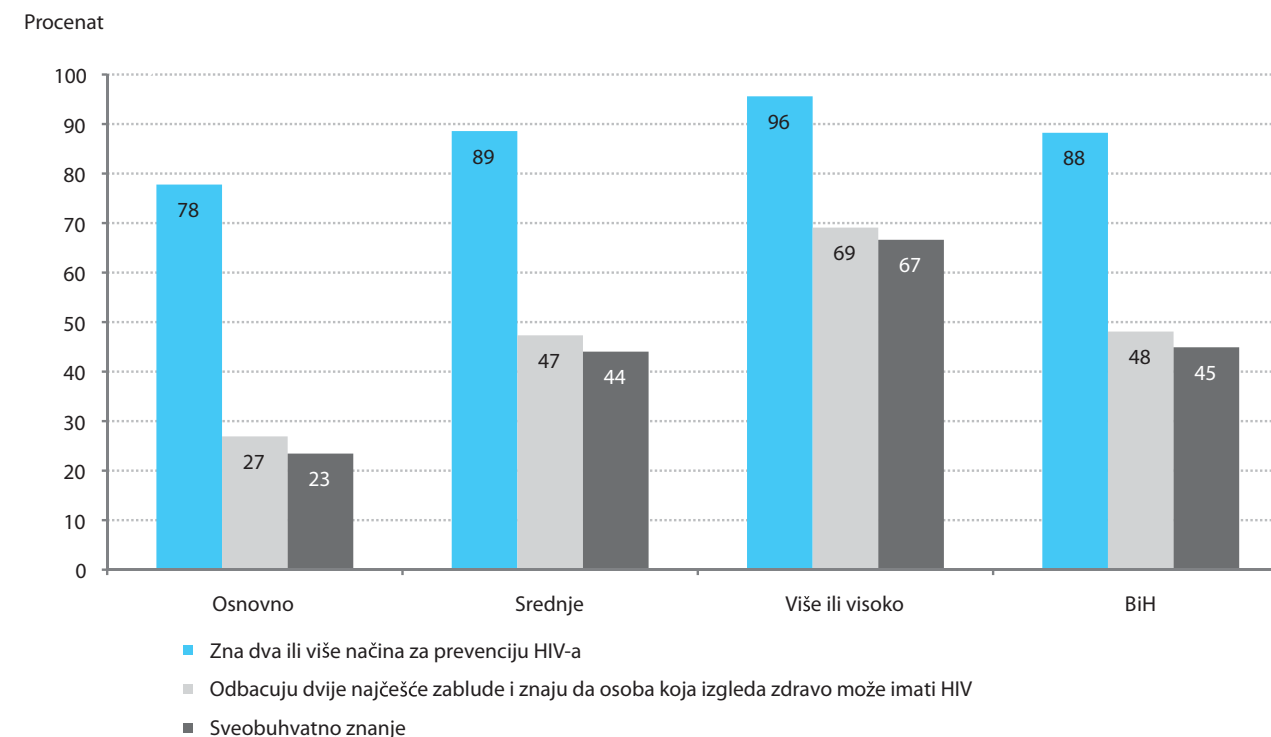
Žene i muškarci koji posjeduju sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a uključuju i osobe koje znaju dva glavna načina prevencije HIV-a (imati samo jednog vjernog i neinficiranog partnera i koristiti kondom prilikom svakog spolnog odnosa), osobe koje znaju da naizgled zdrava osoba može biti zaražena HIV-om i osobe koje odbijaju dvije najčešće zablude.

Sveobuhvatno znanje o načinima prevencije i prenošenja HIV-a je na prilično niskom nivou za muškarce i žene. Ukupno u BiH, 43 procenta žena i 45 procenata muškaraca, u dobi od 15 do 49 godina, posjedovalo je sveobuhvatno znanje (44 procenta žena i 48 procenata muškaraca u FBiH te 42 procenta žena i 39 procenata muškaraca u RS). Sveobuhvatno znanje je bilo nešto bolje u gradskim sredinama i među osobama koje nikada nisu bile u braku/zajednici. Prema svim navedenim pitanjima, znanje žena i muškaraca je bilo bolje kod onih s višim ili visokim obrazovanjem i kod osoba boljeg imovinskog stanja (Grafikoni HA.1 i HA.1M).

Grafikon HA.1: Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina sa sveobuhvatnim znanjem o načinima prenošenja HIV-a, BiH, 2011.–2012.

Grafikon HA.1M: Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina sa sveobuhvatnim znanjem o načinima prenošenja HIV-a, BiH, 2011.–2012.

Rezultati za žene i muškarce u dobi od 15 do 24 godine su predstavljeni odvojeno u tabelama HA.2 i HA.2M. Rezultati istraživanja su pokazali da su skoro sve žene i muškarci, u dobi od 15 do 24 godine, u BiH čuli za HIV/AIDS (po 99 procenata), pri čemu nešto manji procenat žena (84 procenta) i muškaraca (88 procenata) ove dobi zna oba glavna načina sprečavanja prenošenja HIV-a. U FBiH 99 procenata žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine je čulo za HIV/AIDS, pri čemu u FBiH 83 procenta žena i 88 procenata muškaraca ove dobi zna oba glavna načina sprečavanja prenošenja HIV-a, dok u RS procenti iznose 90 procenata za žene i 85 procenata za muškarce ove dobi.

Podaci pokazuju da su obrasci znanja žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine, u odnosu na žene i muškarce u dobi od 15 do 49 godina, slični: 54 procenta žena i 52 procenta muškaraca u dobi od 15 do 24 godine posjeduju sveobuhvatno znanje.

Procenat žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji znaju načine prenošenja HIV-a i načine sprečavanja prenošenja HIV-a je bio veći u dobnoj grupi od 20 do 24 godine, u odnosu na one dobi od 15 do 19 godina.

O svim pitanjima znanje je bilo bolje kod muškaraca i žena koji nikada nisu bili u braku/zajednici, u odnosu na one koji jesu, te se poboljšalo s većim nivoom obrazovanja.

Žene i muškarci trebaju znati da se HIV može prenijeti na dijete tokom trudnoće, porođaja i preko majčinog mlijeka. Poznavanje načina prenošenja HIV-a s majke na dijete omogućava ženama da zahtijevaju testiranje na HIV tokom trudnoće, kako bi se izbjeglo inficiranje bebe. Nivo znanja među ženama i muškarcima u dobi od 15 do 49 godina u vezi s prenošenjem HIV-a s majke na dijete prikazan je u tabelama HA.3 i HA.3M.

Rezultati istraživanja su pokazali da u BiH 85 procenata žena i 75 procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina zna da se HIV može prenijeti s majke na dijete, dok manji procenat žena (67 procenata) i muškaraca (49 procenata) zna sva tri načina prenošenja HIV-a s majke na dijete. Jedan od četiri muškaraca (25 procenata) i jedna od osam žena (13 procenata) ne zna nijedan od mogućih načina prenošenja.

Osamdeset i devet procenata žena u FBiH i 76 procenata žena u RS znaju o mogućim načinima prenošenja HIV-a s majke na dijete i nešto manje muškaraca (81 procenat u FBiH i 60 procenata u RS). Sva tri načina prenošenja HIV-a s majke na dijete zna 75 procenata žena u FBiH i 49 procenata žena u RS te 59 procenata muškaraca u FBiH i 27 procenata muškaraca u RS. Nijedan način prenošenja HIV-a s majke na dijete ne zna devet procenata žena u FBiH i 23 procenta žena u RS te 18 procenata muškaraca u FBiH i 39 procenata muškaraca u RS.

Procenat žena i muškaraca koji imaju znanje o ovom pitanju raste s nivoom obrazovanja i imovinskim stanjem.

Tabela HA.3: Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje ispravno prepoznaju načine prenošenja HIV-a s majke na dijete, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena koje znaju da se HIV može prenijeti s majke na dijete	Procenat žena koje znaju da se HIV može prenijeti:				Ne zna nijedan od načina	Broj žena
		tokom trudnoće	tokom porođaja	dojenjem	na sva tri načina ¹		
Administrativne jedinice							
FBiH	88,5	86,0	82,8	78,2	75,0	8,6	3.180
RS	76,3	71,3	61,9	53,3	48,9	23,4	1.210
BD	54,4	51,2	41,8	38,9	31,7	42,4	56
Tip naselja							
Gradsko	85,1	81,4	76,6	72,0	67,7	14,8	1.548
Seosko	84,6	81,6	76,5	70,4	67,2	12,1	2.898
Dob (u godinama)							
15-24	85,0	81,1	75,1	71,1	66,5	13,9	1.319
15-19	82,5	78,0	69,5	67,8	62,6	16,2	642
20-24	87,4	84,2	80,5	74,4	70,1	11,7	677
25-29	88,4	84,8	82,3	75,1	71,9	10,7	498
30-39	84,3	81,5	75,7	70,2	67,2	12,7	1.214
40-49	83,7	80,7	76,6	69,9	66,8	13,4	1.414
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	84,6	81,8	77,2	71,0	67,9	12,7	3.023
Nikada nije bila u braku/zajednici	85,2	81,0	75,2	70,8	66,3	13,7	1.422
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	75,1	71,8	69,1	66,3	63,2	17,3	1.064
Srednje	87,5	84,4	78,0	72,1	68,2	12,1	2.604
Više ili visoko	90,0	86,1	83,1	74,4	71,1	10,0	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	74,0	69,9	65,0	63,7	58,2	20,7	620
Drugi kvintil	85,9	83,7	77,5	71,8	69,0	11,0	847
Srednji kvintil	84,9	81,9	77,6	72,0	69,0	13,0	976
Četvrti kvintil	87,6	84,9	80,0	75,9	73,0	10,8	1.020
Najbogatiji	87,5	83,2	78,5	68,5	64,4	12,3	983
Ukupno	84,8	81,5	76,6	70,9	67,4	13,0	4.446

¹ MICS pokazatelj 9.3

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela HA.3M: Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji ispravno prepoznaju načine prenošenja HIV-a s majke na dijete, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca koji znaju da se HIV može prenijeti s majke na dijete	Procenat muškaraca koji znaju da se HIV može prenijeti:				Ne zna nijedan od načina	Broj muškaraca
		tokom trudnoće	tokom porođaja	dojenjem	na sva tri načina ¹		
Administrativne jedinice							
FBiH	80,9	75,9	69,4	64,2	58,9	18,2	3.010
RS	60,2	54,9	42,3	33,5	27,4	39,4	1.271
BD	60,1	57,7	32,1	34,2	25,0	36,5	71
Tip naselja							
Gradsko	72,7	67,6	58,7	53,8	47,5	26,9	1.422
Seosko	75,4	70,4	61,9	55,2	50,0	23,6	2.931
Dob (u godinama)							
15-24	72,0	67,0	57,7	55,2	49,2	27,3	1.428
15-19	67,2	62,7	51,2	51,6	44,1	32,1	684
20-24	76,4	71,0	63,8	58,4	53,8	22,9	743
25-29	79,8	75,2	65,1	59,2	53,1	20,1	534
30-39	75,4	71,3	62,3	55,1	50,2	24,1	1.056
40-49	74,4	68,3	61,4	52,2	46,8	24,2	1.336
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	76,2	70,7	63,9	55,6	50,2	22,9	2.336
Nikada nije bio u braku/zajednici	72,6	68,1	57,4	53,7	48,0	26,7	2.017
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	64,6	56,8	51,3	44,8	38,3	31,3	543
Srednje	75,1	70,0	61,1	55,3	49,5	24,6	3.117
Više ili visoko	80,2	77,7	67,6	60,3	56,3	19,8	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	68,7	62,4	53,0	45,7	40,0	29,7	685
Drugi kvintil	73,6	69,4	60,0	54,2	49,4	25,3	848
Srednji kvintil	77,1	72,0	66,4	60,5	55,6	22,3	989
Četvrti kvintil	77,5	73,3	64,4	58,6	53,8	21,8	893
Najbogatiji	74,0	68,3	58,1	51,9	44,5	25,7	938
Ukupno	74,5	69,5	60,9	54,7	49,2	24,7	4.353

¹ MICS pokazatelj 9.3

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Positivni stavovi prema osobama koje žive s HIV/AIDS-om

Pokazatelji o stavovima prema osobama koji žive s HIV/AIDS-om, ukazuju na nivo stigme i diskriminacije u zajednici. Stigma i diskriminacija su niske, ako ispitanici izraze pozitivan stav prilikom odgovaranja na sljedeća četiri pitanja:

1. Brinuli biste o članu porodice oboljelom od AIDS-a?
2. Kupili biste svježe povrće od osobe koja je HIV pozitivna?
3. Saglasni ste da HIV pozitivnoj nastavnici treba dozvoliti da predaje u školi?
4. **Ne biste** tajili HIV status člana porodice?

Tabele HA.4 i HA.4M prikazuju stavove žena i muškaraca prema osobama koje žive s HIV/AIDS-om.

U BiH je 95 procenata žena i 98 procenata muškaraca, koji su čuli za HIV/AIDS, saglasno s najmanje jednim pozitivnim stavom prema ljudima koji žive s HIV-om. S najmanje jednim pozitivnim stavom se slaže 97 procenata žena i 98 procenata muškaraca u FBiH te 89 procenata žena i 96 procenata muškaraca u RS.

Najzastupljeniji pozitivan stav izražen je po pitanju spremnosti da se o članu porodice koji živi s HIV-om brine u vlastitom domaćinstvu, a potom stav o neskrivanju činjenice da je član porodice zaražen HIV-om. Tako su i žene i muškarci u visokom procentu iskazali spremnost brinuti se o članu porodice koji živi s HIV-om u vlastitom domaćinstvu (91 procenat žena i 95 procenata muškaraca). Skoro polovina žena (45 procenata) i muškaraca (49 procenata) ne bi krilo činjenicu da je član njihove porodice zaražen HIV-om.

Sa druge strane, više od polovine žena (57 procenata) i muškaraca (56 procenata) smatra da nastavnici/učiteljici koja je HIV pozitivna, ali nije bolesna, ne treba dozvoliti da nastavi predavati. Također, oko dvije trećine žena i muškaraca ne bi kupilo svježe povrće od osobe koja je HIV pozitivna.

Samo 15 procenata žena i 18 procenata muškaraca ispoljavaju pozitivan stav za sva četiri pokazatelja (14 procenata žena i 18 procenata muškaraca u FBiH i 17 procenata žena i 16 procenata muškaraca u RS). Procenat osoba s pozitivnim stavovima raste sa nivoom obrazovanja i imovinskim stanjem domaćinstva, kako kod žena, tako i kod muškaraca. Posmatrano prema tipu naselja, nešto veći procenat žena u gradskim sredinama ispoljava pozitivan stav za sva četiri pokazatelja, nego što je to slučaj sa ženama u seoskim sredinama (18 procenata u odnosu na 13 procenata), dok između muškaraca koji žive u gradskim i seoskim sredinama ne postoji velika razlika. Postoji pozitivna korelacija između ispoljavanja pozitivnog stava za sva četiri pokazatelja i nivoa obrazovanja, kao i imovinskog stanja.

Tabela HA.4: Stavovi prema ljudima koji žive s HIV-om: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su čule za HIV ili AIDS i koje ispoljavaju pozitivan stav prema ljudima koji žive s HIV/AIDS-om, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena koje:						Broj žena koje su čule za HIV ili AIDS
	su spremne da se brinu o članu porodice s virusom koji uzrokuje AIDS u vlastitom domaćinstvu	bi kupile svježe povrće od prodavača koji ima virus koji uzrokuje AIDS	vjeruju da nastavnici/učiteljici koja je zaražena virusom koji uzrokuje AIDS, ali nije bolesna, treba dozvoliti da nastavi predavati	ne bi krile činjenicu da je član porodice zaražen virusom koji uzrokuje AIDS	se slažu s bar jednim pozitivnim stavom	ispoljavaju pozitivan stav za sva četiri pokazatelja ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	92,4	33,1	45,3	46,4	97,1	14,3	3.088
RS	86,4	33,2	38,0	40,8	89,1	16,6	1.207
BD	83,5	53,7	56,0	40,2	91,8	27,1	54
Tip naselja							
Gradsko	90,9	34,9	47,5	46,8	93,6	18,3	1.547
Seosko	90,4	32,5	41,1	43,7	95,4	13,4	2.802
Dob (u godinama)							
15-24	91,1	39,7	51,4	41,3	95,3	16,9	1.305
15-19	90,7	38,1	50,2	41,7	94,2	15,3	633
20-24	91,4	41,3	52,6	40,9	96,3	18,3	672
25-29	89,8	38,4	47,4	45,0	94,6	17,7	494
30-39	89,4	32,8	40,5	48,8	94,3	15,4	1.178
40-49	91,4	26,0	36,8	44,6	94,8	12,2	1.372
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	90,5	29,2	38,0	46,2	94,6	13,6	2.942
Nikada nije bila u braku/zajednici	90,8	42,2	54,8	41,8	95,1	18,3	1.407
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	0
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	91,1	19,0	25,8	40,5	95,3	7,4	983
Srednje	90,4	34,4	44,2	45,5	94,4	15,1	2.593
Više ili visoko	90,6	48,5	63,6	47,8	95,5	25,4	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	88,7	25,4	31,2	40,4	92,6	9,6	588
Drugi kvartil	89,8	31,7	39,2	42,4	93,2	14,0	821
Srednji kvartil	90,1	29,5	41,3	45,7	94,0	13,4	956
Četvrti kvartil	89,6	37,5	48,0	43,8	95,8	15,7	1.004
Najbogatiji	93,8	39,1	51,5	49,5	97,2	20,4	980
Ukupno	90,6	33,4	43,4	44,8	94,8	15,1	4.349

¹ MICS pokazatelj 9.4

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela HA.4M: Stavovi prema ljudima koji žive s HIV-om: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su čuli za HIV ili AIDS i koji ispoljavaju pozitivan stav prema ljudima koji žive s HIV/AIDS-om, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca koji:						Broj muškaraca koji su čuli za HIV ili AIDS
	su spremni da se brinu o članu porodice s virusom koji uzrokuje AIDS u vlastitom domaćinstvu	bi kupili svježe povrće od prodavača koji ima virus koji uzrokuje AIDS	vjeruju da nastavnici/ učiteljici koja je zaražena virusom koji uzrokuje AIDS, ali nije bolesna, treba dozvoliti da nastavi predavati	ne bi krili činjenicu da je član porodice zaražen virusom koji uzrokuje AIDS	se slažu s bar jednim pozitivnim stavom	ispoljavaju pozitivan stav za sva četiri pokazatelja ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	94,9	33,8	44,7	50,7	98,1	17,9	2.982
RS	94,4	32,8	41,2	46,2	96,4	15,9	1.267
BD	95,0	53,0	58,5	41,3	97,2	31,4	69
Tip naselja							
Gradsko	95,2	33,4	43,3	51,5	97,5	17,4	1.417
Seosko	94,5	34,0	44,2	48,1	97,6	17,6	2.901
Dob (u godinama)							
15-24	94,8	35,1	50,1	46,3	97,6	17,1	1.418
15-19	94,3	31,1	44,8	44,6	97,2	14,2	680
20-24	95,3	38,7	54,9	47,8	97,9	19,8	738
25-29	95,3	43,9	47,5	51,7	98,4	23,3	533
30-39	94,5	31,6	39,0	49,5	97,4	16,7	1.050
40-49	94,7	30,1	39,6	51,2	97,4	16,3	1.317
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	94,7	30,9	39,5	51,3	97,8	17,0	2.316
Nikada nije bio u braku/zajednici	94,8	37,1	49,0	46,8	97,3	18,2	2.002
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	93,5	21,0	26,8	43,4	96,1	8,5	521
Srednje	94,6	32,2	41,9	49,6	97,7	17,2	3.107
Više ili visoko	96,5	51,0	66,5	52,2	98,2	26,3	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	92,5	24,3	34,5	46,7	95,9	13,3	675
Drugi kvintil	94,3	32,2	42,9	51,2	97,1	15,1	839
Srednji kvintil	95,6	32,5	42,1	48,2	97,0	19,0	982
Četvrti kvintil	94,8	37,1	48,1	49,8	98,9	19,1	886
Najbogatiji	95,9	40,3	49,5	49,9	98,7	19,9	935
Ukupno	94,8	33,8	43,9	49,2	97,6	17,5	4.318

¹ MICS pokazatelj 9.4

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Poznavanje mjesta za testiranje na HIV, savjetovanje o HIV-u i testiranje tokom prenatalne zaštite

Još jedan važan pokazatelj je znanje o tome gdje se može izvršiti testiranje na HIV i korištenje usluga testiranja na HIV. Da biste zaštitili sebe i spriječili inficiranje drugih, važno je da pojedinci znaju svoj HIV status, što je, također, presudan faktor kod donošenja odluke o traženju zdravstvene njege. U tabelama HA.5 i HA.5M su prikazani podaci koji se odnose na posjedovanje informacija o ustanovi u kojoj se može obaviti testiranje na HIV, kao i o tome da li su žene i muškarci u dobi od 15 do 49 godina ikada bili testirani na HIV.

Nešto više muškaraca (71 procenat), nego žena (65 procenata), u BiH zna mjesto gdje se mogu testirati na HIV, ali, jednako kao i žene, jako malo njih se ikada testiralo na HIV (tri procenta žena i pet procenata muškaraca). Tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju, na HIV se testiralo manje od jednog procenta žena i jedan procenat muškaraca te je svim ženama i skoro svim muškarcima koji su se testirali saopšten rezultat testa.

U FBiH 61 procenat žena i 71 procenat muškaraca zna mjesto gdje se može testirati na HIV, a na HIV se bilo kada tokom života testiralo tri procenta žena i četiri procenta muškaraca. U RS 77 procenata žena i 71 procenat muškaraca zna mjesto gdje se može testirati na HIV te se na HIV bilo kada tokom života testiralo dva procenta žena i šest procenata muškaraca.

Više žena i muškaraca koji žive u gradskim sredinama zna mjesto gdje se mogu testirati na HIV te se nekad i testiralo, u odnosu na one koji žive u seoskim sredinama, a procenat obje grupe, također, raste s nivoom obrazovanja i imovinskim statusom.

Tabela HA.5: Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 koje znaju gdje se mogu testirati na HIV, procenat žena koje su se testirale bilo kada, procenat žena koje su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i procenat žena koje su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i kojima je saopšten rezultat, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena koje:				Broj žena
	znaju mjesto na kojem se može testirati ¹	su se testirale bilo kada	su se testirale u posljednjih 12 mjeseci	su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i saopšten im je rezultat ²	
Administrativne jedinice					
FBiH	60,9	2,6	0,5	0,5	3.180
RS	77,4	2,4	0,3	0,3	1.210
BD	65,1	15,6	1,4	1,4	56
Tip naselja					
Gradsko	76,5	4,5	0,6	0,5	1.548
Seosko	59,5	1,7	0,4	0,4	2.898
Dob (u godinama)					
15-24	69,6	0,9	0,0	0,0	1.319
15-19	61,0	0,3	0,0	0,0	642
20-24	77,8	1,5	0,1	0,1	677
25-29	69,3	3,8	1,1	1,1	498
30-39	64,4	4,2	0,8	0,7	1.214
40-49	61,0	2,7	0,3	0,3	1.414
Bračno stanje					
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	62,2	3,7	0,6	0,6	3.023
Nikada nije bila u braku/zajednici	72,2	0,7	0,0	0,0	1.422
Nivo obrazovanja*					
Osnovno	41,5	1,8	0,7	0,7	1.064
Srednje	69,4	2,6	0,3	0,3	2.604
Više ili visoko	86,5	4,6	0,6	0,5	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	46,7	1,2	0,3	0,3	620
Drugi kvintil	62,1	1,6	0,3	0,3	847
Srednji kvintil	64,2	2,3	0,6	0,6	976
Četvrti kvintil	68,4	2,1	0,3	0,3	1.020
Najbogatiji	78,3	5,7	0,6	0,6	983
Ukupno	65,4	2,7	0,4	0,4	4.446

¹ MICS pokazatelj 9.5

² MICS pokazatelj 9.6

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela HA.5M: Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji znaju gdje se mogu testirati na HIV, procenat muškaraca koji su se testirali bilo kada, procenat muškaraca koji su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i procenat muškaraca koji su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i kojima je saopšten rezultat, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca koji:				Broj muškaraca
	znaju mjesto na kojem se može testirati ¹	su se testirali bilo kada	su se testirali u posljednjih 12 mjeseci	su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i saopšten im je rezultat ²	
Administrativne jedinice					
FBiH	70,9	4,3	1,1	0,9	3.010
RS	70,6	5,8	0,6	0,6	1.271
BD	78,0	4,1	1,6	1,6	71
Tip naselja					
Gradsko	75,4	7,8	1,1	1,1	1.422
Seosko	68,8	3,2	0,9	0,6	2.931
Dob (u godinama)					
15-24	70,8	2,8	0,9	0,6	1.428
15-19	64,4	0,6	0,3	0,0	684
20-24	76,7	4,8	1,4	1,1	743
25-29	78,7	6,5	1,5	1,5	534
30-39	69,6	5,3	0,7	0,5	1.056
40-49	69,1	5,6	1,1	1,0	1.336
Bračno stanje					
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	70,3	5,5	0,8	0,7	2.336
Nikada nije bio u braku/zajednici	71,8	3,8	1,2	0,9	2.017
Nivo obrazovanja*					
Osnovno	47,2	1,6	0,5	0,5	543
Srednje	71,6	4,2	0,9	0,7	3.117
Više ili visoko	87,6	9,8	1,9	1,6	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	59,0	1,5	0,7	0,4	685
Drugi kvintil	65,5	2,7	1,0	0,9	848
Srednji kvintil	74,2	3,4	0,4	0,4	989
Četvrti kvintil	73,5	3,9	0,6	0,6	893
Najbogatiji	78,7	11,0	2,1	1,7	938
Ukupno	71,0	4,7	1,0	0,8	4.353

¹ MICS pokazatelj 9.5

² MICS pokazatelj 9.6

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani i koji su dobili rezultate tokom posljednjih 12 mjeseci pruža mjeru efektivnosti intervencija koje promoviraju savjetovanje i testiranje na HIV među mladim ljudima. Ove informacije važne su zato što mladi ljudi mogu osjećati da postoje barijere u pristupanju uslugama koje se odnose na osjetljiva pitanja, kao što je seksualno zdravlje. Tabele HA.6 i HA.6M predstavljaju iste rezultate za žene i muškarce u dobi od 15 do 24 godine koji su seksualno aktivni.

Podaci pokazuju da, otprilike, približno jednak procenat žena (79 procenata) i muškaraca (78 procenata) u dobi od 15 do 24 godine, koji su spolno aktivni, zna za mjesto na kojem se mogu testirati na HIV. Sedamdeset i dva procenata žena i 73 procenata muškaraca ove dobi u FBiH te 92 procenata žena i 88 procenata muškaraca ove dobi u RS zna za mjesto na kojem se mogu testirati na HIV.

Nadalje, podaci pokazuju da se na HIV ikada testiralo samo dva procenta seksualno aktivnih žena i pet procenata muškaraca u dobi od 15 do 24 godine. Tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju, na HIV se testirao jedan procenat seksualno aktivnih muškaraca ove dobi te je svima saopšten rezultat testa. Manje od jednog procenta seksualno aktivnih žena ove dobi se testiralo na HIV tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju.

Kada je riječ o tipu naselja, nešto više muškaraca (osam procenata) iz gradskih sredina, u dobi od 15 do 24 godine, se testiralo na HIV bilo kada tokom života, nego muškaraca iz seoskih sredina (tri procenta), dok se, otprilike, jednak broj žena iste dobi u gradskim i seoskim sredinama testirao na HIV bilo kada tokom života.

Tabela HA.6: Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV među spolno aktivnim ženama dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci te procenat ovih žena koje znaju gdje se mogu testirati na HIV, procenat žena koje su se testirale bilo kada, procenat žena koje su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i procenat žena koje su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i kojima je saopšten rezultat, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena koje su imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine	Procenat žena koje:				Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci
			znaju mjesto na kojem se mogu testirati	su se testirale bilo kada	su se testirale u posljednjih 12 mjeseci	su se testirale u posljednjih 12 mjeseci i saopšten im je rezultat ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	24,8	989	71,9	0,5	0,1	0,1	245
RS	42,3	318	91,8	4,7	0,2	0,2	135
BD	(33,0)	12	(*)	(*)	(*)	(*)	4
Tip naselja							
Gradsko	29,7	463	92,6	3,1	0,4	0,4	137
Seosko	28,8	856	71,6	1,6	0,0	0,0	246
Dob (u godinama)							
15-19	3,4	642	(*)	(*)	(*)	(*)	22
20-24	53,4	677	79,1	2,2	0,1	0,1	362
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	96,3	169	61,6	3,8	0,3	0,3	163
Nikada nije bila u braku/zajednici	19,2	1.150	92,1	0,9	0,0	0,0	221
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	61,5	69	42,2	8,6	0,6	0,6	43
Srednje	21,5	869	75,3	1,1	0,1	0,1	186
Više ili visoko	40,5	381	94,1	1,5	0,0	0,0	154
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	29,4	177	64,8	5,6	0,5	0,5	52
Drugi kvintil	36,2	248	75,6	1,0	0,3	0,3	90
Srednji kvintil	26,8	282	70,9	1,2	0,0	0,0	76
Četvrti kvintil	26,0	313	86,3	0,8	0,0	0,0	82
Najbogatiji	28,3	299	92,1	3,3	0,0	0,0	85
Ukupno	29,1	1.319	79,1	2,1	0,1	0,1	384

¹ MICS pokazatelj 9.7

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela HA.6M: Znanje o ustanovi u kojoj se može vršiti testiranje na HIV među spolno aktivnim muškarcima dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci te procenat ovih muškaraca koji znaju gdje se mogu testirati na HIV, procenat muškaraca koji su se testirali bilo kada, procenat muškaraca koji su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i procenat muškaraca koji su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i kojima je saopšten rezultat, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca koji su imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine	Procenat muškaraca koji:				Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci
			znaju mjesto na kojem se mogu testirati	su se testirali bilo kada	su se testirali u posljednjih 12 mjeseci	su se testirali u posljednjih 12 mjeseci i saopšten im je rezultat ¹	
Administrativne jedinice							
FBiH	45,8	1.014	73,4	3,7	1,4	1,4	464
RS	47,1	393	87,8	7,7	0,0	0,0	185
BD	(67,8)	21	(*)	(*)	(*)	(*)	14
Tip naselja							
Gradsko	50,6	485	76,8	8,4	1,8	1,8	245
Seosko	44,4	943	78,1	2,9	0,8	0,8	419
Dob (u godinama)							
15-19	17,9	684	75,7	1,7	0,0	0,0	123
20-24	72,8	743	78,0	5,7	1,4	1,4	541
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	100,0	46	80,3	18,7	0,0	0,0	46
Nikada nije bio u braku/zajednici	44,7	1.382	77,4	3,9	1,3	1,3	618
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	54,5	67	(57,2)	(6,3)	(5,6)	(5,6)	36
Srednje	39,1	1.009	74,6	2,7	0,1	0,1	395
Više ili visoko	66,1	352	85,9	8,5	2,2	2,2	232
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	40,3	194	67,9	0,3	0,0	0,0	78
Drugi kvintil	39,9	239	77,8	2,1	2,1	2,1	95
Srednji kvintil	47,4	337	77,5	4,2	0,3	0,3	160
Četvrti kvintil	44,2	312	80,7	2,9	0,0	0,0	138
Najbogatiji	55,9	345	79,3	10,2	2,7	2,7	193
Ukupno	46,5	1.428	77,6	4,9	1,2	1,2	664

¹ MICS pokazatelj 9.7

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Procenat žena koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja, a koje su išle na savjetovanje i koje su testirane na HIV tokom prenatalne zaštite, prikazan je u tabeli HA.7.

Prenatalnu zaštitu od strane zdravstvenog radnika je imalo 87 procenata žena u dobi od 15 do 49 godina, koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja, pri čemu 82 procenta u FBiH i skoro sve žene u RS. Savjetovanje o HIV-u je tokom prenatalne zaštite imalo svega deset procenata ovih žena (11 procenata u FBiH i osam procenata u RS). Tokom prenatalnog perioda šest procenata žena je ponuđeno test na HIV, testirane su i saopšteni su im rezultati testa (tri procenta u FBiH i 12 procenata u RS).

Tabela HA.7: Pokrivenost savjetovanjem i testiranje za HIV tokom prenatalne zaštite

Među ženama u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od posljednje dvije godine, procenat žena koje su primile prenatalnu zaštitu od zdravstvenog stručnjaka tokom posljednje trudnoće, procenat žena koje su imale savjetovanje o HIV-u, procenat žena kojima je ponuđen i urađen test na HIV te koje su dobile rezultate, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena:					Broj žena koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja
	koje su primile prenatalnu zaštitu od zdravstvenog stručnjaka tokom posljednje trudnoće	koje su imale savjetovanje o HIV-u tokom prenatalne zaštite ¹	kojima je ponuđen test na HIV i testirane su na HIV tokom prenatalne zaštite	kojima je ponuđen test na HIV i testirane su na HIV tokom prenatalne zaštite te su dobile rezultate ²	koje su imale savjetovanje o HIV-u, ponuđen im je i urađen test na HIV i dobile su rezultate	
Administrativne jedinice						
FBiH	81,9	11,1	2,8	2,6	1,1	211
RS	99,7	7,9	12,4	12,4	1,6	82
BD	(90,6)	(8,0)	(41,8)	(41,8)	(2,3)	6
Tip naselja						
Gradsko	85,3	12,5	5,2	4,9	1,3	94
Seosko	87,7	9,2	6,6	6,6	1,3	204
Dob (u godinama)						
15-24	82,7	12,1	4,8	4,8	0,7	71
15-19	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	1
20-24	83,2	12,3	4,9	4,9	0,8	70
25-29	83,3	8,1	7,0	7,0	0,8	103
30-39	92,3	11,1	5,9	5,7	1,9	116
40-49	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	7
Bračno stanje						
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	87,0	10,2	6,2	6,1	1,3	298
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	86,0	6,8	5,3	5,3	0,0	66
Srednje	86,9	10,4	6,4	6,4	1,3	187
Više ili visoko	88,4	14,4	6,5	5,9	2,9	45
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	93,1	6,9	10,2	10,2	0,0	45
Drugi kvintil	82,0	7,4	5,1	5,1	0,8	69
Srednji kvintil	86,4	12,1	3,9	3,9	0,9	58
Četvrti kvintil	86,7	11,5	3,7	3,7	1,1	61
Najbogatiji	88,9	12,4	8,9	8,5	3,2	65
Ukupno	87,0	10,2	6,2	6,1	1,3	298

¹ MICS pokazatelj 9.8

² MICS pokazatelj 9.9

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Seksualno ponašanje koje je povezano s rizikom prenošenja HIV-a

Za smanjenje prevalencije HIV-a od presudne je važnosti promoviranje sigurnih seksualnih odnosa, pri čemu je naročito značajna obavezna upotreba kondoma prilikom spolnog odnosa, posebno prilikom spolnog odnosa s nestalnim partnerima. U većini zemalja više od polovine novih HIV infekcija se javlja kod ljudi u životnoj dobi od 15 do 24 godine te je, shodno tome, promjena u ponašanju ove dobne grupe od naročitog značaja za smanjenje novih infekcija.

Rizični faktori za HIV uključuju spolne odnose u ranoj dobi, spolne odnose sa starijim partnerima, spolne odnose s osobama koje nisu bračni partneri i nekorisćenje kondoma.

U MICS istraživanju u BiH su svim ženama i muškarcima u dobi od 15 do 24 godine postavljena pitanja koja se tiču njihovog seksualnog života, kako bi se procijenio rizik od infekcije HIV-om, što je prikazano u tabelama HA.8 i HA.8M.

Rezultati istraživanja su pokazali da se 79 procenata žena i 53 procenta muškaraca, u dobi od 15 do 24 godine, nikada nije udavalo/ženilo i nikada nisu imali spolne odnose (85 procenata žena i 54 procenta muškaraca u FBiH i 62 procenta žena i 52 procenta muškaraca u RS), dok je spolne odnose prije 15. godine imao veoma mali procenat žena u dobi od 15 do 24 godine (manje od jednog procenta) i muškaraca ove dobi (dva procenta). Sedamdeset i četiri procenta žena u dobi od 15 do 24 godine koje žive u gradskim sredinama i 82 procenta žena ove dobi u seoskim sredinama nisu imale spolne odnose. Među muškarcima ove dobi, 48 procenata u gradskim i 56 procenata u seoskim sredinama nisu imali spolne odnose.

Spolne odnose s muškarcem koji je od njih stariji deset i više godina je tokom posljednjih 12 mjeseci imalo četiri procenta žena u BiH, dok je u istom periodu jedan procenat muškaraca imao spolne odnose sa ženom koja je od njih starija deset i više godina.

Tabela HA.8: Seksualno ponašanje koje povećava rizik od infekcije HIV-om: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje se nikada nisu udavale i koje nikada nisu imale spolne odnose, procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolne odnose prije njihove 15. godine života i procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolne odnose s muškarcem koji je od njih stariji deset i više godina, tokom posljednjih 12 mjeseci, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje se nikada nisu udavale i koje nikada nisu imale spolne odnose ¹	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje se nikada nisu udavale	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolne odnose prije 15. godine ²	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su tokom posljednjih 12 mjeseci imale spolne odnose s muškarcem koji je od njih stariji deset i više godina ³	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolne odnose u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
Administrativne jedinice						
FBiH	85,0	863	0,1	989	4,1	245
RS	62,1	276	0,2	318	4,4	135
BD	(*)	10	(0,0)	12	(*)	4
Tip naselja						
Gradsko	74,3	422	0,2	463	2,1	137
Seosko	82,4	728	0,1	856	5,3	246
Dob (u godinama)						
15-19	97,2	637	0,0	642	(*)	22
20-24	57,3	512	0,2	677	4,2	362
Bračno stanje						
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	N/A	N/A	0,9	169	9,7	163
Nikada nije bila u braku/zajednici	79,4	1.150	0,0	1.150	0,0	221
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	(*)	29	1,9	69	6,2	43
Srednje	88,7	753	0,0	869	6,7	186
Više ili visoko	59,4	368	0,0	381	0,5	154
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	86,5	144	0,3	177	6,6	52
Drugi kvintil	75,0	203	0,1	248	6,1	90
Srednji kvintil	84,2	238	0,0	282	2,5	76
Četvrti kvintil	78,3	288	0,2	313	2,0	82
Najbogatiji	76,0	277	0,1	299	4,1	85
Ukupno	79,4	1.150	0,1	1.319	4,1	384

¹ MICS pokazatelj 9.10

² MICS pokazatelj 9.11

³ MICS pokazatelj 9.12

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Tabela HA.8M: Seksualno ponašanje koje povećava rizik od infekcije HIV-om: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji se nikada nisu ženili i koji nikada nisu imali spolne odnose, procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imale spolne odnose prije njihove 15. godine i procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolne odnose sa ženom koja je od njih starija deset i više godina, tokom posljednjih 12 mjeseci, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji se nikada nisu ženili i koji nikada nisu imali spolne odnose ¹	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji se nikada nisu ženili	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolne odnose prije 15. godine ²	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su tokom posljednjih 12 mjeseci imali spolne odnose sa ženom koja je od njih starija deset i više godina ³	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolne odnose u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
Administrativne jedinice						
FBiH	53,5	982	1,8	1.014	0,9	464
RS	52,0	379	0,7	393	0,0	185
BD	(33,0)	21	(0,0)	21	(*)	14
Tip naselja						
Gradsko	47,6	477	2,1	485	0,0	245
Seosko	55,5	905	1,2	943	1,0	419
Dob (u godinama)						
15-19	80,5	684	1,8	684	1,7	123
20-24	25,6	698	1,2	743	0,4	541
Bračno stanje						
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	N/A	N/A	0,0	46	0,0	46
Nikada nije bio u braku/zajednici	52,8	1.382	1,5	1.382	0,7	618
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	(45,1)	63	1,3	67	(0,0)	36
Srednje	60,7	973	2,0	1.009	1,0	395
Više ili visoko	31,9	347	0,0	352	0,0	232
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	56,8	188	0,5	194	0,0	78
Drugi kvintil	60,4	231	0,0	239	0,0	95
Srednji kvintil	53,0	318	2,4	337	0,0	160
Četvrti kvintil	54,1	307	0,7	312	1,5	138
Najbogatiji	43,8	338	2,9	345	1,1	193
Ukupno	52,8	1.382	1,5	1.428	0,6	664

¹ MICS pokazatelj 9.10

² MICS pokazatelj 9.11

³ MICS pokazatelj 9.12

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

N/A: nije primjenjivo

Učestalost seksualnog ponašanja koje povećava rizik od HIV infekcije među ženama i muškarcima prikazana je u tabelama HA.9 i HA.9M. Ovo se posebno odnosi na seksualno ponašanje i upotrebu kondoma tokom spolnog odnosa među ženama i muškarcima u dobi od 15 do 49 godina i među ženama i muškarcima u dobi od 15 do 24 godine, posebno među onima koji su imali spolne odnose s više partnera u posljednjih godinu dana (podaci o upotrebi kondoma kod žena u dobi od 15 do 24 godine, prema osnovnim karakteristikama, bazirani su na manje od 25 neponderisanih slučajeva, stoga nisu prikazani u tabeli HA.9).

Rezultati istraživanja su pokazali da je spolne odnose s više partnera tokom posljednjih 12 mjeseci imalo jedan procenat žena i sedam procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina u BiH, pri čemu je 61 procenat ovih muškaraca navelo da su tokom posljednjeg spolnog odnosa koristili kondom.⁴⁸

⁴⁸ MICS pokazatelj 9.14 za žene nije prikazan u tabeli HA.9; procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci i koje su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa iznosi 64,4 i baziran je na 25 do 49 neponderisanih slučajeva te ga je potrebno tumačiti s oprezom.

Spolne odnose s više partnera imalo je jedan procenat žena i šest procenata muškaraca u FBiH i jedan procenat žena i osam procenata muškaraca u RS. U FBiH je 63 procenta, a u RS 55 procenata muškaraca, koji su imali više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci, izjavilo da su tokom posljednjeg spolnog odnosa koristili kondom.

Tabela HA.9: Spolni odnos s više partnera: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale spolni odnos, procenat žena koje su imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci i procenat žena koje su imale spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena koje su:			Broj žena u dobi od 15 do 49 godina
	imale spolni odnos	imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	imale spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci ¹	
Administrativne jedinice				
FBiH	74,2	69,2	0,9	3.180
RS	85,3	76,9	1,0	1.210
BD	86,1	80,8	2,0	56
Tip naselja				
Gradsko	77,4	69,8	1,6	1.548
Seosko	77,3	72,3	0,6	2.898
Dob (u godinama)				
15-24	30,8	29,1	1,4	1.319
15-19	3,4	3,4	0,6	642
20-24	56,7	53,4	2,2	677
25-29	88,1	85,2	2,2	498
30-39	98,3	92,9	0,3	1.214
40-49	99,1	87,6	0,6	1.414
Bračno stanje				
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	100,0	92,7	0,4	3.023
Nikada nije bila u braku/zajednici	29,2	26,1	2,1	1.422
Bez odgovora	(*)	(*)	(*)	0
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	96,2	88,1	0,4	1.064
Srednje	73,3	67,8	0,7	2.604
Više ili visoko	65,1	60,7	2,4	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	77,1	69,4	0,8	620
Drugi kvintil	80,1	71,6	0,3	847
Srednji kvintil	77,4	72,1	0,4	976
Četvrti kvintil	76,3	70,8	1,2	1.020
Najbogatiji	76,1	72,6	1,8	983
Ukupno	77,4	71,4	0,9	4.446

¹ MICS pokazatelj 9.13

MICS pokazatelj 9.14: procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci i koje su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa nije prikazan u tabeli. Procenat iznosi 64,4 i baziran je na 25–49 neponderisanih slučajeva te se treba tumačiti s oprezom.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela HA.9M: Spolni odnos s više partnera: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su imali spolni odnos, procenat muškaraca koji su imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci, procenat muškaraca koji su imali spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci i procenat muškaraca koji su imali spolni odnos s više partnera, a koji su koristili kondom tokom posljednjeg spolnog odnosa, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca koji su:			Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su imali više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci i koji su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa ²	Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su imali više od jednog spolnog partnera tokom posljednjih 12 mjeseci
	imali spolni odnos	imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	imali spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci ¹			
Administrativne jedinice						
FBiH	81,3	79,0	5,7	3.010	62,6	173
RS	83,1	78,6	7,9	1.271	55,0	100
BD	89,9	88,3	10,9	71	(*)	8
Tip naselja						
Gradsko	83,3	80,1	6,7	1.422	61,9	96
Seosko	81,3	78,5	6,3	2.931	60,4	185
Dob (u godinama)						
15-24	48,9	46,5	11,0	1.428	67,4	156
15-19	19,5	17,9	4,7	684	(*)	32
20-24	76,0	72,8	16,7	743	65,7	124
25-29	94,3	91,1	9,5	534	(64,3)	51
30-39	98,6	95,5	4,2	1.056	59,4	44
40-49	99,1	96,0	2,2	1.336	(23,5)	30
Bračno stanje						
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	99,9	98,6	1,3	2.336	(12,4)	31
Nikada nije bio u braku/zajednici	61,1	56,4	12,4	2.017	66,9	250
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	93,9	89,7	5,7	543	(*)	31
Srednje	79,9	77,4	6,4	3.117	61,5	198
Više ili visoko	81,9	78,4	7,6	683	(66,6)	52
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	81,5	75,6	7,8	685	(63,4)	53
Drugi kvintil	81,9	78,7	5,5	848	(78,0)	46
Srednji kvintil	81,9	79,4	5,7	989	(48,4)	56
Četvrti kvintil	80,7	78,9	5,6	893	(70,9)	50
Najbogatiji	83,5	81,7	8,0	938	51,3	75
Ukupno	81,9	79,1	6,5	4.353	60,9	281

¹ MICS pokazatelj 9.13

² MICS pokazatelj 9.14

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Podaci prikazani u tabelama HA.10 i HA.10M pokazuju da je u BiH spolne odnose u posljednjih 12 mjeseci imalo 29 procenata žena i 47 procenata muškaraca životne dobi od 15 do 24 godine, dok je spolne odnose s više partnera tokom posljednjih 12 mjeseci imao jedan procenat žena i 11 procenata muškaraca ove dobi, pri čemu su muškarci navele da je tokom posljednjeg spolnog odnosa u 67 procenata slučajeva korišten kondom. Procenat muškaraca u dobnoj grupi od 20 do 24 godine koji su imali spolne odnose s više partnera je bio veći (17 procenata) u odnosu na žene (dva procenta).

Spolne odnose u posljednjih 12 mjeseci imalo je 25 procenata žena i 46 procenata muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u FBiH te 42 procenta žena i 47 procenata muškaraca ove dobi u RS, pri čemu je spolne odnose s više partnera tokom posljednjih 12 mjeseci imao jedan procenat žena i deset procenata muškaraca u FBiH te dva procenta žena i 13 procenata muškaraca u RS.

Tabela HA.10: Spolni odnos s više partnera: žene u dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos, procenat žena koje su imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci i procenat žena koje su imale spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su:			Broj žena u dobi od 15 do 24 godine
	imale spolni odnos	imale spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	imale spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci	
Administrativne jedinice				
FBiH	25,8	24,8	1,3	989
RS	46,1	42,3	1,9	318
BD	(33,0)	(33,0)	(0,0)	12
Tip naselja				
Gradsko	32,3	29,7	1,9	463
Seosko	30,0	28,8	1,2	856
Dob (u godinama)				
15-19	3,4	3,4	0,6	642
20-24	56,7	53,4	2,2	677
Bračno stanje				
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	100,0	96,3	0,3	169
Nikada nije bila u braku/zajednici	20,6	19,2	1,6	1.150
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	61,5	61,5	0,0	69
Srednje	23,1	21,5	1,2	869
Više ili visoko	42,6	40,5	2,2	381
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	29,4	29,4	1,1	177
Drugi kvintil	38,7	36,2	0,9	248
Srednji kvintil	29,0	26,8	0,1	282
Četvrti kvintil	28,0	26,0	3,2	313
Najbogatiji	29,7	28,3	1,4	299
Ukupno	30,8	29,1	1,4	1.319

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci i koje su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa je baziran na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nije prikazan u tabeli.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabele HA.11 i HA.11M prikazuju procenat žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su nekada imali spolni odnos, procenat onih koji su imali spolne odnose tokom posljednjih 12 mjeseci, procenat onih koji su imali spolni odnos s partnerom/icom s kojim nisu u braku/zajednici tokom posljednjih 12 mjeseci i procenat onih koji su imali spolni odnos s partnerom/icom s kojim nisu u braku/zajednici, a koji su navele da su koristili kondom prilikom posljednjeg spolnog odnosa s tim partnerom.

Više od polovine žena u dobi od 15 do 24 godine su tokom 12 mjeseci koji su prethodili istraživanju imale spolni odnos s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner (59 procenata), dok je kod muškaraca ovaj procenat znatno veći (94 procenata). Pedeset i jedan procenat žena i 93 procenata muškaraca u FBiH te 72 procenata žena i 94 procenata muškaraca u RS imalo je spolne odnose s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner.

Tabela HA.10M: Spolni odnos s više partnera: muškarci u dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolni odnos, procenat muškaraca koji su imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci, procenat muškaraca koji su imali spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci i procenat muškaraca koji su imali spolni odnos s više partnera, a koji su koristili kondom tokom posljednjeg spolnog odnosa, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su:			Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali više od jednog spolnog partnera u posljednjih 12 mjeseci i koji su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su imali više od jednog spolnog partnera tokom posljednjih 12 mjeseci
	imali spolni odnos	imali spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci	imali spolni odnos s više od jednim partnerom u posljednjih 12 mjeseci			
Administrativne jedinice						
FBiH	48,2	45,8	10,0	1.014	67,3	101
RS	49,8	47,1	12,6	393	(63,7)	50
BD	(67,8)	(67,8)	(27,3)	21	(*)	6
Tip naselja						
Gradsko	53,1	50,6	13,2	485	(64,7)	64
Seosko	46,8	44,4	9,8	943	69,2	92
Dob (u godinama)						
15-19	19,5	17,9	4,7	684	(*)	32
20-24	76,0	72,8	16,7	743	65,7	124
Bračno stanje						
U braku/zajednici ili je bio u braku/zajednici	100,0	100,0	4,4	46	(*)	2
Nikada nije bio u braku/zajednici	47,2	44,7	11,2	1.382	68,3	154
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	57,6	54,5	4,4	67	(*)	3
Srednje	41,5	39,1	10,9	1.009	67,4	110
Više ili visoko	68,5	66,1	12,3	352	(67,1)	43
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	45,1	40,3	8,3	194	(*)	16
Drugi kvintil	41,6	39,9	8,0	239	(*)	19
Srednji kvintil	49,9	47,4	10,5	337	(*)	35
Četvrti kvintil	46,8	44,2	10,9	312	(*)	34
Najbogatiji	57,1	55,9	15,0	345	(56,4)	52
Ukupno	48,9	46,5	11,0	1.428	67,4	156

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Jednak procenat žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u BiH su tokom posljednjeg spolnog odnosa s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner koristili kondom (71 procenat). Sedamdeset i tri procenta žena u i 69 procenata muškaraca u FBiH, te 69 procenata žena u i 62 procenta muškaraca u RS su koristili kondom tokom posljednjeg spolnog odnosa s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner.

Procenat ispitanika koji su imali spolni odnos s osobom koja im nije bračni drug/stalni partner je veći u gradskim sredinama, u odnosu na seoske sredine, naročito kada su u pitanju žene. Nasuprot tome, manje žena u dobi od 15 do 24 godine u gradskim sredinama (66 procenata) je navele da je korišten kondom prilikom posljednjeg spolnog odnosa, u odnosu na iskustva žena u seoskim sredinama (76 procenata). Kod muškaraca ove dobi nije bilo razlike u odnosu na tip naselja.

XII Pristup masovnim medijima i korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija

U okviru MICS istraživanja u BiH za 2011.–2012. godinu prikupljene su i informacije o pristupu masovnim medijima, korištenju računara i interneta.

Podaci koji se prikupljaju se odnose na:

- pristup žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina novinama/časopisima, radiju i televiziji,
- korištenje računara među osobama u dobi od 15 do 24 godine,
- korištenje interneta među osobama u dobi od 15 do 24 godine.

Pristup masovnim medijima

U tabelama MT.1 i MT.1M prikazan je udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji najmanje jednom sedmično čitaju novine, slušaju radio i gledaju televiziju.

Rezultati istraživanja pokazuju da u BiH najmanje jednom sedmično nešto više od polovine žena čita novine (54 procenta), više od dvije trećine ih sluša radio (76 procenta), dok skoro sve žene gledaju televiziju (99 procenta). Muškarci iste dobi, za razliku od žena, više čitaju novine, dok u jednakom broju slušaju radio i gledaju televiziju. Tako najmanje jednom sedmično 68 procenta muškaraca čita novine, 75 procenta ih sluša radio i 99 procenta njih gleda televiziju.

Bilo kojem od tri medija (novine, radio ili televizija) nijednom sedmično nije izloženo manje od jednog procenta žena i muškaraca, dok je svim navedenim vrstama medija na sedmičnoj osnovi izloženo 44 procenta žena i 56 procenta muškaraca.

Skoro sve žene i muškarci u FBiH i RS gledaju televiziju najmanje jednom sedmično (99 procenta), dok u FBiH 55 procenta žena i 70 procenta muškaraca čita novine, 75 procenta žena i 74 procenta muškaraca sluša radio, a u RS 53 procenta žena i 64 procenta muškaraca čita novine te 77 procenta žena i 78 procenta muškaraca sluša radio najmanje jednom sedmično. Podaci, također, pokazuju da je izloženost žena i muškaraca svim navedenim vrstama medija slična u FBiH (45 procenta žena i 56 procenta muškaraca) i RS (42 procenta žena i 54 procenta muškaraca).

Tabela MT.1: Izloženost masovnim medijima: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su izložene specifičnim oblicima masovnih medija na sedmičnoj osnovi, BiH, 2011.–2012.

	Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje:			Prate sva tri medija najmanje jednom sedmično ¹	Ne prate nijedan medij niti jednom sedmično	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina
	čitaju novine najmanje jednom sedmično	slušaju radio najmanje jednom sedmično	gledaju TV najmanje jednom sedmično			
Dob (u godinama)						
15-19	63,3	76,4	98,7	53,4	0,0	642
20-24	66,7	76,5	99,4	54,9	0,3	677
25-29	60,5	80,2	99,2	50,6	0,5	498
30-34	51,7	76,2	99,2	42,6	0,3	568
35-39	44,8	76,0	99,2	35,1	0,5	646
40-44	46,5	74,7	99,2	35,3	0,1	690
45-49	49,2	71,7	98,9	39,8	0,4	724
Administrativne jedinice						
FBiH	54,9	75,0	99,2	44,8	0,4	3.180
RS	53,2	77,2	98,8	42,4	0,2	1.210
BD	55,5	84,6	99,3	51,5	0,0	56
Tip naselja						
Gradsko	68,3	70,5	98,8	52,1	0,3	1.548
Seosko	47,0	78,5	99,3	40,0	0,3	2.898
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	23,9	72,1	99,3	18,8	0,5	1.064
Srednje	59,5	77,9	99,3	49,0	0,1	2.604
Više ili visoko	80,6	73,8	98,7	64,4	0,6	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	29,5	74,2	98,4	26,0	0,9	620
Drugi kvintil	42,7	78,0	99,1	36,2	0,3	847
Srednji kvintil	49,7	77,8	99,3	41,8	0,0	976
Četvrti kvintil	63,4	76,1	98,9	50,6	0,5	1.020
Najbogatiji	75,6	72,3	99,5	58,5	0,1	983
Ukupno	54,4	75,7	99,1	44,2	0,3	4.446

¹ MICS pokazatelj MT.1

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Nakon 30. godine žene su u manjoj mjeri izložene svim navedenim vrstama medija, dok je kod muškaraca izloženost svim vrstama medija najmanja u najmlađoj dobnoj grupi (od 15 do 19 godina), prvenstveno zbog manje izloženosti novinama.

Kod žena i muškaraca su prisutne razlike u izloženosti svim vrstama medija, s obzirom na njihovo obrazovanje i socioekonomski status te, u određenoj mjeri, kod žena u odnosu na tip naselja. Ovo se prvenstveno odnosi na izloženost štampanim medijima.

Tako, žene i muškarci s višim ili visokim obrazovanjem imaju veću vjerovatnoću da će biti izloženi svim vrstama medija, nego oni s osnovnom školom. Također, žene i muškarci koji žive u najbogatijim domaćinstvima su skoro duplo izloženi svim navedenim vrstama medija, u odnosu na one koji žive u najsiromašnijim domaćinstvima. Veći procenat žena je izložen svim vrstama medija u gradskim sredinama (52 procenta), nego u seoskim sredinama (40 procenta).

Tabela MT.1M: Izloženost masovnim medijima: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su izloženi specifičnim oblicima masovnih medija na sedmičnoj osnovi, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji:			Prate sva tri medija najmanje jednom sedmično ¹	Ne prate nijedan medij niti jednom sedmično	Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina
	čitaju novine najmanje jednom sedmično	slušaju radio najmanje jednom sedmično	gledaju TV najmanje jednom sedmično			
15-19	60,1	69,6	98,8	49,5	0,3	684
20-24	72,4	73,3	99,1	60,3	0,6	743
25-29	74,0	78,4	98,7	59,9	0,6	534
30-34	66,2	74,9	99,6	53,2	0,0	459
35-39	63,0	76,1	99,4	52,7	0,3	597
40-44	71,9	79,5	99,4	59,2	0,1	617
45-49	68,0	76,5	98,9	55,2	0,7	719
Administrativne jedinice						
FBiH	69,5	74,1	99,2	56,1	0,4	3.010
RS	64,0	77,5	98,9	54,4	0,5	1.271
BD	71,3	86,7	99,0	65,5	0,4	71
Tip naselja						
Gradsko	74,7	72,3	98,8	59,0	0,5	1.422
Seosko	64,6	76,7	99,3	54,2	0,4	2.931
Nivo obrazovanja*						
Osnovno	39,3	67,8	98,9	29,0	0,5	543
Srednje	69,1	76,2	99,2	57,3	0,3	3.117
Više ili visoko	86,1	77,3	99,3	70,4	0,5	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	42,5	72,8	97,9	36,4	1,4	685
Drugi kvintil	61,3	76,1	99,4	51,6	0,0	848
Srednji kvintil	72,4	76,4	99,7	58,2	0,0	989
Četvrti kvintil	73,6	73,1	98,9	58,0	0,7	893
Najbogatiji	82,5	77,3	99,2	69,0	0,1	938
Ukupno	67,9	75,3	99,1	55,8	0,4	4.353

¹ MICS pokazatelj MT.1

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija

Pitanja o korištenju računara i interneta su postavljena samo ženama i muškarcima u dobi od 15 do 24 godine, što je prikazano u tabelama MT.2 i MT.2M.

Rezultati istraživanja pokazuju da je 97 procenata žena u dobi od 15 do 24 godine koristilo računar, 93 procenta ih je koristilo računar u godini dana koja je prethodila istraživanju, dok je 84 procenta njih koristilo računar najmanje jednom sedmično tokom posljednjih mjesec dana. Ukupno, 94 procenta žena u dobi od 15 do 24 godine je koristilo internet, a 91 procenat ih je isti koristilo u periodu od godine dana koja je prethodila istraživanju. Udio žena ove dobi koje su koristile internet najmanje jednom sedmično tokom posljednjih mjesec dana je manji, i iznosi 81 procenat. Podaci u tabeli MT.M2 pokazuju da je obrazac korištenja računara i interneta skoro isti i kod muškaraca ove dobi.

Devedeset i tri procenta žena u FBiH i RS je koristilo računar i posljednjih 12 mjeseci, dok procenat muškaraca iznosi 95 procenata u FBiH i 92 procenta u RS. Internet je tokom posljednjih 12 mjeseci koristilo 91 procenat žena i 93 procenta muškaraca u FBiH te 92 procenta žena i 90 procenata muškaraca u RS.

Kao što je i očekivano, korištenje računara i interneta tokom posljednjih 12 mjeseci je nešto učestalije među ženama u dobi od 15 do 19 godina. Korištenje računara i interneta je, također, u pozitivnoj korelaciji s nivoom obrazovanja i imovinskim stanjem. Također, žene i muškarci u dobi od 15 do 24 godine u gradskim sredinama u većem procentu koriste računar i internet, nego u seoskim sredinama.

Razlike u odnosu na osnovne karakteristike su slične za muškarce i žene u dobi od 15 do 24 godine. Oko dvije trećine žena i muškaraca s osnovnim obrazovanjem je izjavilo da su koristili računar tokom posljednjih godinu dana, dok su skoro sve žene i muškarci s višim ili visokim obrazovanjem koristili računar u tom periodu. Slično tome, učestalije korištenje interneta tokom posljednjih godinu dana zabilježeno je među ženama i muškarcima u gradskim sredinama (96 procenata žene i 97 procenata muškarci), u odnosu na seoske sredine (88 procenata žene i 90 procenata muškarci).

Također, prisutne su razlike u odnosu na imovinsko stanje. Posljednjih 12 mjeseci internet je koristilo 75 procenata žena i 65 procenata muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u najsiromašnijim domaćinstvima, u odnosu na gotovo sve žene i muškarce ove dobi u najbogatijim domaćinstvima (99 procenata za žene i muškarce).

Ove razlike postaju još izraženije za žene i muškarce, kada se uzme u obzir korištenje računara i interneta tokom posljednjih mjesec dana.

Tabela MT.2: Korištenje računara i interneta: žene u dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su nekada koristile računar, procenat onih koje su koristile računar tokom posljednjih 12 mjeseci i učestalost korištenja tokom posljednjih mjeseca dana, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su:			Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su:			Broj žena u dobi od 15 do 24 godine
	nekada koristile računar	koristile računar u posljednjih 12 mjeseci ¹	koristile računar najmanje jednom sedmično u posljednjih mjesec dana	nekada koristile internet	koristile internet u posljednjih 12 mjeseci ²	koristile internet najmanje jednom sedmično u posljednjih mjesec dana	
15-19	98,2	95,6	86,9	95,8	92,7	83,3	642
20-24	95,7	90,9	80,4	92,6	89,5	78,6	677
Administrativne jedinice							
FBiH	96,8	93,3	84,4	94,1	90,9	81,3	989
RS	97,4	93,2	81,5	94,7	92,4	80,0	318
BD	(89,7)	(80,0)	(69,3)	(89,7)	(70,4)	(69,3)	12
Tip naselja							
Gradsko	98,5	96,2	92,0	97,6	96,2	91,4	463
Seosko	96,1	91,6	78,9	92,3	88,3	75,2	856
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	68,6	63,4	41,3	61,5	55,7	29,4	69
Srednje	98,2	93,4	82,1	94,8	90,6	78,6	869
Više ili visoko	99,3	98,2	94,7	98,7	98,7	95,6	381
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	89,0	77,4	51,3	80,3	74,7	47,4	177
Drugi kvintil	94,5	87,6	67,0	89,9	82,1	61,6	248
Srednji kvintil	97,8	96,1	88,3	95,2	93,6	85,6	282
Četvrti kvintil	99,6	98,8	97,2	98,8	98,0	94,8	313
Najbogatiji	100,0	98,5	97,5	100,0	98,6	97,6	299
Ukupno	96,9	93,2	83,5	94,2	91,1	80,9	1.319

¹ MICS pokazatelj MT.2

² MICS pokazatelj MT.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela MT.2M: Korištenje računara i interneta: muškarci u dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su nekada koristili računar, procenat onih koji su koristili računar tokom posljednjih 12 mjeseci i učestalost korištenja tokom posljednjih mjeseca dana, BiH, 2011.–2012.

	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su:			Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su:			Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine
	nekada koristili računar	koristili računar u posljednjih 12 mjeseci ¹	koristili računar najmanje jednom sedmično u posljednjih mjesec dana	nekada koristili internet	koristili internet u posljednjih 12 mjeseci ²	koristili internet najmanje jednom sedmično u posljednjih mjesec dana	
Dob (u godinama)							
15-19	97,1	95,8	89,8	94,2	93,4	87,2	684
20-24	94,7	92,4	84,7	92,3	90,9	82,8	743
Administrativne jedinice							
FBiH	97,0	95,0	88,6	94,3	93,1	86,7	1.014
RS	93,3	92,0	83,4	90,7	89,9	80,2	393
BD	(88,0)	(86,7)	(86,1)	(88,0)	(86,7)	(84,4)	21
Tip naselja							
Gradsko	97,6	95,9	93,1	97,1	96,6	93,1	485
Seosko	94,9	93,0	84,1	91,2	89,8	80,7	943
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	69,6	66,1	53,4	68,4	64,9	43,9	67
Srednje	96,2	94,2	85,8	92,6	91,3	82,9	1.009
Više ili visoko	99,7	98,7	97,6	99,7	99,7	98,4	352
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	82,2	76,3	54,9	71,9	65,0	47,6	194
Drugi kvintil	95,5	95,4	85,4	91,4	91,4	79,5	239
Srednji kvintil	97,0	94,7	88,3	94,9	94,1	87,8	337
Četvrti kvintil	99,9	99,9	97,7	99,9	99,9	96,4	312
Najbogatiji	98,8	97,0	95,9	98,8	98,8	96,5	345
Ukupno	95,8	94,0	87,2	93,2	92,1	84,9	1.428

¹ MICS pokazatelj MT.2
² MICS pokazatelj MT.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

XIII Konzumiranje duhana i alkohola

Brojna istraživanja su dokazala da pušenje cigareta, lula ili cigara značajno povećava rizik obolijevanja i smrti od kardiovaskularnih i respiratornih bolesti, karcinoma pluća i(li) drugih malignih oboljenja. Također, dokazan je štetan uticaj izloženosti duhanskim proizvodima koji nisu za pušenje.

Prekomjerno konzumiranje alkohola, također, povećava rizik nastanka oboljenja te dugoročno konzumiranje može dovesti do kardiovaskularnih problema, neuroloških poteškoća, bolesti jetre, ali i društvenih problema. Zloupotreba alkohola je, također, u vezi s povredama i nasiljem, uključujući i nasilje u porodici.⁴⁹

Prikupljene su informacije o konzumiranju duhana i alkohola među ženama i muškarcima u dobi od 15 do 49 godina koje se odnose na:

- konzumiranje cigareta (trenutno, ikada) i rani početak pušenja (prije 15. godine),
- konzumiranje duhanskih proizvoda (trenutno, ikada) i proizvoda koji nisu za pušenje,
- intenzitet konzumiranja cigareta i drugih duhanskih proizvoda za pušenje, kao i proizvoda koji nisu za pušenje,
- konzumiranje alkohola (trenutno, ikada).

Konzumiranje duhanskih proizvoda

Tabela TA.1 prikazuje trenutno stanje kada je riječ o konzumiranju duhanskih proizvoda i konzumiranje istih bilo kada tokom života od strane žena u dobi od 15 do 49 godina, dok tabela TA.1M prikazuje iste podatke za muškarce.

Rezultati istraživanja pokazuju da je konzumiranje duhanskih proizvoda u BiH učestalije među muškarcima, nego ženama. Tako je 49 procenata žena i 63 procenta muškaraca izjavilo da su nekada, tokom života, konzumirali neki duhanski proizvod (48 procenata žena i 65 procenata muškaraca u FBiH i 51 procenat žena i 58 procenata muškaraca u RS).

Da je konzumirala cigarete ili druge duhanske proizvode za pušenje (ili one koji nisu za pušenje) tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana, izjavila je skoro svaka četvrta žena (27 procenata) i dva od pet muškaraca (40 procenata) u BiH, pri čemu 28 procenata žena i 42 procenta muškaraca u FBiH te 26 procenata žena i 34 procenta muškaraca u RS.

Pedeset i dva procenta žena u seoskim sredinama i 47 procenata u gradskim sredinama je izjavilo da nije nikada konzumiralo duhanske proizvode, dok se udio muškaraca koji nikada nisu konzumirali duhanske proizvode ne razlikuje kada je riječ o tipu naselja (37 procenata u oba slučaja). Što se tiče duhanskog proizvoda koji se najčešće konzumira, muškarci i žene koji trenutno konzumiraju iste su naveli da je to – cigareta (27 procenata žena i 39 procenata muškaraca je konzumiralo cigarete tokom posljednjih mjesec dana).

49 Centri za kontrolu i prevenciju bolesti u SAD (US Centers for Disease Control and Prevention (CDC)), <http://www.cdc.gov/>

Dob (u godinama)	Nikada nisu konzumirale cigarete ili druge duhanske proizvode			Žene koje su nekada konzumirale			Konzumirale duhanske proizvode tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana			Broj žena u dobi od 15 do 49 godina
	Cigarete i druge duhanske proizvode	Bilo koje druge duhanske proizvode	Bilo koje duhanske proizvode	Cigarete i druge duhanske proizvode	Bilo koje druge duhanske proizvode	Bilo koje duhanske proizvode	Samo cigarete	Cigarete i druge duhanske proizvode	Samo cigarete	
15-19	78,1	18,0	2,0	1,6	21,6	6,7	0,6	0,6	7,9	642
20-24	56,7	35,0	6,5	0,9	42,4	16,7	0,9	1,2	18,9	677
25-29	51,7	41,5	5,0	0,1	46,6	23,9	0,3	0,0	24,1	498
30-34	43,6	51,7	3,2	0,7	55,6	33,5	0,0	0,0	33,5	568
35-39	44,5	52,4	2,1	0,6	55,1	30,6	0,5	0,0	31,1	646
40-44	39,2	57,4	3,4	0,0	60,7	38,4	0,0	0,0	38,4	690
45-49	41,4	57,6	1,0	0,0	58,6	35,6	0,1	0,0	35,7	724
Administrativne jedinice										
FBIH	51,5	43,5	3,9	0,8	48,1	27,0	0,4	0,4	27,8	3.180
RS	48,1	49,5	1,6	0,0	51,1	26,0	0,2	0,0	26,3	1.210
BD	52,9	43,7	0,0	0,0	43,7	23,7	0,0	0,0	23,7	56
Tip naselja										
Gradsko	47,1	45,9	5,1	1,4	52,4	29,7	0,7	0,7	31,1	1.548
Seosko	52,4	44,6	2,2	0,1	47,0	25,1	0,2	0,1	25,3	2.898
Nivo obrazovanja*										
Osnovno	49,6	48,6	1,4	0,0	50,1	29,2	0,2	0,0	29,4	1.064
Srednje	49,8	46,4	2,6	0,6	49,5	28,4	0,1	0,2	28,8	2.604
Više ili visoko	54,4	35,9	8,0	1,2	45,1	17,2	1,2	0,8	19,3	762
Status majčinstva										
Noseća	52,6	43,5	2,9	0,0	46,4	5,5	0,0	0,0	5,5	79
Dojilja (nije noseća)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	3
Ni jedno ni drugo	50,5	45,1	3,2	0,6	48,9	27,1	0,4	0,3	27,7	4.364
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	52,5	43,3	3,2	0,0	46,5	28,7	0,1	0,0	28,8	620
Drugi kvintil	54,5	43,0	2,0	0,0	45,0	24,9	0,5	0,0	25,3	847
Srednji kvintil	50,7	46,9	1,8	0,0	48,8	26,2	0,1	0,0	26,3	976
Četvrti kvintil	50,5	44,9	3,0	1,4	49,2	28,5	0,2	0,4	29,1	1.020
Nabogatiji	45,9	46,4	6,0	1,1	53,4	25,5	0,8	0,8	27,2	983
Ukupno	50,6	45,1	3,2	0,6	48,9	26,7	0,4	0,3	27,3	4.446

¹ MICS pokazatelj TA.1

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela TA.1: Sadašnje i dosadašnje konzumiranje duhana: žene

Procentualna raspodjela žena u dobi od 15 do 49 godina prema konzumiranju duhana, BiH, 2011.–2012.

Tabela TA.1M: Sadašnje i dosadašnje konzumiranje duhana: muškarci

Procentualna raspodjela muškaraca u dobi od 15 do 49 godina prema konzumiranju duhana, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Nikada nisu konzumirali cigarete ili druge duhanske proizvode			Muškarci koji su nekada konzumirali			Konzumirali duhanske proizvode tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana			Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina
	Cigarete i druge duhanske proizvode	Bilo koje druge duhanske proizvode	Bilo koje duhanske proizvode	Cigarete i druge duhanske proizvode	Bilo koje druge duhanske proizvode	Bilo koje duhanske proizvode	Samo cigarete	Cigarete i druge duhanske proizvode	Samo cigarete	
15-19	71,3	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
20-24	61,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
25-29	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
30-34	41,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
35-39	31,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
40-44	21,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
45-49	11,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Administrativne jedinice										
FBIH	61,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
RS	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
BD	41,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Tip naselja										
Gradsko	61,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Seosko	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Nivo obrazovanja*										
Osnovno	61,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Srednje	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Više ili visoko	41,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	61,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Drugi kvintil	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Srednji kvintil	41,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Četvrti kvintil	31,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Nabogatiji	21,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689
Ukupno	51,1	10,3	28,7	0,9	6,4	22,6	0,4	0,4	23,2	689

¹ MICS pokazatelj TA.1

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Podaci u tabelama TA.2 i TA.2M prikazuju da je čitavu cigaretu prije svoje 15. godine po prvi put ispušilo tri procenta žena i devet procenata muškaraca u dobi od 15 do 49 godina u BiH, pri čemu nešto više žena u FBiH, nego u RS (četiri procenta u FBiH i dva procenta u RS), i, otprilike, jednak broj muškaraca u FBiH i RS (devet procenata u FBiH i deset procenata u RS).

Kao što je prikazano u tabelama TA.2M i TA.2M, najviše muškaraca koji trenutno puše cigarete je u posljednjih 24 sata ispušilo više od 20 cigareta, pri čemu je procenat skoro tri puta veći u odnosu na muškarce koji su ispušili od deset do 19 cigareta (70 procenata u odnosu na 24 procenta). Za razliku od muškaraca, žene su u manjoj mjeri pušile više od 20 cigareta u posljednja 24 sata (37 procenata) te je najviše žena ispušilo od deset do 19 cigareta u tom periodu (41 procenat).

Tabela TA.2: Dob prilikom prvog konzumiranja cigareta i učestalost konzumiranja cigareta: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 godina koje su ispušile čitavu cigaretu prije njihove 15. godine i procentualna raspodjela sadašnjih pušača prema broju cigareta konzumiranih u posljednja 24 sata, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat žena koje su ispušile čitavu cigaretu prije 15. godine ¹	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina	Broj cigareta u posljednja 24 sata					Bez odgovora /ne zna	Ukupno	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje trenutno konzumiraju cigarete
			Manje od pet	5-9	10-19	20+				
Dob (u godinama)										
15-19	4,1	642	(14,5)	(26,1)	(43,3)	(16,0)	(0,0)	100,0	47	
20-24	2,6	677	7,0	14,3	48,9	29,8	0,0	100,0	120	
25-29	2,9	498	15,2	6,8	41,5	36,5	0,0	100,0	121	
30-34	2,9	568	10,5	5,6	46,0	36,8	1,0	100,0	191	
35-39	4,0	646	12,3	7,4	45,2	35,1	0,0	100,0	201	
40-44	4,0	690	9,1	10,1	40,6	39,5	0,8	100,0	265	
45-49	2,3	724	10,0	14,1	30,9	45,0	0,0	100,0	260	
Administrativne jedinice										
FBiH	3,9	3.180	11,3	10,7	38,9	39,0	0,2	100,0	874	
RS	1,5	1.210	9,4	10,3	47,4	32,3	0,6	100,0	318	
BD	2,2	56	(1,0)	(6,4)	(40,1)	(52,5)	(0,0)	100,0	13	
Tip naselja										
Gradsko	3,1	1.548	7,7	7,5	45,5	38,8	0,4	100,0	471	
Seosko	3,3	2.898	12,6	12,4	38,3	36,4	0,3	100,0	734	
Nivo obrazovanja*										
Osnovno	5,5	1.064	7,8	8,1	38,0	46,1	0,0	100,0	313	
Srednje	2,3	2.604	12,4	11,7	42,2	33,2	0,5	100,0	746	
Više ili visoko	3,0	762	8,4	10,0	42,6	39,0	0,0	100,0	141	
Status majčinstva										
Noseća	4,8	79	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	4	
Dojilja (nije noseća)	(*)	3	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	100,0	0	
Ni jedno ni drugo	3,2	4.364	10,7	10,5	41,2	37,3	0,3	100,0	1.200	
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	5,0	620	11,8	10,4	40,4	37,4	0,0	100,0	179	
Drugi kvintil	3,2	847	9,1	13,4	34,9	42,6	0,0	100,0	215	
Srednji kvintil	1,4	976	7,1	14,1	46,4	32,5	0,0	100,0	257	
Četvrti kvintil	3,8	1.020	13,3	7,3	38,7	39,4	1,4	100,0	294	
Najbogatiji	3,4	983	11,7	8,3	44,4	35,5	0,0	100,0	262	
Ukupno	3,2	4.446	10,7	10,5	41,1	37,3	0,3	100,0	1.205	

¹ MICS pokazatelj TA.2

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela TA.2M: Dob prilikom prvog konzumiranja cigareta i učestalost konzumiranja cigareta: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji su ispušili čitavu cigaretu prije njihove 15. godine i procentualna raspodjela sadašnjih pušača prema broju cigareta konzumiranih u posljednja 24 sata, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat muškaraca koji su ispušili čitavu cigaretu prije 15. godine ¹	Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina	Broj cigareta u posljednja 24 sata					Bez odgovora /ne zna	Ukupno	Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji trenutno konzumiraju cigarete
			Manje od pet	5-9	10-19	20+				
Dob (u godinama)										
15-19	9,0	684	17,9	18,5	28,9	34,7	0,0	100,0	81	
20-24	7,8	743	1,8	7,7	31,3	59,2	0,0	100,0	222	
25-29	10,2	534	4,8	6,0	21,2	68,0	0,0	100,0	240	
30-34	9,7	459	0,7	1,1	30,8	67,4	0,0	100,0	201	
35-39	8,4	597	1,2	2,3	20,7	75,8	0,0	100,0	298	
40-44	10,2	617	1,0	1,6	17,7	79,5	0,2	100,0	323	
45-49	10,6	719	1,2	1,0	23,3	73,9	0,6	100,0	351	
Administrativne jedinice										
FBiH	9,2	3.010	2,3	3,9	25,4	68,4	0,1	100,0	1.252	
RS	9,6	1.271	3,2	3,5	18,7	74,1	0,5	100,0	437	
BD	14,1	71	0,0	1,3	24,1	74,6	0,0	100,0	27	
Tip naselja										
Gradsko	8,1	1.422	1,8	5,6	27,7	64,8	0,0	100,0	569	
Seosko	10,0	2.931	2,8	2,8	21,7	72,5	0,2	100,0	1.147	
Nivo obrazovanja*										
Osnovno	12,6	543	1,0	1,2	23,6	74,2	0,0	100,0	326	
Srednje	9,7	3.117	3,1	4,0	22,3	70,4	0,2	100,0	1.218	
Više ili visoko	5,1	683	1,0	6,9	34,2	57,9	0,0	100,0	168	
Kvintili indeksa imovinskog stanja										
Najsiromašniji	13,0	685	3,6	2,9	25,1	68,5	0,0	100,0	324	
Drugi kvintil	8,2	848	2,6	3,2	19,2	74,8	0,2	100,0	356	
Srednji kvintil	8,8	989	2,3	0,8	21,1	75,9	0,0	100,0	383	
Četvrti kvintil	8,0	893	2,7	5,2	25,0	66,5	0,6	100,0	328	
Najbogatiji	9,7	938	1,2	7,3	29,1	62,5	0,0	100,0	326	
Ukupno	9,4	4.353	2,5	3,8	23,7	69,9	0,2	100,0	1.716	

¹ MICS pokazatelj TA.2

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Konzumiranje alkohola

Tabele TA.3 i TA.3M prikazuju stanje konzumiranja alkohola među ženama i muškarcima u dobi od 15 do 49 godina.

Najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u periodu od mjesec dana prije istraživanja konzumiralo je više muškaraca (53 procenta), nego žena (18 procenata), u BiH, pri čemu 46 procenata muškaraca i 12 procenata žena u FBiH i 34 procenta žena i 69 procenata muškaraca u RS.

U odnosu na nivo obrazovanja, tokom posljednjih mjesec dana alkohol je pilo skoro tri puta više žena s višim ili visokim obrazovanjem (29 procenata), u odnosu na one s osnovnim obrazovanjem (11 procenata), te više žena iz najbogatijih domaćinstava, u odnosu na one iz siromašnijih. Što se tiče muškaraca, razlike u odnosu na nivo obrazovanja i imovinsko stanje domaćinstva su manje izražene.

Preko polovine žena (56 procenata) i oko četvrtina muškaraca (24 procenta) nikada nisu konzumirali nijedno alkoholno piće (65 procenata žena i 28 procenata muškaraca u FBiH i 32 procenta žena i 13 procenata muškaraca u RS). Najveći udio osoba oba spola koje nikada nisu konzumirale alkohol je među najmlađim, u dobi od 15 do 19 godina (73 procenta žena i 49 procenata muškaraca). Za razliku od muškaraca, gdje nema velikih razlika u odnosu nivo obrazovanja i imovinsko stanje, najveći procenat žena s osnovnim obrazovanjem i onih iz najsiromašnijih domaćinstava nikada nije konzumirao nijedno alkoholno piće.

Najmanje jedno alkoholno piće prije svoje 15. godine je konzumirao veći procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina (osam procenata), u odnosu na žene (jedan procenat), pri čemu šest procenata muškaraca i jedan procenat žena u FBiH i 15 procenata muškaraca i jedan procenat žena u RS.

Alkohol su prije svoje 15. godine najviše konzumirali žene i muškarci najmlađe dobi (od 15 do 19 godina). Među muškarcima, najmanje onih s višim ili visokim obrazovanjem je konzumiralo alkoholno piće prije svoje 15. godine, dok po ovom pitanju među ženama nema velikih razlika u odnosu na nivo obrazovanja.

Tabela TA.3: Konzumiranje alkohola: žene

Procenat žena u dobi od 15 do 49 koje nisu nikada konzumirale nijedno alkoholno piće, procenat onih koje su prvo alkoholno piće konzumirale prije 15. godine i procenat žena koje su konzumirale najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat žena koje:			Broj žena u dobi od 15 do 49 godina
	nisu nikada konzumirale nijedno alkoholno piće	su konzumirale najmanje jedno alkoholno piće prije 15. godine ²	su konzumirale najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana ¹	
Dob (u godinama)				
15-19	72,6	5,4	10,7	642
20-24	45,8	1,5	26,9	677
25-29	50,4	0,5	19,5	498
30-34	49,3	0,8	19,7	568
35-39	55,4	0,4	17,7	646
40-44	56,6	0,7	16,4	690
45-49	58,4	0,0	17,4	724
Administrativne jedinice				
FBiH	65,0	1,4	12,4	3.180
RS	31,8	1,3	33,8	1.210
BD	51,9	2,7	20,6	56
Tip naselja				
Gradsko	48,1	1,0	22,7	1.548
Seosko	59,9	1,6	15,9	2.898
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	69,2	0,6	11,1	1.064
Srednje	53,9	1,7	18,2	2.604
Više ili visoko	42,6	1,2	29,0	762
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	61,2	2,1	14,7	620
Drugi kvintil	60,4	1,3	16,5	847
Srednji kvintil	56,9	0,9	17,5	976
Četvrti kvintil	58,0	1,3	16,7	1.020
Najbogatiji	44,9	1,4	24,6	983
Ukupno	55,8	1,4	18,3	4.446

¹ MICS pokazatelj TA.3

² MICS pokazatelj TA.4

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela TA.3M: Konzumiranje alkohola: muškarci

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 49 godina koji nisu nikada konzumirali nijedno alkoholno piće, procenat onih koji su prvo alkoholno piće konzumirali prije 15. godine i procenat muškaraca koji su konzumirali najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Procenat muškaraca koji:			Broj muškaraca u dobi od 15 do 49 godina
	nisu nikada konzumirali nijedno alkoholno piće	su konzumirali najmanje jedno alkoholno piće prije 15. godine ²	su konzumirali najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u posljednjih mjesec dana ¹	
Dob (u godinama)				
15-19	49,4	16,3	29,1	684
20-24	26,9	7,9	52,6	743
25-29	20,1	8,1	60,8	534
30-34	22,1	6,7	55,8	459
35-39	15,9	6,0	57,1	597
40-44	14,7	5,0	58,5	617
45-49	12,7	7,5	58,3	719
Administrativne jedinice				
FBiH	27,9	5,5	45,8	3.010
RS	13,0	15,2	68,6	1.271
BD	24,9	8,8	58,9	71
Tip naselja				
Gradsko	21,4	7,4	54,3	1.422
Seosko	24,5	8,8	51,9	2.931
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	21,6	8,1	53,5	543
Srednje	23,7	9,1	51,7	3.117
Više ili visoko	23,6	5,3	57,0	683
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	20,9	8,2	55,6	685
Drugi kvintil	22,7	8,1	51,4	848
Srednji kvintil	25,9	8,5	49,5	989
Četvrti kvintil	26,5	8,4	49,5	893
Najbogatiji	20,8	8,7	58,1	938
Ukupno	23,5	8,4	52,7	4.353

¹ MICS pokazatelj TA.3

² MICS pokazatelj TA.4

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

XIV Subjektivno blagostanje

Dobro je poznato da subjektivna percepcija pojedinaca o vlastitim prihodima, zdravlju, životnom okruženju, sreći i slično, igra veliku ulogu u njihovim životima te utiče na njihovu percepciju o blagostanju, bez obzira na objektivne uslove, kao što su stvarni prihod i fizičko zdravlje.

MICS istraživanjem u BiH za 2011.–2012. godinu postavljen je niz pitanja ženama i muškarcima u dobi od 15 do 24 godine kako bi se prikupile informacije o zadovoljstvu ove grupe mladih u vezi s različitim aspektima njihovog života. Uz pitanja o zadovoljstvu životom, postavljena su i pitanja o sreći i percepciji ispitanika o boljem životu.⁵⁰

Zadovoljstvo životom se mjeri na osnovu subjektivne percepcije nivoa blagostanja pojedinca. Razumijevanje zadovoljstva mladih različitim oblastima ili aspektima njihovog života može pomoći u dobijanju sveobuhvatne slike njihovih životnih uslova. Moguće je napraviti razliku između zadovoljstva životom i osjećaja sreće. Sreća je kratkotrajna emocija na koju utiču razni faktori, uključujući i svakodnevne faktore, kao što su vremenski uslovi ili nedavna smrt u porodici. Osoba može biti zadovoljna svojim poslom, prihodom, porodičnim životom, prijateljima i drugim aspektima života, a da je i dalje nesretna.

Pokazatelji u vezi sa subjektivnim blagostanjem su sljedeći:

- zadovoljstvo životom: udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su veoma zadovoljni ili zadovoljni svojim porodičnim životom, prijateljima, školom, trenutnim poslom, zdravljem, okruženjem u kojem žive, načinom na koji se drugi ophode prema njima i svojim izgledom,
- sreća: udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su veoma sretni ili sretni,
- percepcija o boljem životu: udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji smatraju da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana i koji očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana.

Tabele SW.1 i SW.1M prikazuju udio žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su *veoma zadovoljni* ili *zadovoljni* svakom od sljedećih stavki: porodičnim životom, prijateljstvima, školom/fakultetom, trenutnim poslom, zdravljem, mjestom u kojem žive, načinom na koji se drugi ophode prema njima, izgledom i trenutnim prihodima.

Žene u dobi od 15 do 24 godine u skoro jednakoj mjeri su zadovoljne svojim zdravljem i porodičnim životom (po 96 procenata) te svojim izgledom (93 procenata). Rezultati za muškarce ove dobi su slični, tako su oni najzadovoljniji svojim zdravljem (97 procenata), prijateljstvima (94 procenata) i izgledom (92 procenata). Žene u dobi od 15 do 24 godine u FBiH su najzadovoljnije svojim porodičnim životom (96 procenata), a potom zdravljem (95 procenata), dok su u RS žene ove dobi najzadovoljnije svojim zdravljem (97 procenata), a potom porodičnim životom (95 procenata). Muškarci u dobi od 15 do 24 godine su i u FBiH i RS najzadovoljniji svojim zdravljem (96 procenata u FBiH i 98 procenata u RS), a potom prijateljstvima (93 procenata u FBiH i 97 procenata u RS).

Žene i muškarci u dobi od 15 do 24 godine u BiH, FBiH i RS su najmanje zadovoljni trenutnim prihodom, pri čemu 67 procenata žena i 69 procenata muškaraca ove dobi u BiH nema prihoda.

50 Kako bi se pomoglo ispitanicima da odgovore na niz pitanja o sreći i zadovoljstvu životom: pokazana im je skica nasmiješenih lica koja odgovaraju kategorijama odgovora (vidjeti upitnike u Dodatku F).

Tabela SW.1: Domene zadovoljstva životom: žene u dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su veoma zadovoljne ili zadovoljne određenim domenama života, BiH, 2011.-2102.

	Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su veoma zadovoljne ili zadovoljne određenim domenama života:						Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje:			Broj žena u dobi od 15 do 24 godine			
	porodični život	prijateljstva	škola/fakultet	trenutni posao	zdravlje	mjesto u kojem žive	način na koji se ljudi ophode prema njima	izgled	trenutni prihod		trenutno ne pohađaju školu/fakultet	nisu zaposlene	nemaju prihoda
Dob (u godinama)													
15-19	95,2	90,1	89,5	(*)	96,4	72,3	85,2	92,1	70,2	12,3	95,7	78,2	642
20-24	96,2	90,8	92,2	60,9	95,3	70,9	87,4	93,2	60,6	54,9	78,2	56,0	677
Administrativne jedinice													
FBiH	96,2	89,5	91,1	68,2	95,4	77,4	87,8	92,9	65,3	34,2	85,1	61,7	989
RS	95,2	93,6	89,7	(*)	97,1	55,0	82,4	92,1	53,2	34,6	91,4	81,5	318
BD	(66,5)	(83,5)	(*)	(*)	(95,4)	(27,3)	(60,8)	(86,9)	(*)	(21,1)	(96,6)	(94,3)	12
Tip naselja													
Gradsko	96,0	92,3	91,9	(65,4)	94,9	73,4	88,0	91,9	59,7	28,7	87,8	64,9	463
Seosko	95,6	89,4	89,5	65,1	96,3	70,6	85,4	93,0	66,1	37,1	86,1	67,8	856
Bračno stanje													
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	94,5	86,9	(*)	59,6	93,6	66,4	88,6	91,7	69,4	91,3	78,7	44,0	169
Nikada nije bila u braku/zajednici	95,9	91,0	90,3	66,5	96,1	72,3	85,9	92,8	62,2	25,7	87,9	70,1	1.150
Nivo obrazovanja*													
Osnovno	91,4	83,5	(*)	(*)	86,4	70,0	84,3	85,7	(63,9)	82,9	88,1	60,6	69
Srednje	95,0	89,5	89,1	69,8	95,9	68,5	84,9	91,9	64,6	39,5	85,9	68,2	869
Više ili visoko	98,1	93,8	92,3	(*)	97,3	78,8	89,8	95,8	61,7	13,0	88,2	64,6	381
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	92,8	85,9	88,6	(*)	95,5	57,3	78,8	90,4	(61,1)	41,9	92,7	74,3	177
Drugi kvintil	94,6	88,0	85,1	(56,9)	94,7	62,6	85,8	93,0	64,6	41,4	87,5	70,3	248
Srednji kvintil	93,6	90,9	94,2	(56,4)	97,9	73,7	88,8	94,1	69,2	41,1	86,4	68,6	282
Četvrti kvintil	97,8	92,6	89,3	(69,7)	95,2	78,9	87,0	90,4	58,1	32,6	81,4	63,4	313
Najbogatiji	98,3	92,5	92,8	(*)	95,6	77,7	87,9	94,6	65,4	18,7	88,4	61,3	299
Ukupno	95,7	90,5	90,4	65,2	95,8	71,6	86,3	92,6	63,7	34,2	86,7	66,8	1.319

(1) Podaci su bazirani na 25-49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela SW.2 prikazuje udio žena u dobi od 15 do 24 godine prema njihovom zadovoljstvu životom i osjećaju sreće, dok su u tabeli SW.2M prikazani isti pokazatelji za muškarce. U ovom istraživanju „zadovoljstvo životom“ je, kao zbirni pokazatelj, definirano kao oni koji su *veoma zadovoljni* ili *zadovoljni* svim sljedećim aspektima života: porodičnim životom, prijateljstvima, školom/fakultetom, trenutnim poslom, zdravljem, mjestom u kojem žive, načinom na koji se drugi ophode prema njima i izgledom.

Rezultati istraživanja pokazuju da je oko polovine žena (54 procenta) i muškaraca (50 procenata) u dobi od 15 do 24 godine zadovoljno svojim životom (56 procenata žena i 53 procenta muškaraca u FBiH i 46 procenata žena i 42 procenta muškaraca u RS).

Životom su u većoj mjeri zadovoljne žene i muškarci u dobi od 15 do 24 godine s višim ili visokim obrazovanjem, u odnosu na one s osnovnim obrazovanjem, dok su u odnosu na imovinsko stanje najnezadovoljnije životom osobe ove dobi iz najsiromašnijih domaćinstava.

Prosječna ocjena zadovoljstva životom je prosječna vrijednost odgovora na pitanja o zadovoljstvu životom (na skali od jedan do pet). Niže vrijednosti ukazuju na veći nivo zadovoljstva životom. Ovim istraživanjem je dobijena ista prosječna vrijednost ocjene zadovoljstva životom kod žena i muškaraca (1,9).

Istraživanjem su, također, dobijeni podaci o broju žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji osjećaju da su *veoma sretni* ili *sretni*, prema kojima se tako osjeća 93 procenta žena 91 procenat muškaraca u BiH. Devedeset i četiri procenta žena i 89 procenata muškaraca u RS i 93 procenta žena i 92 procenta muškaraca u FBiH su *veoma sretni* ili *ili sretni*.

Upoređujući žene od 15 do 19 godina sa ženama od 20 do 24 godine, udio žena koje su *veoma sretni* ili *sretni* je podjednak (93 procenta) za ove dobne grupe. Kod muškaraca su, međutim, u nešto većoj mjeri sretniji oni u mlađoj dobnoj grupi (93 procenta onih od 15 do 19 godina u odnosu na 89 procenata onih od 20 do 24 godine).

Kao i za pokazatelj zadovoljstva životom, kod oba spola su sretnije osobe u dobi od 15 do 24 godine koje imaju više ili visoko obrazovanje, u odnosu na one s osnovnim obrazovanjem, kao i osobe ove dobi iz najbogatijih, u odnosu na one iz najsiromašnijih domaćinstava.

Tabela SW.1M: Domene zadovoljstva životom: muškarci u dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su *veoma zadovoljni* ili *zadovoljni* određenim domenama života, BiH, 2011.-2102.

Dob (u godinama)	Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su <i>veoma zadovoljni</i> ili <i>zadovoljni</i> određenim domenama života:										Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine		
	porodični život	prijateljstva	škola/fakultet	trenutni posao	zdravlje	mjesto u kojem žive	način na koji se ljudi ophode prema njima	izgled	trenutni prihodi	trenutno ne pothodaju školu/fakultet		nisu zaposleni	nemaju prihoda
15-19	92,2	94,8	83,4	(*)	96,7	71,2	84,7	93,2	73,8	17,2	96,0	82,4	68,4
20-24	91,4	93,0	78,0	58,5	96,4	70,7	86,0	91,4	50,7	64,9	73,1	55,8	74,3
Administrativne jedinice													
FBiH	92,1	92,7	81,9	62,5	96,0	77,5	84,5	91,9	60,2	43,8	84,2	66,8	1.014
RS	91,4	96,6	80,3	(54,6)	97,6	55,1	88,6	93,0	47,4	37,5	83,3	71,7	393
BD	(82,1)	(99,3)	(*)	(*)	(100,0)	(51,2)	(70,8)	(100,0)	(*)	(38,2)	(94,0)	(94,0)	21
Tip naselja													
Gradsko	88,3	92,6	78,4	(56,1)	95,2	77,0	81,7	89,5	50,5	36,5	85,1	65,7	485
Seosko	93,6	94,5	83,6	61,6	97,2	67,8	87,3	93,7	60,6	44,9	83,5	70,0	943
Bračno stanje													
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	93,8	80,7	(*)	(47,7)	99,4	77,1	83,3	98,8	(50,4)	94,3	36,9	34,6	46
Nikada nije bila u braku/zajednici	91,7	94,3	81,7	61,6	96,4	70,8	85,5	92,1	57,3	40,3	85,6	69,7	1.382
Nivo obrazovanja*													
Osnovno	84,5	95,7	(*)	(*)	92,3	61,6	80,9	89,1	(*)	87,4	76,1	60,1	67
Srednje	91,1	93,1	83,9	59,2	96,4	68,8	83,6	92,5	56,0	49,4	82,9	70,1	1.009
Više ili visoko	95,1	95,7	79,2	(*)	97,7	79,0	91,4	92,2	61,3	12,1	88,9	65,7	352
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	87,5	92,7	75,9	(*)	98,2	53,6	76,7	90,9	(44,5)	59,6	89,1	80,1	194
Drugi kvintil	93,8	95,2	87,5	(*)	98,3	63,4	90,3	92,9	(52,7)	46,6	84,9	76,6	239
Srednji kvintil	93,9	92,5	89,8	(65,9)	97,8	77,1	84,3	96,1	60,2	45,6	81,2	69,9	337
Četvrti kvintil	90,2	93,1	83,1	(52,3)	94,8	72,3	84,2	94,0	63,9	32,7	86,1	67,1	312
Najbogatiji	92,1	95,6	72,6	(63,4)	94,7	78,8	89,1	87,4	54,5	33,8	81,6	56,4	345
Ukupno	91,8	93,9	81,7	59,9	96,5	71,0	85,4	92,3	56,9	42,0	84,1	68,5	1.428

(1) Podaci su bazirani na 25-49 neponderisanih slučajeva.
 (*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.
 * Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela SW.2: Zadovoljstvo životom i sreća: žene u dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su *veoma zadovoljne* ili *zadovoljne* porodičnim životom, prijateljstvima, školom/fakultetom, trenutnim poslom, zdravljem, mjestom u kojem žive, načinom na koji se drugi ophode prema njima i svojim izgledom, prosječna ocjena zadovoljstva životom, procenat žena koje su zadovoljne životom a koje su *veoma zadovoljne* ili *zadovoljne* svojim prihodom i procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje su *veoma sretna* ili *sretne*, BiH, 2011.-2102.

	Procenat žena koje su zadovoljne životom ¹	Prosječna ocjena zadovoljstva života	Nedostaje/ne može se izračunati	Žene koje su zadovoljne životom i koje su veoma zadovoljne ili zadovoljne prihodima	Nema prihoda/ne može se izračunati	Procenat onih koje su veoma sretna ili sretna ²	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine
Dob (u godinama)							
15-19	54,5	1,9	0,0	47,8	78,2	93,0	642
20-24	52,6	1,9	0,5	32,7	56,5	92,6	677
Administrativne jedinice							
FBiH	56,3	1,9	0,1	37,5	61,8	92,5	989
RS	46,2	1,9	1,0	38,5	82,4	93,9	318
BD	(14,6)	(2,1)	(2,3)	(*)	(96,6)	(85,8)	12
Tip naselja							
Gradsko	57,3	1,9	0,2	44,4	65,1	94,7	463
Seosko	51,5	1,9	0,4	33,5	68,1	91,8	856
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	49,7	2,0	2,3	40,7	46,2	92,1	169
Nikada nije bila u braku/zajednici	54,1	1,9	0,0	36,8	70,1	92,9	1.150
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	47,8	2,0	3,8	(20,7)	64,4	84,1	69
Srednje	50,3	1,9	0,1	35,8	68,3	91,9	869
Više ili visoko	61,9	1,9	0,1	44,3	64,7	96,4	381
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	40,5	2,0	1,5	(30,4)	75,8	84,7	177
Drugi kvintil	42,7	2,0	0,1	28,2	70,4	93,4	248
Srednji kvintil	60,3	1,9	0,1	45,9	68,7	90,1	282
Četvrti kvintil	55,5	1,9	0,1	32,5	63,4	95,5	313
Najbogatiji	61,7	1,9	0,1	44,9	61,4	96,7	299
Ukupno	53,5	1,9	0,3	37,6	67,1	92,8	1.319

¹ MICS pokazatelj SW.1

² MICS pokazatelj SW.2

( ) Podaci su bazirani na 25-49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela SW.2M: Zadovoljstvo životom i sreća: muškarci u dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su *veoma zadovoljni* ili *zadovoljni* porodičnim životom, prijateljstvima, školom/fakultetom, trenutnim poslom, zdravljem, mjestom u kojem žive, načinom na koji se drugi ophode prema njima i svojim izgledom, prosječna ocjena zadovoljstva životom, procenat muškaraca koji su zadovoljni životom a koji su *veoma zadovoljni* ili *zadovoljni* svojim prihodom i procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji su *veoma sretni* ili *sretni*, BiH, 2011.-2102.

	Procenat muškaraca koji su zadovoljni životom ¹	Prosječna ocjena zadovoljstva života	Nedostaje/ne može se izračunati	Muškarci koji su zadovoljni životom i koji su veoma zadovoljni ili zadovoljni prihodima	Nema prihoda/ne može se izračunati	Procenat onih koji su veoma sretni ili sretni ²	Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine
Dob (u godinama)							
15-19	48,9	1,8	0,3	41,3	82,7	93,3	684
20-24	50,1	1,9	0,3	34,6	55,8	89,0	743
Administrativne jedinice							
FBiH	52,8	1,8	0,4	34,8	67,0	92,2	1.014
RS	42,3	1,8	0,0	41,7	71,7	88,9	393
BD	(28,6)	(1,9)	(0,0)	(*)	(94,0)	(75,1)	21
Tip naselja							
Gradsko	46,2	1,9	0,8	25,6	66,1	88,5	485
Seosko	51,2	1,8	0,0	42,7	70,0	92,4	943
Bračno stanje							
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	47,3	1,8	0,0	(25,9)	34,6	93,8	46
Nikada nije bila u braku/zajednici	49,6	1,9	0,3	37,1	69,8	91,0	1.382
Nivo obrazovanja*							
Osnovno	37,1	2,0	0,0	(*)	60,1	72,1	67
Srednje	49,0	1,9	0,4	37,2	70,3	90,7	1.009
Više ili visoko	53,4	1,8	0,0	40,9	65,7	95,6	352
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	37,3	2,0	0,0	(*)	80,1	80,9	194
Drugi kvintil	50,3	1,9	0,0	(37,2)	76,6	91,5	239
Srednji kvintil	56,1	1,8	0,0	38,8	69,9	94,1	337
Četvrti kvintil	47,6	1,8	0,7	34,3	67,8	91,8	312
Najbogatiji	51,2	1,8	0,6	35,1	56,4	92,8	345
Ukupno	49,5	1,9	0,3	36,4	68,7	91,1	1.428

¹ MICS pokazatelj SW.1

² MICS pokazatelj SW.2

( ) Podaci su bazirani na 25-49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela SW.3 prikazuje percepciju žena o boljem životu, a tabela SW.3M percepciju muškaraca o istom pokazatelju. Da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana smatra 36 procenata žena i 40 procenata muškaraca u dobi od 15 do 24 godine (39 procenata žena i 46 procenata muškaraca u FBiH i 27 procenata žena i muškaraca u RS). Za razliku od toga, više žena (79 procenata) i muškaraca (75 procenata) misli da će im život biti bolji za godinu dana (85 procenata žena i 79 procenata muškaraca u FBiH te 61 procenat žena i 66 procenata muškaraca u RS).

Oko trećine žena i muškaraca u dobi od 15 do 24 godine u BiH, FBiH i RS ima pozitivan stav u obje prethodno navedene tvrdnje, odnosno smatraju da im je život bolji u poređenju sa situacijom prije godinu dana i očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana. Ovako smatra veći procenat osoba u dobi od 15 do 24 godine oba spola koji su trenutno u braku/zajednici ili su to bili (42 procenta žena i 64 procenta muškaraca), u odnosu na one koji nikada nisu bili u braku/zajednici (31 procenat žena i 35 procenata muškaraca).

Muškarci u dobi od 15 do 24 godine u seoskim sredinama te oni s višim ili visokim obrazovanjem u većoj mjeri odražavaju pozitivan stav po pitanju obje tvrdnje, u odnosu na one u gradskim sredinama te s osnovnim obrazovanjem. Kod žena je, također, veći udio među onima koje imaju više ili visoko obrazovanje, međutim, nema velike razlike između žena u gradskim i seoskim sredinama.

Tabela SW.3: Percepcija boljeg života: žene u dobi od 15 do 24 godine

Procenat žena u dobi od 15 do 24 godine koje smatraju da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana i onih koje očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana, BiH, 2011.-2102.

	Procenat žena koje smatraju:			Broj žena u dobi od 15 do 24 godine
	da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana	da će im život biti bolji za godinu dana	oboje ¹	
Dob (u godinama)				
15-19	34,6	78,8	31,4	642
20-24	37,2	79,5	34,0	677
Administrativne jedinice				
FBiH	39,0	85,3	35,4	989
RS	27,1	61,1	25,0	318
BD	(14,2)	(53,9)	(13,1)	12
Tip naselja				
Gradsko	33,3	79,8	31,5	463
Seosko	37,3	78,8	33,4	856
Bračno stanje				
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	46,2	78,1	42,4	169
Nikada nije bila u braku/zajednici	34,4	79,3	31,3	1.150
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	23,6	72,6	23,6	69
Srednje	35,1	78,3	31,5	869
Više ili visoko	40,1	82,4	37,2	381
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	28,6	77,2	24,0	177
Drugi kvintil	37,0	76,8	35,1	248
Srednji kvintil	38,2	76,8	35,2	282
Četvrti kvintil	37,0	81,1	33,8	313
Najbogatiji	36,0	82,5	32,5	299
Ukupno	35,9	79,2	32,7	1.319

¹ MICS pokazatelj SW.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela SW.3M: Percepcija boljeg života: muškarci u dobi od 15 do 24 godine

Procenat muškaraca u dobi od 15 do 24 godine koji smatraju da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana i onih koji očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana, BiH, 2011.-2102.

	Procenat muškaraca koji smatraju:			Broj muškaraca u dobi od 15 do 24 godine
	da im se život poboljšao u posljednjih godinu dana	da će im život biti bolji za godinu dana	oboje ¹	
Dob (u godinama)				
15-19	42,1	73,1	36,3	684
20-24	38,7	76,2	35,2	743
Administrativne jedinice				
FBiH	46,1	79,2	41,3	1.014
RS	26,5	65,6	22,8	393
BD	(21,3)	(27,3)	(10,7)	21
Tip naselja				
Gradsko	34,2	73,6	29,3	485
Seosko	43,5	75,3	39,1	943
Bračno stanje				
U braku/zajednici ili je bila u braku/zajednici	68,7	78,3	63,7	46
Nikada nije bila u braku/zajednici	39,4	74,6	34,8	1.382
Nivo obrazovanja*				
Osnovno	19,4	68,4	17,7	67
Srednje	40,6	72,7	35,5	1.009
Više ili visoko	43,7	81,6	39,8	352
Kvintili indeksa imovinskog stanja				
Najsiromašniji	29,1	68,7	27,5	194
Drugi kvintil	31,4	66,2	27,2	239
Srednji kvintil	49,0	81,2	42,8	337
Četvrti kvintil	51,2	75,0	44,0	312
Najbogatiji	34,7	77,4	32,0	345
Ukupno	40,4	74,7	35,7	1.428

¹ MICS pokazatelj SW.3

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Dodatak A. Dizajn uzorka

U ovom Dodatku opisane su osnovne karakteristike dizajna uzorka. Parametri dizajna uzorka uključuju ciljnu veličinu uzorka, raspodjelu uzorka, pripremu okvira uzorka i popisivanje, izbor domena, etape uzorkovanja, stratifikaciju i izračunavanje pondera.

Osnovni cilj dizajna uzorka za MICS4 BiH je postići reprezentativnost i efikasnost uzorka koja omogućava pripremu statistički pouzdanih procjena za većinu pokazatelja na nivou BiH, FBiH i RS, kao i za gradska i seoska područja.⁵¹

Za pripremu klustersog uzorka, korišten je stratificirani dvoetafni dizajn uzorka.

Stanovništvo (univerzum uzorka)

Službena procjena broja stanovnika u BiH je 3,8 miliona stanovnika, koji žive u oko milion domaćinstava.⁵² Međutim, određeni okviri uzoraka pripremljeni zbog nedostatka službenog Popisa u periodu od 1991. godine procjenjuju taj broj na oko 3,3 miliona.

Kao što je navedeno prethodno, BiH se sastoji od tri administrativne jedinice: dva entiteta, FBiH i RS te BD. FBiH pokriva oko 51 procenat teritorije BiH i obuhvata oko 62 procenta stanovništva. RS pokriva oko 49 procenta teritorija i obuhvata oko 36 procenta stanovništva, a BD pokriva manje od jednog procenta teritorija i oko dva procenta stanovništva.

Veličina i raspodjela uzorka

Ciljna veličina uzorka definirana je na osnovu lekcija naučenih iz prethodnih ciklusa MICS-a i raspoloživog budžeta te je iznosila 6.800 domaćinstava.⁵³ Standardni dizajn uzorka, koji se provodi u većini MICS zemalja, pokazao se neprikladan za BiH (zbog niskog nataliteta u BiH). Stoga je bilo potrebno ciljno tražiti domaćinstva s djecom mlađom od pet godina i sa članovima dobi od pet do 24 godine.

Uzorak je zbog toga stratificiran na domaćinstva s djecom mlađom od pet godina (tip 1), domaćinstva sa članovima dobi od pet do 24 godine (uključujući i 24 godine) – (tip 2) i sva ostala domaćinstva (tip 3). Osim toga, odnos veličine tri stratuma nije smio ugroziti procjene pokazatelja za druge ciljne populacije, kao što su pokazatelji koji se odnose na žene u generativnom periodu.

Kako je ukupna veličina uzorka bila definirana kao 6.800 domaćinstava, ostalo je da se procijeni veličina stratuma tipa 1 i 2. Veličina stratuma tipa 3 se dobila kao razlika ukupne veličine uzorka i zbira veličine uzorka stratuma tipa 1 i 2.

Za procjenu potrebne veličine stratuma tipa 1, kao ključni pokazatelj korišten je pokazatelj *pokrivenost svim vakcinama za djecu uzrasta od 18 do 29 mjeseci*. Za procjenu veličine stratuma tipa 2, kao ključni pokazatelj korištena je *neto stopa pohađanja srednje škole*. Za procjenu tražene veličine uzorka za ove pokazatelje, korištena je sljedeća formula:

$$n = \frac{[4(r)(1-r)(f)(1.1)]}{[(0.12r)^2(p)(\bar{n})]}$$

u kojoj:

- n predstavlja potrebnu veličinu uzorka, izraženu brojem domaćinstava, za KLJUČNI pokazatelj,
- 4 je faktor potreban da se postigne nivo pouzdanosti od 95 procenta,
- r je predviđeni nivo prevalence (pokrivenosti) za ključni pokazatelj,

- $1,1$ je faktor koji povećava veličinu uzorka za deset procenta zbog potencijalnog neodziva,
- f je skraćenica za efekat dizajna ($deff$),
- $0,12r$ je dozvoljena veličina greške definirana kao 12 procenta od r (12 procenta predstavlja relevantnu grešku uzorkovanja od r),
- p je proporcija najmanje pokrivenih grupe u ukupnoj populaciji,
- $\bar{n}$ je prosječna veličina domaćinstva.

Za procjenu uzorka stratuma tipa 1, neophodnog za stratificirani dizajn uzorka, r (djeca vakcinisana svim neophodnim vakcinama) je predviđen da bude 61,2 procenta. Vrijednost $deff$ (faktor efekta dizajna uzorka) je uzeta kao tri, na osnovu procjene iz prošlog istraživanja, p (procenat djece mlađe od pet godina u ukupnoj populaciji domaćinstava s djecom mlađom od pet godina) uzet je kao 5,1 procenat, a za $\bar{n}$ (prosječnu veličinu domaćinstva s djecom ovog uzrasta) je uzeto 4,6 članova, dok je stopa odgovora uzeta kao 90 procenta.

Pokazatelj koji se odnosi na „Djecu vakcinisanu svim neophodnim vakcinama (od 18 do 29 mjeseci)“ zahtijeva 2.494 domaćinstava s djecom mlađom od pet godina i veoma je blizu dostupnog broja od 2.441 domaćinstvo. Kod nestratificiranog dizajna, isti pokazatelj zahtijeva 10.236 domaćinstava i veoma je daleko od dostupnih 6.800 domaćinstava.

Za procjenu uzorka stratuma tipa 2, neophodnog za stratificirani dizajn uzorka, r (neto stopa pohađanja srednje škole) je predviđen da bude 79,3 procenta. Vrijednost $deff$ je uzeta kao 1,53, na osnovu procjene iz posljednjeg istraživanja, p (procenat članova od pet do 24 godine u ukupnoj populaciji domaćinstava s članovima u dobi od pet do 24 godine) uzet je kao 2,2 procenta, a za $\bar{n}$ (prosječnu veličinu domaćinstva s članovima u dobi od pet do 24 godine) je uzeto 3,4 člana, dok je stopa odgovora uzeta kao 90 procenta.

Uzorak je izabran na nivou BiH, a osnovne geografske domene (administrativne jedinice), FBiH, RS i BD, nisu jednako zastupljene u uzorku.

Tabela SD.1 prikazuje raspodjelu popisnih krugova (klastera) prema domenama uzorka.

Tabela SD.1: Raspodjela klastera (primarnih jedinica uzorka) prema stratumu

Administrativne jedinice	Broj domaćinstava ¹ (Glavni uzorak 2009.)	Broj popisnih krugova (Glavni uzorak 2009.)	Broj klastera u glavnom okviru uzorka MICS4 (2010.)
FBiH	48.853	840	263
RS	26.994	587	212
BD	4.222	72	25
Ukupno	80.069	1.499	500

¹ Domaćinstva koja se smatraju prisutnim u BiH

Okvir uzorka i izbor klastera

Budući da u BiH popis stanovništva nije proveden od 1991. godine, izbor primarnih jedinica uzorka je zahtijevao izradu relevantnog okvira uzorka. Primarne jedinice uzorka bile su popisni krugovi iz Popisa 1991. godine. Za pripremu okvira uzorka korišten je Glavni (master) uzorak. Glavni uzorak je ažuriran 2009. godine i sastoji se od 1.499 popisnih krugova koji su sistematski izabrani s jednakom vjerovatnoćom izbora od oko 20.000 popisnih krugova iz Popisa 1991. godine, a koji pokrivaju čitavu teritoriju BiH.

Iskustva iz prethodnih ciklusa MICS-a pokazala su da postoji potreba da se *prezastupi* stanovništvo RS i BD. Glavni okvir uzorka popisnih krugova je stratificiran po administrativnim jedinicama u BiH (FBiH, RS i BD). Prezastupljenost stanovništva RS i BD je izvršena za vrijeme izbora glavnog okvira uzorka. Iz Glavnog uzorka, s jednakom vjerovatnoćom izbora, sistematski je izabrano 500 popisnih krugova. Tabela SD.2 prikazuje raspodjelu domaćinstava u BiH i raspodjelu uzorkovanih PK-a.

51 Seoska naselja u BiH obuhvataju sve popisne krugove koji nisu označeni kao *gradski* i u okviru statističkog sistema se definiraju kao naselja tipa 'ostalo'.

52 Procjena Agencije za statistiku BiH od 30.06.2011. godine.

53 Planirani uzorak od 6.000 domaćinstava je povećan za 800 domaćinstava.

Tabela SD.2: Procenat izabranih PK-a u okviru uzorka

Administrativne jedinice	Procenat izabranih PK-a	Procenat domaćinstava u BiH
FBiH	52,7	61,8
RS	42,1	36,3
BD	5,2	1,8
Ukupno	100,0	100,0

Popisivanje domaćinstava

Budući da je najnoviji Glavni uzorak za BiH pripremljen 2009. godine, prije izbora domaćinstava bilo je neophodno ažurirati spisak domaćinstava u odabranim popisnim krugovima. Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku i Republički zavod za statistiku RS su implementirali aktivnosti ažuriranja Okvira uzorka u decembru 2010. godine. Od uzorkovanih 500 popisnih krugova iz Popisa 1991. godine, popisivanje je provedeno samo u 484 popisna kruga, s obzirom na to da ih je deset bilo nepristupačno zbog poplava, a šest nije iskorišteno zbog nekvalitetnog prikupljanja podataka (Tabela SD.3).

Tabela SD.3: Raspodjela izabranih PK-a, ažuriranih PK-a i PK-a koji su ušli u uzorak prema administrativnim jedinicama u BiH

Administrativne jedinice	Broj uzorkovanih PK-a	Broj uzorkovanih PK-a u kojima je provedeno ažuriranje ⁵⁴	Broj PK-a u kojima je provedeno MICS istraživanje
FBiH	263	255	250
RS	212	204	199
BD	25	25	25
Ukupno	500	484	474

U 484 popisna kruga u uzorku, popisano je 22.619 domaćinstava⁵⁵ Nakon popisivanja, utvrđeno je da postoji velika varijabilnost u broju domaćinstava po popisnom krugu.

Odabir domaćinstava

Nakon popisivanja domaćinstava u 484 popisna kruga, domaćinstva su podijeljena u tri stratuma druge etape:⁵⁶

- (1) domaćinstva s djecom mlađom od pet godina (2.441 domaćinstvo),
- (2) domaćinstva sa članovima dobi od pet do 24 godine (8.265 domaćinstava),
- (3) sva preostala domaćinstva (11.913 domaćinstava).

Spisak domaćinstava za svaki stratum druge etape je kombiniran kroz sve popisane popisne krugove, sortiran prema administrativnim jedinicama, kantonima u FBiH, opštinama i gradskom/seoskom tipu naselja (kako bi se obezbijedila implicitna stratifikacija). Domaćinstva u uzorku u svakom stratumu druge etape su sistematski odabrana s jednakom vjerovatnoćom s kombiniranog spiska (Tabela SD.4). Prilikom implementacije procedure izbora uzorka nije izabrano deset PK-a koja su imala samo jedno domaćinstvo.

54 16 popisnih krugova (klastera) nije uključeno u uzorak.

55 11 domaćinstava je isključeno zato što žive izvan BiH duže od jedne godine, a šest ih je isključeno zato što nije postojala informacija o dobi članova domaćinstva.

56 Upitnik koji je korišten za ažuriranje Okvira uzorka je sadržavao pitanje o dobi svih članova domaćinstva, tako da su se na taj način mogla odrediti domaćinstva koja imaju djecu mlađu od pet godina i djecu od pet do 24 godine.

Tabela SD.4: Raspodjela uzorka prema administrativnim jedinicama u BiH i stratumima druge etape

Administrativne jedinice	Domaćinstva s djecom mlađom od pet godina	Domaćinstva s članovima od pet do 24 godine	Ostala domaćinstva	Ukupno
FBiH	1.526	1.125	1.439	4.090
RS	797	592	998	2.387
BD	118	71	134	323
Ukupno	2.441	1.788	2.571	6.800

Zbog velike varijabilnosti u broju popisanih domaćinstava u uzorkovanim popisnim krugovima, broj domaćinstava izabranih u svakom popisnom krugu (klasteru) u sva tri stratuma druge etape se razlikuje značajno zbog navedenih procedura uzorkovanja i proporcionalan je veličini klastera. Međutim, ovakva strategija uzorkovanja smanjuje varijabilnost u ponderima uzorkovanih domaćinstava u svakom od kombiniranih stratuma prve i druge etape (devet grupa). Da bi se smanjila varijabilnost u broju uzorkovanih domaćinstava po popisnom krugu, bilo bi neophodno odvojeno izabrati domaćinstva za svaki stratum druge etape u svakom popisnom krugu, umjesto kombiniranja spiska za sve popisane popisne krugove. Istovremeno, ovakav bi postupak značajno povećao varijabilnost pondera.

Osnovna posljedica izbora uzorkovanih popisnih krugova, u okviru prve etape s jednakom vjerovatnoćom u svakom stratumu i velike varijabilnosti u veličini popisnih krugova, jeste da se očekuju relativno veliki efekti dizajna i greške u uzorkovanju za procjene pokazatelja istraživanja. Komponenta varijance prve etape bit će velika zbog varijabilnosti u veličini popisnih krugova. Veliki broj domaćinstava izabranih u nekim uzorkovanim klasterima će, također, doprinijeti većem efektu dizajna, zbog stvaranja klastera. Međutim, i da se pristup uzorkovanja promijenio, kako bi se izabrao ujednačeniji broj uzorkovanih domaćinstava po klasteru, ova komponenta varijance prve etape se ne bi smanjila. Neefikasnost dizajna uzorka za BiH je rezultat prve etape uzorkovanja, koja se ne može promijeniti. Ovo ilustruje koliko je značajno imati novi popis i okvir uzorka za BiH.

Izračunavanje pondera uzorka

Uzorak nije samoponderisan. Bitno je da su raspodjelom domaćinstava u sva tri stratuma dobijene različite proporcije uzoraka u stratumima, s obzirom na promjenljivu veličinu stratuma, te su ovi ponderi korišteni u daljnjim analizama podataka dobijenih istraživanjem.

S obzirom na to da su tokom prve etape uzorkovanja primarne jedinice uzorka izabrane s jednakom vjerovatnoćom u svakom stratumu, i da su popisana domaćinstva u svakom stratumu druge etape spojena za uzorkovane klasterne, ponderi su izračunati pomoću kombinacije stratuma prve i druge etape (za ukupno devet grupa).

Da bi se izračunale vjerovatnoće izbora prve etape, broj popisnih krugova (primarnih jedinica uzorka (PJU)) iz uzorka za svaki stratum je podijeljen s ukupnim brojem popisnih krugova iz Glavnog uzorka iz 2009. godine.⁵⁷ Vjerovatnoća izbora za drugu etapu je dobijena dijeljenjem broja validnih domaćinstava (sekundarnih jedinica uzorka (SJU)) izabranih u svakom stratumu druge etape s ukupnim brojem popisanih domaćinstava u stratumu. Tabela SD.5 prikazuje vjerovatnoće izbora prve etape izbora za primarne jedinice uzorka po stratumu i vjerovatnoće izbora druge etape za sekundarne jedinice uzorka u svakom stratumu.

57 Pod-uzorak popisnih krugova iz Popisa 1991. godine

Tabela SD.5: Vjerovatnoće izbora prve i druge etape prema stratumu

Administrativne jedinice	Šifra stratuma	Tip stratuma	Broj PK-a (PJU) u glavnom okviru uzorka u stratumu	Broj PK-a (PJU) u MICS uzorku	Vjerovatnoća izbora prve etape za PJU	Broj domaćinstava (SJU) popisanih u stratumu	Broj validnih domaćinstava (SJU) izabranih u stratumu	Vjerovatnoća izbora druge etape za SJU u stratumu	Proporcija uzorkovanja (PJU*SJU)
FBiH	1	Tip 1	11.213	255	0,02274146	1.526	1.468	0,961992136	0,021877106
FBiH	2	Tip 2	11.213	255	0,02274146	8.374	1.101	0,131478385	0,002990011
FBiH	3	Tip 3	11.213	255	0,02274146	3.500	1.326	0,378857143	0,008615765
RS	4	Tip 1	7.819	204	0,02609029	797	739	0,927227102	0,024191627
RS	5	Tip 2	7.819	204	0,02609029	4.201	535	0,127350631	0,003322615
RS	6	Tip 3	7.819	204	0,02609029	3.157	883	0,279695914	0,007297348
BD	7	Tip 1	371	25	0,06738544	118	106	0,898305085	0,060532688
BD	8	Tip 2	371	25	0,06738544	548	59	0,107664234	0,007255002
BD	9	Tip 3	371	25	0,06738544	404	117	0,28960396	0,019515092

Ponderi su izračunati za devet grupa stratuma pomoću sljedeće formule:

$$\omega_j^{i,k} = \frac{1}{\pi_j^{i,k}}$$

u kojoj:

- ω ponder,
- π vjerovatnoća izbora,
- k administrativna jedinica (FBiH, RS i BD),
- i stratumi,
- j identifikacijski broj domaćinstva unutar stratuma.

Dodatna komponenta koja treba da se uzme u obzir za izračunavanje pondera je stopa neodgovora za domaćinstva, kao i pojedinačne intervju. Korekcija za neodgovor domaćinstva je jednaka inverznoj vrijednosti RR:

$$RR_h = \frac{\text{Broj anketiranih domaćinstava u stratumu } h}{\text{Ukupan broj pronađenih domaćinstava u stratumu } h}$$

Nakon završetka terenskog rada, određene su stope odgovora za svaki stratum uzorka. Ove stope su korištene da bi se prilagodili ponderi za svaki klaster. Stope odgovora prikazane su u tabeli HH.1 ovog Izvještaja.

Slično tome, prilagodba za neodgovor na pojedinačnom nivou (žene, muškarci i djeca mlađa od pet godina) odgovara inverznoj vrijednosti RR:

$$RR_h = \frac{\text{Broj popunjenih upitnika za žene (ili djecu mlađu od pet godina ili muškaraca) u stratumu } h}{\text{Ukupan broj podobnih žena u uzorku (ili djece mlađe od pet godina ili muškaraca) u stratumu } h}$$

Faktori prilagodbe za neodgovor za Upitnike za žene, muškarce i djecu mlađu od pet godina su aplicirani na prilagođene pondere za domaćinstva. Broj žena, muškaraca i djece podobnih za anketiranje dobijen je na osnovu liste članova domaćinstava iz Upitnika za domaćinstvo, za domaćinstva u kojima su obavljene ankete.

Prilagođeni ponderi za domaćinstva su dobijeni množenjem navedenih faktora u okviru svakog stratuma. Ovi ponderi su nakon toga standardizirani (ili normalizirani) u cilju dobijanja uzorka veličine jednake veličini uzorka na nivou BiH. (Tabela SD.6)

Normalizacija je postignuta dijeljenjem pondera za ukupni uzorak (prilagođenih za neodgovor) s prosjekom ovih pondera za sva domaćinstva na nivou BiH. Ovo se postiže množenjem pondera uzorka s konstantnim faktorom koji je jednak neponderisanom broju domaćinstava na nivou BiH podijeljenom s ponderisanim ukupnim brojem domaćinstava (primjenom kompletnih pondera uzorka prilagođenih za neodgovor). Slična procedura standardizacije je izvršena kod upitnika za žene, muškarce i djecu mlađu od pet godina. Podešeni (normalizirani) ponderi variraju između 0,133556 i 6,154462 u 474 popisna kruga (klastera).

Tabela SD.6: Prilagođeni (normalizirani) ponderi prema stratumu uzorka

Administrativne jedinice	Šifra stratuma	Tip stratuma	Ponderi za:			
			domaćinstva	žene	muškarce	djecu mlađu od pet godina
FBiH	1	Tip 1	0,311575	0,268180	0,272558	0,808227
FBiH	2	Tip 2	2,277474	2,003164	2,032286	6,154462
FBiH	3	Tip 3	0,778961	0,714424	0,685939	2,055654
RS	4	Tip 1	0,292752	0,262388	0,277591	0,774720
RS	5	Tip 2	2,112122	1,981994	2,025059	5,444200
RS	6	Tip 3	0,942911	0,952377	0,889894	2,951255
BD	7	Tip 1	0,153133	0,133556	0,138936	0,400521
BD	8	Tip 2	1,190783	1,119869	1,134607	3,069358
BD	9	Tip 3	0,377487	0,321197	0,349687	0,973009

Ponderi su uvršteni u svaku bazu podataka i analiza je izvršena ponderisanjem svakog domaćinstva, žene, muškarca i djeteta mlađeg od pet godina s odgovarajućim ponderom uzorka.

Dodatak B. Spisak osoblja uključenog u istraživanje⁵⁸

Upravni odbor

Danijela Alijagić, UNFPA BiH
Gordana Stojnić, UNHCR BiH
Milan Latinović, MZSZ RS
Selma Kazić, UNICEF BiH
Zdenko Milinović, BHAS
Zlatko Čardaklija, FMZ
Željko Ler, ZZJZ FBiH

Koordinacija MICS4

Aida Pilav, koordinator istraživanja za FBiH, FMZ
Amela Lolić, koordinator istraživanja za RS, MZSZ RS
Dajana Mitrović, savjetnik za anketna istraživanja, BHAS
Dženis Midžić, koordinator za obradu podataka za FBiH
Irena Jokić, koordinator istraživanja za FBiH, ZZJZ BiH
Miroslav Stijak, koordinator istraživanja i koordinator za obradu podataka za RS

Dizajn uzorka⁵⁹

Fahrudin Memić, stručnjak za uzorkovanje, konsultant UNICEF-a BiH
Jasna Hadžić, stručnjak za uzorkovanje, BHAS

Supervizori terenskog rada

Federacija BiH

Alma Gusinac-Škopo
Amra Živanović
Enida Imamović
Hajrija Primeća
Jasna Suljić
Marija Zeljko
Nermina Mehinović
Suad Sivić

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Marijana Aćimovac
Slobodanka Despotović
Vanja Ilić
Zoran Sopka

Kontrolori terenskog rada

Federacija BiH

Admir Čavkić
Adnana Maksumić
Endi Mehić
Iskra Vučina
Lazar Đurđević
Nermina Čulov
Tanja Kadić

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Boro Knežević
Jadranka Radman
Miloš Aćimovac
Slađana Sopka

Anketari

Federacija BiH

Alen Šućurović
Amel Kalčo
Amela Osmić
Amna Dedajić
Arijana Nuhanović
Arijana Šuman
Asim Spahić
Azemina Bešić
Azra Primeća
Edin Beganović
Edin Kabaklić
Edina Halilagić
Elvedin Tuzlak
Daniel Maestro
Dario Đaković
Dinka Smajlović
Gabrijela Guzina
Jasmina Muhamedagić
Lejla Felić
Majda Limić
Mirela Livnjak
Muamer Hodžić
Nela Šehić
Sabiha Fajić
Samir Alić
Samra Teskeredžić
Sonja Jokić
Stipe Mađžar
Željko Kolano

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Branko Marković
Danko Brkić
Dijana Todorović
Dragana Ratković
Dušica Majkić
Goran Ilić
Gorica Popović
Jana Ilić
Jovica Marković
Ljubinka Vukašinović
Maja Sekulić
Milja Brkić
Ratko Todorović
Sanja Šeranić

Mjerači

Federacija BiH

Aida Hadžić Tuzlak
Alem Kudin
Amir Šećerbegović
Ana Zeljko
Elma Skalonja
Nejra Avdagić
Sanel Goran

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Dalibor Miljević
Dario Peričević
Igor Ninković
Radovan Ratković

Unos podataka

Federacija BiH

Amela Čato
Azra Spahić
Irma Krupić
Mirsada Gusinac
Neira Čengić
Sanela Pleho
Sanela Tukulija
Zumreta Dedajić

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Boris Milanović
Marko Granulić

⁵⁸ Imena su navedena abecednim redom.

⁵⁹ Uzorak je pregledao i saglasnost dao Republički zavod za statistiku Republike Srpske.

Treneri

Federacija BiH

Aida Filipović-Hadžiomerađić
Aida Pilav
Aida Ramić-Čatak
Alma Gusinac-Škopo
Amra Junuzović
Enida Imamović
Dajana Mitrović
Irena Jokić
Marija Zeljko
Mirsada Mulaomerović

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Amela Lolić
Ana Abdelbasit
Marijana Kasapović
Miroslav Stijak
Nevenka Latinović
Slađana Sopka
Slobodanka Despotović
Vanja Ilić

Finansijska obrada, pravni poslovi i tehnička podrška

Federacija BiH

Admir Korman
Aida Kurtović
Asmira Kadrić
Edina Halilović
Mira Bičakčić
Mirsad Krupić

Republika Srpska i Brčko distrikt BiH

Nevenka Latinović

UNICEF Ženeva i Njujork

Attila Hancioglu, savjetnik, globalni koordinator za MICS, UNICEF, Njujork
Ivana Bjelić, stručnjak za statistiku, UNICEF, Njujork
Siraj Mahmudlu, stručnjak za monitoring i evaluaciju/regionalni koordinator za MICS, UNICEF-ov regionalni ured za Srednju i Istočnu Evropu i Zajednicu nezavisnih država, Ženeva
Turgay Unalan, stručnjak za statistiku i istraživanja, UNICEF, Njujork
Yadigar Coşkun, stručnjak za statistiku i monitoring, UNICEF, Njujork

Konsultanti

Aleksandar Zorić, stručnjak za obradu podataka, regionalni MICS konsultant, UNICEF
Ana Abdelbasit, koordinator istraživanja, konsultant UNICEF-a BiH
Bo Pedersen, stručnjak za anketna istraživanja, globalni MICS konsultant, UNICEF
David Megill, stručnjak za uzorkovanje, globalni MICS konsultant, UNICEF
Džejlana Šutković, prevoditeljica
Emma Holmberg, stručnjak za anketna istraživanja, regionalni MICS konsultant, UNICEF
Fahrudin Memić, stručnjak za uzorkovanje, konsultant UNICEF-a BiH
Pierre Martel, stručnjak za anketna istraživanja, regionalni MICS konsultant, UNICEF
Shane M. Khan, stručnjak za anketna istraživanja, globalni MICS konsultant, UNICEF
Sinan Turkyilmaz, stručnjak za uzorkovanje, regionalni MICS konsultant, UNICEF

Dodatak C. Procjena nivoa uzoračkih grešaka

Uzorak ispitanika izabran za MICS4 u BiH je samo jedan od uzoraka koji su mogli biti izabrani iz iste populacije, primjenom istog dizajna uzorka i veličine. Svaki od ovih uzoraka dao bi rezultate koji se donekle razlikuju od rezultata izabranog uzorka. Uzoračke greške predstavljaju mjeru varijabilnosti između procjena iz svih mogućih uzoraka. Veličina varijabilnosti nije tačno poznata, ali se može statistički procijeniti na osnovu podataka istraživanja.

U ovom dodatku, za svaki od odabranih pokazatelja, prikazane su sljedeće mjere uzoračke greške:

- standardna greška (*se*): uzoračke greške se obično mjere standardnom greškom za određene pokazatelje (srednja vrijednost, proporcija i sl.). Standardna greška je kvadratni korijen varijance statističke procjene. Za procjenu standardnih grešaka korištena je Taylor-ova metoda linearizacije,
- koeficijent varijacije (*se/r*) kao relativna mjera greške uzorka predstavlja količnik standardne greške i vrijednosti pokazatelja,
- efekat dizajna (*deff*) je količnik aktuelne varijanse pokazatelja, za dizajn uzorka primijenjen u istraživanju i varijanse hipotetičkog prostog slučajnog uzorka. Kvadratni korijen efekta dizajna (*deft*) korišten je da pokaže efikasnost primijenjenog dizajna uzorka u odnosu na preciznost. Vrijednost *deft* od 1,0 ukazuje na to da je primijenjeni dizajn uzorka efikasan kao i prost slučajni uzorak, dok vrijednost *deft*-a veća od 1,0 ukazuje na povećanje standardne greške zbog primijene kompleksnijeg dizajna uzorka,
- granice intervala povjerenja izračunate su da bi se prikazao interval u okviru kojeg se može pretpostaviti da se nalazi prava vrijednost za populaciju, s izabranim nivoom povjerenja. Za bilo koju statističku procjenu izračunatu na osnovu istraživanja, statistička vrijednost će se nalaziti u okviru, plus ili minus dva puta standardne greške ($r + 2.se$ ili $r - 2.se$) statističke vrijednosti u 95 procenata svih mogućih uzoraka iste veličine i dizajna.

Za izračunavanje uzoračkih grešaka, na osnovu podataka MICS-a, korišten je programski paket SPSS verzija 18, modul *Complex Samples*. Rezultati su prikazani u narednim tabelama. Na osnovu uzoračkih grešaka koje su prethodno opisane, tabele sadrže i ponderisane i neponderisane vrijednosti nazivnika za svaki pokazatelj.

Uzoračke greške izračunate su za pokazatelje od primarnog interesa, na nivou BiH, FBiH i RS, te BD, kao i za gradske i seoske sredine. Među izabranim pokazateljima, pet se odnosi na članove domaćinstva, 17 na žene, devet na muškarce, a 16 na djecu mlađu od pet godina. Svi pokazatelji su predstavljeni u formi proporcija. Tabela SE.1 prikazuje listu pokazatelja za koje su izračunate uzoračke greške, uključujući osnovnu populaciju (nazivnik) za svaki pokazatelj. Tabele od SE.2 do SE.5 prikazuju uzoračke greške po domenama.

Tabela SE.1: Izabrani pokazatelji za koje su izračunate uzoračke greške, BiH

Spisak pokazatelja odabranih za izračunavanje grešaka u uzorkovanju i osnovne populacije (nazivnici) za svaki pokazatelj

MICS4 Pokazatelj		Osnovna populacija
ČLANOVI DOMAĆINSTVA		
4.1	Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	Svi članovi domaćinstva
4.3	Korištenje poboljšane sanitacije	Svi članovi domaćinstva
7.5	Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	Djeca srednjoškolskog uzrasta
9.18	Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	Djeca mlađa od 18 godina
8.5	Nasilno discipliniranje	Djeca uzrasta od dvije do 14 godina
ŽENE		
–	Trudnice	Žene u dobi od 15 do 49 godina
5.3	Stopa prevalencije kontracepcije	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno udate/žive u zajednici
5.4	Nezadovoljene potrebe	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno udate/žive u zajednici
5.5a	Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
5.5b	Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
5.7	Prisustvo stručne osobe pri porođaju	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
5.8	Porođaji u zdravstvenim ustanovama	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
5.9	Porođaji carskim rezom	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su imale živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja
7.1	Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	Žene u dobi od 15 do 24 godine
8.7	Brak prije 18. godine života	Žene u dobi od 20 do 49 godina
9.2	Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	Žene u dobi od 15 do 24 godine
9.3	Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	Žene u dobi od 15 do 49 godina
9.4	Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	Žene u dobi od 15 do 49 godina koje su čule za HIV
9.6	Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	Žene u dobi od 15 do 49 godina
9.7	Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	Žene u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.11	Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	Žene u dobi od 15 do 24 godine
9.16	Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	Žene u dobi od 15 do 24 godine koje su imale partnera s kojim nisu u braku/ne žive zajedno u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
MUŠKARCI		
7.1	Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	Muškarci u dobi od 15 do 24 godine
8.7	Brak prije 18. godine života	Muškarci u dobi od 20 do 49 godina
9.2	Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	Muškarci u dobi od 15 do 24 godine
9.3	Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	Muškarci u dobi od 15 do 49 godina
9.4	Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	Muškarci u dobi od 15 do 49 godina koji su čuli za HIV
9.6	Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	Muškarci u dobi od 15 do 49 godina
9.7	Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	Muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su imali spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.11	Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	Muškarci u dobi od 15 do 24 godine
9.16	Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	Muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su imali partnera s kojim nisu u braku/ne žive zajedno u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja

MICS4 Pokazatelj		Osnovna populacija
DJECA MLAĐA OD PET GODINA		
2.1a	Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	Djeca mlađa od pet godina
2.2a	Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	Djeca mlađa od pet godina
2.3a	Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	Djeca mlađa od pet godina
2.6	Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	Ukupan broj djece mlađe od šest mjeseci
2.14	Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	Djeca mlađa od dvije godine
–	Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	Djeca uzrasta od 18 do 29 mjeseci
–	Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	Djeca uzrasta od 18 do 29 mjeseci
–	Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	Djeca uzrasta od 18 do 29 mjeseci
–	Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	Djeca uzrasta od 18 do 29 mjeseci
–	Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	Djeca uzrasta od 18 do 29 mjeseci
–	Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	Djeca mlađa od pet godina
–	Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	Djeca mlađa od pet godina
3.8	Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	Djeca mlađa od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice
3.10	Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	Djeca mlađa od pet godina sa sumnjom na upalu pluća u posljednje dvije sedmice
6.1	Podrška učenju	Djeca uzrasta od tri do pet godina
6.7	Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	Djeca uzrasta od tri do pet godina

Tabela SE.2: Uzoračke greške: ukupni uzorak, BiH

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9958	0,00113	0,001	1,740	1,319	20.221	5.778	0,994	0,998
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,9428	0,00631	0,007	4,265	2,065	20.221	5.778	0,930	0,955
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	0,9180	0,01169	0,013	1,382	1,176	1.270	762	0,895	0,941
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0302	0,00415	0,137	3,302	1,817	4.855	5.621	0,022	0,038
Nasilno discipliniranje	8.5	0,5520	0,01504	0,027	2,359	1,536	3.451	2.582	0,522	0,582
ŽENE										
Trudnice	–	0,0178	0,00212	0,119	1,139	1,067	4.446	4.446	0,014	0,022
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,4577	0,01634	0,036	3,480	1,865	2.764	3.237	0,425	0,490
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,0904	0,00629	0,070	1,558	1,248	2.764	3.237	0,078	0,103
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	0,8696	0,01701	0,020	1,829	1,353	298	718	0,836	0,904
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	0,8421	0,01770	0,021	1,689	1,300	298	718	0,807	0,878
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	0,9991	0,00089	0,001	0,637	0,798	298	718	0,997	1,000
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	0,9973	0,00154	0,002	0,630	0,793	298	718	0,994	1,000
Porođaji carskim rezom	5.9	0,1390	0,01554	0,112	1,448	1,203	298	718	0,108	0,170
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9934	0,00607	0,006	5,954	2,440	1.319	1.056	0,981	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0947	0,00675	0,071	2,135	1,461	3.804	4.022	0,081	0,108
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4764	0,01998	0,042	1,688	1,299	1.319	1.056	0,436	0,516
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,6738	0,01312	0,019	3,482	1,866	4.446	4.446	0,648	0,700
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1511	0,00881	0,058	2,625	1,620	4.349	4.342	0,134	0,169
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0043	0,00121	0,280	1,509	1,228	4.446	4.446	0,002	0,007
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	0,0007	0,00070	1,002	0,323	0,568	384	461	0,000	0,002
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0012	0,00045	0,375	0,179	0,423	1.319	1.056	0,000	0,002
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7141	0,02657	0,037	0,508	0,713	225	148	0,661	0,767

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9989	0,00072	0,001	0,437	0,661	1.428	907	0,997	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0057	0,00148	0,260	1,508	1,228	3.669	3.911	0,003	0,009
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4739	0,01535	0,032	0,857	0,926	1.428	907	0,443	0,505
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,4918	0,01418	0,029	3,499	1,871	4.353	4.353	0,463	0,520
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1755	0,00974	0,056	2,830	1,682	4.318	4.316	0,156	0,195
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati sa rezultatom testiranja	9.6	0,0080	0,00184	0,229	1,851	1,360	4.353	4.353	0,004	0,012
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati sa rezultatom testiranja	9.7	0,0117	0,00316	0,269	0,358	0,598	664	417	0,005	0,018
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0149	0,00387	0,261	0,928	0,963	1.428	907	0,007	0,023
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7096	0,01921	0,027	0,652	0,808	621	365	0,671	0,748
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0155	0,00409	0,264	2,411	1,553	2.199	2.201	0,007	0,024
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,0889	0,01018	0,115	2,751	1,659	2.137	2.150	0,069	0,109
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0235	0,00493	0,210	2,221	1,490	2.078	2.093	0,014	0,033
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	0,1853	0,02668	0,144	0,547	0,740	236	117	0,132	0,239
Dojenje u skladu sa uzrastom djeteta	2.14	0,1820	0,01644	0,090	1,363	1,168	921	752	0,149	0,215
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	–	0,9932	0,00298	0,003	0,676	0,822	463	516	0,987	0,999
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	–	0,9119	0,00866	0,009	0,476	0,690	459	511	0,895	0,929
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	–	0,9224	0,00826	0,009	0,488	0,699	462	514	0,906	0,939
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	–	0,8778	0,01086	0,012	0,556	0,746	457	507	0,856	0,900
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	–	0,8817	0,01516	0,017	1,116	1,057	458	508	0,851	0,912
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0593	0,00761	0,128	2,384	1,544	2.297	2.297	0,044	0,075
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0318	0,00348	0,109	0,902	0,950	2.297	2.297	0,025	0,039
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	0,5458	0,04050	0,074	0,787	0,887	136	120	0,465	0,627
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	0,7616	0,03149	0,041	0,492	0,701	73	91	0,699	0,825
Podrška učenju	6.1	0,9512	0,01004	0,011	2,236	1,495	917	1.031	0,931	0,971
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	0,1308	0,01806	0,138	2,955	1,719	917	1.031	0,095	0,167

Tabela SE.3: Uzoračke greške: gradske sredine, BiH

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9966	0,00032	0,000	0,066	0,257	6.932	2.156	0,996	0,997
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,9869	0,00301	0,003	1,512	1,230	6.932	2.156	0,981	0,993
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	0,9065	0,01455	0,016	0,602	0,776	399	242	0,877	0,936
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0363	0,00545	0,150	1,600	1,265	1.536	1.883	0,025	0,047
Nasilno discipliniranje	8.5	0,5433	0,02061	0,038	1,527	1,236	1.088	893	0,502	0,585
ŽENE										
Trudnice	–	0,0183	0,00305	0,166	0,814	0,902	1.548	1.576	0,012	0,024
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,4689	0,01595	0,034	1,114	1,056	876	1.091	0,437	0,501
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,0931	0,00908	0,097	1,064	1,032	876	1.091	0,075	0,111
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	0,8534	0,02292	0,027	1,016	1,008	94	243	0,808	0,899
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	0,8264	0,02580	0,031	1,123	1,060	94	243	0,775	0,878
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	1,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	94	243	1,000	1,000
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	0,9971	0,00284	0,003	0,687	0,829	94	243	0,991	1,000
Porođaji carskim rezom	5.9	0,1132	0,00939	0,083	0,213	0,461	94	243	0,094	0,132
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9986	0,00057	0,001	0,076	0,276	463	333	0,997	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0543	0,00507	0,093	0,719	0,848	1.340	1.441	0,044	0,064
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4968	0,02564	0,052	0,873	0,934	463	333	0,446	0,548
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,6772	0,01521	0,022	1,667	1,291	1.548	1.576	0,647	0,708
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1828	0,00894	0,049	0,841	0,917	1.547	1.571	0,165	0,201
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0054	0,00134	0,247	0,523	0,724	1.548	1.576	0,003	0,008
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	0,0020	0,00196	1,004	0,256	0,506	137	131	0,000	0,006
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0017	0,00080	0,463	0,124	0,352	463	333	0,000	0,003
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,6597	0,03468	0,053	0,343	0,585	102	65	0,590	0,729

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja	
								r - 2se	r + 2se

MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9997	0,00001	0,000	0,000	0,013	485	306	1,000	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0024	0,00172	0,725	1,674	1,294	1.203	1.340	0,000	0,006
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4433	0,01596	0,036	0,315	0,561	485	306	0,411	0,475
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,4748	0,01497	0,032	1,337	1,156	1.422	1.489	0,445	0,505
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1742	0,01052	0,060	1,142	1,068	1.417	1.484	0,153	0,195
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.6	0,0114	0,00255	0,223	0,858	0,926	1.422	1.489	0,006	0,017
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.7	0,0177	0,00831	0,470	0,597	0,773	245	151	0,001	0,034
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0209	0,00587	0,280	0,513	0,716	485	306	0,009	0,033
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7015	0,02631	0,037	0,459	0,678	240	140	0,649	0,754
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0188	0,00834	0,444	2,893	1,701	734	767	0,002	0,035
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,1078	0,01836	0,170	2,597	1,612	710	742	0,071	0,145
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0184	0,00260	0,142	0,268	0,518	675	715	0,013	0,024
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	*	*	*	*	*	55	32	*	*
Dojenje u skladu sa uzrastom djeteta	2.14	0,1131	0,02127	0,188	1,159	1,077	294	258	0,071	0,156
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	–	0,9952	0,00016	0,000	0,001	0,032	162	190	0,995	0,996
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	–	0,9139	0,01115	0,012	0,292	0,540	159	186	0,892	0,936
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	–	0,9097	0,00952	0,010	0,206	0,454	160	188	0,891	0,929
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole parotitisa (MRP)	–	0,8792	0,00833	0,009	0,121	0,348	159	186	0,862	0,896
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	–	0,8960	0,01328	0,015	0,348	0,590	158	185	0,869	0,923
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0534	0,00920	0,172	1,340	1,158	774	802	0,035	0,072
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0335	0,00378	0,113	0,352	0,594	774	802	0,026	0,041
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	*	*	*	*	*	41	36	*	*
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	*	*	*	*	*	26	33	*	*
Podrška učenju	6.1	0,9752	0,00570	0,006	0,470	0,686	318	352	0,964	0,987
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	0,2282	0,01468	0,064	0,429	0,655	318	352	0,199	0,258

 (*) Broj neponderisanih slučajeva je manji od 50.
 N/A: nije primjenjivo

Tabela SE.4: Uzoračke greške: seoske sredine, BiH

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9953	0,00141	0,001	1,543	1,242	13.289	3.622	0,992	0,998
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,9197	0,00726	0,008	2,587	1,608	13.289	3.622	0,905	0,934
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	0,9232	0,01237	0,013	1,120	1,058	871	520	0,899	0,948
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0273	0,00424	0,155	2,532	1,591	3.319	3.738	0,019	0,036
Nasilno discipliniranje	8.5	0,5560	0,01738	0,031	2,064	1,437	2.363	1.689	0,521	0,591
ŽENE										
Trudnice	–	0,0175	0,00236	0,135	0,930	0,965	2.898	2.870	0,013	0,022
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,4525	0,01882	0,042	3,065	1,751	1.887	2.146	0,415	0,490
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,0892	0,00614	0,069	0,997	0,999	1.887	2.146	0,077	0,101
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	0,8771	0,01575	0,018	1,091	1,044	204	475	0,846	0,909
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	0,8494	0,01665	0,020	1,027	1,014	204	475	0,816	0,883
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	0,9987	0,00130	0,001	0,611	0,781	204	475	0,996	1,000
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	0,9974	0,00182	0,002	0,600	0,774	204	475	0,994	1,000
Porođaji carskim rezom	5.9	0,1509	0,02007	0,133	1,490	1,221	204	475	0,111	0,191
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9906	0,00933	0,009	6,780	2,604	856	723	0,972	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,1166	0,00798	0,068	1,597	1,264	2.464	2.581	0,101	0,133
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4653	0,02193	0,047	1,395	1,181	856	723	0,421	0,509
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,6720	0,01520	0,023	3,009	1,735	2.898	2.870	0,642	0,702
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1336	0,01053	0,079	2,654	1,629	2.802	2.771	0,113	0,155
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0037	0,00093	0,249	0,666	0,816	2.898	2.870	0,002	0,006
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	0,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	246	330	0,000	0,000
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0009	0,00031	0,337	0,075	0,274	856	723	0,000	0,002
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7594	0,02184	0,029	0,214	0,463	123	83	0,716	0,803

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja	
								r - 2se	r + 2se

MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9985	0,00007	0,000	0,002	0,042	943	601	0,998	0,999
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0073	0,00201	0,275	1,428	1,195	2.466	2.571	0,003	0,011
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4897	0,01577	0,032	0,597	0,773	943	601	0,458	0,521
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,5000	0,01704	0,034	3,324	1,823	2.931	2.864	0,466	0,534
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1761	0,01130	0,064	2,492	1,579	2.901	2.832	0,153	0,199
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.6	0,0064	0,00099	0,156	0,446	0,668	2.931	2.864	0,004	0,008
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.7	0,0082	0,00077	0,094	0,019	0,139	419	266	0,007	0,010
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0117	0,00300	0,256	0,465	0,682	943	601	0,006	0,018
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7147	0,02361	0,033	0,613	0,783	381	225	0,667	0,762
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0139	0,00434	0,313	1,972	1,404	1.465	1.434	0,005	0,023
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,0794	0,00981	0,123	1,851	1,360	1.427	1.408	0,060	0,099
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0260	0,00658	0,254	2,358	1,535	1.403	1.378	0,013	0,039
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	0,2202	0,03467	0,157	0,588	0,767	180	85	0,151	0,290
Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	2.14	0,2143	0,02002	0,093	1,174	1,084	627	494	0,174	0,254
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	–	0,9921	0,00459	0,005	0,870	0,933	301	326	0,983	1,000
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	–	0,9109	0,00980	0,011	0,383	0,619	301	325	0,891	0,930
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	–	0,9291	0,00962	0,010	0,457	0,676	301	326	0,910	0,948
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	–	0,8771	0,01477	0,017	0,648	0,805	298	321	0,848	0,907
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	–	0,8741	0,02045	0,023	1,223	1,106	299	323	0,833	0,915
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0623	0,00733	0,118	1,375	1,173	1.523	1.495	0,048	0,077
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0309	0,00441	0,143	0,970	0,985	1.523	1.495	0,022	0,040
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	0,4813	0,01723	0,036	0,099	0,314	95	84	0,447	0,516
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	0,7732	0,03045	0,039	0,301	0,549	47	58	0,712	0,834
Podrška učenju	6.1	0,9385	0,01314	0,014	2,026	1,423	599	679	0,912	0,965
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	0,0791	0,01570	0,199	2,296	1,515	599	679	0,048	0,110

N/A: nije primjenjivo

Tabela SE.5: Uzoračke greške: FBiH

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9960	0,00138	0,001	1,751	1,323	13.374	3.618	0,993	0,999
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,9652	0,00664	0,007	4,752	2,180	13.374	3.618	0,952	0,978
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	0,9204	0,01492	0,016	1,562	1,250	904	515	0,891	0,950
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0270	0,00478	0,177	3,216	1,793	3.345	3.693	0,017	0,037
Nasilno discipliniranje	8.5	0,5872	0,01708	0,029	2,074	1,440	2.338	1.725	0,553	0,621
ŽENE										
Trudnice	-	0,0147	0,00243	0,165	1,247	1,117	3.180	3.067	0,010	0,020
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,4307	0,01896	0,044	3,237	1,799	1.944	2.208	0,393	0,469
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,0988	0,00821	0,083	1,672	1,293	1.944	2.208	0,082	0,115
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	0,8193	0,02371	0,029	1,823	1,350	211	481	0,772	0,867
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	0,7930	0,02438	0,031	1,739	1,319	211	481	0,744	0,842
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	0,9987	0,00126	0,001	0,600	0,775	211	481	0,996	1,000
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	0,9962	0,00216	0,002	0,591	0,769	211	481	0,992	1,000
Porođaji carskim rezom	5.9	0,1450	0,01857	0,128	1,335	1,156	211	481	0,108	0,182
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9919	0,00808	0,008	6,255	2,501	989	770	0,976	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0995	0,00862	0,087	2,284	1,511	2.686	2.753	0,082	0,117
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4638	0,02502	0,054	1,936	1,391	989	770	0,414	0,514
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,7503	0,01468	0,020	3,526	1,878	3.180	3.067	0,721	0,780
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1431	0,00920	0,064	2,052	1,433	3.088	2.973	0,125	0,161
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0047	0,00153	0,328	1,550	1,245	3.180	3.067	0,002	0,008
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	0,0011	0,00110	1,002	0,338	0,581	245	308	0,000	0,003
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0008	0,00047	0,578	0,209	0,457	989	770	0,000	0,002
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7281	0,03748	0,051	0,546	0,739	126	78	0,653	0,803

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9997	0,00027	0,000	0,171	0,413	1.014	638	0,999	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0076	0,00211	0,278	1,583	1,258	2.555	2.670	0,003	0,012
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4940	0,01963	0,040	0,982	0,991	1.014	638	0,455	0,533
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,5893	0,01909	0,032	4,458	2,111	3.010	2.960	0,551	0,628
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1792	0,01235	0,069	3,036	1,742	2.982	2.931	0,155	0,204
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.6	0,0085	0,00214	0,251	1,608	1,268	3.010	2.960	0,004	0,013
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.7	0,0143	0,00452	0,316	0,421	0,649	464	291	0,005	0,023
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0180	0,00508	0,282	0,928	0,963	1.014	638	0,008	0,028
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,7402	0,02240	0,030	0,658	0,811	434	253	0,695	0,785
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0201	0,00557	0,276	2,329	1,526	1.577	1.485	0,009	0,031
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,0992	0,01327	0,134	2,892	1,700	1.553	1.468	0,073	0,126
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0261	0,00657	0,252	2,407	1,551	1.499	1.416	0,013	0,039
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	0,1513	0,01896	0,125	0,215	0,464	181	78	0,113	0,189
Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	2.14	0,1985	0,02030	0,102	1,298	1,139	655	502	0,158	0,239
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	-	0,9951	0,00349	0,004	0,873	0,934	327	353	0,988	1,000
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	-	0,9064	0,01100	0,012	0,496	0,704	324	349	0,884	0,928
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	-	0,9046	0,01093	0,012	0,486	0,697	327	352	0,883	0,926
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	-	0,8828	0,01329	0,015	0,594	0,771	324	349	0,856	0,909
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	-	0,8746	0,02006	0,023	1,273	1,128	323	348	0,835	0,915
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	-	0,0672	0,01056	0,157	2,702	1,644	1.611	1.518	0,046	0,088
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	-	0,0276	0,00405	0,147	0,926	0,962	1.611	1.518	0,020	0,036
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	0,5460	0,04956	0,091	0,842	0,918	108	86	0,447	0,645
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	0,8182	0,04082	0,050	0,605	0,778	44	55	0,737	0,900
Podrška učenju	6.1	0,9418	0,01368	0,015	2,298	1,516	635	674	0,914	0,969
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	0,1439	0,02470	0,172	3,332	1,825	635	674	0,095	0,193

Tabela SE.6: Uzoračke greške: RS

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9953	0,00204	0,002	1,730	1,315	6.524	1.945	0,991	0,999
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,8942	0,01337	0,015	3,674	1,917	6.524	1.945	0,867	0,921
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	0,9161	0,01748	0,019	0,874	0,935	349	221	0,881	0,951
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0389	0,00844	0,217	3,310	1,819	1.433	1.741	0,022	0,056
Nasilno discipliniranje	8.5	0,4795	0,03032	0,063	2,865	1,693	1.056	779	0,419	0,540
ŽENE										
Trudnice	–	0,0260	0,00437	0,168	0,946	0,972	1.210	1.252	0,017	0,035
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,5369	0,03499	0,065	4,559	2,135	777	927	0,467	0,607
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,0674	0,00860	0,128	1,090	1,044	777	927	0,050	0,085
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	0,9968	0,00024	0,000	0,004	0,063	82	212	0,996	0,997
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	0,9659	0,01348	0,014	1,165	1,079	82	212	0,939	0,993
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	1,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	82	212	1,000	1,000
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	1,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	82	212	1,000	1,000
Porođaji carskim rezom	5.9	0,1161	0,02779	0,239	1,589	1,260	82	212	0,061	0,172
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	0,9984	0,00117	0,001	0,212	0,460	318	258	0,996	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0818	0,01031	0,126	1,636	1,279	1.070	1.158	0,061	0,102
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,5178	0,02815	0,054	0,816	0,903	318	258	0,461	0,574
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,4895	0,02231	0,046	2,493	1,579	1.210	1.252	0,445	0,534
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1663	0,02096	0,126	3,951	1,988	1.207	1.248	0,124	0,208
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0029	0,00177	0,604	1,343	1,159	1.210	1.252	0,000	0,006
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	0,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	135	139	0,000	0,000
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0025	0,00117	0,472	0,142	0,376	318	258	0,000	0,005
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,6909	0,03736	0,054	0,418	0,647	97	65	0,616	0,766

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja	
								r - 2se	r + 2se

MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	1,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	393	239	1,000	1,000
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0011	0,00028	0,254	0,080	0,283	1.049	1.118	0,001	0,002
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	0,4229	0,02109	0,050	0,434	0,659	393	239	0,381	0,465
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,2743	0,01852	0,068	2,167	1,472	1.271	1.258	0,237	0,311
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,1591	0,01567	0,098	2,297	1,515	1.267	1.253	0,128	0,190
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.6	0,0064	0,00363	0,571	2,622	1,619	1.271	1.258	0,000	0,014
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.7	0,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	185	108	0,000	0,000
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	0,0074	0,00501	0,675	0,812	0,901	393	239	0,000	0,017
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	0,6165	0,03737	0,061	0,573	0,757	174	98	0,542	0,691
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0039	0,00230	0,585	0,882	0,939	592	655	0,000	0,009
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,0638	0,01175	0,184	1,434	1,197	554	621	0,040	0,087
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0169	0,00499	0,295	0,920	0,959	550	615	0,007	0,027
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	*	*	*	*	*	51	37	*	*
Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	2.14	0,1481	0,03012	0,203	1,595	1,263	246	223	0,088	0,208
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	–	0,9879	0,00608	0,006	0,446	0,668	128	145	0,976	1,000
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	–	0,9269	0,01385	0,015	0,405	0,636	127	144	0,899	0,955
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	–	0,9757	0,01087	0,011	0,712	0,844	127	144	0,954	0,997
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	–	0,8714	0,01851	0,021	0,434	0,659	127	143	0,834	0,908
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	–	0,9026	0,01741	0,019	0,493	0,702	127	144	0,868	0,937
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0430	0,00591	0,138	0,597	0,772	646	704	0,031	0,055
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0418	0,00697	0,167	0,855	0,924	646	704	0,028	0,056
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	*	*	*	*	*	28	33	*	*
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	*	*	*	*	*	27	32	*	*
Podrška učenju	6.1	0,9799	0,00931	0,010	1,441	1,200	270	328	0,961	0,999
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	0,1028	0,02031	0,198	1,464	1,210	270	328	0,062	0,143

 (*) Broj neponderisanih slučajeva je manji od 50.
 N/A: nije primjenjivo

Tabela SE.7: Uzoračke greške: BD

Standardne greške, koeficijenti varijacije, efekti dizajna (deff), kvadratni korijeni efekta dizajna (deft) i granice intervala povjerenja za izabrane pokazatelje

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja		
								r - 2se	r + 2se	
ČLANOVI DOMAĆINSTVA										
Korištenje poboljšanih izvora vode za piće	4.1	0,9939	0,00302	0,003	0,321	0,567	323	215	0,988	1,000
Korištenje poboljšane sanitacije	4.3	0,9950	0,00369	0,004	0,589	0,768	323	215	0,988	1,000
Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	7.5	*	*	*	*	*	17	26	*	*
Prevalence djece bez jednog ili oba roditelja	9.18	0,0040	0,00327	0,824	0,503	0,710	77	187	0,000	0,011
Nasilno discipliniranje	8.5	0,4533	0,06316	0,139	1,239	1,113	58	78	0,327	0,580
ŽENE										
Trudnice	–	0,0176	0,00789	0,448	0,453	0,673	56	127	0,002	0,033
Stopa prevalencije kontracepcije	5.3	0,2472	0,07617	0,308	3,149	1,774	43	102	0,095	0,400
Nezadovoljene potrebe	5.4	0,1313	0,01899	0,145	0,320	0,565	43	102	0,093	0,169
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje jednom od strane stručnog osoblja	5.5a	*	*	*	*	*	6	25	*	*
Pokrivenost prenatalnom zaštitom – najmanje četiri puta od strane bilo koga	5.5b	*	*	*	*	*	6	25	*	*
Prisustvo stručne osobe pri porođaju	5.7	*	*	*	*	*	6	25	*	*
Porođaji u zdravstvenim ustanovama	5.8	*	*	*	*	*	6	25	*	*
Porođaji carskim rezom	5.9	*	*	*	*	*	6	25	*	*
Pismenost među ženama u dobi od 15 do 24 godine	7.1	*	*	*	*	*	12	28	*	*
Brak prije 18. godine života	8.7	0,1127	0,03646	0,324	1,462	1,209	48	111	0,040	0,186
Sveobuhvatno znanje žena u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	*	*	*	*	*	12	28	*	*
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,3171	0,04695	0,148	1,283	1,133	56	127	0,223	0,411
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,2706	0,07094	0,262	3,060	1,749	54	121	0,129	0,412
Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.6	0,0138	0,00847	0,613	0,663	0,814	56	127	0,000	0,031
Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja	9.7	*	*	*	*	*	4	14	*	*
Spolni odnos žena u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	*	*	*	*	*	12	28	*	*
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	*	*	*	*	*	3	5	*	*

MICS pokazatelj	Vrijednost (r)	Standardna greška (se)	Koeficijent varijacije (se/r)	Efekat dizajna (deff)	Kvadratni korijen efekta dizajna (deft)	Ponderisani broj	Neponderisani broj	Granice intervala povjerenja	
								r - 2se	r + 2se

MUŠKARCI										
Pismenost među muškarcima u dobi od 15 do 24 godine	7.1	*	*	*	*	*	21	30	*	*
Brak prije 18. godine života	8.7	0,0043	0,00458	1,063	0,597	0,773	64	123	0,000	0,013
Sveobuhvatno znanje muškaraca u dobi od 15 do 24 godine o prevenciji HIV-a	9.2	*	*	*	*	*	21	30	*	*
Znanje o prenošenju HIV-a s majke na dijete	9.3	0,2497	0,05639	0,226	2,275	1,508	71	135	0,137	0,362
Pozitivni stavovi prema osobama koje žive s HIV-om	9.4	0,3144	0,05588	0,178	1,898	1,378	69	132	0,203	0,426
Muškarci koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.6	0,0159	0,01466	0,922	1,841	1,357	71	135	0,000	0,045
Seksualno aktivni muškarci u dobi od 15 do 24 godine koji su testirani na HIV i koji su upoznati s rezultatom testiranja	9.7	*	*	*	*	*	14	18	*	*
Spolni odnos muškaraca u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života	9.11	*	*	*	*	*	21	30	*	*
Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s nestalnim partnerima	9.16	*	*	*	*	*	14	14	*	*
DJECA MLAĐA OD PET GODINA										
Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	2.1a	0,0000	0,00000	0,000	N/A	N/A	29	61	0,000	0,000
Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	2.2a	0,0136	0,01387	1,018	0,858	0,926	29	61	0,000	0,041
Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	2.3a	0,0134	0,01421	1,057	0,929	0,964	30	62	0,000	0,042
Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	2.6	*	*	*	*	*	3	2	*	*
Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	2.14	*	*	*	*	*	20	27	*	*
Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	–	*	*	*	*	*	8	18	*	*
Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	–	*	*	*	*	*	8	18	*	*
Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	–	*	*	*	*	*	8	18	*	*
Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP)	–	*	*	*	*	*	7	15	*	*
Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	–	*	*	*	*	*	7	16	*	*
Dijareja tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0099	0,00966	0,973	0,703	0,839	40	75	0,000	0,029
Bolest praćena kašljem tokom posljednje dvije sedmice	–	0,0397	0,02160	0,544	0,905	0,952	40	75	0,000	0,083
Primjena oralne rehidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	3.8	*	*	*	*	*	0	1	*	*
Antibiotsko liječenje u slučaju sumnje na upalu pluća	3.10	*	*	*	*	*	2	4	*	*
Podrška učenju	6.1	*	*	*	*	*	12	29	*	*
Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	6.7	*	*	*	*	*	12	29	*	*

 (*) Broj neponderisanih slučajeva je manji od 50.
 N/A: nije primjenjivo

Dodatak D. Tabele o kvaliteti podataka

Tabela DQ.1: Raspodjela članova domaćinstava prema dobi

Raspodjela članova domaćinstava za svako godište prema spolu, BiH, 2011.–2012.

	Muškarci		Žene			Muškarci		Žene	
	Broj	Procenat	Broj	Procenat		Broj	Procenat	Broj	Procenat
0	87	0,9	93	0,9	45	163	1,6	188	1,8
1	82	0,8	95	0,9	46	194	1,9	156	1,5
2	89	0,9	87	0,9	47	169	1,7	187	1,8
3	101	1,0	89	0,9	48	136	1,4	158	1,5
4	78	0,8	90	0,9	49	193	1,9	159	1,6
5	125	1,2	109	1,1	50	159	1,6	172	1,7
6	129	1,3	114	1,1	51	161	1,6	168	1,7
7	149	1,5	90	0,9	52	178	1,8	142	1,4
8	148	1,5	122	1,2	53	164	1,6	134	1,3
9	156	1,6	111	1,1	54	152	1,5	127	1,2
10	169	1,7	124	1,2	55	153	1,5	116	1,1
11	185	1,8	166	1,6	56	134	1,3	137	1,3
12	176	1,8	139	1,4	57	129	1,3	128	1,3
13	150	1,5	171	1,7	58	122	1,2	121	1,2
14	193	1,9	192	1,9	59	99	1,0	108	1,1
15	203	2,0	188	1,8	60	107	1,1	99	1,0
16	165	1,6	215	2,1	61	98	1,0	107	1,1
17	140	1,4	136	1,3	62	80	0,8	96	0,9
18	130	1,3	122	1,2	63	72	0,7	99	1,0
19	180	1,8	102	1,0	64	72	0,7	58	0,6
20	203	2,0	196	1,9	65	61	0,6	90	0,9
21	200	2,0	168	1,6	66	45	0,5	68	0,7
22	178	1,8	146	1,4	67	48	0,5	77	0,8
23	150	1,5	177	1,7	68	33	0,3	68	0,7
24	163	1,6	137	1,3	69	50	0,5	73	0,7
25	144	1,4	118	1,2	70	69	0,7	84	0,8
26	125	1,2	129	1,3	71	61	0,6	95	0,9
27	144	1,4	121	1,2	72	69	0,7	88	0,9
28	122	1,2	97	0,9	73	61	0,6	93	0,9
29	109	1,1	129	1,3	74	63	0,6	76	0,7
30	121	1,2	112	1,1	75	55	0,5	93	0,9
31	96	1,0	148	1,5	76	40	0,4	59	0,6
32	111	1,1	126	1,2	77	42	0,4	48	0,5
33	109	1,1	145	1,4	78	50	0,5	67	0,7
34	122	1,2	131	1,3	79	50	0,5	58	0,6
35	130	1,3	154	1,5	80	24	0,2	39	0,4
36	156	1,6	140	1,4	81	16	0,2	32	0,3
37	156	1,6	151	1,5	82	21	0,2	33	0,3
38	132	1,3	151	1,5	83	18	0,2	19	0,2
39	135	1,3	136	1,3	84	12	0,1	19	0,2
40	152	1,5	161	1,6	85+	31	0,3	68	0,7
41	126	1,3	166	1,6					
42	145	1,4	130	1,3	Ne zna/nedostaje	4	0,0	5	0,1
43	134	1,3	170	1,7					
44	183	1,8	175	1,7	Ukupno	10.036	100,0	10.185	100,0

Tabela DQ.2: Raspodjela podobnih i anketiranih žena prema dobi

Ženski članovi domaćinstava u dobi od deset do 54 godine, anketirane žene u dobi od 15 do 49 godina i procenat podobnih žena koje su anketirane, prema petogodišnjim dobnim grupama, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Ženski članovi domaćinstava u dobi od deset do 54 godine		Anketirane žene u dobi od 15 do 49 godina		Procenat podobnih žena koje su anketirane (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
10-14	794		N/A	N/A	N/A
15-19	763		719	14,5	94,3
20-24	824		758	15,3	92,1
25-29	593		557	11,2	93,9
30-34	662		634	12,8	95,7
35-39	734		720	14,5	98,1
40-44	802		771	15,5	96,2
45-49	847		804	16,2	94,9
50-54	744		N/A	N/A	N/A
Ukupno (15-49)	5.225		4.963	100,0	95,0
Omjer 50-54 : 45-49					0,88

N/A: nije primjenjivo

Tabela DQ.2M: Raspodjela podobnih i anketiranih muškaraca prema dobi

Muški članovi domaćinstava u dobi od deset do 54 godine, anketirani muškarci u dobi od 15 do 49 godina i procenat podobnih muškaraca koji su anketirani, prema petogodišnjim dobnim grupama, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Muški članovi domaćinstava u dobi od deset do 54 godine		Anketirani muškarci u dobi od 15 do 49 godina		Procenat podobnih muškaraca koji su anketirani (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
10-14	871		N/A	N/A	N/A
15-19	817		750	15,6	91,7
20-24	895		820	17,1	91,6
25-29	644		590	12,3	91,6
30-34	559		507	10,6	90,7
35-39	710		657	13,7	92,6
40-44	740		678	14,1	91,7
45-49	856		792	16,5	92,5
50-54	814		N/A	N/A	N/A
Ukupno (15-49)	5.221		4.793	100,0	91,8
Omjer 50-54 : 45-49					0,95

N/A: nije primjenjivo

Tabela DQ.3: Raspodjela djece mlađe od pet godina u domaćinstvu i upitnika za djecu mlađu od pet godina prema dobi

Djeca-članovi domaćinstava mlađa od osam godina, djeca mlađa od pet godina čije su majke/staratelji anketirani i procenat djece mlađe od pet godina čije su majke/staratelji anketirani, prema dobi, BiH, 2011.–2012.

Dob (u godinama)	Djeca-članovi domaćinstava mlađa od osam godina		Anketirana djeca mlađa od pet godina		Procenat podobne djece mlađe od pet godina koja su anketirana (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
0	180		174	19,9	96,6
1	177		174	20,0	98,3
2	176		174	19,9	99,0
3	190		186	21,3	97,7
4	168		165	18,9	98,1
5	235		N/A	N/A	N/A
6	242		N/A	N/A	N/A
7	239		N/A	N/A	N/A
Ukupno (0-4)	891		872	100,0	97,9
Omjer 5:4					1,40

N/A: nije primjenjivo

Tabela DQ.4: Stope anketiranja žena prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava

Ženski članovi domaćinstava u dobi od 15 do 49 godina, anketirane žene u dobi od 15 do 49 godina i procenat podobnih žena koje su anketirane, prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstva, BiH, 2011.–2012.

	Ženski članovi domaćinstava u dobi od 15 do 49 godina		Anketirane žene u dobi od 15 do 49 godina		Procenat podobnih žena koje su anketirane (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
Administrativne jedinice					
FBIH	3.737	71,5	3.614	72,8	96,7
RS	1.422	27,2	1.288	26,0	90,6
BD	66	1,3	61	1,2	92,3
Tip naselja					
Gradsko	1.824	34,9	1.726	34,8	94,6
Seosko	3.401	65,1	3.238	65,2	95,2
Veličina domaćinstva					
1-3	1.171	22,4	1.105	22,3	94,4
4-6	3.695	70,7	3.538	71,3	95,7
7+	360	6,9	321	6,5	89,3
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva					
Bez obrazovanja	99	1,9	88	1,8	88,9
Osnovno	1.329	25,4	1.258	25,4	94,7
Srednje	3.280	62,8	3.121	62,9	95,2
Više ili visoko	516	9,9	495	10,0	95,9
Bez odgovora/ne zna	1	0,0	1	0,0	100,0
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	740	14,2	685	13,8	92,6
Drugi kvintil	981	18,8	943	19,0	96,1
Srednji kvintil	1.122	21,5	1.089	21,9	97,1
Četvrti kvintil	1.202	23,0	1.145	23,1	95,3
Najbogatiji	1.181	22,6	1.101	22,2	93,2
Ukupno	5.225	100,0	4.963	100,0	95,0

Tabela DQ.4M: Stope anketiranja muškaraca prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava

Muški članovi domaćinstava u dobi od 15 do 49 godina, anketirani muškarci u dobi od 15 do 49 godina i procenat podobnih muškaraca koji su anketirani, prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstva, BiH, 2011.–2012.

	Muški članovi domaćinstava u dobi od 15 do 49 godina		Anketirani muškarci u dobi od 15 do 49 godina		Procenat podobnih muškaraca koji su anketirani (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
Administrativne jedinice					
FBIH	3.611	69,2	3.387	70,6	93,8
RS	1.525	29,2	1.331	27,8	87,3
BD	86	1,6	76	1,6	88,3
Tip naselja					
Gradsko	1.721	33,0	1.567	32,7	91,0
Seosko	3.500	67,0	3.227	67,3	92,2
Veličina domaćinstva					
1-3	1.286	24,6	1.197	25,0	93,1
4-6	3.600	68,9	3.308	69,0	91,9
7+	336	6,4	288	6,0	85,8
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva					
Bez obrazovanja	107	2,0	87	1,8	81,2
Osnovno	1.441	27,6	1.321	27,6	91,7
Srednje	3.133	60,0	2.904	60,6	92,7
Više ili visoko	538	10,3	480	10,0	89,2
Bez odgovora/ne zna	2	0,0	2	0,1	100,0
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	825	15,8	747	15,6	90,6
Drugi kvintil	995	19,1	932	19,4	93,6
Srednji kvintil	1.170	22,4	1.089	22,7	93,1
Četvrti kvintil	1.094	20,9	989	20,6	90,5
Najbogatiji	1.137	21,8	1.036	21,6	91,1
Ukupno	5.221	100,0	4.793	100,0	91,8

Tabela DQ.5: Stope anketiranja za djecu mlađu od pet godina prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstava

Djeca-članovi domaćinstava koja su mlađa od pet godina, popunjeni upitnici za djecu i procenat djece mlađe od pet godina za koju je popunjen upitnik, prema socioekonomskim karakteristikama domaćinstva, BiH, 2011.–2012.

	Djeca-članovi domaćinstava mlađa od pet godina		Djeca mlađa od pet godina za koju je popunjen upitnik		Procenat podobne djece mlađe od pet godina koja su anketirana (Stopa anketiranja)
	Broj	Procenat	Broj	Procenat	
Administrativne jedinice					
FBIH	625	70,1	614	70,4	98,3
RS	251	28,1	242	27,8	96,8
BD	16	1,8	15	1,8	99,0
Tip naselja					
Gradsko	299	33,6	294	33,7	98,2
Seosko	592	66,4	579	66,3	97,8
Veličina domaćinstva					
1-3	123	13,8	122	13,9	99,0
4-6	637	71,5	628	72,0	98,6
7+	131	14,7	123	14,1	93,5
Nivo obrazovanja nositelja domaćinstva					
Bez obrazovanja	19	2,1	19	2,2	100,0
Osnovno	262	29,4	259	29,7	98,8
Srednje	523	58,7	508	58,2	97,1
Više ili visoko	87	9,8	87	9,9	99,6
Bez odgovora/ne zna	0	0,0	0	0,0	100,0
Kvintili indeksa imovinskog stanja					
Najsiromašniji	152	17,1	147	16,8	96,2
Drugi kvintil	186	20,9	183	21,0	98,7
Srednji kvintil	179	20,1	173	19,9	96,6
Četvrti kvintil	180	20,2	178	20,4	99,0
Najbogatiji	194	21,8	191	21,9	98,6
Ukupno	891	100,0	872	100,0	97,9

Tabela DQ.8: Gomilanje kod antropometrijskih vrijednosti

Raspodjela vrijednosti za težinu i visinu/dužinu prema ciframa decimala, BiH, 2011.–2012.

Cifra	Težina		Visina ili dužina	
	Broj	Procenat	Broj	Procenat
0	243	11,0	418	18,9
1	219	9,9	223	10,1
2	301	13,6	278	12,6
3	237	10,7	266	12,0
4	183	8,3	220	10,0
5	281	12,7	231	10,5
6	175	7,9	153	6,9
7	215	9,7	159	7,2
8	198	9,0	142	6,4
9	157	7,1	119	5,4
0 ili 5	524	23,7	649	29,4
Ukupno	2.209	100,0	2.209	100,0

Tabela DQ.9: Opservacija mjesta za pranje ruku

Procenat mjesta za pranje ruku koje su anketari pregledali u svim anketiranim domaćinstvima, BiH, 2011.–2012.

	Mjesto za pranje ruku				Ukupno	Broj anketiranih domaćinstava
	Opservirano	Nije opservirano				
		Ne nalazi se u stambenoj jedinici ili na imanju	Nije data dozvola da se vidi mjesto	Drugo		
Administrativne jedinice						
FBiH	99,1	0,5	0,2	0,1	100,0	3.618
RS	95,9	1,5	1,3	1,1	100,0	1.945
BD	80,9	6,0	8,4	4,7	100,0	215
Tip naselja						
Gradsko	97,8	0,1	1,4	0,6	100,0	2.156
Seosko	97,1	1,6	0,6	0,6	100,0	3.622
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	93,7	3,5	1,4	1,3	100,0	1.666
Drugi kvintil	99,1	0,1	0,7	0,1	100,0	1.139
Srednji kvintil	98,5	0,2	0,8	0,6	100,0	1.052
Četvrti kvintil	98,6	0,0	0,8	0,7	100,0	909
Najbogatiji	99,2	0,0	0,6	0,2	100,0	1.012
Ukupno	97,4	1,1	0,9	0,6	100,0	5.778

Tabela DQ.10: Opservacija kartona za vakcinaciju

Procentualna raspodjela djece mlađe od pet godina prema prisustvu kartona za vakcinaciju i procenat kartona za vakcinaciju koji su viđeni, BiH, 2011.–2012.

	Dijete nema karton za vakcinaciju		Dijete ima karton za vakcinaciju		Ne zna/bez odgovora	Ukupno	Procenat kartona za vakcinaciju koje su anketari vidjeli (1)/(1+2)*100	Broj djece mlađe od pet godina
	Dijete je prije imalo karton za vakcinaciju	Nikada nije imalo karton za vakcinaciju	Anketari vidjeli (1)	Anketari nisu vidjeli (2)				
Administrativne jedinice								
FBiH	1,1	0,9	93,0	5,1	0,0	100,0	94,8	1.518
RS	3,7	2,0	78,1	16,2	0,0	100,0	82,8	704
BD	1,3	0,0	73,3	25,3	0,0	100,0	74,3	75
Tip naselja								
Gradsko	1,6	1,4	86,4	10,6	0,0	100,0	89,1	802
Seosko	2,1	1,1	88,5	8,4	0,0	100,0	91,4	1.495
Dob djeteta (u godinama)								
0	0,8	2,9	87,0	9,2	0,0	100,0	90,4	239
1	1,9	1,2	89,7	7,2	0,0	100,0	92,6	513
2	2,3	1,0	86,3	10,4	0,0	100,0	89,3	511
3	2,5	0,4	88,9	8,2	0,0	100,0	91,5	559
4	1,3	1,5	86,3	10,9	0,0	100,0	88,7	475
Ukupno	1,9	1,2	87,8	9,1	0,0	100,0	90,6	2.297

Tabela DQ.11: Prisustvo majke u domaćinstvu i osoba s kojom je popunjavan Upitnik za djecu mlađu od pet godina

Raspodjela djece mlađe od pet godina prema tome da li im majka živi u istom domaćinstvu i osoba s kojom je popunjavan Upitnik za djecu mlađu od pet godina, BiH, 2011.–2012.

	Majka živi u domaćinstvu		Majka ne živi u domaćinstvu		Ukupno	Broj djece mlađe od pet godina
	Majka anketirana	Druga odrasla ženska osoba anketirana	Otac anketiran	Druga odrasla ženska osoba anketirana		
Dob (u godinama)						
0	98,7	0,0	0,0	1,3	100,0	180
1	99,6	0,0	0,4	0,0	100,0	177
2	98,2	0,0	0,5	1,3	100,0	176
3	99,7	0,0	0,2	0,2	100,0	190
4	98,6	0,2	1,1	0,2	100,0	168
Ukupno	99,0	0,0	0,4	0,6	100,0	891

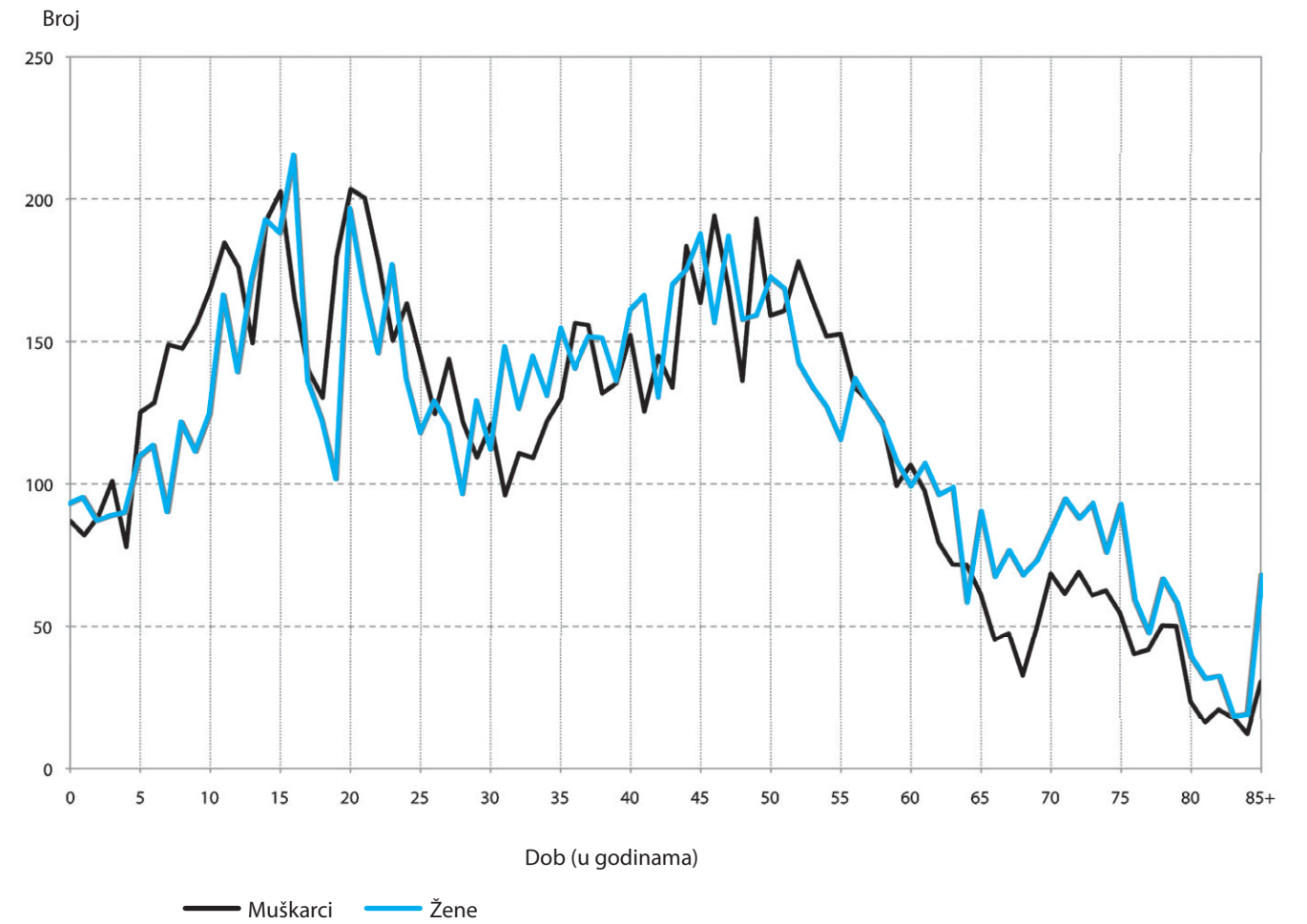
Tabela DQ.12: Izbor djece uzrasta od dvije do 14 godina za modul o discipliniranju djece

Procenat domaćinstava s najmanje dvoje djece uzrasta od dvije do 14 godina u kojima je izvršen tačan izbor jednog djeteta za modul o discipliniranju djece, BiH, 2011.–2012.

	Procenat domaćinstava u kojima je izvršen tačan izbor djeteta	Broj domaćinstava s dvoje ili više djece uzrasta od dvije do 14 godina
	Administrativne jedinice	
FBiH	91,6	808
RS	99,1	426
BD	100,0	46
Tip naselja		
Gradsko	95,0	416
Seosko	94,1	864
Broj djece uzrasta od dvije do 14 godina		
2	95,1	995
3	93,4	228
4	93,2	44
5+	61,5	13
Ukupno	94,4	1.280

Grafikon DQ.1: Ukupan broj ženskog i muškog stanovništva u domaćinstvima prema dobi, BiH, 2011.–2012.

Tabela DQ.13: Pohađanje škole prema dobi

Raspodjela populacije članova domaćinstava u dobi od pet do 24 godine prema nivou obrazovanja i razreda koji pohađaju u sadašnjoj (ili dolazećoj) školskoj godini, BiH, 2011.–2012.

Dob na početku školske godine (u godinama)	Ne pohađa školu	Predškolsko obrazovanje	Trenutno pohađa												Više od srednje škole	Ne zna	Ukupno	Broj članova domaćinstva
			Osnovna škola Razred						Srednja škola Razred				od srednje škole					
5	81,7	10,4	7,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	237
6	11,7	5,0	72,9	10,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	264
7	0,0	0,0	6,3	81,2	12,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	228
8	1,2	0,0	1,2	8,7	77,3	11,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	278
9	0,9	0,0	0,0	0,0	14,7	73,4	11,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	264
10	0,8	0,0	0,0	0,0	10,9	74,9	12,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	294
11	0,9	0,0	0,0	0,0	13,3	73,2	12,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	354
12	0,7	0,0	0,0	0,0	11,8	73,8	11,5	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	328
13	0,3	0,0	0,0	0,0	14,6	77,5	7,5	4,6	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	308
14	1,7	0,0	0,6	0,0	16,2	41,3	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	409
15	1,4	0,0	0,0	0,1	2,0	58,9	35,6	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	392
16	4,0	0,0	0,0	0,0	5,1	54,2	35,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	353
17	11,3	0,0	0,0	0,0	4,4	53,2	31,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	282
18	28,5	0,0	0,0	0,0	0,1	0,9	6,3	47,8	16,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	243
19	53,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	5,5	39,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	293
20	56,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	42,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	418
21	53,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	47,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	359
22	59,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	323
23	68,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	30,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	300
24	76,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	21,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	314

Dodatak E. Pokazatelji MICS4 u BiH: brojnici i nazivnici

MICS4 POKAZATELJ ^[M]	Modul ⁶⁰	Brojnik	Nazivnik	MDG ⁶¹		
2. ISHRANA						
2.1a 2.1b		Prevalenca pothranjenosti (manja težina (masa) u odnosu na uzrast)	AN	Broj djece mlađe od pet godina čija je težina: (a) za dva standardna odstupanja (umjereno i ozbiljno), (b) za više od tri standardna odstupanja (ozbiljno) ispod medijane težine za uzrast prema standardu SZO-a.	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	MDG 1.8
2.2a 2.2b		Prevalenca niskog rasta (manja visina u odnosu na uzrast)	AN	Broj djece mlađe od pet godina čija je visina: (a) za dva standardna odstupanja (umjereno i ozbiljno), (b) za više od tri standardna odstupanja (ozbiljno) ispod medijane visine za uzrast prema standardu SZO-a.	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	
2.3a 2.3b		Prevalenca mršavosti (manja težina (masa) u odnosu na visinu)	AN	Broj djece mlađe od pet godina čija je tjelesna težina u odnosu na visinu: (a) za dva standardna odstupanja (umjereno i ozbiljno), (b) za više od tri standardna odstupanja (ozbiljno) ispod medijane tjelesne težine u odnosu na visinu za uzrast prema standardu SZO-a.	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	
2.4		Djeca ikada dojena	MN	Broj žena sa živorođenom djecom u periodu od dvije godine prije istraživanja, koje su dojele dijete bilo kada u tom periodu	Ukupan broj žena sa živorođenom djecom u periodu od dvije godine prije istraživanja	
2.5		Rani početak dojenja	MN	Broj žena sa živorođenom djecom u periodu od dvije godine prije istraživanja, koje su stavile novorođenu beb u prsa u roku od sat vremena nakon porođaja	Ukupan broj žena sa živorođenom djecom u periodu od dvije godine prije istraživanja	
2.6		Isključivo dojenje do šestog mjeseca života	BF	Broj dojenčadi mlađe od šest mjeseci koja su isključivo dojena ⁶²	Ukupan broj dojenčadi mlađe od šest mjeseci	
2.7		Nastavljeno dojenje nakon navršene prve godine života	BF	Broj djece uzrasta od 12 do 15 mjeseci koja doje	Ukupan broj djece uzrasta od 12 do 15 mjeseci	
2.8		Nastavljeno dojenje do druge godine života	BF	Broj djece uzrasta od 20 do 23 mjeseca koja doje	Ukupan broj djece uzrasta od 20 do 23 mjeseca	
2.9		Pretežno dojenje do šestog mjeseca života	BF	Broj dojenčadi mlađe od šest mjeseci kojima je dojenje bilo glavni izvor ishrane ⁶³ tokom prethodnog dana	Ukupan broj dojenčadi mlađe od šest mjeseci	
2.10		Period trajanja dojenja	BF	Dob u mjesecima kada 50 procenata djece mlađe od tri godine nije dobilo majčino mlijeko tokom prethodnog dana		
2.11		Hranjenje na flašicu s cucлом	BF	Broj djece mlađe od dvije godine koja su hranjena na flašicu tokom prethodnog dana	Ukupan broj djece mlađe od dvije godine	

[M] Pokazatelj je izračunat i za muškarce iste dobne grupe. Računanje je izvedeno korištenjem modula iz „Upitnika za muškarce“.

60 Neki pokazatelji su kreirani korištenjem pitanja iz nekoliko modula. U takvim slučajevima, prikazan/i je/su samo modul/i koji posjeduju najviše potrebnih informacija.

61 MDG pokazatelji, od februara 2010. godine

62 Djeca koja doje i ne uzimaju neku drugu tečnost ili hranu, s izuzetkom rastvora za oralnu rehidraciju, vitamina, suplemenata vitamina, minerala i lijekova.

63 Djeca koja doje i uzimaju određene tečnosti (vodu i tečnosti na bazi vode, obredne tečnosti, rastvor za oralnu rehidraciju, kapi, vitamine, minerale i lijekove), ali ne uzimaju ništa drugo (a, posebno ne mlijeko koje nije ljudskog porijekla i tečnosti na bazi hrane).

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG		
2.12		Uvođenje čvrste, polučvrste ili meke/kašaste hrane	BF	Broj dojenčadi uzrasta od šest do osam mjeseci koja su dobila čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu tokom prethodnog dana	Ukupan broj dojenčadi uzrasta od šest do osam mjeseci	
2.13		Minimalna učestalost hranjenja	BF	Broj djece uzrasta od šest do 23 mjeseca koja dobijaju čvrstu, polučvrstu i meku/kašastu hranu (i mliječnu ishranu za djecu koja ne doje) minimalan broj puta ⁶⁴ ili više, u skladu s tim da li doje ili ne, tokom prethodnog dana	Ukupan broj djece uzrasta od šest do 23 mjeseca	
2.14		Dojenje u skladu s uzrastom djeteta	BF	Broj djece mlađe od dvije godine koja su dojena u skladu s uzrastom ⁶⁵ tokom prethodnog dana	Ukupan broj djece mlađe od dvije godine	
2.15		Učestalost hranjenja mlijekom djece koja ne doje	BF	Broj djece koja ne doje uzrasta od šest do 23 mjeseca, a koja su dobila najmanje dva obroka na bazi mlijeka tokom prethodnog dana	Ukupan broj djece koja ne doje uzrasta od šest do 23 mjeseca	
2.18		Niska porođajna težina novorođenčadi	MN	Broj posljednje živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja, koja su težila manje od 2.500 grama po rođenju	Ukupan broj posljednje živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja	
2.19		Novorođenčad vagana nakon porođaja	MN	Broj posljednje živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja, koja su vagana nakon rođenja	Ukupan broj posljednje živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja	
3. ZDRAVLJE DJECE						
3.1		Pokrivenost imunizacijom protiv tuberkuloze	IM	Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci ⁶⁶ koja su dobila BCG vakcinu do navršene godine dana života	Ukupan broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	
3.2		Pokrivenost imunizacijom protiv dječije paralize (poliomijelitis)	IM	Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su dobila IPV3/OPV3 vakcinu do navršene godine dana života	Ukupan broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	
3.3		Pokrivenost imunizacijom protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja (DTP)	IM	Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su dobila DTP3 vakcinu do navršene godine dana života	Ukupan broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	
3.4		Pokrivenost imunizacijom protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP) ⁶⁷	IM	Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su dobila vakcinu protiv morbila, rubeole i parotitisa (MRP) do navršanih 18 mjeseci života	Ukupan broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	MDG 4.3
3.5		Pokrivenost imunizacijom protiv hepatitisa B	IM	Broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci koja su primila treću dozu vakcine protiv hepatitisa do navršene godine dana života	Ukupan broj djece uzrasta od 18 do 29 mjeseci	
3.8		Primjena oralne regidracijske terapije uz nastavljeno hranjenje	CA	Broj djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice koja su primila tretman za oralnu rehidraciju (rastvor za oralnu rehidraciju ili više tekućine) i nastavila jesti tokom perioda dijareje	Ukupan broj djece mlađe od pet godina koja su imala dijareju u posljednje dvije sedmice	
3.9		Traženje pomoći u slučaju sumnje na upalu pluća	CA	Broj djece mlađe od pet godina kod koje je postojala sumnja na upalu pluća u posljednje dvije sedmice, a koja su odvedena kod odgovarajućeg zdravstvenog radnika	Ukupan broj djece mlađe od pet godina kod koje je postojala sumnja na upalu pluća u posljednje dvije sedmice	

64 Djeca koja doje: čvrsta, polučvrsta ili meka/kašasta hrana, dva puta za djecu uzrasta od šest do osam mjeseci, tri puta za djecu uzrasta od devet do 23 mjeseci; Djeca koja ne doje: čvrsta, polučvrsta ili meka/kašasta hrana, mliječna ishrana, četiri puta za djecu uzrasta od šest do 23 mjeseci.

65 Djeca mlađa od pet godina koja su isključivo dojena i djeca uzrasta od šest do 23 mjeseca koja su dojena i koja su jela čvrstu, polučvrstu ili meku/kašastu hranu.

66 Pokazatelji 3.1, 3.2, 3.3, 3.4 i 3.5 su u MICS4 za BiH izračunati za djecu uzrasta od 18 do 29 mjeseci, a mogu biti izračunati i za drugu grupu djece, kao što je uzrast od 12 do 23 mjeseci ili od 15 do 26 mjeseci, ovisno o rasporedu imunizacije.

67 Standardni MICS indikator se odnosi samo na imunizaciju protiv morbila. U BiH se vakcina protiv morbila daje kao dio kombinirane MRP vakcine.

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG	
3.10	CA	Broj djece mlađe od pet godina kod koje je postojala sumnja na upalu pluća u posljednje dvije sedmice, a koja su primila antibiotike	Ukupan broj djece mlađe od pet godina kod koje je postojala sumnja na upalu pluća u posljednje dvije sedmice		
3.11	HC	Broj članova u domaćinstvima koja koriste čvrsta goriva kao glavne energente za pripremanje hrane	Ukupan broj članova u domaćinstvima koja koriste čvrsta goriva kao glavne energente za pripremanje hrane		
4. VODA I SANITACIJA					
4.1	WS	Broj članova u domaćinstvima u kojima se koriste poboljšani izvori vode za piće	Ukupan broj članova u domaćinstvima	MDG 7.8	
4.2	WS	Broj članova domaćinstava u domaćinstvima koja koriste nepoboljšanu vodu za piće i koja na adekvatan način pročišćavaju vodu da bude sigurnija za piće	Ukupan broj članova u domaćinstvima koja koriste nepoboljšane izvore vode za piće		
4.3	WS	Broj članova domaćinstava koji koriste poboljšane toalete koje ne dijele s drugima	Ukupan broj članova domaćinstava	MDG 7.9	
4.4	CA	Broj djece mlađe od tri godine čija je posljednja stolica uklonjena na siguran način	Ukupan broj djece mlađe od tri godine		
4.5	HW	Broj domaćinstava koja imaju posebno mjesto za pranje ruku s dostupnim sapunom i vodom	Ukupan broj domaćinstava		
4.6	HW	Broj domaćinstava sa sapunom bilo gdje u domaćinstvu	Ukupan broj domaćinstava		
5. REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE					
5.1	CM	Stopa rađanja među adolescenticama (žene u dobi od 15 do 19 godina)	Dobno-specifična stopa fertiliteta kod žena u dobi od 15 do 19 godina u periodu od jedne godine prije istraživanja	MDG 5.4	
5.3	CP	Stopa prevalencije kontracepcije	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili zajednici, a koje koriste (ili čiji partner koristi) neku metodu kontracepcije (bilo modernu ili tradicionalnu)	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili zajednici	MDG 5.3
5.4	UN	Nezadovoljene potrebe ⁶⁸	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili zajednici, a koje su plodne i žele veći razmak između porođaja ili žele ograničiti broj djece te koje trenutno ne koriste kontracepciju	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su trenutno u braku ili zajednici	MDG 5.6
5.5a 5.5b	MN	Pokrivenost prenatalnom zaštitom	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina kojima je pružena prenatalna zaštita u periodu od dvije godine prije istraživanja: (a) najmanje jednom od strane stručnog osoblja, (b) najmanje četiri puta od strane bilo koga.	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja	MDG 5.5
5.6	MN	Sadržaj prenatalne zaštite	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja, a kojima je izmjeren pritisak, uzet uzorak urina i krvi tokom posljednje trudnoće	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja	
5.7	MN	Prisustvo stručne osobe pri porođaju	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja, a kojima je na porođaju pomagalo stručno medicinsko osoblje	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja	MDG 5.2

68 Vidjeti priručnik za MICS4 za detaljnije objašnjenje.

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG	
5.8	MN	Porodaji u zdravstvenim ustanovama	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja, a koje su se porodile u zdravstvenoj ustanovi	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile živorođeno dijete u periodu od dvije godine prije istraživanja	
5.9	MN	Porodaji carskim rezom	Broj živorođene djece koja su rođena carskim rezom u periodu od dvije godine prije istraživanja (odnosi se na posljednje rođeno dijete)	Ukupan broj porođaja živorođene djece u periodu od dvije godine prije istraživanja (odnosi se na posljednji porođaj)	
6. RAZVOJ DJETETA					
6.1	EC	Podrška učenju	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci s kojima je neka odrasla osoba u posljednja tri dana bila uključena u četiri ili više aktivnosti koje podupiru učenje i spremnost za školu	Ukupan broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci	
6.2	EC	Očeva podrška učenju	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci čiji je otac u posljednja tri dana bio uključen u jednu ili više aktivnosti koje podupiru učenje i spremnost za školu	Ukupan broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci	
6.3	EC	Podrška učenju: knjige za djecu	Broj djece mlađe od pet godina koja imaju tri ili više dječjih knjiga	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	
6.4	EC	Podrška učenju: predmeti za igru	Broj djece mlađe od pet godina koja imaju dva ili više predmeta za igru	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	
6.5	EC	Neadekvatan nadzor djece	Broj djece mlađe od pet godina koja su ostavljena sama kod kuće ili su ostavljena da se o njima brine drugo dijete mlađe od deset godina, duže od jednog sata, barem jednom u prethodnih sedam dana	Ukupan broj djece mlađe od pet godina	
6.6	EC	Indeks ranog rasta i razvoja djece	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja su dostigla očekivani nivo razvoja u domeni pismenosti/ poznavanja brojeva, fizičkoj domeni, socijalnoj i emocionalnoj te domeni učenja	Ukupan broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci	
6.7	EC	Pohađanje programa obrazovanja u ranom djetinjstvu	Broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci koja pohađaju program obrazovanja u ranom djetinjstvu	Ukupan broj djece uzrasta od 36 do 59 mjeseci	
7. PISMENOST I OBRAZOVANJE					
7.1	WB	Stopa pismenosti među ženama u dobi od 15 do 24 godine ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su mogle pročitati kratku, jednostavnu rečenicu o svakodnevnom životu, ili koje su pohađale srednju školu ili viši nivo obrazovanja	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine	MDG 2.3
7.2	ED	Spremnost za školu	Broj djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole, koja su pohađala predškolsko obrazovanje u prethodnoj školskoj godini	Ukupan broj djece koja pohađaju prvi razred osnovne škole	
7.3	ED	Neto stopa prijema u osnovnu školu	Broj djece uzrasta za upis u osnovnu školu koja su krenula u prvi razred osnovne škole	Ukupan broj djece uzrasta za upis u osnovnu školu	
7.4	ED	Neto stopa pohađanja osnovne škole (prilagođena)	Broj djece osnovnoškolskog uzrasta koja trenutno pohađaju osnovnu ili srednju školu	Ukupan broj djece osnovnoškolskog uzrasta	MDG 2.1
7.5	ED	Neto stopa pohađanja srednje škole (prilagođena)	Broj djece srednjoškolskog uzrasta koja trenutno pohađaju srednju školu ili viši nivo obrazovanja	Ukupan broj djece srednjoškolskog uzrasta	
7.6	ED	Djeca koja dopiju u završni razred osnovne škole	Procenat djece koja upišu prvi razred osnovne škole, a koja dopiju u završni razred		MDG 2.2
7.7	ED	Stopa završavanja osnovne škole	Broj djece koja pohađaju završni razred osnovne škole (isključujući ponavlače)	Ukupan broj djece uzrasta za završetak osnovne škole (uzrast koji odgovara završnom razredu osnovne škole)	

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG
7.8	ED	Broj djece koja su tokom prethodne školske godine pohađala završni razred osnovne škole, a koja su u prvom razredu srednje škole u tekućoj školskoj godini	Ukupan broj djece koja su tokom prethodne školske godine pohađala završni razred osnovne škole	
7.9	ED	Neto stopa pohađanja osnovne škole za djevojčice (prilagođena)	Neto stopa pohađanja osnovne škole za dječake (prilagođena)	MDG 3.1
7.10	ED	Neto stopa pohađanja srednje škole za djevojčice (prilagođena)	Neto stopa pohađanja srednje škole za dječake (prilagođena)	MDG 3.1
8. ZAŠTITA DJETETA				
8.5	CD	Broj djece u dobi od dvije do 14 godina koja su iskusila psihološku agresiju ili fizičku kaznu tokom posljednjih mjesec dana	Ukupan broj djece u dobi od dvije do 14 godina	
8.6	MA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su prvi put stupile u brak ili zajednicu prije navršene 15. godine života	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina	
8.7	MA	Broj žena u dobi od 20 do 49 godina koje su prvi put stupile u brak ili zajednicu prije navršene 18. godine života	Ukupan broj žena u dobi od 20 do 49 godina	
8.8	MA	Žene u dobi od 15 do 19 godina trenutno u braku/zajednici ^(M)	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 19 godina	
8.10a 8.10b	MA	Broj žena koje su trenutno u braku ili zajednici čiji je supružnik/partner deset ili više godina stariji: (a) za žene u dobi od 15 do 19 godina, (b) za žene u dobi od 20 do 24 godine.	Ukupan broj žena koje su trenutno u braku ili zajednici: (a) u dobi od 15 do 19 godina, (b) u dobi od 20 do 24 godine.	
8.14	DV	Broj žena koje smatraju da muž/partner ima opravdan razlog da udara ili tuče svoju ženu u barem jednoj od sljedećih situacija: (1) ako ona izađe bez pitanja, (2) ako ona zanemari djecu, (3) ako se prepire s njim, (4) ako odbije da ima spolni odnos s njim, (5) ako joj zagori jelo.	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina	
9. HIV/AIDS, SEKSUALNO PONAŠANJE I DJECA BEZ RODITELJA				
9.1	HA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje ispravno prepoznaju dva načina izbjegavanja infekcije HIV-om, ⁶⁹ koje znaju da osoba koja izgleda zdravo može imati virus koji uzrokuje AIDS, koje odbacuju dvije najčešće zablude o prenošenju HIV-a	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina	
9.2	HA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje ispravno prepoznaju dva načina izbjegavanja infekcije HIV-om, koje znaju da osoba koja izgleda zdravo može imati HIV, koje odbacuju dvije najčešće zablude o prenošenju HIV-a	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine	MDG 6.3
9.3	HA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje ispravno prepoznaju sva tri načina ⁷⁰ prenošenja HIV-a s majke na dijete	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godine	
9.4	HA	Broj žena koje su izrazile pozitivne stavove u odgovorima na sva četiri pitanja ⁷¹ o ljudima koji žive s HIV-om	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godine koje su čule za HIV	

69 Korištenje kondoma i ograničavanje spolnih odnosa na odnose s jednim vjernim, nezaraženim partnerom

70 Prenosjenjem tokom trudnoće, tokom porođaja i putem dojenja

71 Žene (1) smatraju da nastavnici/učitelji koja je zaražena virusom koji uzrokuje AIDS treba dozvoliti da nastavi predavati, (2) koje bi kupile svježe povrće od prodavača ili vlasnika trgovine koji ima virus koji uzrokuje AIDS, (3) ne bi krile činjenicu da je član porodice zaražen virusom koji uzrokuje AIDS i (4) spremne su u vlastitom domaćinstvu brinuti se o članu porodice koji ima virus koji uzrokuje AIDS.

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG
9.5	HA	Žene koje znaju gdje se mogu testirati na HIV ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su navele da znaju mjesto gdje se mogu testirati na HIV	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
9.6	HA	Žene koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su se testirale na HIV u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja i koje su upoznate s rezultatom testiranja	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
9.7	HA	Seksualno aktivne žene u dobi od 15 do 24 godine koje su testirane na HIV i koje su upoznate s rezultatom testiranja ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja, koje su se testirale na HIV u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja i koje su upoznate s rezultatom	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.8	HA	Savjetovanje o HIV-u tokom prenatalne zaštite	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja i koje su primile prenatalnu zaštitu, a koje izjavljuju da su imale savjetovanje o HIV-u tokom prenatalne zaštite	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja
9.9	HA	Testiranje na HIV tokom prenatalne zaštite	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja i koje su primile prenatalnu zaštitu, a kojima je ponuđen i urađen test na HIV tokom prenatalne zaštite i koje su upoznate s rezultatom	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su rodile u periodu od dvije godine prije istraživanja
9.10	SB	Žene u dobi od 15 do 24 godine koje nikada nisu imale spolni odnos ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje se nikada nisu udavale i koje nikada nisu imale spolne odnose	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje se nikada nisu udavale
9.11	SB	Spolni odnos osoba u dobi od 15 do 24 godine prije 15. godine života ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos prije 15. godine	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
9.12	SB	Dobna razlika među seksualnim partnerima ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja s partnerom koji je deset ili više godina stariji od njih	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.13	SB	Spolni odnosi osoba koje imaju više partnera ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale više od jednog spolnog partnera u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
9.14	SB	Korištenje kondoma prilikom spolnog odnosa za osobe koje imaju više partnera ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su imale više od jednog spolnog partnera u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja i koje su izjavile da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su izjavile da su imale više od jednog spolnog partnera u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.15	SB	Spolni odnosi s nestalnim partnerima ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos s osobom koja im nije bračni, stalni partner, u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.16	SB	Korištenje kondoma tokom spolnih odnosa s osobama koje nisu stalni partneri ^(M)	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale spolni odnos s osobom koja im nije bračni, stalni partner, u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja, i koje su navele da je korišten kondom tokom njihovog posljednjeg spolnog odnosa s tim partnerom	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su imale partnera koji im nije bračni, stalni partner, u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja
9.17	HL	Porodično okruženje u kojem žive djeca	Broj djece mlađe od 18 godina koja ne žive s biološkim roditeljem	Ukupan broj djece mlađe od 18 godina
9.18	HL	Prevalenca djece bez jednog ili oba roditelja	Broj djece mlađe od 18 godina kojima su jedan ili oba roditelja umrli	Ukupan broj djece mlađe od 18 godina

MICS4 POKAZATELJ	Modul	Brojnik	Nazivnik	MDG
10. PRISTUP MASOVNIM MEDIJIMA I INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIM TEHNOLOGIJAMA				
MT.1	Izloženost masovnim medijima ^(M)	MT	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje barem jednom sedmično čitaju novine ili časopise, slušaju radio i gledaju televiziju	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
MT.2	Korištenje računara ^(M)	MT	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su koristile računar tokom posljednjih 12 mjeseci	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
MT.3	Korištenje interneta ^(M)	MT	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su koristile internet tokom posljednjih 12 mjeseci	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
11. SUBJEKTIVNO BLAGOSTANJE				
SW.1	Zadovoljstvo životom ^(M)	LS	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su <i>veoma zadovoljne</i> ili <i>zadovoljne</i> njihovim porodičnim životom, prijateljstvima, školom, trenutnim poslom, zdravljem, mjestom stanovanja, načinom na koji se drugi odnose prema njima i izgledom	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
SW.2	Sreća ^(M)	LS	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine koje su <i>sretne</i> ili <i>veoma sretne</i>	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
SW.3	Percepcija boljeg života ^(M)	LS	Broj žena u dobi od 15 do 24 godine čiji se život poboljšao u posljednjih godinu dana i koje očekuju da će im se život poboljšati za godinu dana	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 24 godine
12. KONZUMIRANJE DUHANA I ALKOHOLA				
TA.1	Konzumiranje duhana ^(M)	TA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su konzumirale cigarete, ili koristile druge duhanske proizvode koji se konzumiraju pušenjem ili na druge načine, tokom jednog ili više dana u posljednjem mjesecu	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
TA.2	Pušenje prije 15. godine života ^(M)	TA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su ispušile čitavu cigaretu prije 15. godine	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
TA.3	Konzumiranje alkohola ^(M)	TA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su konzumirale najmanje jedno alkoholno piće tokom jednog ili više dana u posljednjem mjesecu	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina
TA.4	Konzumiranje alkohola prije 15. godine života ^(M)	TA	Broj žena u dobi od 15 do 49 godina koje su konzumirale najmanje jedno alkoholno piće prije 15. godine	Ukupan broj žena u dobi od 15 do 49 godina

Dodatak F. Upitnici za MICS4 u BiH

U Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH je primijenjen istovjetan metodološki pristup provedbi MICS4, te su prilikom terenskog rada korišteni jezički i pismom prilagođeni upitnici u FBiH, RS i BD. Stoga su u nastavku prikazani primjeri Upitnika za domaćinstvo (uključujući pojedinačne naslovne strane za FBiH, RS i BD), Upitnika za žene od 15 do 49 godina korištenog u Federaciji BiH, Upitnika za muškarce od 15 do 49 godina korištenog u Republici Srpskoj i Upitnika za djecu korištenog u Brčko distriktu BiH.

UPITNIK ZA DOMAĆINSTVO [Federacija BiH]

INFORMACIONI PANEL ZA DOMAĆINSTVO		HH
HH1. Šifra klastera: _____	HH2. Šifra domaćinstva: _____	
HH3. Ime i šifra anketara/ke: _____	HH4. Ime i šifra supervizora/ice: _____	
Ime _____	Ime _____	
HH5. Dan / mjesec / godina anketiranja: _____ / _____ / _____		
HH6. Tip naselja:	HH7. Regija	
Gradsko 1	Kanton FBiH:	
Ostalo 2	Unsko-sanski kanton 01	
	Posavski kanton 02	
	Tuzlanski kanton 03	
	Zeničko-dobojski kanton 04	
	Bosansko-podrinjski kanton 05	
	Srednjobosanski kanton 06	
	Hercegovačko-neretvanski kanton 07	
	Zapadnohercegovački kanton 08	
	Kanton Sarajevo 09	
	Kanton 10 10	

MI DOLAZIMO U IME **FEDERALNOG MINISTARSTVA ZDRAVSTVA - ZAVODA ZA JAVNO ZDRAVSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**. PROVODIMO ISTRAŽIVANJE KOJE SE BAVI ZDRAVLJEM I OBRAZOVANJEM ČLANOVA PORODICE, O ČEMU BIH ŽELJELA/IO RAZGOVARATI SA VAMA. INTERVJU ĆE TRAJATI DO **20** MINUTA. SVE INFORMACIJE KOJE DOBIJEMO ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE. MOŽEMO LI DA POČNEMO?

- Da, dobijen je pristanak* ⇒ Pređite na HH18 i upišite vrijeme, a zatim počnite s anketiranjem.
- Ne, nije dobijen pristanak* ⇒ Popunite HH9. O ishodu informišite supervizora.

Nakon popunjavanja svih upitnika za ovo domaćinstvo, unesite sljedeće informacije:	
HH8. Ime i prezime nosioca (glave) domaćinstva: _____	
HH9. Rezultat anketiranja domaćinstva:	HH10. Ime osobe koja je odgovarala na Upitnik za domaćinstvo:
Upitnik za domaćinstvo popunjen 01	Ime: _____
Nijedan član domaćinstva koji može da da informacije nije kod kuće u vrijeme posjete 02	Redni broj lica iz Modula HL: _____
Kompletno domaćinstvo je odsutno na duže vrijeme 03	HH11. Ukupan broj članova domaćinstva: _____
Domaćinstvo odbilo anketiranje 04	
Stambena jedinica prazna / Na toj adresi se ne nalazi stambena jedinica 05	
Stambena jedinica uništena 06	
Stambena jedinica nije pronađena 07	
Drugo (navesti) 96	
HH12. Broj žena u dobi od 15-49 godina: _____	HH13. Broj popunjenih Upitnika za žene od 15-49 godina: _____
HH13A. Broj muškaraca u dobi od 15-49 godina: _____	HH13B. Broj popunjenih Upitnika za muškarce od 15-49 godina: _____
HH14. Broj djece mlađe od 5 godina: _____	HH15. Broj popunjenih Upitnika za dijete mlađe od 5 godina: _____
HH16. Kontrolu upitnika izvršio/la (Ime i šifra): Ime _____	HH17. Operater/ka za unos podataka (Ime i šifra): Ime _____

ИНФОРМАЦИОНИ ПАНЕЛ ЗА ДОМАЋИНСТВО		НН
НН1. Шифра кластера: _____	НН2. Шифра домаћинства: _____	
НН3. Име и шифра анкетара/ке: Име _____	НН4. Име и шифра supervizora/ice: Име _____	
НН5. Дан / мјесец / година анкетања: ____ / ____ / _____		
НН6. Тип насеља: Градско ..... 1 Остало 2	Република Српска 1	

Ми долазимо у име **МИНИСТАРСТВА ЗДРАВЉА И СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**. ПРОВОДИМО ИСТРАЖИВАЊЕ КОЈЕ СЕ БАВИ ЗДРАВЉЕМ И ОБРАЗОВАЊЕМ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ, О ЧЕМУ БИХ ЖЕЉЕЛА/ИО РАЗГОВАРАТИ СА ВАМА ИНТЕРВЈУ ЋЕ ТРАЈАТИ ДО **20** МИНУТА. СВЕ ИНФОРМАЦИЈЕ КОЈЕ ДОБИЈЕМО ЋЕ ОСТАТИ СТРОГО ПОВЈЕРЉИВЕ. МОЖЕМО ЛИ ДА ПОЧНЕМО?

- Да, добијен је пристанак ⇒ Пређите на НН18 и упишите вријеме, а затим почните с анкетањем.
- Не, није добијен пристанак ⇒ Попуните НН9. О исходу информшите супервизора.

Након попуњавања свих упитника за ово домаћинство, унесите следеће информације:	
НН8. Име и презиме носиоца (главе) домаћинства:	
НН9. Резултат анкетања домаћинства: Упитник за домаћинство попуњен ..... 01 Ниједан члан домаћинства који може да да информације није код куће у вријеме посјете ..... 02 Комплетно домаћинство је одсутно на дуже вријеме ..... 03 Домаћинство одбило анкетање ..... 04 Стамбена јединица празна / На тој адреси се не налази стамбена јединица ..... 05 Стамбена јединица уништена ..... 06 Стамбена јединица није пронађена ..... 07 Друго (навести) _____ 96	НН10. Име особе која је одговарала на Упитник за домаћинство: Име: _____ Редни број лица из Модула НЛ: ____
НН11. Укупан број чланова домаћинства: ____	
НН12. Број жена у доби од 15-49 година: ____	НН13. Број попуњених Упитника за жене од 15-49 година: ____
НН13А. Број мушкараца у доби од 15-49 година: ____	НН13В. Број попуњених Упитника за мушкарце од 15-49 година: ____
НН14. Број дјеце млађе од 5 година: ____	НН15. Број попуњених Упитника за дијете млађе од 5 година: ____

НН16. Контролу упитника извршио/ла (Име и шифра): Име _____	НН17. Оператер/ка за унос података (Име и шифра): Име _____
--	--

INFORMACIONI PANEЛ ЗА ДОМАЋИНСТВО		НН
НН1. Šifra klastera: _____	НН2. Šifra domaћinstva: _____	
НН3. Име и шифра анкетара/ке: Име _____	НН4. Име и шифра supervizora/ice: Име _____	
НН5. Дан / мјесец / година анкетирања: ____ / ____ / _____		
НН6. Tip naselja: Градско ..... 1 Остало 2	Брчко дистрикт БиХ 15	

Ми долазимо у име **ОДЈЕЛЈЕНЈА ЗА ЗДРАВСТВО И ОСТАЛЕ УСЛУГЕ ВЛАДЕ БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**. ПРОВОДИМО ИСТРАЖИВАЊЕ КОЈЕ СЕ БАВИ ЗДРАВЉЕМ И ОБРАЗОВАЊЕМ ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ, О ЧЕМУ БИХ ЖЕЉЕЛА/ИО РАЗГОВАРАТИ СА ВАМА ИНТЕРВЈУ ЋЕ ТРАЈАТИ ДО **20** МИНУТА. СВЕ ИНФОРМАЦИЈЕ КОЈЕ ДОБИЈЕМО ЋЕ ОСТАТИ СТРОГО ПОВЈЕРЉИВЕ. МОЖЕМО ЛИ ДА ПОЧНЕМО?

- Да, добијен је пристанак ⇒ Пређите на НН18 и упишите вријеме, а затим почните с анкетирањем.
- Не, није добијен пристанак ⇒ Попуните НН9. О исходу информшите супервизора.

Након попуњавања свих упитника за ово домаћинство, унесите следеће информације:	
НН8. Име и презиме носиоца (главе) домаћинства:	
НН9. Резултат анкетирања домаћинства: Упитник за домаћинство попуњен ..... 01 Ниједан члан домаћинства који може да да информације није код куће у вријеме посјете ..... 02 Комплетно домаћинство је одсутно на дуже вријеме ..... 03 Домаћинство одбило анкетирање ..... 04 Стамбена јединица празна / На тој адреси се не налази стамбена јединица ..... 05 Стамбена јединица уништена ..... 06 Стамбена јединица није пронађена ..... 07 Друго (навести) _____ 96	НН10. Име особе која је одговарала на Упитник за домаћинство: Име: _____ Редни број лица из Модула НЛ: ____
НН11. Укупан број чланова домаћинства: ____	
НН12. Број жена у доби од 15-49 година: ____	НН13. Број попуњених Упитника за жене од 15-49 година: ____
НН13А. Број мушкараца у доби од 15-49 година: ____	НН13В. Број попуњених Упитника за мушкарце од 15-49 година: ____
НН14. Број дјеце млађе од 5 година: ____	НН15. Број попуњених Упитника за дијете млађе од 5 година: ____

НН16. Контролу упитника извршио/ла (Име и шифра): Име _____	НН17. Оператер/ка за унос података (Име и шифра): Име _____
--	--

HH18.

Upišite vrijeme početka anketiranja.

Sat ___

Minute ___

OBRAZAC ZA POPISIVANJE ČLANOVA DOMAĆINSTVA

HL

PRVO VAS MOLIM DA MI KAŽETE IMENA SVIH ČLANOVA DOMAĆINSTVA KOJI OBIČNO ŽIVE OVDJE, POČEVŠI OD NOSIOCA (GLAVE) DOMAĆINSTVA.
 Podatke za nosioca (glavu) domaćinstva upišite u red 01. Navedite sve članove domaćinstva (HL2), njihovo srodstvo sa nosiocem (glavom) domaćinstva (HL3) i njihov spol (HL4).
 Zatim pitajte: DA LI OVDJE ŽIVI JOŠ OSOBA, ČAK I AKO SADA NISU KOD KUĆE?
 Ako "da", popunite polja za pitanja HL2-HL4.
 Zatim postavljajte pitanje za svaku osobu posebno, počevši od HL5.
 Koristite dodatni upitnik ako se popune svi redovi u obrascu za popisivanje članova domaćinstva.

HL1. Redni broj	HL2. Ime	HL3. U KAKVOM JE SRODSTVU (ime) SA NOSIOCEM (glavom) DOMAĆINSTVA?	HL4. DA LI JE (ime) MUŠKOG ILI ŽENSKOG SPOLA?		HL5. KOJI JE (ime) DATUM ROĐENJA?		HL6. KOLIKO (ime) IMA GODINA?	HL7. Zaokružiti redni broj ako je žena starosti od 15-49 godina	HL7A. Zaokružiti redni broj ako je muškarac starosti od 15-49 godina	HL8. KO JE MAJKA ILI STARATELJ OVOG DJETETA?	HL9. KO JE MAJKA ILI STARATELJ OVOG DJETETA?	Za djecu starosti od 0-17 godina			
			1 Muško 2 Žensko	98 NZ	9998 NZ	Upisati navršene godine. Ako osoba ima 95 ili više godina, upisati '95'	Zaokružiti redni broj ako je žena starosti od 15-49 godina	Zaokružiti redni broj ako je muškarac starosti od 15-49 godina	Upisati redni broj majke/staratelja	Upisati redni broj majke/staratelja	HL11. DA LI (ime) BIOLOŠKA MAJKA ŽIVA?	HL12. DA LI (ime) BIOLOŠKA MAJKA ŽIVI U OVOM DOMAĆINSTVU?	HL13. DA LI JE (ime) BIOLOŠKI OTAC ŽIV?	HL14. DA LI (ime) BIOLOŠKI OTAC ŽIVI U OVOM DOMAĆINSTVU?	
Red	Ime	Srodstvo*	M	Ž	Mjesec	Godina	Starost	15-49	15-49	Majka	Majka	d n nz	Majka	d n nz	Otac
01		01	1	2	___	_____	___	01	01	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
02		___	1	2	___	_____	___	02	02	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
03		___	1	2	___	_____	___	03	03	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
04		___	1	2	___	_____	___	04	04	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
05		___	1	2	___	_____	___	05	05	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
06		___	1	2	___	_____	___	06	06	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
07		___	1	2	___	_____	___	07	07	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
08		___	1	2	___	_____	___	08	08	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
09		___	1	2	___	_____	___	09	09	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___
10		___	1	2	___	_____	___	10	10	___	___	1 2 8	___	1 2 8	___

Označiti ovdje ako se koristi dodatni upitnik

Opet postavite pitanje da li ima još članova domaćinstva.
 Posebno provjerite da li ima još beba ili male djece koja nisu upisana u spisak, kao i da li ima osoba koje nisu u srodstvu sa članovima domaćinstva (kao što su poslugi, prijatelji), ali koji obično žive u ovom domaćinstvu.
 Unesite imena dodatnih članova u spisak članova domaćinstva i popunite obrazac prema uputstvu.

Sada za svaku ženu starosti od 15-49 godina, upišite njeno ime, redni broj i druge potrebne informacije u informacijski panel **Upitnika za žene od 15 do 49 godina starosti**.
 Za svakog muškarca od 15 do 49 godina starosti, upišite njegovo ime, redni broj i druge potrebne informacije u informacijski panel **Upitnika za muškarce od 15 do 49 godina starosti**.
 Za svako dijete mlađe od 5 godina, upišite njegovo/njeno ime, redni broj i redni broj njegove/njene majke ili staratelja u informacijski panel **Upitnika za dijete mlađe od 5 godina**.
 Sada bi trebalo da imate poseban upitnik za svaku ženu i muškarca koji ispunjavaju uslove za anketiranje i za svako dijete mlađe od pet godina u domaćinstvu.

* Šifre za HL3: Srodstvo sa nosiocem (glavom) domaćinstva:

01 Nosilac (glava) domaćinstva	06 Roditelj	11 Nećak / Nećakinja
02 Suprug / Supruga	07 Roditelj supružnika	12 Drugi srodnici
03 Sin / Kćerka	08 Brat / Sestra	13 Usvojeno dijete / Udomljeno dijete / Pastorče
04 Zet / Snaha	09 Brat / Sestra supružnika	14 Nije u srodstvu
05 Unuk / Unuka	10 Tetak, ujak, stric / Tetka, ujna, strina	98 Ne zna

Za članove domaćinstva starosti 5 i više godina								Za članove domaćinstva starosti 5-24 godine								
ED1. Redni broj	ED2. Ime i starost <i>Prepisati iz Obrascas za popisivanje članova domaćinstva, HL2 i HL6</i>		ED3. DA LI JE (ime) IKADA POHAĐAO/LA ŠKOLU ILI PREDŠKOLSKU USTANOVU? 1 Da 2 Ne ☹ Sljedeći red	ED4A. KOJI JE NAJVIŠI NIVO ŠKOLOVANJA KOJI JE (ime) POHAĐAO/LA? Nivo: 0 Predškolski 1 Osnovna škola 2 Srednja škola 3 Visokoškolska ustanova 8 NZ <i>Ako je nivo = 0, preći na ED5</i>	ED4B. KOJI JE NAJVIŠI RAZRED / NAJVIŠA GODINA KOJU JE (ime) ZAVRŠIO/LA NA TOM NIVOU? Razred /godina: 98 NZ <i>Ako je manje od jednog razreda/godine, upisati '00'.</i>	ED5. TOKOM OVE ŠKOLSKE / AKADEMSKE GODINE ( ), DA LI JE (2011-2012) IKAKO POHAĐAO/LA ŠKOLU ILI PREDŠKOLSKU USTANOVU? 1 Da 2 Ne ☹ ED7		ED6. TOKOM OVE ŠKOLSKE/AKADEMSKE GODINE, KOJI NIVO I RAZRED/GODINU (ime) POHAĐA? Nivo: 0 Predškolski 1 Osnovna škola 2 Srednja škola 3 Visokoškolska ustanova 8 NZ <i>Ako je nivo = 0, preći na ED7</i>		Razred/ godina: 98 NZ	ED7. TOKOM PRETHODNE ŠKOLSKE / AKADEMSKE GODINE, (2010-2011), DA LI JE (ime) IKAKO POHAĐAO/LA ŠKOLU ILI PREDŠKOLSKU USTANOVU? 1 Da 2 Ne ☹ Sljedeći red 8 NZ ☹ Sljedeći red			ED8. TOKOM PRETHODNE ŠKOLSKE GODINE, KOJI NIVO I RAZRED/GODINU NIVO JE (ime) POHAĐAO/LA? Nivo: 0 Predškolski 1 Osnovna škola 2 Srednja škola 3 Visokoškolska ustanova 8 NZ <i>Ako je nivo = 0, preći na sljedeću osobu</i>		Razred/ godina: 98 NZ
						Nivo	Razred / godina	D	N		NZ	Nivo	Razred / godina			
R.br.	Ime	Starost	Da Ne	Nivo	Razred/ godina	Da	Ne	Nivo	Razred / godina	D	N	NZ	Nivo	Razred / godina		
01		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
02		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
03		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
04		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
05		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
06		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
07		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
08		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
09		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		
10		___	1 2	0 1 2 3 8	___	1	2	0 1 2 3 8	___	1	2	8	0 1 2 3 8	___		

VODA I SANITACIJA		WS
WS1. KOJI JE GLAVNI IZVOR PIJAĆE VODE ZA ČLANOVE VAŠEG DOMAĆINSTVA?	Tekuća voda (vodovod) Tekuća voda u stanu/kući..... 11 Tekuća voda na imanju..... 12 Tekuća voda kod komšije ..... 13 Javna česma / pipa..... 14 Bušeni bunar, bušotina..... 21 Kopani bunar Pokriveni (zaštićeni) bunar..... 31 Nepokriveni (nezaštićeni) bunar..... 32 Voda sa izvora Zaštićeni/uređeni izvor ..... 41 Nezaštićeni/neuređeni izvor ..... 42 Sakupljanje kišnice ..... 51 Cisterna ..... 61 Površinska voda (rijeka, potok, brana, jezero, bara, kanal, kanal za navodnjavanje) ..... 81 Flaširana voda ..... 91 Drugo (<i>navesti</i>) 96	11⇒WS6 12⇒WS6 13⇒WS6 14⇒WS3 21⇒WS3 31⇒WS3 32⇒WS3 41⇒WS3 42⇒WS3 51⇒WS3 61⇒WS3 81⇒WS3 96⇒WS3
WS2. KOJI JE GLAVNI IZVOR VODE KOJI SE U VAŠEM DOMAĆINSTVU KORISTI U DRUGE SVRHE KAO ŠTO SU KUHANJE I PRANJE RUKU?	Tekuća voda Tekuća voda u stanu/kući..... 11 Tekuća voda na imanju..... 12 Tekuća voda kod komšije ..... 13 Javna česma / pipa..... 14 Bušeni bunar, bušotina..... 21 Kopani bunar Pokriveni (zaštićeni) bunar..... 31 Nepokriveni (nezaštićeni) bunar..... 32 Voda sa izvora Zaštićeni/uređeni izvor ..... 41 Nezaštićeni/neuređeni izvor ..... 42 Sakupljanje kišnice ..... 51 Cisterna ..... 61 Površinska voda (rijeka, potok, brana, jezero, bara, kanal, kanal za navodnjavanje) ..... 81 Drugo (<i>navesti</i>) 96	11⇒WS6 12⇒WS6 13⇒WS6
WS3. GDJE SE NALAZI TAJ IZVOR?	U stanu/kući ..... 1 Na imanju ..... 2 Negdje drugdje 3	1⇒WS6 2⇒WS6
WS4. KOLIKO JE POTREBNO VREMENA DA SE STIGNE DO TOG IZVORA VODE, UZME VODA I DA SE VRATI NATRAG?	Broj minuta ..... __ __ __ NZ..... 998	
WS5. KO OBIČNO IDE NA TAJ IZVOR PO VODU ZA VAŠE DOMAĆINSTVO? <i>Dodatna pitanja:</i> DA LI JE TA OSOBA MLAĐA OD 15 GODINA? KOJEG JE SPOLA?	Odrasla žena (starosti 15 i više godina) ..... 1 Odrasli muškarac (starosti 15 i više godina) ..... 2 Djevojčica (mlađa od 15 godina) ..... 3 Dječak (mlađi od 15 godina) ..... 4 NZ..... 8	
WS6. DA LI NEŠTO RADITE SA VODOM KAKO BI JE UČINILI SIGURNIJOM ZA PIĆE?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ..... 8	2⇒WS8 8⇒WS8
WS7. ŠTA OBIČNO RADITE KAKO BISTE VODU UČINILI SIGURNIJOM ZA PIĆE? <i>Dodatno pitanje:</i> JOŠ NEŠTO? <i>Zaokružite sve navedene odgovore.</i>	Prokuhavanje ..... A Dodavanje hlora ..... B Procjeđivanje kroz krpu ..... C Korištenje filtera za vodu (keramički, sa pijeskom, višeslojni, itd.) ..... D Zagrijavanje vode na suncu..... E Pustimo da odstoji i da se istaloži..... F Drugo (<i>navesti</i>) ..... X NZ..... Z	

WS8. KAKVU VRSTU NUŽNIKA/TOALETA OBIČNO KORISTE ČLANOVI VAŠEG DOMAĆINSTVA? <i>Ako je "vodokotlić" ili "zalijevanje vodom", postavite dodatno pitanje:</i> GDJE OTIČE? <i>Ako je neophodno, tražite dozvolu da vidite sanitarne prostorije.</i>	Vodokotlić / Zalijevanje vodom Otiče u kanalizacione cijevi ..... 11 Otiče u septičku jamu ..... 12 Otiče u jamu poljskog WC-a ..... 13 Otiče negdje drugdje..... 14 Odlazi na nepoznato mjesto / nisam siguran/a / NZ gdje..... 15 Poljski WC (čučavac) Ventilisani poboljšani poljski WC (čučavac) ..... 21 Poljski WC (čučavac) sa jamom koja je pokrivena ..... 22 Poljski WC (čučavac) sa jamom / otvorena jama ..... 23 Ekološki toalet (sa kompostiranjem) ..... 31 Kanta ..... 41 Nema nužnika/toaleta, žbunje, polje ..... 95 Drugo (<i>navesti</i>) 96	95⇒ Sljedeći modul
WS9. DA LI DIJELITE NUŽNIK/TOALET SA DRUGIM OSOBAMA KOJE NISU ČLANOVI VAŠEG DOMAĆINSTVA?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ Sljedeći modul
WS10. DA LI DIJELITE NUŽNIK/TOALET SAMO SA ČLANOVIMA DRUGIH DOMAĆINSTAVA KOJE POZNAJETE ILI JE TO NUŽNIK/TOALET ZA JAVNU UPOTREBU?	Samo druga domaćinstva (nije javni) ..... 1 Nužnik/toalet za javnu upotrebu..... 2	2⇒ Sljedeći modul
WS11. KOLIKO UKUPNO DOMAĆINSTAVA KORISTI TAJ NUŽNIK/TOALET, UKLJUČUJUĆI I VAŠE DOMAĆINSTVO?	Broj domaćinstava (ako je manje od 10)..... 0 __ Deset ili više domaćinstava..... 10 NZ..... 98	

KARAKTERISTIKE DOMAĆINSTVA		HC
HC1b. KOJI JE MATERINJI JEZIK NOSIOCA (GLAVE) DOMAĆINSTVA?	Bosanski ..... 1 Hrvatski ..... 2 Srpski ..... 3 Romski ..... 4 Drugi jezik (navesti) 6	
HC2. KOLIKO SE SOBA U OVOM DOMAĆINSTVU KORISTI ZA SPAVANJE?	Broj soba ..... —	
HC3. Preovladavajući materijal poda u stambenoj jedinici. <i>Zabilježite Vašu opservaciju.</i>	Prirodni pod Zemlja / Pijesak ..... 11 Slama ..... 13 Neobrađeni pod Drvene daske ..... 21 Obrađeni pod Parket ili polirano drvo ..... 31 Vinil / Linoleum ili asfaltne trake ..... 32 Keramičke pločice ..... 33 Beton ..... 34 Tepih ..... 35 Laminat ..... 36 Drugo (navesti) 96	
HC4. Preovladavajući materijal krova. <i>Zabilježite Vašu opservaciju.</i>	Prirodni krov Bez krova ..... 11 Slama ..... 12 Neobrađeni krov Drvene daske (šindra) ..... 23 Karton ..... 24 Obrađeni krov Metal / Lim ..... 31 Drvo ..... 32 Krovno pokrivanje od cinka / Cementna vlakna ..... 33 Crijep ..... 34 Beton (ploča) ..... 35 Krovna šindra - TEGOLA ..... 36 Drugo (navesti) 96	
HC5. Preovladavajući materijal vanjskih zidova. <i>Zabilježite Vašu opservaciju.</i>	Prirodni zidovi Brvno ..... 12 Blato ..... 13 Neobrađeni zidovi Naboj ..... 21 Kamen sa blatom ..... 22 Otkriveni čerpić (nepečena opeka/cigla) ..... 23 Šperploča / Iverica ..... 24 Karton ..... 25 Polovna drvena građa ..... 26 Obrađeni zidovi Beton ..... 31 Kamen sa krečom / cementom ..... 32 Cigle ..... 33 Betonski blokovi ..... 34 Pokriveni čerpić ..... 35 Drvene daske / šindra ..... 36 Fasada (na primjer, cementno krečni malter) ..... 37 Drugo (navesti) 96	
HC6. KOJU VRSTU ENERGENATA VAŠE DOMAĆINSTVO UGLAVNOM KORISTI ZA KUHANJE?	Električnu energiju ..... 01 Tečni propan gas (LPG, plin iz boce) ..... 02 Prirodni gas (iz gasovoda) ..... 03 Ugalj / Lignit ..... 06 Drveni ugalj (ćumur) ..... 07 Drvo ..... 08 Slamu / Šiblje / Travu ..... 09 Ostatke od poljoprivrednih kultura ..... 11 U domaćinstvu se ne kuha hrana ..... 95 Drugo (navesti) 96	01⇒HC8 02⇒HC8 03⇒HC8 95⇒HC8

HC7. DA LI SE OBIČNO KUHA U KUĆI, U POSEBNOJ ZGRADI ILI NAPOLJU? <i>Ako je odgovor "u kući", postavite dodatno pitanje: DA LI SE KUHA U POSEBNOJ PROSTORIJI KOJA SE KORISTI KAO KUHINJA?</i>	U stanu/kući U posebnoj prostoriji koja se koristi kao kuhinja ..... 1 U nekoj drugoj prostoriji ..... 2 U posebnoj zgradi ..... 3 Napolju ..... 4 Drugo (navesti) 6	
HC8. DA LI VAŠE DOMAĆINSTVO IMA: [A] ELEKTRIČNU ENERGIJU? [B] RADIO APARAT? [C] TELEVIZOR? [D] FIKSNI TELEFON? [E] FRIŽIDER? [F] KREKET? [G] ELEKTRIČNI ŠPORET? [H] KOMPJUTER / LAPTOP? [I] INTERNET PRIKLJUČAK? [J] KLIMA UREĐAJ? [K] DIGITALNI FOTO APARAT? [L] MAŠINU ZA VEŠ? [M] MAŠINU ZA SUŠENJE VEŠA? [N] MAŠINU ZA SUĐE? [O] USISAVAČ? [P] DVD? [Q] ĐAKUZI KADU? [R] SISTEM ZA VIDEO NADZOR?	Da Ne Električnu energiju ..... 1 2 Radio aparat ..... 1 2 Televizor ..... 1 2 Fiksni telefon ..... 1 2 Frižider ..... 1 2 Krevet ..... 1 2 Električni šporet ..... 1 2 Kompjuter / Laptop ..... 1 2 Internet priključak ..... 1 2 Klima uređaj ..... 1 2 Digitalni foto aparat ..... 1 2 Mašinu za veš ..... 1 2 Mašinu za sušenje veša ..... 1 2 Mašinu za suđe ..... 1 2 Usisavač ..... 1 2 DVD ..... 1 2 Đakuzi kadu ..... 1 2 Sistem za video nadzor 1 2	
HC9. DA LI NEKO OD ČLANOVA VAŠEG DOMAĆINSTVA POSJEDUJE: [A] SAT? [B] MOBILNI TELEFON? [C] BICIKL? [D] MOTOR ILI SKUTER? [E] ZAPREŽNA KOLA? [F] AUTOMOBIL ILI KAMION? [G] TRAKTOR?	Da Ne Sat ..... 1 2 Mobilni telefon ..... 1 2 Bicikl ..... 1 2 Motor ili skuter ..... 1 2 Zaprežna kola ..... 1 2 Automobil ili kamion ..... 1 2 Traktor 1 2	
HC10. DA LI STE VI ILI NEKO KO ŽIVI U OVOM DOMAĆINSTVU VLASNIK/CA OVOG STANA? <i>Ako je odgovor "Ne", pitajte: DA LI IZNAJMLJUJE OVAJ STAN/KUĆU OD NEKOGA KO NE ŽIVI U OVOM DOMAĆINSTVU? Ako je odgovor "Iznajmljuje se od nekog drugog", zaokružite '2'. Za druge odgovore, zaokružite '6'.</i>	U vlasništvu ..... 1 Iznajmljuje ..... 2 Drugo (ni u vlasništvu, ni iznajmljeno) 6	
HC11. DA LI NEKO OD ČLANOVA VAŠEG DOMAĆINSTVA POSJEDUJE OBRADIVU ZEMLJU?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒HC13
HC12. KOLIKO DUNUMA OBRADIVE ZEMLJE ZAJEDNO POSJEDUJU ČLANOVI OVOG DOMAĆINSTVA? <i>Ako je odgovor manje od 1, upišite '00'. Ako je 95 ili više, upišite '95'. Ako ne znaju, upišite '98'.</i>	Broj dunuma ..... —	
HC13. DA LI VAŠE DOMAĆINSTVO POSJEDUJE STOKU, STADA ILI DRUGE DOMAĆE ŽIVOTINJE ILI ŽIVINU?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒HC15
HC14. KOLIKO NAVEDENIH ŽIVOTINJA IMA VAŠE DOMAĆINSTVO? [A] JUNICA, MLJEČNIH KRAVA, TELAD ILI BIKOVA? [B] KONJA, MAGARACA ILI MAZGI? [C] KOZA? [D] OVACA? [E] KOKOŠI, PILIĆA ILI PIJETLOVA? [H] DRUGU PERAD? [F] SVINJA? [G] KOŠNICA PČELA? <i>Ako je odgovor "nijednu", upišite '00'. Ako je odgovor 95 ili više, upišite '95'. Ako ne znaju, upišite '98'.</i>	Junice, mliječne krave, telad ili bikovi ..... — Konji, magarci ili mazge ..... — Koze ..... — Ovce ..... — Kokoške, pilići ili pijetlovi ..... — Druga perad ..... — Svinje ..... — Košnice pčela ..... —	
HC15. DA LI NEKO OD ČLANOVA VAŠEG DOMAĆINSTVA IMA BANKOVNI RAČUN?	Da ..... 1 Ne 2	

TABELA 1: DJECA STAROSTI 2-14 GODINA KOJA ISPUNJAVAJU USLOVE ZA PITANJA U VEZI SA DISCIPLINOVANJEM DJECE

- Navedite svako dijete starosti 2-14 godina redom kako su upisani u Obrazac za popisivanje članova domaćinstva (modul HL). Nemojte dodavati druge članove domaćinstva koji su van starosnog okvira od 2-14 godina.
- Upišite redni broj, ime, spol i starost svakog djeteta.
- Zatim upišite ukupan broj djece starosti 2-14 godina u predviđeno polje (CD6).
- Ako u domaćinstvu nema djece starosti 2-14 godina, pređite na sljedeći modul.

CD1. Redoslijed	CD2. Redni broj iz HL1	CD3. Ime iz HL2	CD4. Spol iz HL4		CD5. Starost iz HL6	
Redoslijed	Redni broj	Ime	M	Ž	Starost	
1	---		1	2	--- --	
2	---		1	2	--- --	
3	---		1	2	--- --	
4	---		1	2	--- --	
5	---		1	2	--- --	
6	---		1	2	--- --	
7	---		1	2	--- --	
8	---		1	2	--- --	
CD6.	Ukupan broj djece starosti 2-14 godina					--- --

- Ako u domaćinstvu živi samo jedno dijete starosti 2-14 godina, onda preskočite tabelu 2 i u polju CD8 upišite '1' i pređite na polje CD9.

TABELA 2: SLUČAJNI IZBOR DJETETA ZA PITANJA O DISCIPLINOVANJU DJECE

- Ako u domaćinstvu živi više od jednog djeteta starosti 2-14 godina, onda koristite Tabelu 2 za izbor jednog djeteta te starosne dobi.
- Provjerite posljednju cifru Šifre domaćinstva (HH2) sa prve strane upitnika. To je broj reda na koji treba da pređete u Tabeli 2 (CD7).
- Provjerite ukupan broj djece koja ispunjavaju starosni uslov (2-14 godina) u polju CD6 u Tabeli 1. To je broj kolone na koju treba da pređete.
- Pronađite polje u kojem se red i kolona ukrštaju i zaokružite taj broj. To je redoslijed djeteta iz Tabele 1 (kolona CD1) i za to dijete ćete postavljati sljedeća pitanja.

CD7. Posljednja cifra Šifre domaćinstva (HH2)	Ukupan broj djece koja ispunjavaju uslove u domaćinstvu (CD6)							
	1	2	3	4	5	6	7	8+
0	1	2	2	4	3	6	5	4
1	1	1	3	1	4	1	6	5
2	1	2	1	2	5	2	7	6
3	1	1	2	3	1	3	1	7
4	1	2	3	4	2	4	2	8
5	1	1	1	1	3	5	3	1
6	1	2	2	2	4	6	4	2
7	1	1	3	3	5	1	5	3
8	1	2	1	4	1	2	6	4
9	1	1	2	1	2	3	7	5

CD8. Upišite broj izabranog djeteta iz tabele 1 (CD1) .....

CD9. Upišite ime (CD3) i redni broj (CD2) djeteta koje je izabrano za ovaj modul iz polja CD8.	Ime	
	Redni broj	
CD10. ODRASLI KORISTE ODREĐENE METODE KAKO BI DJECU NAUČILI PRAVILNOM PONAŠANJU ILI DA RIJEŠE NEKI PROBLEM U PONAŠANJU. PROČITAĆU VAM NEKE METODE KOJE SE KORISTE I ŽELIM DA MI KAŽETE DA LI STE VI ILI NEKO DRUGI U VAŠEM DOMAČINSTVU PRIMJENILI OVU METODU NA (ime) TOKOM PROŠLOG MJESECA.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD11. ODUZELI PRIVILEGIJE, ZABRANILI NEŠTO ŠTO (ime) VOLI ILI STE NJEMU/NJOJ ZABRANILI IZLAZAK IZ KUĆE.		
CD12. OBJASNILI ZAŠTO JE (ime) PONAŠANJE BILO POGREŠNO.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD13. PROTRESLI NJEGA/NJU.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD14. VIKALI, DERALI SE ILI VRIŠTALI NA NJEGA/NJU.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD15. DALI NJEMU/NJOJ NEŠTO DRUGO DA RADI.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD16. ČUŠKALI, UDARILI ILI PLJUSNULI NJEGA/NJU RUKOM PO STRAŽNJICI.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD17. UDARILI NJEGA/NJU NEČIM PO STRAŽNJICI ILI DRUGDJE PO TIJELU, NA PRIMJER KAIŠEM, ČETKOM ZA KOSU, ŠTAPOM ILI DRUGIM ČVRSTIM PREDMETOM.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD18. NAZIVALI NJEGA/NJU GLUPIM/OM, LJENIM/OM ILI NEKIM SLIČNIM IMENOM.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD19. UDARILI ILI PLJUSNULI NJEGA/NJU PO LICU, GLAVI ILI UŠIMA.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD20. UDARILI ILI PLJUSNULI NJEGA/NJU PO ŠACI, RUCI ILI NOZI.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD21. SVOJSKI NJEGA/NJU ISTUKLI, ODNOSNO ZADAVALI UDARCE IZNOVA SVOM SNAGOM.	Da..... 1 Ne..... 2	
CD22. DA LI SMATRATE DA JE ZA PRAVILNO ODGAJANJE ILI VASPITAVANJE DJETETA NEOPHODNO FIZIČKI KAŽNJVATI DJETE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nema mišljenje..... 8	

UPITNIK ZA ŽENU OD 15-49 GODINA
[Federacija BiH]

PRANJE RUKU		HW
HW1. MOLIM VAS DA MI POKAZETE GDJE ČLANOVI VAŠEG DOMAĆINSTVA NAJČEŠĆE PERU RUKU.	Pokazano ..... 1 Nije pokazano Nije u stanu/kući / na imanju ..... 2 Nije data dozvola da se vidi mjesto ..... 3 Drugi razlog 6	2 ⇨ HW4 3 ⇨ HW4 6 ⇨ HW4
HW2. Provjerite da li ima vode na mjestu predviđenom za pranje ruku. Provjerite da li u česmi/pumpi, umivaoniku, kanti, spremniku za vodu ili sl. ima vode.	Ima vode ..... 1 Nema vode 2	
HW3. Upišite da li ima sapuna ili deterdženta na mjestu predviđenom za pranje ruku. Zaokružite sve primjenjive stavke. Pređite na HH19 ako je zaokružena bilo koja šifra koja se odnosi na sapun ili deterdžent (A, B, C ili D). Ako je zaokružen odgovor "Nema ničega" (Y), nastavite sa HW4.	Tvrđi sapun ..... A Deterdžent (u prahu / tečni / u pasti) ..... B Tečni sapun ..... C Pepeo / pijesak ..... D Nema ničega ..... Y	A ⇨ HH19 B ⇨ HH19 C ⇨ HH19 D ⇨ HH19
HW4. DA LI IMATE SAPUN, DETERDŽENT ILI NEKO DRUGO SREDSTVO ZA PRANJE RUKU U VAŠEM DOMAĆINSTVU?	Da ..... 1 Ne 2	2 ⇨ HH19
HW5. MOŽETE LI MI GA MOLIM VAS POKAZATI? Zabilježite zapažanje. Zaokružite sve primjenjive stavke.	Tvrđi sapun ..... A Deterdžent (u prahu / tečni / u pasti) ..... B Tečni sapun ..... C Pepeo / pijesak ..... D Nije u mogućnosti / Ne želi da pokaže ..... Y	

HH19. Upišite vrijeme završetka anketiranja.	Sat i minute.....: ____: ____
---	-------------------------------

HH20. Zahvalite se ispitaniku/ci na njegovoj/njenoj saradnji i provjerite obrazac za popisivanje članova domaćinstva: ☐ Poseban upitnik za žene je izdat za svaku ženu starosti od 15-49 godina koja se nalazi na listi članova domaćinstva (HL7) ☐ Poseban upitnik za djecu mlađu od 5 godina je izdat za svako dijete do 5 godina starosti koje se nalazi na listi članova domaćinstva (HL9) ☐ Poseban upitnik za muškarce je izdat za svakog muškarca starosti od 15-49 godina koji se nalazi na listi članova domaćinstva (HL7A) Vratite se na naslovnu stranu i provjerite da su sve informacije popunjene, uključujući broj žena koje ispunjavaju starosne uslove za anketiranje (HH12), djece mlađe od 5 godina (HH14) i muškaraca koji ispunjavaju starosne uslove za anketiranje (HH13A) Dogovorite primjenu preostalih upitnika u domaćinstvu.

Zapažanja anketara

Zapažanja kontrolora

Zapažanja supervizora

INFORMACIONI PANEL ZA ŽENU		WM
Ovaj upitnik se popunjava za sve žene starosti od 15-49 godina (vidjeti Obrazac za popisivanje članova domaćinstva, kolona HL7 u Upitniku za domaćinstvo). Za svaku ženu navedene starosti treba popuniti poseban upitnik.		
WM1. Šifra klastera:	_____	WM2. Šifra domaćinstva:
WM3. Ime žene:	Ime _____	WM4. Redni broj žene:
WM5. Ime i šifra anketarke:	Ime _____	WM6. Dan / mjesec / godina anketiranja:
		____ / ____ / _____

Ponovite pozdrav ako nije već pročitao dotičnoj ženi:

Ukoliko je pozdrav već pročitao dotičnoj ženi na početku Upitnika za domaćinstvo, onda treba pročitati sljedeći tekst:

MI DOLAZIMO U IME **FEDERALNOG MINISTARSTVA ZDRAVSTVA - ZAVODA ZA JAVNO ZDRAVSTVO FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE**. PROVODIMO ISTRAŽIVANJE KOJE SE BAVI ZDRAVLJEM I OBRAZOVANJEM ČLANOVA PORODICE, O ČEMU BIH ŽELJELA DA RAZGOVARAM SA VAMA. OVA ANKETA ĆE TRAJATI OKO **20** MINUTA. SVE INFORMACIJE KOJE DOBIJEMO ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

SADA ŽELIM JOŠ MALO DA PORAZGOVARAM SA VAMA O VAŠEM ZDRAVLJU I JOŠ NEKIM TEMAMA. OVA ANKETA ĆE TRAJATI OKO **20** MINUTA. PONAVLJAM, SVE INFORMACIJE KOJE NAM DATE ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

Možemo li da počnemo?

- Da, dobijen je pristanak ⇒ Pređite na WM10 i upišite vrijeme, a zatim počnite anketiranje.
- Ne, nije dobijen pristanak ⇒ Popunite WM7. O ishodu informišite supervizora.

WM7. Rezultat anketiranja žene	Upitnik je popunjen ..... 01 Ispitanica nije kod kuće ..... 02 Odbila je anketiranje ..... 03 Upitnik je djelimično popunjen ..... 04 Ispitanica nije u stanju da odgovara ..... 05 Drugo (navesti) 96
---------------------------------------	---

WM8. Kontrolu upitnika izvršio/la (Ime i šifra): Ime _____	WM9. Operater/ka za unos podataka (Ime i šifra): Ime..... _____
--	---

WM10. Upišite vrijeme početka anketiranja.	Sat i minute..... : ____
---	--------------------------

PODACI ZA ŽENU		WB
WB1. KOJEG MJESECA I KOJE GODINE STE ROĐENI?	Datum rođenja Mjesec..... NZ mjesec.....98 Godina ..... NZ godinu 9998	
WB2. KOLIKO IMATE GODINA? <i>Dodatno pitanje: KOLIKO STE GODINA NAPUNILI NA SVOJ POSLJEDNJI ROĐENDAN? Uporedite WB1 i/ili WB2 i ispravite ukoliko se ne slažu</i>	Dob (navršene godine).....	
WB3. DA LI STE IKADA POHAĐALI ŠKOLU ILI PREDŠKOLSKU USTANOVU?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒WB7
WB4. KOJI JE NAJVIŠI NIVO OBRAZOVANJA KOJI STE POHAĐALI?	Predškolsko obrazovanje..... 0 Osnovna škola ..... 1 Srednja ..... 2 Visokoškolska ustanova 3	0⇒WB7
WB5. KOJI JE NAJVIŠI RAZRED/GODINA KOJU STE ZAVRŠILI NA TOM NIVOU? <i>Ukoliko je u pitanju manje od 1 razreda/godine, upišite '00'</i>	Razred/godina	
WB6. Provjerite WB4: ☐ Srednja škola ili visokoškolska ustanova. ⇒ Pređite na sljedeći modul ☐ Osnovna škola ⇒ Nastavite sa WB7		
WB7. SADA VAS MOLIM DA MI PROČITATE OVU REČENICU. <i>Ispitanici pokažite rečenicu na kartici. Ukoliko ispitanica ne može da pročita cijelu rečenicu, pitajte:</i> MOŽETE LI DA MI PROČITATE DIO OVE REČENICE?	Uopšte ne može da pročita..... 1 Može da pročita samo dijelove rečenice..... 2 Može da pročita cijelu rečenicu ..... 3 Rečenica nije napisana na jeziku koji ispitanica razumije ..... 4 (navesti jezik) Slijepa / nijema, slabovida / ima teškoće sa govorom..... 5	

PRISTUP MASOVNIM MEDIJIMA I KORIŠTENJE INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIH TEHNOLOGIJA		MT
MT1. Provjerite WB7: ☐ Pitanje nije popunjeno (Ispitanica ima srednje obrazovanje ili više) ⇒ Nastavite sa MT2 ☐ Zna da čita ili rečenica nije napisana na odgovarajućem jeziku (šifre 2, 3 ili 4) ⇒ Nastavite sa MT2 ☐ Uopšte ne zna da čita ili je slijepa/nijema i sl. (šifre 1 do 5) ⇒ Pređite na MT3		
MT2. KOLIKO ČESTO ČITATE NOVINE ILI ČASOPISE: SKORO SVAKI DAN, NAJMANJE JEDNOM SEDMIČNO, MANJE OD JEDNOM SEDMIČNO ILI IH UOPŠTE NE ČITATE?	Skoro svaki dan ..... 1 Najmanje jednom sedmično..... 2 Manje od jednom sedmično ..... 3 Uopšte ne čitam novine ili časopise 4	
MT3. DA LI SLUŠATE RADIO SKORO SVAKI DAN, NAJMANJE JEDNOM SEDMIČNO, MANJE OD JEDNOM SEDMIČNO ILI GA UOPŠTE NE SLUŠATE?	Skoro svaki dan ..... 1 Najmanje jednom sedmično..... 2 Manje od jednom sedmično ..... 3 Uopšte ne slušam radio..... 4	
MT4. KOLIKO ČESTO GLEDATE TELEVIZIJU: DA LI GLEDATE TV SKORO SVAKI DAN, NAJMANJE JEDNOM SEDMIČNO, MANJE OD JEDNOM SEDMIČNO ILI UOPŠTE NE GLEDATE TV?	Skoro svaki dan ..... 1 Najmanje jednom sedmično..... 2 Manje od jednom sedmično ..... 3 Uopšte ne gledam TV..... 4	
MT5. Provjerite WB2: Da li ispitanica ima 15-24 godine? ☐ Da, starost 15-24 ⇒ Nastavite sa MT6 ☐ Ne, starost 25-49 ⇒ Pređite na sljedeći modul		
MT6. DA LI STE IKADA KORISTILI KOMPJUTER?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒MT9
MT7. DA LI STE KOMPJUTER KORISTILI BILO GDJE TOKOM POSLJEDNIH 12 MJESeci?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒MT9
MT8. TOKOM POSLJEDNIH MJESEC DANA, KOLIKO ČESTO STE KORISTILI KOMPJUTER: SKORO SVAKI DAN, NAJMANJE JEDNOM SEDMIČNO, MANJE OD JEDNOM SEDMIČNO ILI GA UOPŠTE NISTE KORISTILI?	Skoro svaki dan ..... 1 Najmanje jednom sedmično..... 2 Manje od jednom sedmično ..... 3 Ne koristim kompjuter 4	
MT9. DA LI STE IKADA KORISTILI INTERNET?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ Sljedeći modul
MT10. DA LI STE KORISTILI INTERNET TOKOM POSLJEDNIH 12 MJESeci? <i>Ako je neophodno, postavite dodatno pitanje: da li je Internet korišten na bilo kojoj lokaciji, sa bilo kojeg uređaja i sl.</i>	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ Sljedeći modul
MT11. TOKOM POSLJEDNIH MJESEC DANA, KOLIKO ČESTO STE KORISTILI INTERNET: SKORO SVAKI DAN, NAJMANJE JEDNOM SEDMIČNO, MANJE OD JEDNOM SEDMIČNO ILI GA UOPŠTE NISTE KORISTILI?	Skoro svaki dan ..... 1 Najmanje jednom sedmično..... 2 Manje od jednom sedmično ..... 3 Nisam koristila Internet..... 4	

SMRTNOST DJECE		CM
Ovaj modul se odnosi na sve žene u dobi od 15-49 godina. Pitanja CM0-CM12 se odnose samo na ŽIVOROĐENU djecu.		
CM0. Provjerite broj klastera u WM1: ☐ Ako je broj klastera od 001-474 (istraživanje ukupnog stanovništva). ⇒ Nastavite sa CM0A. ☐ Ako je broj klastera od 501-562 (istraživanje romskog stanovništva). ⇒ Pređite na CM1		
CM0A. SADA ŽELIM DA VAS PITAM O SVIM POROĐAJIMA KOJE STE IMALI TOKOM ŽIVOTA. KOLIKO STE ŽIVOROĐENE DJECE IMALI TOKOM ŽIVOTA? Postavite dodatno pitanje da utvrdite da li je ispitanica upoznata sa terminom "živorođeno dijete". POD OVIM MISLIM NA ROĐENJE BEBE KOJA JE DISALA ILI PLAKALA ILI POKAZIVALA DRUGE ZNAKOVE ŽIVOTA – ČAK I AKO JE ŽIVJELA SAMO PAR MINUTA ILI SATI? Ako "Nijedno", zaokružite '00'.	Nijedno.....00 Broj živorođene djece	⇒CM12A
CM0B. KOJI JE DATUM VAŠEG POSLJEDNJEG POROĐAJA (ČAK I AKO JE BEBA UMRLA)? Mjesec i godina moraju biti upisani.	Datum posljednjeg porođaja Dan ..... NZ dan .....98 Mjesec ..... Godina	⇒CM12A
CM1. SADA ŽELIM DA VAS PITAM O SVIM POROĐAJIMA KOJE STE IMALI TOKOM ŽIVOTA. DA LI STE SE IKADA POROĐALI?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒CM8
CM2. MOŽETE LI MI REĆI DATUM VAŠEG PRVOG POROĐAJA? MISLIM NA PRVI PUT KADA STE RODILI DIJETE, ČAK AKO DIJETE VIŠE NIJE ŽIVO ILI AKO NJEGOV OTAC NIJE VAŠ SADAŠNJI PARTNER. Pređite na CM4 samo ukoliko je data godina prvog porođaja. U suprotnom, nastavite sa CM3.	Datum prvog porođaja Dan ..... NZ dan .....98 Mjesec ..... NZ mjesec .....98 Godina ..... NZ godinu 9998	⇒CM4
CM3. PRIJE KOLIKO GODINA STE SE PRVI PUT PORODILI?	Broj punih godina od prvog porođaja.....	
CM4. IMATE LI SINOVE I KĆERKE KOJE STE RODILI KOJI SADA ŽIVE SA VAMA?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒CM6
CM5. KOLIKO SINOVA ŽIVI SA VAMA? KOLIKO KĆERKI ŽIVI SA VAMA? Ukoliko nijedno, upišite '00'.	Broj sinova..... Broj kćerki.....	
CM6. IMATE LI SINOVE I KĆERKE KOJE STE RODILI I KOJI SU ŽIVI ALI KOJI NE ŽIVE SA VAMA?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒CM8
CM7. KOLIKO SINOVA JE ŽIVO ALI NE ŽIVI SA VAMA? KOLIKO KĆERKI JE ŽIVO ALI NE ŽIVI SA VAMA? Ukoliko nijedan/na, upišite '00'.	Sinovi žive negdje drugdje ..... Kćerke žive negdje drugdje	

CM8. DA LI STE IKADA RODILI DJEČAKA ILI DJEVOJČICU KOJI SU ROĐENI ŽIVI, ALI SU KASNIJE UMRLI? Ako je odgovor "Ne" dodatno pitajte: HOĆU DA KAŽEM: DA LI STE IKADA RODILI DIJETE KOJE JE DISALO ILI PLAKALO ILI POKAZIVALO DRUGE ZNAKOVE ŽIVOTA – ČAK I AKO JE ŽIVJELO SAMO PAR MINUTA ILI SATI?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒CM10
CM9. KOLIKO DJEČAKA JE UMRLO? KOLIKO DJEVOJČICA JE UMRLO? Ukoliko nijedan/na, upišite '00'.	Broj umrlih dječaka..... Broj umrlih djevojčica.....	
CM10. Saberite odgovore na pitanja CM5, CM7 i CM9.	Zbir	
CM11. SAMO DA PROVJERIM DA LI SAM TAČNO ZABILJEŽILA, UKUPNO STE IMALI (UKUPAN BROJ DJECE NAVEDEN U CM10) ŽIVOROĐENE DJECE U SVOM ŽIVOTU. DA LI JE TO TAČNO? ☐ Da. Provjerite i zabilježite u nastavku: ☐ Bez živorođene djece (tj. zbir u CM10 je jednak 0) ⇒ Pređite na CM12A ☐ Jedno ili više živorođene djece ⇒ Nastavite sa CM12 ☐ Ne ⇒ Provjerite odgovore na CM1-10 i ispravite gdje je potrebno prije nego što nastavite sa CM12		
CM12. OD OVIH (ukupan broj djece naveden u CM10) POROĐAJA, KADA JE BIO POSLJEDNJI (ČAK I AKO JE BEBA UMRLA)? Mjesec i godina moraju biti upisani.	Datum posljednjeg rođenja Dan ..... NZ dan .....98 Mjesec ..... Godina	
CM12A. PONEKAD ŽENE IMAJU TRUDNOĆU KOJA NE REZULTIRA ROĐENJEM ŽIVOG DIJETETA. DA LI STE IKADA IMALI TRUDNOĆU KOJA JE REZULTIRALA SPONTANIM POBAČAJEM, ILI JE DIJETE MRTVOROĐENO ILI JE TRUDNOĆA PREKINUTA NAMJERNO (TJ. IZVRŠEN JE ABORTUS)?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒CM13
CM12B. KOLIKO STE SPONTANIH POBAČAJA IMALI TOKOM ŽIVOTA? POD SPONTANIM POBAČAJEM MISLIM NA PRIJEVREMENI I NENAMJERNI PREKID TRUDNOĆE TOKOM PRVIH 5 MJESECI TRUDNOĆE.	Nijedan.....00 Broj spontanij pobačaja.....	
CM12C. U KOLIKO SLUČAJEVA VAŠIH TRUDNOĆA JE DIJETE BILO MRTVOROĐENO? POD MRTVOROĐENIM DIJETETOM MISLIM NA POROĐAJ KOJI SE ODVIJAO NAKON 5. MJESECA TRUDNOĆE, ALI DIJETE NIJE POKAZIVALO ZNAKOVE ŽIVOTA.	Nijedan.....00 Broj mrtvorodne djece.....	
CM12D. I KOLIKO NAMJERNIH PREKIDA TRUDNOĆE (ABORTUSA) STE IMALI TOKOM ŽIVOTA? POD NAMJERNIM PREKIDOM TRUDNOĆE (ABORTUSOM) MISLIM NA NAMJERNI PREKID TOKOM PRVIH 5 MJESECI TRUDNOĆE.	Nijedan.....00 Broj (abortusa).....	00⇒CM13
CM12E. KOJI JE DATUM VAŠEG (POSLEDNJEG) NAMJERNOG PREKIDA TRUDNOĆE (ABORTUSA)? Mjesec i godina moraju biti upisani.	Datum (posljednjeg) namjernog prekida trudnoće (abortusa) Mjesec ..... Godina	
CM12F. Provjerite kada je datum posljednjeg namjernog prekida trudnoće (abortusa) u CM12E i ako: ☐ nije bilo namjernog prekida trudnoće (abortusa) tokom posljednje 2 godine ⇒ Pređite na CM12J ☐ je posljednji namjerni prekid trudnoće (abortus) bio tokom posljednje 2 godine, tj. od (mjeseca intervju) ⇒ Nastavite sa CM12G		
CM12G. Ako je ispitanica spomenula više od jednog namjernog prekida trudnoće (abortusa), tj. odgovor u CM12D je veći od 1, onda je pitajte za tačan mjesec i godinu svakog pomenutog abortusa koji je imala tokom posljednje 2 godine, tj. nakon (mjeseca intervju) 2009. godine. U CM12H upišite mjesec i godinu svakog abortusa, počevši sa posljednjim i za svaki zabilježeni abortus zamolite ispitanicu da Vam kaže u kojoj sedmici / kojem mjesecu trudnoće je bila kad je izvršen abortus i isto upišite na adekvatno mjesto.		

	Posljedni namjerni prekid trudnoće (abortus)	Pretposljednji namjerni prekid trudnoće (abortus)	Drugi namjerni prekid trudnoće (abortus) prije posljednjeg	Treći namjerni prekid trudnoće (abortus) prije posljednjeg
CM12H. KOJEG MJESECA I GODINE STE IMALI VAŠ (POSLEDNJI) NAMJERNI PREKID TRUDNOĆE (ABORTUS)?	<i>Ne postavljajte pitanje, odgovor je dat u CM12E</i>	Mjesec _____ Godina _____	Mjesec _____ Godina _____	Mjesec _____ Godina _____
CM12I. U KOJEM MJESECU (SEDMICI) TRUDNOĆE STE BILI KADA STE IMALI NAMJERNI PREKID TRUDNOĆE (ABORTUS)? <i>Ako ispitanica odgovori u sedmicama, upišite odgovor u odgovarajućem redu. U suprotnom samo zabilježite mjesec/e.</i>	Sedmica 1 ____ Mjeseci 2 ____	Sedmica 1 ____ Mjeseci 2 ____	Sedmica 1 ____ Mjeseci 2 ____	Sedmica 1 ____ Mjeseci 2 ____
CM12J. Provjerite broj ukupnih namjernih prekida trudnoće (abortusa) u CM12D i ako je ukupan broj: ☐ od 01 do 04 ⇒ Pređite na CM13 ☐ veći od 04 ⇒ Pređite na CM12K				
CM12K. KOJEG MJESECA I GODINE STE IMALI SVOJ PRVI NAMJERNI PREKID TRUDNOĆE (ABORTUS)?	Datum prvog abortusa Mjesec ..... NZ mjesec ..... 98 Godina ..... NZ godinu 9998			⇒CM13
CM12L. KOLIKO STE GODINA IMALI KADA STE IMALI PRVI NAMJERNI PREKID TRUDNOĆE (ABORTUS)?	Navršene godine			
CM13. Provjerite CM0B ili CM12: Posljednji porođaj je bio tokom posljednje 2 godine, tj. (dan i mjesec intervju) 2009. godine: ☐ Ne, nije bilo živorođene djece u posljednje 2 godine i nikada prije. ⇒ Pređite na modul SIMPTOMI BOLESTI. ☐ Da, jedno ili više živorođene djece u posljednje 2 godine. ⇒ Pitajte za ime posljednjeg rođenog djeteta Ime posljednjeg rođenog djeteta _____ <i>Ukoliko je dijete umrlo, budite posebno pažljivi kada to dijete spominjete po imenu u modulima koji slijede. Pređite na sljedeći modul.</i>				

DA LI JE POSLEDNJI POROD BIO ŽELJENI		DB
<i>Ovaj modul se odnosi na sve žene koje su rodile živorođeno dijete tokom posljednje 2 godine. Provjerite pitanje CM13 iz modula CM o smrtnosti djece i ovdje upišite ime posljednjeg rođenog djeteta</i>		
<i>Koristite ime ovog djeteta u sljedećim pitanjima, na naznačenim mjestima.</i>		
DB1. KADA STE ZATRUĐNILI SA (ime), DA LI STE U TO VRIJEME HTJELI DA ZATRUĐNITE?	Da ..... 1 Ne 2	1⇒ Sljedeći modul
DB2. DA LI STE ŽELJELI DA RODITE BEBU KASNIJE ILI NISTE HTJELI (VIŠE) DJECE?	Kasnije ..... 1 Nisam htjela više djece 2	2⇒ Sljedeći modul
DB3. KOLIKO STE JOŠ ŽELJELI DA ČEKATE?	Mjeseci ..... 1 ____ Godine ..... 2 ____ NZ 998	

ZDRAVLJE MAJKI I NOVOROĐENČETA		MN
<i>Ovaj modul se odnosi na sve žene koje su rodile živorođeno dijete tokom posljednje 2 godine. Provjerite pitanje CM13 iz modula CM o smrtnosti djece i ovdje upišite ime posljednjeg djeteta</i>		
<i>Koristite ime ovog djeteta u sljedećim pitanjima, na naznačenim mjestima.</i>		
MN1. DA LI STE SE U TOKU TRUDNOĆE SA (ime) OBRATILI NEKOME ZA PRENATALNU ZAŠTITU?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒MN17
MN2. KOD KOGA STE IŠLI? <i>Dodatno pitanje: KOD JOŠ NEKOGA?</i>	Zdravstveni radnik/ca: Doktor ..... A Medicinska sestra / Babica ..... B Druga osoba Narodna babica ..... F Član/ica rodbine / Prijatelj/ica ..... H Drugo (navesti) X	
<i>Dodatno pitajte o vrsti osobe kod koje je bila i zaokružite sve date odgovore.</i>		
MN3. KOLIKO PUTA VAM JE PRUŽENA PRENATALNA ZAŠTITA TOKOM TE TRUDNOĆE?	Broj puta ..... NZ 98	
MN4. KAO DIO PRENATALNE ZAŠTITE TOKOM TE TRUDNOĆE, DA LI VAM JE BAR JEDNOM URAĐENO NEŠTO OD SLJEDEĆEG: [A] DA LI VAM JE IZMJEREN PRITISAK? [B] DA LI STE DALI UZORAK URINA? [C] DA LI STE DALI UZORAK KRVI?	Da Ne Krvni pritisak ..... 1 2 Uzorak urina ..... 1 2 Uzorak krvi 1 2	
MN17. KO VAM JE POMAGAO PRI ROĐENJU (ime)? <i>Dodatno pitanje: JOŠ NEKO?</i> <i>Dodatno pitajte o vrsti osobe kod koje je bila i zaokružite sve date odgovore.</i> <i>Ukoliko ispitanica kaže da joj niko nije pomogao, još jednom pitajte da li je neka odrasla osoba prisustvovala porođaju.</i>	Zdravstveni radnik/ca: Doktor ..... A Medicinska sestra / Babica ..... B Druga osoba Narodna babica ..... F Član/ica rodbine / Prijatelj/ica ..... H Drugo (navesti) ..... X Niko ..... Y	
MN18. GDJE STE RODILI (ime)? <i>Postavljajte dodatna pitanja da utvrdite vrstu mjesta.</i> <i>Ukoliko ne možete da utvrdite da li je javni ili privatni sektor, upišite naziv mjesta, ustanove, organizacije i sl.</i> _____ <i>(Naziv ustanove, organizacije i sl.)</i>	Kod kuće Kod Vaše kuće ..... 11 U nečijoj kući ..... 12 Javni sektor Bolnica ..... 21 Dom zdravlja ..... 22 Druga javna ustanova (navesti) ..... 26 Privatni medicinski sektor Privatna bolnica ..... 31 Privatna klinika ..... 32 Privatno porodilište ..... 33 Neka druga privatna medicinska ustanova (navesti) ..... 36 Drugo (navesti) 96	11⇒MN20 12⇒MN20 96⇒MN20
MN19. DA LI JE (ime) ROĐEN/A CARSKIM REZOM? ODNOSNO, DA LI SU VAM REZALI STOMAK DA BI IZVADILI BEBU?	Da ..... 1 Ne 2	
MN20. KADA JE (ime) ROĐEN/A, DA LI JE BIO/BILA VRLO VELIKA BEBA, VEĆA OD PROSJEKA, PROSJEČNA, MANJA OD PROSJEKA ILI VRLO MALA?	Veoma velika beba ..... 1 Veća od prosjeka ..... 2 Prosječna ..... 3 Manja od prosjeka ..... 4 Vrlo mala ..... 5 NZ 8	
MN21. DA LI JE (ime) IZVAGAN/A PO ROĐENJU?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒MN23 8⇒MN23

MN22. KOLIKO JE (<i>ime</i>) BIO TEŽAK / BILA TEŠKA? <i>Prepišite težinu sa zdravstvenog kartona, ako je isti na raspolaganju.</i>	Iz kartona..... 1 (kg) __, ____ Po sjećanju..... 2 (kg) __, ____ NZ.....99998	
MN23. DA LI VAM SE VRATIO MENSTRUALNI CIKLUS NAKON ROĐENJA (<i>ime</i>)?	Da..... 1 Ne..... 2	
MN24. DA LI STE IKADA DOJILI (<i>ime</i>)?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒ Sljedeći modul
MN25. KOLIKO DUGO NAKON POROĐAJA STE PRVI PUT NA PRSA STAVILI (<i>ime</i>)? <i>Ako je manje od 1 sat, upišite '00' sati. Ako je manje od 24 sata, upišite sate. U ostalim slučajevima, upišite broj dana.</i>	Odmah ..... 000 Sati ..... 1 ____ Dani ..... 2 ____ NZ / ne sjeća se..... 998	
MN26. TOKOM PRVA TRI DANA NAKON POROĐAJA, DA LI JE (<i>ime</i>) DATO NEŠTO DA PIJE OSIM MAJČINOG MLJEKA?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒ Sljedeći modul
MN27. ŠTA JE (<i>ime</i>) DATO DA PIJE? <i>Dodatno pitanje: JOŠ NEŠTO?</i>	Mlijeko (koje nije majčino) ..... A Obična voda ..... B Voda sa šećerom ili glukozom ..... C Sredstvo protiv kolika (grčeva) ..... D Rastvor šećera, soli i vode..... E Voćni sok..... F Formula za bebe ..... G Čaj / Biljni rastvor..... H Med ..... I Drugo (<i>navesti</i>) X	

SIMPTOMI BOLESTI		IS
IS1. Provjerite kolonu HL9 u Obrascu za popisivanje članova domaćinstva u Upitniku za domaćinstvo. <i>Da li je ispitanica majka ili staratelj djeteta mlađeg od 5 godina?</i>		
☐ <i>Da ⇒ Nastavite sa IS2.</i> ☐ <i>Ne ⇒ Pređite na sljedeći modul.</i>		
IS2. PONEKAD SU DJECA OZBILJNO BOLESNA I TREBA IH ODMAH ODVESTI U ZDRAVSTVENU USTANOVU. ZBOG KOJIH SIMPTOMA BISTE ODMAH ODVELI SVOJE DIJETE U ZDRAVSTVENU USTANOVU? <i>Dodatno pitanje: A ZBOG NEKIH DRUGIH SIMPTOMA?</i>	Dijete ne može da pije ili da doji..... A Stanje djeteta se pogoršava ..... B Dijete ima groznicu..... C Dijete ubrzano diše..... D Dijete teško diše..... E Dijete ima krvavu stolicu ..... F Dijete slabo pije ..... G	
<i>Nastavite da postavljate pitanja u vezi sa znakovima ili simptomima sve dok majka/staratelj više ne može da se sjeti dodatnih simptoma.</i>	Drugo (<i>navesti</i>) X	
<i>Zaokružite sve pomenute simptome, ali NEMOJTE davati nikakve sugestije.</i>	Drugo (<i>navesti</i>) ..... Y	
	Drugo (<i>navesti</i>) ..... XZ	

KONTRACEPCIJA		CP
CPO. ŽELIM DA RAZGOVARAM SA VAMA O JOŠ JEDNOJ TEMI – PLANIRANJE PORODICE. PAROVI KORISTE RAZNE NAČINE I METODE DA ODLOŽE ILI IZBJEGNU TRUDNOĆU. DA LI STE ČULI ZA :		
[A] STERILIZACIJU ŽENE? <i>Dodatna informacija: OPERACIJA KOJOJ SE ŽENA MOŽE PODVRGNUTI KAKO BI SE IZBJEGLA TRUDNOĆA.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[B] STERILIZACIJU MUŠKARCA? <i>Dodatna informacija: OPERACIJA KOJOJ SE MUŠKARAC MOŽE PODVRGNUTI KAKO BI SE IZBJEGLA TRUDNOĆA.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[C] SPIRALA? <i>Dodatna informacija: SPIRALA KOJU DOKTOR POSTAVLJA UNUTAR MATERNICE.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[D] INJEKCIJA? <i>Dodatna informacija: ŽENA MOŽE DA PRIMI INJEKCIJE KOJE UTIČU NA HORMONE I SPRJEČAVAJU TRUDNOĆU NEKOLIKO MJESECI.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[E] IMPLANTATI? <i>Dodatna informacija: ŽENAMA DOKTOR MOŽE UGRADITI JEDAN ILI VIŠE MALIH IMPLANTATA (ŠTAPIĆA) POTKOŽNO U NADLAKTICU KOJI SPRJEČAVAJU TRUDNOĆU NEKOLIKO GODINA.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[F] PILULA? <i>Dodatna informacija: ŽENE MOGU SVAKODNEVNO DA UZIMAJU PILULE KAKO BI IZBJEGLE TRUDNOĆU.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[G] MUŠKI KONDOM? <i>Dodatna informacija: MUŠKARCI MOGU DA STAVE GUMENI PREZERVATIV NA SPOLNI ORGAN PRIJE ILI U TOKU SPOLNOG ODNOSA.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[H] ŽENSKI KONDOM? <i>Dodatna informacija: ŽENE MOGU DA STAVE ZAŠTITU UNUTAR SPOLNOG ORGANA PRIJE SPOLNOG ODNOSA.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[I] DIJAFRAGMA? <i>Dodatna informacija: ŽENE MOGU DA STAVE MEKANU GUMENU OPNU U SPOLNI ORGAN DA BI SPRIJEČILI ULAZAK SPERME U UTERUS ILI JAJOVOD.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[J] PJENA / GEL? <i>Dodatna informacija: MOGU SE KORISTITI PROIZVODI (NPR. PJENA, GEL, KREMA) KOJI UNIŠTE SPERMATOZOIDE ILI ONEMOGUĆE SPERMI DA SE KREĆE I STIGNE DO JAJNE ČELIJE.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[K] METODA LAKTACIONE AMENOREJE (LAM)?	Da..... 1 Ne..... 2	
[L] PERIODIČNA APSTINENCIJA / PRAĆENJE PLODNIH I NEPLODNIH DANA? <i>Dodatna informacija: ŽENA MOŽE DA IZBJEGNE TRUDNOĆU NEUPRAŽNJAVANJEM SPOLNOG ODNOSA TOKOM PLODNIH DANA U MJESECU, TJ. DANA KADA IMA NAJVIŠE ŠANSE DA ZATRUDNI.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[M] PREKINUTI ODNOS? <i>Dodatna informacija: MUŠKARCI MOGU DA PREKINU ODNOS PRIJE EJAKULACIJE.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[N] HITNA KONTRACEPCIJA / KONTRACEPCIJA POSLIJE SPOLNOG ODNOSA? <i>Dodatna informacija: KAO URGENTNU MJERU, 3 DANA NAKON NEZAŠTIĆENOG SPOLNOG ODNOSA, ŽENA MOŽE DA UZME POSEBNE PILULE DA BI IZBJEGLA TRUDNOĆU.</i>	Da..... 1 Ne..... 2	
[X] DA LI ZNATE ZA NEKE DRUGE NAČINE ILI METODE KOJE MUŠKARCI ILI ŽENE MOGU DA PRIMJENE KAKO BI IZBJEGLI TRUDNOĆU?	Da..... 1 <i>(navesti)</i> Ne..... 2 <i>(navesti)</i>	

CP1. DA LI STE SADA TRUDNI?	Da, sada sam trudna ..... 1 Ne ..... 2 Nisam sigurna ili NZ 8	1⇒ Sljedeći modul
CP2. KAO ŠTO SMO SPOMENULI, PAROVI KORISTE RAZNE NAČINE ILI METODE KAKO BI ODLOŽILI ILI IZBJEGLI TRUDNOĆU. DA LI TRENUTNO NEŠTO PODUZIMATE ILI KORISTITE KAKO BISTE ODLOŽILI ILI IZBJEGLI TRUDNOĆU?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ Sljedeći modul
CP3. ŠTA RADITE KAKO BISTE ODLOŽILI ILI IZBJEGLI TRUDNOĆU? <i>Nemojte davati sugestije. Ako ispitanica spomene više od jedne metode, zaokružite svaku.</i>	Sterilizacija žene ..... A Sterilizacija muškarca ..... B Spirala ..... C Injekcije ..... D Implantati ..... E Pilula ..... F Muški kondom ..... G Ženski kondom ..... H Dijafragma ..... I Pjena / gel ..... J Metoda laktacione amenoreje (LAM) ..... K Periodična apstinencija / praćenje plodnih i neplodnih dana ..... L Prekinuti odnos ..... M Drugo (<i>navesti</i>) X	

NEZADOVOLJENE POTREBE		UN
UN1. Provjerite CP1. Da li je ispitanica sada trudna? ☐ Da, sada je trudna ⇒ Nastavite sa UN2 ☐ Ne, nije sigurna ili ne zna ⇒ Pređite na UN5		
UN2. SADA ŽELIM DA RAZGOVARAM SA VAMA O VAŠOJ SADAŠNJOJ TRUDNOĆI. KADA STE ZATRUĐNJELI, DA LI STE U TOM TRENUTKU HTJELI DA ZATRUĐNITE?	Da ..... 1 Ne 2	1⇒UN4
UN3. DA LI STE ŽELJELI DA RODITE BEBU KASNIJE, ILI NISTE HTJELI (VIŠE) DJECE?	Kasnije ..... 1 Nisam željela (više) djece 2	
UN4. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKOLIKO PITANJA O BUDUĆNOSTI. NAKON ROĐENJA DJETETA SA KOJIM STE SADA TRUDNI, DA LI BISTE ŽELJELI DA RODITE JOŠ JEDNO DIJETE ILI RADIJE NE BISTE IMALI JOŠ DJECE?	Još jedno dijete ..... 1 Ne više ..... 2 Neodlučna / NZ 8	1⇒UN7 2⇒UN13 8⇒UN13
UN5. Provjerite CP3. Da li ispitanica trenutno koristi "Sterilizaciju žene"? ☐ Da ⇒ Pređite na UN13 ☐ Ne ⇒ Nastavite sa UN6		
UN6. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKOLIKO PITANJA O BUDUĆNOSTI. DA LI ŽELITE DA RODITE (JOŠ JEDNO) DIJETE ILI RADIJE NE BISTE IMALI (JOŠ) DJECE?	Rodila bih (još jedno) dijete ..... 1 Ne više / Nijedno ..... 2 Kaže da ne može da zatrudni ..... 3 Neodlučna / NZ 8	2⇒UN9 3⇒UN11 8⇒UN9
UN7. KOLIKO DUGO BISTE ŽELJELI DA ČEKATE SA ROĐENJEM (DRUGOG) DJETETA?	Mjeseci ..... 1 ___ Godine ..... 2 ___ Uskoro / Sada ..... 993 Kaže da ne može da zatrudni ..... 994 Nakon braka ..... 995 Drugo ..... 996 NZ 998	994⇒UN11
UN8. Provjerite CP1. Da li je ispitanica sada trudna? ☐ Da, sada je trudna ⇒ Nastavite sa UN13 ☐ Ne, nije sigurna ili NZ ⇒ Pređite na UN9		
UN9. Provjerite CP2. Da li ispitanica sada koristi neku metodu kontracepcije? ☐ Da ⇒ Pređite na UN13 ☐ Ne ⇒ Nastavite sa UN10		
UN10. DA LI MISLITE DA STE FIZIČKI SPOSOBNI DA SADA Ostanete U DRUGOM STANJU?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	1⇒UN13 8⇒UN13
UN11. ZAŠTO MISLITE DA NISTE FIZIČKI U STANJU DA ZATRUĐNITE?	Neredovni ili nema spolne odnose ..... A U menopauzi ..... B Nikada nije imala menstruaciju ..... C Histerektomija (operativno odstranjanje maternice) ..... D Pokušava da zatrudni već 2 godine ili duže, bez uspjeha ..... E Poslijeporođajni prekid menstruacije ..... F Još doji ..... G Previše stara ..... H Smatra da je sudbina ..... I Drugo (<i>navesti</i>) ..... X NZ ..... Z	
UN12. Provjerite UN11. Da li je ispitanica spomenula da "Nikada nije imala menstruaciju"? ☐ Spomenula ⇒ Pređite na sljedeći modul ☐ Nije spomenula ⇒ Nastavite sa UN13		
UN13. KADA VAM JE POČELA POSLJEDNJA MENSTRUACIJA?	Prije koliko dana ..... 1 ___ Prije koliko sedmica ..... 2 ___ Prije koliko mjeseci ..... 3 ___ Prije koliko godina ..... 4 ___ U menopauzi / Imala je histerektomiju ..... 994 Prije posljednjeg porođaja ..... 995 Nikada nije imala menstruaciju 996	

STAVOVI PREMA NASILJU U PORODICI		DV	
DV1. PONEKAD SE MUŽ IZNERVIRA ILI NALJUTI ZBOG NEČEGA ŠTO ŽENA URADI. PO VAŠEM MIŠLJENJU, DA LI MUŽ IMA PRAVO DA UDARI ILI ISTUČE SVOJU ŽENU U SLJEDEĆIM SITUACIJAMA: [A] AKO IZAĐE BEZ NJEGOVOG ZNANJA? [B] AKO ZANEMARUJE DJECU? [C] AKO SE SVADA SA NJIM? [D] AKO ODBIJA SEKS SA NJIM? [E] AKO JOJ ZAGORI JELO?	Izađe bez njegovog znanja Da Ne NZ Izađe bez njegovog znanja.....1 2 8 Zanemaruje djecu.....1 2 8 Svađa se sa njim.....1 2 8 Odbija seks.....1 2 8 Zagori joj jelo.....1 2 8		

BRAK/ZAJEDNICA		MA	
MA1. DA LI STE TRENUTNO UDATI ILI ŽIVITE SA MUŠKARCEM KAO DA STE U BRAKU?	Da, trenutno udata..... 1 Da, živim sa muškarcem..... 2 Ne, nisam u braku..... 3	3⇒MA5	
MA2. KOLIKO GODINA IMA VAŠ SUPRUG/PARTNER? <i>Dodatno pitanje: KOLIKO JE GODINA VAŠ MUŽ/PARTNER NAPUNIO NA SVOJ POSLJEDNJI ROĐENDAN?</i>	Dob u godinama..... ___ NZ.....98		
MA2A. Provjerite broj klastera u WM1: ☐ Ako je broj klastera od 001-474 (istraživanje ukupnog stanovništva) ⇒ Pređite na MA7 ☐ Ako je broj klastera od 501-562 (istraživanje romskog stanovništva) ⇒ Nastavite sa MA3			
MA3. OSIM VAŠ, DA LI VAŠ SUPRUG/PARTNER IMA DRUGE ŽENE ILI PARTNERE ILI ŽIVI SA DRUGIM ŽENAMA KAO DA JE U BRAKU?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒MA7	
MA4. KOLIKO DRUGIH ŽENA ILI PARTNERA IMA?	Broj..... ___ NZ.....98	⇒MA7 98⇒MA7	
MA5. DA LI STE IKADA BILI UDATI ILI ŽIVJELI SA MUŠKARCEM KAO DA STE U BRAKU?	Da, bila udata..... 1 Da, ranije živjela sa muškarcem..... 2 Ne..... 3	3 ⇒ Sljedeći modul	
MA6. KOJI JE VAŠ SADAŠNJI BRAČNI STATUS: DA LI STE UDOVICA, RAZVEDENI ILI RASTAVLJENI?	Udovica..... 1 Razvedena..... 2 Rastavljena..... 3		
MA7. DA LI STE BILI UDATI ILI ŽIVJELI SA MUŠKARCEM SAMO JEDNOM ILI VIŠE PUTA?	Samo jednom..... 1 Više puta..... 2		
MA8. KOG MJESECA I GODINE STE SE PRVI PUT UDALI ILI POČELI DA ŽIVITE SA MUŠKARCEM KAO DA STE U BRAKU?	Datum prvog vjenčanja Mjesec..... ___ NZ mjesec.....98 Godina..... ___ NZ godinu.....9998	⇒ Sljedeći modul	
MA9. KOLIKO STE GODINA IMALI KADA STE PRVI PUT POČELI DA ŽIVITE SA SVOJIM PRVIM SUPRUGOM/PARTNEROM?	Dob u godinama..... ___		

SEKSUALNO PONAŠANJE		SB	
Provjerite da li je još neko prisutan. Prije nego što nastavite, pobrinite se da sa ispitanicom ostanete sami.			
SB1. SADA BIH VAM POSTAVILA NEKOLIKO PITANJA O SEKSUALNOJ AKTIVNOSTI KAKO BISMO STEKLI BOLJI UVID U NEKE VAŽNE ASPEKTE ŽIVOTA. INFORMACIJE KOJI MI DATE OSTAĆE STROGO PROVJERLJIVE. KOLIKO STE IMALI GODINA KADA STE IMALI PRVI SPOLNI ODNOS?	Nikada nisam imala odnos.....00 Dob u godinama..... ___ Prvi put je imala odnos kada je počela da živi sa (prvim) suprugom/partnerom.....95	00⇒ Sljedeći modul	
SB2. PRILIKOM VAŠEG PRVOG SPOLNOG ODNOSA, DA LI JE KORIŠTEN KONDOM?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Ne sjećam se..... 8		

SB3. KADA STE POSLJEDNJI PUT IMALI SPOLNI ODNOS? <i>Zabilježite "prije koliko godina" samo ako je posljednji spolni odnos bio prije godinu ili više dana. Za 12 ili više mjesec, odgovor se treba upisati u godinama.</i>	Prije koliko dana.....1 ___ Prije koliko sedmica.....2 ___ Prije koliko mjeseci.....3 ___ Prije koliko godina.....4 ___	4⇒SB15	
SB4. PRILIKOM VAŠEG POSLJEDNJEG SPOLNOG ODNOSA, DA LI JE KORIŠTEN KONDOM?	Da..... 1 Ne..... 2		
SB5. U KAKVOJ STE VEZI BILI SA OSOBOM SA KOJOM STE IMALI POSLJEDNJI SPOLNI ODNOS? <i>Postavite dodatno pitanje kako biste bili sigurni da se odgovor odnosi na vezu koja je postojala u vrijeme spolnog odnosa. Ako je odgovor "momak/dečko", onda pitajte: DA LI STE ŽIVJELI ZAJEDNO KAO DA STE U BRAKU? Ako je odgovor "Da", zaokružite šifru '2'. Ako je odgovor "Ne", zaokružite šifru '3'.</i>	Suprug..... 1 Partner sa kojim živim..... 2 Momak/dečko..... 3 Poznanik..... 4 Drugo (navesti)..... 6	3 ⇒SB7 4 ⇒SB7 6 ⇒SB7	
SB6. Provjerite MA1: ☐ Trenutno udata ili živi sa muškarcem kao da su u braku (MA1 = 1 ili 2) ⇒ Pređite na SB8 ☐ Neudata / nije u zajednici (MA1 = 3) ⇒ Nastavite sa SB7			
SB7. KOLIKO GODINA IMA TA OSOBA? <i>Ako je odgovor "Ne znam", postavite dodatno pitanje: KOLIKO TA OSOBA ODPRIKLE IMA GODINA?</i>	Dob seksualnog partnera..... ___ NZ.....98		
SB8. DA LI STE IMALI SPOLNI ODNOS SA JOŠ NEKOM OSOBOM U POSLJEDNJIH 12 MJESECI?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒SB15	
SB9. POSLJEDNJI PUT KADA STE IMALI SPOLNI ODNOS SA TOM DRUGOM OSOBOM, DA LI JE KORIŠTEN KONDOM?	Da..... 1 Ne..... 2		
SB10. U KAKVOJ STE VEZI BILI SA TOM OSOBOM? <i>Postavite dodatno pitanje kako biste bili sigurni da se odgovor odnosi na vezu koja je postojala u vrijeme spolnog odnosa. Ako je odgovor "momak/dečko", onda pitajte: DA LI STE ŽIVJELI ZAJEDNO KAO DA STE U BRAKU? Ako je odgovor "Da", zaokružite šifru '2'. Ako je odgovor "Ne", zaokružite šifru '3'.</i>	Suprug..... 1 Partner sa kojim živim..... 2 Momak/dečko..... 3 Poznanik..... 4 Drugo (navesti)..... 6	3 ⇒SB12 4 ⇒SB12 6 ⇒SB12	
SB11. Provjerite MA1 i MA7: ☐ Trenutno udata ili živi sa muškarcem (MA1 = 1 ili 2) i Udavala se samo jednom ili živjela sa muškarcem samo jednom (MA7 = 1) ⇒ Pređite na SB13 ☐ U suprotnom ⇒ Nastavite sa SB12			
SB12. KOLIKO GODINA IMA TA OSOBA? <i>Ako je odgovor "Ne znam", postavite dodatno pitanje: KOLIKO TA OSOBA ODPRIKLE IMA GODINA?</i>	Dob seksualnog partnera..... ___ NZ.....98		
SB13. OSIM TE DVIJE OSOBE, DA LI STE IMALI SPOLNE ODNOS SA JOŠ NEKOM OSOBOM U POSLJEDNJIH 12 MJESECI?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒SB15	
SB14. UKUPNO, SA KOLIKO RAZLIČITIH OSOBA STE IMALI SPOLNE ODNOS U POSLJEDNJIH 12 MJESECI?	Broj partnera..... ___		
SB15. UKUPNO, SA KOLIKO RAZLIČITIH OSOBA STE IMALI SPOLNE ODNOS TOKOM ŽIVOTA? <i>Ukoliko dati odgovor ne sadrži broju, postavite dodatno pitanje da biste dobili približan broj. Ako je broj partnera 95 ili više, upišite '95'.</i>	Ukupan broj partnera u životu..... ___ NZ.....98		

HIV/AIDS (SIDA)		HA
HA1. SADA ŽELIM DA RAZGOVARAMO O NEČEMU DRUGOM. DA LI STE IKADA ČULI ZA VIRUS HIV-A ILI BOLEST ZVANU AIDS ILI SIDA?	Da..... 1 Ne..... 2	2 ⇨ Sljedeći modul
HA2. DA LI LJUDI MOGU DA SMANJE ŠANSU DA DOBIJU VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU TAKO ŠTO ĆE IMATI SAMO JEDNOG SEKSUALNOG PARTNERA KOJI NEMA DRUGE SEKSUALNE PARTNERE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA3. DA LI LJUDI MOGU DA DOBIJU VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU PUTEV VRADŽBINA (BAČENIH ČINI) ILI NEKIH DRUGIH NADPRIRODNIH SILA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA4. DA LI LJUDI MOGU DA SMANJE ŠANSU DA DOBIJU VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU TAKO ŠTO ĆE KORISTITI KONDOM SVAKI PUT KADA IMAJU SPOLNI ODNOS?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA5. DA LI LJUDI MOGU DOBITI VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU OD UJEDA KOMARCA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA6. DA LI LJUDI MOGU DOBITI VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU AKO DIJELE HRANU SA OSOBOM KOJA BOLUJE OD SIDE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA7. DA LI JE MOGUĆE DA NAIZGLED ZDRAVA OSOBA IMA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
HA8. MOŽE LI SE VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU PRENIJETI SA MAJKE NA NJENU BEBU: [A] TOKOM TRUDNOĆE? [B] TOKOM POROĐAJA? [C] DOJENJEM?	Da Ne NZ Tokom trudnoće..... 1 2 8 Tokom porođaja..... 1 2 8 Dojenjem..... 1 2 8	
HA9. PO VAŠEM MIŠLJENJU, AKO JE UČITELJICA ILI NASTAVNICA ZARAŽENA VIRUSOM KOJI PROUZROKUJE SIDU ALI NIJE BOLESNA, DA LI TREBA DOZVOLITI DA NASTAVI DA PREDAJE U ŠKOLI?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	
HA10. DA LI BISTE KUPILI SVJEŽE POVRĆE OD PRODAVAČA KADA BISTE ZNALI DA IMA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	
HA11. AKO BI SE ČLAN VAŠE PORODICE ZARAZIO VIRUSOM KOJI PROUZROKUJE SIDU, DA LI BISTE ŽELJELI DA TO OSTANE TAJNA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	
HA12. AKO BI SE ČLAN VAŠE PORODICE RAZBOLIO OD SIDE, DA LI BISTE BILI SPREMNÍ DA BRINETE O NJEMU ILI NJOJ U SOPSTVENOM DOMAĆINSTVU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	
HA13. Provjerite CM13: Da li je ispitanica porodila živorođenu djecu u posljednje 2 godine? ☐ Bez živorođene djece u posljednje 2 godine ⇨ Pređite na HA24 ☐ Jedno ili više živorođene djece u posljednje 2 godine ⇨ Nastavite sa HA14		
HA14. Provjerite MN1: Da li je ispitanica koristila prenatalnu zaštitu? ☐ Da, koristila prenatalnu zaštitu ⇨ Nastavite sa HA15 ☐ Ne, nije koristila prenatalnu zaštitu ⇨ Pređite na HA24		
HA15. ZA VRIJEME POSJETA U OKVIRU PRENATALNE ZAŠTITE TOKOM TRUDNOĆE SA (ime), DA LI SU VAM DATE INFORMACIJE O: [A] PRENOŠENJU VIRUSA KOJI PROUZROKUJE SIDU SA MAJKE NA BEBU? [B] TOME ŠTA MOŽETE DA URADITE DA SPRIJEČITE DOBIJANJE VIRUSA KOJI PROUZROKUJE SIDU? [C] TESTIRANJU NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU? DA LI VAM JE: [D] PONUĐENO DA SE TESTIRATE NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	D N NZ Dobijanje virusa koji prouzrokuje SIDU od majke..... 1 2 8 Šta se može učiniti ..... 1 2 8 Testiranje na virusa koji prouzrokuje SIDU..... 1 2 8 Ponuđeno testiranje..... 1 2 8	

HA16. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE SE TESTIRALI NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU U SKLOPU PRENATALNE ZAŠTITE (PREGLEDA TRUDNOĆE)?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	2⇨HA19 8⇨HA19
HA17. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE DOBILI REZULTATE TESTA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	2⇨HA22 8⇨HA22
HA18. BEZ OZBIRA NA REZULTAT, SVE ŽENE KOJE SU SE TESTIRALE TREBA DA ODU NA SAVJETOVANJE/KONSULTACIJE NAKON DOBIJANJA REZULTATA. NAKON ŠTO STE SE TESTIRALI, DA LI STE IŠLI NA SAVJETOVANJE/ KONSULTACIJE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ / Nije sigurna / Zavisí..... 8	1⇨HA22 2⇨HA22 8⇨HA22
HA19. Provjerite MN17: Da li je porođaj obavio zdravstveni radnik/ca (A ili B)? ☐ Da, porođaj je obavio/la zdravstveni radnik/ca ⇨ Nastavite sa HA20 ☐ Ne, porođaj nije obavio/la zdravstveni radnik/ca ⇨ Pređite na HA24		
HA20. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE TESTIRANI NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU KADA STE OTIŠLI NA POROĐAJ ALI PRIJE NEGO ŠTO JE BEBA ROĐENA?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇨HA24
HA21. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE DOBILI REZULTATE TESTA?	Da..... 1 Ne..... 2	
HA22. DA LI STE TESTIRANI NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU NAKON TESTIRANJA TOKOM TRUDNOĆE?	Da..... 1 Ne..... 2	1⇨HA25
HA23. KADA STE SE POSLJEDNJI PUT TESTIRALI NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	Prije manje od 12 mjeseci ..... 1 Prije 12-23 mjeseci ..... 2 Prije 2 ili više godina 3	1⇨Sljedeći modul 2⇨Sljedeći modul 3⇨Sljedeći modul
HA24. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE SE IKADA TESTIRALI DA USTANOVITE DA LI IMATE VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇨HA27
HA25. KADA STE SE POSLJEDNJI PUT TESTIRALI?	Prije manje od 12 mjeseci ..... 1 Prije 12-23 mjeseci ..... 2 Prije 2 ili više godina 3	
HA26. NE ŽELIM DA ZNAM REZULTATE, ALI DA LI STE DOBILI REZULTATE TESTA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	1⇨Sljedeći modul 2⇨Sljedeći modul 8⇨Sljedeći modul
HA27. DA LI ZNATE ZA MJESTO GDJE SE LJUDI MOGU TESTIRATI NA VIRUS KOJI PROUZROKUJE SIDU?	Da..... 1 Ne..... 2	

PUŠENJE I KONZUMACIJA ALKOHOLA		TA
TA1. DA LI STE IKADA PROBALI PUŠITI CIGARETE, MAKAR STE SAMO POVUKLI JEDAN ILI DVA DIMA?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA6
TA2. KOLIKO STE IMALI GODINA KADA STE PO PRVI PUT ISPUŠILI CIJELU CIGARETU?	Nikada nisam ispušila cijelu cigaretu.....00 Dob.....	00⇒TA6
TA3. DA LI TRENUTNO PUŠITE CIGARETE?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA6
TA4. KOLIKO STE CIGARETA ISPUŠILI TOKOM POSLJEDNIH 24 SATA?	Broj cigareta.....	
TA5. KOLIKO DANA STE U TOKU ČITAVOG POSLJEDNJEG MJESECA PUŠILI CIGARETE? <i>Ako manje od 10 dana, zabilježite broj dana. Ako 10 dana i više ali manje od jedan mjesec, zaokružite '10'. Ako "svaki dan" ili "skoro svaki dan", zaokružite '30'.</i>	Broj dana.....0 10 dana i više ali manje od mjesec.....10 Svaki dan / Skoro svaki dan.....30	
TA6. DA LI STE IKADA PROBALI NEKE DUHANSKE PROIZVODE ZA PUŠENJE A KOJI NISU CIGARETE, KAO ŠTO SU CIGARE (NPR. KUBANSKE), CIGARILOSI, DUHAN ZA LULU ILI VODENU LULU (NARGILU/ŠISU)?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA10
TA7. DA LI STE KONZUMIRALI BILO KAKVE DUHANSKE PROIZVODE ZA PUŠENJE TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA10
TA8. KOJU VRSTU DUHANSKOG PROIZVODA ZA PUŠENJE STE KONZUMIRALI ILI PUŠILI TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA? <i>Zaokružite sve pomenute odgovore.</i>	Cigare.....A Vodena lula.....B Cigarilosi.....C Lula.....D Drugo (navesti).....X	
TA9. KOLIKO DANA STE U TOKU POSLJEDNJEG MJESECA KONZUMIRALI DUHANSKE PROIZVODE ZA PUŠENJE? <i>Ako manje od 10 dana, zabilježite broj dana. Ako 10 dana i više ali manje od jedan mjesec, zaokružite '10'. Ako "svaki dan" ili "skoro svaki dan", zaokružite '30'.</i>	Broj dana.....0 10 dana i više ali manje od mjesec.....10 Svaki dan / Skoro svaki dan.....30	
TA10. DA LI STE IKADA PROBALI BILO KAKVU VRSTU DUHANSKOG PROIZVODA (KOJI NIJE ZA PUŠENJE, KAO ŠTO SU DUHAN ZA ŽVAKANJE, DUHAN ZA ŠMRKANJE (BURMUT), DUHAN ZA SISANJE (VLAŽNI BURMUT)?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA14
TA11. DA LI STE KONZUMIRALI BILO KAKVE DUHANSKE PROIZVODE KOJI NISU ZA PUŠENJE TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒TA14
TA12. KOJU VRSTU DUHANSKOG PROIZVODA KOJI NIJE ZA PUŠENJE STE KONZUMIRALI TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA? <i>Zaokružite sve pomenute odgovore.</i>	Duhan za žvakanje.....A duhan za šmrkanje (burmut).....B Duhan za sisanje (Vlažni burmut).....C Drugo (navesti).....X	
TA13. KOLIKO DANA STE U TOKU ČITAVOG POSLJEDNJEG MJESECA KONZUMIRALI DUHANSKE PROIZVODE KOJI NISU ZA PUŠENJE? <i>Ako manje od 10 dana, zabilježite broj dana. Ako 10 dana i više ali manje od jedan mjesec, zaokružite '10'. Ako "svaki dan" ili "skoro svaki dan", zaokružite '30'.</i>	Broj dana.....0 10 dana i više ali manje od mjesec.....10 Svaki dan / Skoro svaki dan.....30	
TA14. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKOLIKO PITANJA O KONZUMACIJI ALKOHOLA. DA LI STE IKADA PILI ALKOHOL?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒Sljedeći modul
TA15. KAO JEDNO ALKOHOLNO PIĆE MISLIMO NA JEDNU KONZERVU ILI FLAŠU PIVE, JEDNU ČASU VINA ILI JEDNU ČAŠICU ŽESTOKOG PIĆA . KOLIKO STE GODINA IMALI KADA STE POPILI PRVO ALKOHOLNO PIĆE, NE RAČUNAJUĆI PAR GUTLJAJA?	Nikada nisam popila nijedno alkoholno piće.....00 Dob.....	00⇒ Sljedeći modul
TA16. KOLIKO DANA STE TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA KONZUMIRALI BAREM JEDNO ALKOHOLNO PIĆE? <i>Ako ispitanica nije pila, zaokružite '00'. Ako manje od 10 dana, zabilježite broj dana. Ako 10 dana i više ali manje od jedan mjesec, zaokružite '10'. Ako "svaki dan" ili "skoro svaki dan", zaokružite '30'.</i>	Nisam popila nijedno piće tokom posljednjeg mjeseca.....00 Broj dana.....0 10 dana i više ali manje od mjesec.....10 Svaki dan / Skoro svaki dan.....30	00⇒ Sljedeći modul
TA17. TOKOM POSLJEDNJEG MJESECA, ONIM DANIMA KADA STE PILI ALKOHOL, KOJI BROJ PIĆA STE OBIČNO KONZUMIRALI?	Broj pića.....	

ZADOVOLJSTVO SOPSTVENIM ŽIVOTOM		LS
LS1. Provjerite WB2: Da li ispitanica ima 15-24 godine? ☐ Dob 25-49 ⇒ Pređite na sljedeći modul ☐ Dob 15-24 ⇒ Nastavite sa LS2		
LS2. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKOLIKO VRLO JEDNOSTAVNIH PITANJA O SREĆI I ZADOVOLJSTVU. PRVO, GENERALNO GLEDANO, DA LI BISTE REKLI DA STE VEOMA SRETNI, SRETNI, NI SRETNI NI NESRETNI, NESRETNI ILI VEOMA NESRETNI? TAKOĐE MOŽETE DA POGLEDATE OVE SLIKE KOJE MOGU DA VAM POMOGNU PRI DAVANJU ODGOVORA. <i>Pokažite ispitanici stranu 1 kartice sa odgovorima i objasnite joj šta koji simbol predstavlja. Zaokružite šifru odgovora kojeg ispitanica izabere.</i>	Veoma sretna..... 1 Sretna..... 2 Ni sretna ni nesretna..... 3 Nesretna..... 4 Veoma nesretna..... 5	
LS3. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM PITANJA O TOME KOLIKO STE ZADOVOLJNI U RAZLIČITIM OBLASTIMA SVOG ŽIVOTA. ZA SVAKO OD PITANJA IMAMO 5 MOGUĆIH ODGOVORA: MOLIM VAS DA MI ZA SVAKO PITANJE KAŽETE DA LI STE VEOMA ZADOVOLJNI, ZADOVOLJNI, NI ZADOVOLJNI NI NEZADOVOLJNI, NEZADOVOLJNI ILI VEOMA NEZADOVOLJNI. MOŽETE OPET POGLEDATI OVE SLIKE DA VAM POMOGNU DA ODGOVORITE. <i>Pokažite ispitanici stranu 2 kartice sa odgovorima i objasnite joj šta koji simbol predstavlja. Zaokružite šifru odgovora kojeg ispitanica izabere za pitanja LS3 do LS13.</i> KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM PORODIČNIM ŽIVOTOM?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS4. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM PRIJATELJSTVIMA?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS5. TOKOM OVE (2011-12) ŠKOLSKE/AKADEMSKE GODINE, DA LI STE POHAĐALI ŠKOLU/FAKULTET U BILO KOJEM PERIODU?	Da..... 1 Ne..... 2	2⇒LS7
LS6. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJOM ŠKOLOM / SVOJIM FAKULTETOM?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS7. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM TRENUTNIM POSLOM? <i>Ako ispitanica kaže da nema posao, zaokružite '0' i nastavite sa sljedećim pitanjem. Ne postavljajte dodatna pitanja o tome kako se osjeća zbog toga što nema posao ukoliko Vam sama ne kaže.</i>	Nema posao..... 0 Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS8. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM ZDRAVLJEM?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS9. KOLIKO STE ZADOVOLJNI MJESTOM U KOJEM ŽIVITE? <i>Ako je neophodno, objasnite da se pitanje odnosi na životnu sredinu, uključujući komšiluk i stambenu jedinicu.</i>	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	
LS10. KOLIKO STE ZADOVOLJNI NAČINOM NA KOJI SE LJUDI U VAŠEM OKRUŽENJU GENERALNO OPHODE PREMA VAMA?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna..... 3 Nezadovoljna..... 4 Veoma nezadovoljna..... 5	

LS11. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM IZGLEDOM?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna ..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna ..... 3 Nezadovoljna ..... 4 Veoma nezadovoljna 5	
LS12. SVEUKUPNO GLEDANO, KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM ŽIVOTOM?	Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna ..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna ..... 3 Nezadovoljna ..... 4 Veoma nezadovoljna 5	
LS13. KOLIKO STE ZADOVOLJNI SVOJIM SADAŠNJIM PRIHODOM? <i>Ako ispitanica kaže da nema prihoda, zaokružite '0' i nastavite sa sljedećim pitanjem. Ne postavljajte dodatna pitanja o tome kako se osjeća zbog toga što nema prihoda ukoliko Vam sama ne kaže.</i>	Nema prihoda..... 0 Veoma zadovoljna..... 1 Zadovoljna ..... 2 Ni zadovoljna ni nezadovoljna ..... 3 Nezadovoljna ..... 4 Veoma nezadovoljna 5	
LS14. U POREĐENJU SA SITUACIJOM OD PRIJE GODINU DANA, SVEUKUPNO GLEDANO, DA LI BISTE REKLI DA VAM SE ŽIVOT POBOLJŠAO, OSTAO MANJE-VIŠE ISTI ILI POGORŠAO?	Poboljšao se ..... 1 Manje-više isti ..... 2 Pogoršao se 3	
LS15. A ZA GODINU DANA, SVEUKUPNO GLEDANO, DA LI OČEKUJETE DA ĆE VAŠ ŽIVOT BITI BOLJI, MANJE-VIŠE ISTI ILI GORI?	Bolji ..... 1 Manje-više isti ..... 2 Gori 3	

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA		HE
HE0. Provjerite broj klastera u WM1. ☐ Ako je broj klastera od 001-474 (istraživanje ukupnog stanovništva) ⇒ Pređite na WM11 ☐ Ako je broj klastera od 501-562 (istraživanje romskog stanovništva) ⇒ Nastavite sa HE1.		
HE1. IMATE LI ZDRAVSTVENU KNJIŽICU?	Da ..... 1 Ne 2	
HE2. IMATE LI ZDRAVSTVENO OSIGURANJE?	Da ..... 1 Ne 2	1⇒ HE9
HE3. DA LI KORISTITE ZDRAVSTVENE USLUGE U DOMU ZDRAVLJA?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ HE5
HE4. DA LI U NAJBЛИŽEM DOMU ZDRAVLJA DOBIJATE BESPLATNU ZDRAVSTVENU USLUGU?	Da ..... 1 Ne 2	
HE5. DA LI KORISTITE ZDRAVSTVENE USLUGE U BOLNICI?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ HE7
HE6. DA LI U NAJBЛИŽOJ BOLNICI DOBIJATE BESPLATNU ZDRAVSTVENU USLUGU?	Da ..... 1 Ne 2	
HE7. DA LI KORISTITE ZDRAVSTVENE USLUGE KOJE PRUŽA HITNA POMOĆ?	Da ..... 1 Ne 2	2⇒ HE9
HE8. DA LI DOBIJATE BESPLATNU ZDRAVSTVENU USLUGU U HITNOJ POMOĆI?	Da ..... 1 Ne 2	
HE9. DA LI PLAĆATE SVE NEOPHODNE ZDRAVSTVENE USLUGE I LIJEKOVE?	Da ..... 1 Nekad da, nekad ne ..... 2 Ne 3	1⇒ WM11
HE10. DA LI PLAĆATE SAMO ONE ZDRAVSTVENE USLUGE I LIJEKOVE KOJI SU VAM APSOLUTNO NEOPHODNI/URGENTNI?	Da ..... 1 Ne 2	1⇒ WM11
HE11. DA LI MOŽETE PRIUŠTITI LIJEKOVE BEZ JEDNOKRATNE NOVČANE POMOĆI?	Da ..... 1 Ne 2	

WM11. Upišite vrijeme završetka anketiranja.	Sat i minute..... ____ : ____
---	-------------------------------

WM12. Provjerite kolonu HL9 u Obrascu za popisivanje domaćinstva u Upitniku za domaćinstvo. Da li je ispitanica majka ili staratelj djeteta starosti 0-4 godine koje živi u ovom domaćinstvu?

Da ⇒ Pređite na UPITNIK ZA DJECU MLADU OD 5 GODINA za to dijete i počnite anketu sa istom ispitanicom.

Ne ⇒ Završite anketiranje sa ovom ispitanicom tako što ćete se zahvaliti na saradnji. Provjerite da li je prisutna još neka žena, muškarac ili dijete mlađe od 5 godina u domaćinstvu koji ispunjavaju uslove za anketiranje.

Zapažanja anketara

Zapažanja kontrolora

Zapažanja supervizora

Kartice za odgovore su korištene za pomoć ispitanicima prilikom odgovaranja na pitanja u modulu “Zadovoljstvo sopstvenim životom” (LS) u Upitniku za žene i modulu “Zadovoljstvo sopstvenim životom” (MLS) u Upitniku za muškarce.

STRANA 1: KARTICA LS 1/MLS 1

Veoma sretna/an	Sretna/an	Ni sretna/an, Ni nesretna/an	Nesretna/an	Veoma nesretna/an
				

STRANA 2: KARTICA LS 2/MLS 2

Veoma zadovoljna/an	Zadovoljna/an	Ni zadovoljna/a, Ni nezadovoljna/an	Nezadovoljna/an	Veoma nezadovoljna/an
				

УПИТНИК ЗА МУШКАРЦА ОД 15-49 ГОДИНА
[Република Српска]

ИНФОРМАЦИОНИ ПАНЕЛ ЗА МУШКАРЦА		MWM
<i>Овај упитник се попуњава за све мушкарце старости од 15-49 година (видјети Образац за пописивање чланова домаћинства, колона HL7A у Упитнику за домаћинство). За сваког мушкарца наведене старости треба попитати посебан упитник.</i>		
MWM1. Шифра кластера: _____	MWM2. Шифра домаћинства: _____	
MWM3. Име мушкарца: Име _____	MWM4. Редни број мушкарца: _____	
MWM5. Име и шифра анкетара: Име _____	MWM6. Дан / мјесец / година анкетања: _____ / _____ / _____	

Поновите поздрав ако није већ прочитан дотичном мушкарцу:

Уколико је поздрав већ прочитан дотичном мушкарцу на почетку Упитника за домаћинство, онда треба прочитати следећи текст

Ми долазимо у име **Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске**. Проводимо истраживање које се бави здрављем и образовањем чланова породице, о чему бих желио да разговарам са Вама. Ова анкета ће трајати до **20** минута. Све информације које добијемо ће остати строго појверљиве.

Сада желим још мало да поразговарам са Вама о Вашем здрављу и још неким темама. Ова анкета ће трајати до **20** минута. Понављам, све информације које нам дате ће остати строго појверљиве.

Можемо ли да почнемо?

- Да, добијен је пристанак ⇒ Пређите на MWM10 и упишите вријеме, а затим почните анкетање.
- Не, није добијен пристанак ⇒ Попуните MWM7. О исходу информишите супервизора.

MWM7. Резултат анкетања мушкарца	Упитник је попуњен.....01 Испитаник није код куће.....02 Одбио је анкетање.....03 Упитник је дјелимично попуњен.....04 Испитаник није у стању да одговара.....05 Друго (навести) _____ 96
---	--

MWM8. Контролу упитника извршио/ла (Име и шифра): Име _____	MWM9. Оператер/ка за унос података (Име и шифра): Име _____
---	---

MWM10. Упишите вријеме почетка анкетирања.	Сат и минуте.....: ____	
---	-------------------------	--

ПОДАЦИ ЗА МУШКАРЦА		MWB
MWB1. КОЈЕГ МЈЕСЕЦА И КОЈЕ ГОДИНЕ СТЕ РОЂЕНИ?	Датум рођења Мјесец..... НЗ мјесец.....98 Година ..... НЗ годину 9998	
MWB2. Колико имате година? <i>Додатно питање: Колико сте година напунили на свој посљедњи рођендан? Упоредите MWB1 и/или MWB2 и исправите уколико се не слажу.</i>	Доб (навршене године).....	
MWB3. Да ли сте икада похађали школу или предшколску установу?	Да ..... 1 Не 2	2⇒MWB7
MWB4. Који је највиши ниво образовања који сте похађали?	Предшколско образовање..... 0 Основна школа ..... 1 Средња ..... 2 Високошколска установа 3	0⇒MWB7
MWB5. Који је највиши разред/година коју сте завршили на том нивоу? <i>Уколико је у питању мање од 1 разреда/године, упишите '00'.</i>	Разред/година.....	
MWB6. <i>Провјерите MWB4:</i> ☐ Средња школа или високошколска установа. ⇒ Пређите на сљедећи модул ☐ Основна школа ⇒ Наставите са MWB7		
MWB7. Сада Вас молим да ми прочитате ову реченицу. <i>Испитанику покажите реченицу на картици. Уколико испитаник не може да прочита цијелу реченицу, питајте:</i> Можете ли да ми прочитате дио ове реченице?	Уопште не може да прочита ..... 1 Може да прочита само дијелове реченице ..... 2 Може да прочита цијелу реченицу ..... 3 Реченица није написана на језику који испитаник разумије..... 4 (навести језик) Слијеп / нијем, слабовидан / има тешкоће са говором..... 5	

ПРИСТУП МАСОВНИМ МЕДИЈИМА И КОРИШТЕЊЕ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА		ММТ
ММТ1. <i>Провјерите MWB7:</i> ☐ Питање није попуњено (Испитаник има средње образовање или више) ⇒ Наставите са ММТ2 ☐ Зна да чита или реченица није написана на одговарајућем језику (шифре 2, 3 или 4) ⇒ Наставите са ММТ2 ☐ Уопште не зна да чита или је слијеп/нијем и сл. (шифре 1 или 5) ⇒ Пређите на ММТ3		
ММТ2. Колико често читате новине или часописе: СКОРО СВАКИ ДАН, НАЈМАЊЕ ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО, МАЊЕ ОД ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО ИЛИ ИХ УОПШТЕ НЕ ЧИТАТЕ?	Скоро сваки дан ..... 1 Најмање једном седмично ..... 2 Мање од једном седмично ..... 3 Уопште не читам новине или часописе..... 4	
ММТ3. Да ли слушате радио скоро сваки дан, најмање једном седмично, мање од једном седмично или га уопште не слушате?	Скоро сваки дан ..... 1 Најмање једном седмично ..... 2 Мање од једном седмично ..... 3 Уопште не слушам радио 4	
ММТ4. Колико често гледате телевизију: Да ли гледате TV скоро сваки дан, најмање једном седмично, мање од једном седмично или уопште не гледате TV?	Скоро сваки дан ..... 1 Најмање једном седмично ..... 2 Мање од једном седмично ..... 3 Уопште не гледам TV 4	
ММТ5. <i>Провјерите MWB2: Да ли испитаник има 15-24 година?</i> ☐ Да, старост 15-24 ⇒ Наставите са ММТ6 ☐ Не, старост 25-49 ⇒ Пређите на сљедећи модул		
ММТ6. Да ли сте икада користили компјутер?	Да ..... 1 Не 2	2⇒ММТ9
ММТ7. Да ли сте компјутер користили било гдје током посљедњих 12 мјесеци?	Да ..... 1 Не 2	2⇒ММТ9
ММТ8. Током посљедњих мјесец дана, колико често сте користили компјутер: СКОРО СВАКИ ДАН, НАЈМАЊЕ ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО, МАЊЕ ОД ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО ИЛИ ГА УОПШТЕ НИСТЕ КОРИСТИЛИ?	Скоро сваки дан ..... 1 Најмање једном седмично ..... 2 Мање од једном седмично ..... 3 Не користим компјутер 4	
ММТ9. Да ли сте икада користили INTERNET?	Да ..... 1 Не 2	2⇒ Сљедећи модул
ММТ10. Да ли сте користили INTERNET током посљедњих 12 мјесеци? <i>Ако је неопходно, поставите додатно питање: да ли је Internet кориштен на било којој локацији, са било којег уређаја и сл.</i>	Да ..... 1 Не 2	2⇒ Сљедећи модул
ММТ11. Током посљедњих мјесец дана, колико често сте користили INTERNET: СКОРО СВАКИ ДАН, НАЈМАЊЕ ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО, МАЊЕ ОД ЈЕДНОМ СЕДМИЧНО ИЛИ ГА УОПШТЕ НИСТЕ КОРИСТИЛИ?	Скоро сваки дан ..... 1 Најмање једном седмично ..... 2 Мање од једном седмично ..... 3 Нисам користио Internet..... 4	

СМРТНОСТ ДЈЕЦЕ		МСМ
МСМ0. <i>Провјерите број кластера у МММ1:</i> ☐ Ако је број кластера од 001-474 (истраживање укупног становништва). ⇒ Пређите на сљедећи модул ☐ Ако је број кластера од 501-562 (истраживање ромског становништва). ⇒ Наставите са МСМ1		
Сва питања се односе само на ЖИВОРОЂЕНУ дјецу		
МСМ1. Сада желим да Вас питам о свој дјецу коју сте имали током живота. Интересују ме Ваша биолошка дјеца, чак иако нису законски Ваша или не носе Ваше презиме. Да ли сте икада имали биолошко дијете са неком женом?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	2⇒МСМ8 8⇒МСМ8
МСМ3. Колико сте година имали када Вам је рођено (прво) дијете?	Доб у годинама	
МСМ4. Да ли имате синове или кћерке чији сте Ви биолошки отац који тренутно живе са Вама?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МСМ6
МСМ5. Колико синова живи са Вама? Колико кћерки живи са Вама? <i>Ако "ниједан/на", упишите '00'.</i>	Број синова код куће ..... Број кћерки код куће	
МСМ6. Да ли имате биолошких синова или кћерки који су живи али не живе са Вама?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МСМ8
МСМ7. Колико синова је живо али не живе са Вама? Колико кћерки је живо али не живи са Вама? <i>Ако "ниједан/на", упишите '00'.</i>	Синови живе негдје другдје ..... Кћерке живе негдје другдје	
МСМ8. Да ли сте имали биолошког сина или кћерку који су рођени живи али су касније умрли? <i>Ако "Не" поставите додатно питање:</i> Под овим мислим на дијете које је дисало или плакало или показивало друге знакове живота – чак и ако је живјело само пар минута или сати?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МСМ10
МСМ9. Колико дјечака је умрло? Колико дјевојчица је умрло? <i>Ако "ниједан/на", упишите '00'.</i>	Умрлих дјечака ..... Умрлих дјевојчица	
МСМ10. <i>Саберите одговоре на питања МСМ5, МСМ7 и МСМ9.</i>	Збир	
МСМ11. Само да провјерим да ли сам тачно забиљежио, укупно сте имали (укупан број дјеце наведен у МСМ10) живорођене дјеце у свом животу. Да ли је то тачно? ☐ Да. <i>Провјерите и забиљежите у наставку:</i> ☐ Без живорођене дјеце ⇒ Пређите на сљедећи модул ☐ Једно или више живорођене дјеце ⇒ Наставите са МСМ11А ☐ Не ⇒ Провјерите одговоре на МСМ1-МСМ10 и исправите гдје је потребно		
МСМ11А. Да ли су сва Ваша биолошка дјеца имала исту биолошку мајку?	Да ..... 1 Не 2	1⇒МСМ12
МСМ11В. Свеукупно, са колико жена сте имали биолошку дјецу?	Број жена	
МСМ12. Од те (укупан број у МСМ10) биолошке дјеце, када је посљедње дијете рођено (чак и ако је беба умрла)? <i>Мјесец и година морају бити уписани.</i>	Датум посљедњег рођења Дан ..... НЗ дан ..... 98 Мјесец ..... Година	

СТАВОВИ ПРЕМА НАСИЉУ У ПОРОДИЦИ		МДВ
МДВ1. Понекад се муж изнервира или наљути због нечега што жена уради. По Вашем мишљењу, да ли муж има право да удари или истуче своју жену у сљедећим ситуацијама: [А] Ако изађе без његовог знања? [В] Ако занемарује дјецу? [С] Ако се свађа са њим? [Д] Ако одбија секс са њим? [Е] Ако јој загори јело?	Изађе без његовог знања ..... 1 2 8 Занемарује дјецу ..... 1 2 8 Свађа се са њим ..... 1 2 8 Одбија секс ..... 1 2 8 Загори јој јело 1 2 8	

БРАК/ЗАЈЕДНИЦА		ММА
ММА1. Да ли сте тренутно ожењени или живите са женом као да сте у браку?	Да, тренутно ожењен ..... 1 Да, живим са женом ..... 2 Не, нисам у браку 3	3⇒ММА5
ММА2. Колико година има Ваша супруга/партнерица? <i>Додатно питање:</i> Колико је година Ваша супруга / партнерица напунила на свој посљедњи рођендан?	Доб у годинама ..... НЗ 98	
ММА2А. <i>Провјерите број кластера у МММ1:</i> ☐ Ако је број кластера од 001-474 (истраживање укупног становништва) ⇒ Пређите на ММА7 ☐ Ако је број кластера од 501-562 (истраживање ромског становништва) ⇒ Наставите са ММА3		
ММА3. Да ли имате других супруга или живите са другим женама као да сте у браку?	Да (Више од једне) ..... 1 Не (Само једна) 2	2⇒ММА7
ММА4. Колико других жена или партнерица имате које живе са Вама?	Број	⇒ММА7
ММА5. Да ли сте икада били ожењени или живјели са женом као да сте у браку?	Да, био ожењен ..... 1 Да, раније живио са женом ..... 2 Не 3	3 ⇒ Сљедећи модул
ММА6. Који је Ваш садашњи брачни статус: да ли сте удовац, разведени или растављени?	Удовац ..... 1 Разведен ..... 2 Растављен 3	
ММА7. Да ли сте били ожењени или живјели са женом само једном или више пута?	Само једном ..... 1 Више пута 2	
ММА8. Ког мјесеца и године сте се први пут оженили или почели да живите са женом као да сте у браку?	Датум првог вјенчања Мјесец ..... НЗ мјесец ..... 98 Година ..... НЗ годину 9998	⇒ Сљедећи модул
ММА9. Колико сте година имали када сте први пут почели да живите са својом првом супругом/партнерицом?	Доб у годинама	

СЕСУАЛНО ПОНАШАЊЕ		MSB
<i>Провјерите да ли је још неко присутан. Прије него што наставите, побрините се да са испитаником останете сами.</i>		
MSB1. Сада бих Вам поставио неколико питања о сексуалној активности како бисмо стекли бољи увид у неке важне аспекте живота. Информације који ми дате остаће строго провјерљиве. Колико сте имали година када сте имали први полни однос?	Никада нисам имао однос.....00 Доб у годинама ..... __ __ Први пут је имао однос када је почео да живи са (првом) супругом / партнерицом 95	00⇒ Сљедећи модул
MSB2. Приликом Вашег првог полног односа, да ли је кориштен кондом?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ / Не сјећам се 8	
MSB3. Када сте посљедњи пут имали полни однос? Забјелите "прије колико година" само ако је посљедњи полни однос био прије годину или више дана. За 12 или више мјесеца, одговор се треба уписати у годинама.	Прије колико дана..... 1 __ __ Прије колико недјеља..... 2 __ __ Прије колико мјесеци..... 3 __ __ Прије колико година..... 4 __ __	4⇒MSB15
MSB4. Приликом Вашег посљедњег полног односа, да ли је кориштен кондом?	Да ..... 1 Не 2	
MSB5. У каквој сте вези били са особом са којом сте имали посљедњи полни однос? <i>Поставите додатно питање како бисте били сигурни да се одговор односи на везу која је постојала у вријеме полног односа</i> <i>Ако је одговор "дјевојка/цура", онда питајте:</i> Да ли сте живјели заједно као да сте у браку? <i>Ако је одговор "Да", заокружите шифру '2'.</i> <i>Ако је одговор "Не", заокружите шифру '3'.</i>	Супруга..... 1 Партнерица са којом живим..... 2 Дјевојка/цура ..... 3 Познаница ..... 4 Сексуална радница ..... 5 Друго (навести) 6	3⇒MSB7 4⇒MSB7 5⇒MSB7 6⇒MSB7
MSB6. Провјерите ММА1: ☐ Тренутно ожењен или живи са женом као да су у браку (ММА1 = 1 или 2) ⇒ Пређите на MSB8 ☐ Нежењен / није у заједници (ММА1 = 3) ⇒ Наставите са MSB7		
MSB7. Колико година има та особа? Ако је одговор "Не знам", поставите додатно питање: Колико та особа одприлике има година?	Доб сексуалног партнера ..... __ __ НЗ 98	
MSB8. Да ли сте имали полни однос са још неком особом у посљедњих 12 мјесеци?	Да ..... 1 Не 2	2⇒MSB15
MSB9. Посљедњи пут када сте имали полни однос са том другом особом, да ли је кориштен кондом?	Да ..... 1 Не 2	
MSB10. У каквој сте вези били са том особом? Поставите додатно питање како бисте били сигурни да се одговор односи на везу која је постојала у вријеме полног односа <i>Ако је одговор "Дјевојка/цура", онда питајте:</i> Да ли сте живјели заједно као да сте у браку? <i>Ако је одговор "Да", заокружите шифру '2'.</i> <i>Ако је одговор "Не", заокружите шифру '3'.</i>	Супруга..... 1 Партнерица са којом живим..... 2 Дјевојка/цура ..... 3 Познаница ..... 4 Сексуална радница ..... 5 Друго (навести) 6	3⇒MSB12 4⇒MSB12 5⇒MSB12 6⇒MSB12
MSB11. Провјерите ММА1 и ММА7: ☐ Тренутно ожењен или живи са женом као да су у браку (ММА1 = 1 или 2) И Женио се само једном или живио са женом само једном (ММА7 = 1) ⇒ Пређите на MSB13 ☐ У супротном ⇒ Наставите са MSB12		
MSB12. Колико година има та особа? <i>Ако је одговор "Не знам", поставите додатно питање:</i> Колико та особа одприлике има година?	Доб сексуалног партнера ..... __ __ НЗ 98	
MSB13. Осим те двије особе, да ли сте имали полни однос са још неком особом у посљедњих 12 мјесеци?	Да ..... 1 Не 2	2⇒MSB15
MSB14. Укупно, са колико различитих особа сте имали полни однос у посљедњих 12 мјесеци?	Број партнера..... __ __	
MSB15. Укупно, са колико различитих особа сте имали полиоднос током живота? <i>Уколико дати одговор не садржи бројку, поставите додатно питање да бисте добили приближан број.</i> <i>Ако је број партнера 95 или више, упишите '95'.</i>	Укупан број партнера у животу ..... __ __ НЗ 98	

HIV/AIDS (СИДА)		МНА
МНА1. Сада желим да разговарам о нечему другом. Да ли сте икада чули за вирус HIV-а или болест звану AIDS или СИДА?	Да ..... 1 Не 2	2⇒ Сљедећи модул
МНА2. Да ли људи могу да смање шансу да добију вирус који проузрокује СИДУ тако што ће имати само једног сексуалног партнера који нема друге сексуалне partnere?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА3. Да ли људи могу да добију вирус који проузрокује СИДУ путем враџбина (бачених чини) или неких других надприродних сила?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА4. Да ли људи могу да смање шансу да добију вирус који проузрокује СИДУ тако што ће користити кондом сваки пут када имају полни однос?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА5. Да ли људи могу добити вирус који проузрокује СИДУ од уједа комарца?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА6. Да ли људи могу добити вирус који проузрокује СИДУ ако дијеле храну са особом која болује од СИДЕ?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА7. Да ли је могуће да наизглед здрава особа има вирус који проузрокује СИДУ?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	
МНА8. Може ли се вирус који проузрокује СИДУ пренијети са мајке на њену бебу: [А] Током трудноће? [В] Током порођаја? [С] Дојењем	Током трудноће Да Не НЗ Током трудноће..... 1 2 8 Током порођаја..... 1 2 8 Дојењем..... 1 2 8	
МНА9. По Вашем мишљењу, ако је учитељица или наставница заражена вирусом који проузрокује СИДУ али није болесна, да ли треба дозволити да настави да предаје у школи?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ / Није сигуран / Зависи..... 8	
МНА10. Да ли бисте купили свјеже поврће од продавца када бисте знали да има вирус који проузрокује СИДУ?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ / Није сигуран / Зависи..... 8	
МНА11. Ако би се члан Ваше породице заразио вирусом који проузрокује СИДУ, да ли бисте жељели да то остане тајна?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ / Није сигуран / Зависи..... 8	
МНА12. Ако би се члан Ваше породице разболио од СИДЕ, да ли бисте били спремни да бринете о њему или њој у сопственом домаћинству?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ / Није сигуран / Зависи..... 8	
МНА24. Не желим да знам резултате, али да ли сте се икада тестирали да установите да ли имате вирус који проузрокује СИДУ?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МНА27
МНА25. Када сте се посљедњи пут тестирали?	Прије мање од 12 мјесеци ..... 1 Прије 12-23 мјесеци ..... 2 Прије 2 или више година 3	
МНА26. Не желим да знам резултате, али да ли сте добили резултате теста?	Да ..... 1 Не ..... 2 НЗ 8	1⇒ Сљедећи модул 2⇒ Сљедећи модул 8⇒ Сљедећи модул
МНА27. Да ли знате за мјесто гдје се људи могу тестирати на вирус који проузрокује СИДУ?	Да ..... 1 Не 2	

ПУШЕЊЕ И КОНЗУМАЦИЈА АЛКОХОЛА		МТА
МТА1. Да ли сте икада пробали пушити цигарете, макар сте само повукли један или два дима?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА6
МТА2. Колико сте имали година када сте по први пут испушили цијелу цигарету?	Никада нисам испушио цијелу цигарету..... 00 Доб ..... ____	00⇒МТА6
МТА3. Да ли тренутно пушите цигарете?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА6
МТА4. Колико сте цигарета испушили током посљедњих 24 сата?	Број цигарета..... ____	
МТА5. Колико дана сте у току читавог посљедњег мјесеца пушили цигарете? <i>Ако мање од 10 дана, забиљежите број дана. Ако 10 дана и више али мање од један мјесец, заокружите '10'. Ако "сваки дан" или "скоро сваки дан", заокружите '30'.</i>	Број дана..... 0 ____ 10 дана и више али мање од мјесец..... 10 Сваки дан / Скоро сваки дан 30	
МТА6. Да ли сте икада пробали неке духанске производе за пушење, а који нису цигарете, као што су цигаре (нпр. кубанске), цигарилоси, духан за лулу или водену лулу (наргилу/шишу)?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА10
МТА7. Да ли сте конзумирали било какве духанске производе за пушење током посљедњег мјесеца?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА10
МТА8. Коју врсту духанског производа за пушење сте конзумирали или пушили током посљедњег мјесеца? <i>Заокружите све поменуте одговоре.</i>	Цигаре ..... А Водена лула ..... В Цигарилоси ..... Д Лула ..... Д Друго (навести) ..... Х	
МТА9. Колико дана сте у току посљедњег мјесеца конзумирали духанске производе за пушење? <i>Ако мање од 10 дана, забиљежите број дана. Ако 10 дана и више али мање од један мјесец, заокружите '10'. Ако "сваки дан" или "скоро сваки дан", заокружите '30'.</i>	Број дана..... 0 ____ 10 дана и више али мање од мјесец..... 10 Сваки дан / Скоро сваки дан 30	
МТА10. Да ли сте икада пробали било какву врсту духанског производа није за пушење, као што су духан за жвакање, духан за шмркање (бурмут), духан за сисање (влажни бурмут)?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА14
МТА11. Да ли сте конзумирали било какве духанске производе који нису за пушење током посљедњег мјесеца?	Да ..... 1 Не 2	2⇒МТА14
МТА12. Коју врсту духанског производа који није за пушење сте конзумирали током посљедњег мјесеца? <i>Заокружите све поменуте одговоре.</i>	Духан за жвакање..... А Духан за шмркање (бурмут)..... В Духан за сисање (влажни бурмут)..... С Друго (навести) ..... Х	
МТА13. Колико дана сте у току читавог посљедњег мјесеца конзумирали духанске производе који нису за пушење? <i>Ако мање од 10 дана, забиљежите број дана. Ако 10 дана и више али мање од један мјесец, заокружите '10'. Ако "сваки дан" или "скоро сваки дан", заокружите '30'.</i>	Број дана..... 0 ____ 10 дана и више али мање од мјесец..... 10 Сваки дан / Скоро сваки дан 30	

МТА14. Сада желим да Вам поставим неколико питања о конзумацији алкохола. Да ли сте икада пили алкохол?	Да ..... 1 Не 2	2⇒Сљедећи модул
МТА15. Као једно алкохолно пиће мислимо на једну конзерву или флашу пиве, једну чашу вина или једну чашицу жестоког пића. Колико сте година имали када сте попили прво алкохолно пиће, не рачунајући пар гутљаја?	Никада нисам попио ниједно алкохолно пиће ..... 00 Доб ..... ____	00⇒Сљедећи модул
МТА16. Колико дана сте током посљедњег мјесеца конзумирали барем једно алкохолно пиће? <i>Ако испитаник није пио, заокружите '00'. Ако мање од 10 дана, забиљежите број дана. Ако 10 дана и више али мање од један мјесец, заокружите '10'. Ако "сваки дан" или "скоро сваки дан", заокружите '30'.</i>	Нисам попио ниједно пиће током посљедњег мјесеца ..... 00 Број дана..... 0 ____ 10 дана и више али мање од мјесец..... 10 Сваки дан / Скоро сваки дан 30	00⇒Сљедећи модул
МТА17. Током посљедњег мјесеца, оним данима када сте пили алкохол, који број пића сте обично конзумирали?	Број пића ..... ____	

ЗАДОВОЉСТВО СОПСТВЕНИМ ЖИВОТОМ		MLS
MLS1. Провјерите MWB2: Да ли испитаник има 15-24 година? ☐ Доб 25-49 ⇒ Пређите на сљедећи модул ☐ Доб 15-24 ⇒ Наставите са MLS2		
MLS2. Сада желим да Вам поставим неколико врло једноставних питања о срећи и задовољству. Прво, генерално гледано, да ли бисте рекли да сте веома сретни, сретни, ни сретни ни несретни, несретни или веома несретни? Такође можете да погледате ове слике које могу да Вам помогну при давању одговора. <i>Покажите испитанику страну 1 картице са одговорима и објасните му шта који симбол представља. Заокружите шифру одговора којег испитаник изабере.</i>	Веома сретан ..... 1 Сретан ..... 2 Ни сретан ни несретан ..... 3 Несретан ..... 4 Веома несретан 5	
MLS3. Сада желим да Вам поставим питања о томе колико сте задовољни у различитим областима свог живота. За свако од питања имамо 5 могућих одговора: Молим Вас да ми за свако питање кажете да ли сте веома задовољни, задовољни, ни задовољни ни незадовољни, незадовољни или веома незадовољни. Можете опет погледати ове слике да Вам помогну да одговорите. <i>Покажите испитанику страну 2 картице са одговорима и објасните му шта који симбол представља. Заокружите шифру одговора којег испитаник изабере за питања ЛС3 до ЛС13.</i> Колико сте задовољни својим породичним животом?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS4. Колико сте задовољни својим пријатељствима?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS5. Током ове (2011-12) школске/академске године, да ли сте похађали школу/факултет у било којем периоду?	Да ..... 1 Не 2	2 ⇒ MLS7
MLS6. Колико сте задовољни својом школом / својим факултетом?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS7. Колико сте задовољни својим тренутним послом? <i>Ако испитаник каже да нема посао, заокружите '0' и наставите са сљедећим питањем. Не постављајте додатна питања о томе како се осјећа због тога што нема посао уколико Вам сам не каже.</i>	Нема посао ..... 0 Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS8. Колико сте задовољни својим здрављем?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	

MLS9. Колико сте задовољни мјестом у којем живите? <i>Ако је неопходно, објасните да се питање односи на животну средину, укључујући комшилук и стамбену јединицу.</i>	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS10. Колико сте задовољни начином на који се људи у Вашем окружењу генерално опходе према Вама?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS11. Колико сте задовољни својим изгледом?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS12. Свеукупно гледано, колико сте задовољни својим животом?	Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS13. Колико сте задовољни својим садашњим приходом? <i>Ако испитаник каже да нема прихода, заокружите '0' и наставите са сљедећим питањем. Не постављајте додатна питања о томе како се осјећа због тога што нема прихода уколико Вам сам не каже.</i>	Нема прихода ..... 0 Веома задовољан ..... 1 Задовољан ..... 2 Ни задовољан ни незадовољан ..... 3 Незадовољан ..... 4 Веома незадовољан 5	
MLS14. У поређењу са ситуацијом од прије годину дана, свеукупно гледано, да ли бисте рекли да Вам се живот побољшао, остао мање-више исти или погоршао?	Побољшао се ..... 1 Мање-више исти ..... 2 Погоршао се 3	
MLS15. А за годину дана, свеукупно гледано, да ли очекујете да ће Ваш живот бити бољи, мање-више исти или гори?	Бољи ..... 1 Мање-више исти ..... 2 Гори 3	

UPITNIK ZA DJECU MLAĐU OD 5 GODINA
[Brčko distrikt BiH]

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА		MHE
<p>MHE0. Провјерите број кластера у МВМ1. ☐ Ако је број кластера од 001-474 (истраживање укупног становништва) ⇒ Пређите на МВБ11 ☐ Ако је број кластера од 501-562 (истраживање ромског становништва) ⇒ Наставите са МНЕ1.</p>		
MHE1. Имате ли здравствену књижицу?	Да .....1 Не 2	
MHE2. Имате ли здравствено осигурање?	Да .....1 Не 2	1⇒ MHE9
MHE3. Да ли користите здравствене услуге у дому здравља?	Да .....1 Не 2	2⇒ MHE5
MHE4. Да ли у најближем дому здравља/ амбуланти добијате бесплатну здравствену услугу?	Да .....1 Не 2	
MHE5. Да ли користите здравствене услуге у болници?	Да .....1 Не 2	2⇒ MHE7
MHE6. Да ли у најближој болници добијате бесплатну здравствену услугу?	Да .....1 Не 2	
MHE7. Да ли користите здравствене услуге које пружа хитна помоћ?	Да .....1 Не 2	2⇒ MHE9
MHE8. Да ли добијате бесплатну здравствену услугу у хитној помоћи?	Да .....1 Не 2	
MHE9. Да ли плаћате све неопходне здравствене услуге и лијекове?	Да .....1 Некад да, некад не .....2 Не 3	1⇒ MWB11
MHE10. Да ли плаћате само оне здравствене услуге и лијекове који су Вам апсолутно неопходни/ургентни?	Да .....1 Не 2	1⇒ MWB11
MHE11. Да ли можете приуштити лијекове без једнократне новчане помоћи?	Да .....1 Не 2	

MWB11. Упишите вријеме завршетка анкетирања.	Сат и минуте..... : ____
---	--------------------------

MWB12. Провјерите колону HL9 у Обрасцу за пописивање домаћинства у Упитнику за домаћинство. Да ли је испитаник старатељ дјетета старости 0-4 године које живи у овом домаћинству?
 Да ⇒ Пређите на УПИТНИК ЗА ДЈЕЦУ МЛАЂУ ОД 5 ГОДИНА за то дијете и почните анкету са истим испитаником.
 Не ⇒ Завршите анкетирање са овим испитаником тако што ћете се захвалити на сарадњи.
 Провјерите да ли је присутан још неки мушкарац или у домаћинству који испуњавају услове за анкетирање.

Запажања анкетара

Запажања контролора

Запажања супервизора

INFORMATIVNI PANEL ZA DJECU MLAĐU OD 5 GODINA UF

Ovaj upitnik se popunjava anketiranjem majke ili staratelja (vidjeti Obrazac za popisivanje članova domaćinstva, kolona HL9 u Upitniku za domaćinstvo) koja/koji se brine o djetetu koje živi sa njima a koje je mlađe od 5 godina (vidjeti Obrazac za popisivanje članova domaćinstva, kolona HL6 u Upitniku za domaćinstvo).
 Za svako dijete koje ispunjava starosni kriterij se treba popuniti poseban upitnik.

UF1. Šifra klastera: _____	UF2. Šifra domaćinstva: _____
UF3. Ime djeteta: Ime _____	UF4. Redni broj djeteta: _____
UF5. Ime majke/staratelja: Ime _____	UF6. Redni broj majke/staratelja: _____
UF7. Ime i šifra anketara/ke: Ime _____	UF8. Dan / mjesec / godina anketiranja: _____ / _____ / _____

Ponovite pozdrav ako nije već pročitao ispitanici/ku:

Ukoliko je pozdrav već pročitao ispitanici/ku na početku, onda treba pročitati sljedeći tekst:

MI DOLAZIMO U IME **ODJELJENJA ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE VLADE BRČKO DISTRIKTA BOSNE I HERCEGOVINE**. PROVODIMO ISTRAŽIVANJE KOJE SE BAVI ZDRAVLJEM I OBRAZOVANJEM ČLANOVA PORODICE. ŽELJELA/ŽELIO BIH DA RAZGOVARAM SA VAMA O (**ime djeteta iz UF3**) ZDRAVLJU I DOBROBITI. OVA ANKETA ĆE TRAJATI DO **20** MINUTA. SVE INFORMACIJE KOJE DOBIJEMO ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

SADA ŽELIM JOŠ MALO DA PORAZGOVARAM SA VAMA O (**ime djeteta iz UF3**) ZDRAVLJU I DRUGIM TEMAMA. OVA ANKETA ĆE TRAJATI DO **20** MINUTA. PONAVLJAM, SVE INFORMACIJE KOJE NAM DATE ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

MOŽEMO LI DA POČNEMO?

- Da, dobijen je pristanak ⇒ Pređite na UF12 i upišite vrijeme, a zatim počnite anketiranje.
- Ne, nije dobijen pristanak ⇒ Popunite UF9. O ishodu informišite supervizora.

UF9. Rezultat intervjua za djecu ispod 5 godina	Upitnik je popunjen .....01 Ispitanik/ca nije kod kuće.....02 Odbijeno anketiranje.....03 Upitnik je djelimično popunjen.....04 Ispitanik/ca nije u stanju da odgovara.....05
Šifre se odnose na majku/staratelja.	Drugo (navesti).....96

UF10. Kontrolu upitnika izvršio/la (Ime i šifra): Ime _____	UF11. Operater/ka za unos podataka (Ime i šifra): Ime _____
---	---

STAROST DJETETA		AG
<p>AG1. SADA ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKA PITANJA O (ime) ZDRAVLJU. KOJEG MJESECA I GODINE JE (ime) ROĐEN/A?</p> <p><i>Dodatno pitanje:</i> KADA MU /JOJ JE ROĐENDAN?</p> <p><i>Ako majka/staratelj zna tačan datum rođenja, unesite i dan; u suprotnom zaokružite '98' za dan.</i></p> <p><i>Mjesec i godina se moraju upisati.</i></p>	<p>Datum rođenja</p> <p>Dan ..... 98</p> <p>Mjesec.....</p> <p>Godina.....</p>	
<p>AG2. KOLIKO (ime) IMA GODINA?</p> <p><i>Dodatno pitanje:</i> KOLIKO GODINA JE (ime) NAPUNIO/LA NA SVOJ POSLJEDNJI ROĐENDAN?</p> <p><i>Upišite uzrast u navršenim godinama.</i></p> <p><i>Upišite '0' ako dijete ima manje od godinu dana.</i></p> <p><i>Uporedite AG1 i/ili AG2 i ispravite ukoliko nisu konzistentni.</i></p>	<p>Dob (u navršenim godinama).....</p>	

REGISTRACIJA ROĐENJA		BR
<p>BR0. Provjerite broj klastera u UF1: ☐ Ako je broj klastera od 001-474 (istraživanje ukupnog stanovništva) ⇒ Pređite na sljedeći modul ☐ Ako je broj klastera od 501-562 (istraživanje romskog stanovništva) ⇒ Pređite na BR1</p>		
<p>BR1. DA LI (ime) IMA RODNI LIST?</p> <p><i>Ako "Da", pitajte:</i> MOGU LI GA VIDJETI?</p>	<p>Da, rodni list je viđen..... 1</p> <p>Da, rodni list nije viđen..... 2</p> <p>Ne..... 3</p> <p>NZ..... 8</p>	<p>1⇒ Sljedeći modul</p> <p>2⇒ Sljedeći modul</p>
<p>BR2. DA LI JE ROĐENJE (ime) REGISTRANO U MATIČNOM UREDU?</p>	<p>Da..... 1</p> <p>Ne..... 2</p> <p>NZ..... 8</p>	<p>1⇒ Sljedeći modul</p>
<p>BR3. DA LI ZNATE KAKO SE VRŠI UPIS ROĐENJA VAŠEG DJETETA U MATIČNU KNJIGU ROĐENIH?</p>	<p>Da..... 1</p> <p>Ne..... 2</p>	

RAZVOJ U RANOM DJETINJSTVU		EC																																			
<p>EC1. KOLIKO DJEČJIH KNJIGA ILI SLIKOVNICA IMATE ZA (ime)?</p>	<p>Nijednu.....00</p> <p>Broj dječjih knjiga.....0</p> <p>Deset ili više knjiga ..... 10</p>																																				
<p>EC2. INTERESUJE ME ČIME SE (ime) IGRA KADA JE KOD KUĆE.</p> <p>DA LI SE IGRA: D N NZ</p> <p>[A] IGRAČKAMA NAPRAVLJENIM KOD KUĆE (KAO ŠTO SU LUTKE, AUTIĆI ILI NEKE DRUGE IGRAČKE NAPRAVLJENE KOD KUĆE)?</p> <p>[B] IGRAČKAMA IZ RADNJE ILI FABRIČKI IZRAĐENIM IGRAČKAMA?</p> <p>[C] PREDMETIMA IZ DOMAĆINSTVA (KAO ŠTO SU ZDJELE ILI ŠERPE) ILI PREDMETIMA KOJE NAĐE NAPOLJU (KAO ŠTO SU ŠTAPOVI, KAMENJE, LIŠĆE I SL.)?</p> <p><i>Ako ispitanik/ca odgovori sa "DA" na bilo koju kategoriju, postavite dodatno pitanje da biste saznali čime se dijete konkretno igra da biste potvrdili odgovore.</i></p>	<p>Igračke napravljene kod kuće..... 1 2 8</p> <p>Igračke iz radnje..... 1 2 8</p> <p>Predmeti iz domaćinstva ili predmeti izvana ..... 1 2 8</p>																																				
<p>EC3. PONEKAD ODRASLI KOJI SE BRINU O DJECI MORAJU DA IZADU IZ KUĆE I DA ODU U KUPOVINU, KOD DOKTORA ILI IZ NEKOG DRUGOG RAZLOGA MORAJU DA OSTAVE MALU DJECU.</p> <p>KOLIKO DANA JE PROŠLE SEDMICE (ime):</p> <p>[A] OSTAVLJEN/A SĀM/A DUŽE OD SAT VREMENA?</p> <p>[B] OSTAVLJEN/A DA SE O NJEMU/NJOJ BRINE DRUGO DIJETE, ODNOSNO NEKO KO JE MLAĐI OD 10 GODINA, DUŽE OD JEDNOG SATA?</p> <p><i>Ako je odgovor "nijedan dan", upišite '0'.</i> <i>Ako je odgovor "ne znam", upišite '8'.</i></p>	<p>Broj dana kada je dijete ostavljeno sĀmo duže od jednog sata.....</p> <p>Broj dana kada je dijete ostavljeno sa drugim djetetom duže od sat vremena.....</p>																																				
<p>EC4. Provjerite AG2: Starost djeteta</p> <p>☐ Dijete starosti 3 ili 4 godine ⇒ Nastavite sa EC5</p> <p>☐ Dijete starosti 0, 1 ili 2 godine ⇒ Pređite na sljedeći modul</p>																																					
<p>EC5. DA LI (ime) POHAĐA NEKI ORGANIZOVANI PROGRAM ZA UČENJE ILI OBRAZOVANJE U RANOM DJETINJSTVU, KAO ŠTO SU PRIVATNE ILI JAVNE INSTITUCIJE, UKLJUČUJUĆI VRTIĆ ILI DJEČJI CENTAR U ZAJEDNICI?</p>	<p>Da..... 1</p> <p>Ne..... 2</p> <p>NZ..... 8</p>	<p>2⇒EC7</p> <p>8⇒EC7</p>																																			
<p>EC6. U POSLJEDNJIH 7 DANA, KOLIKO JE SATI OTPRILIKE (ime) POHAĐAO/LA TAJ PROGRAM?</p>	<p>Broj sati.....</p>																																				
<p>EC7. U POSLJEDNJIH 3 DANA, DA LI STE VI ILI BILO KOJI ČLAN DOMAĆINSTVA PREKO 15 GODINA BILI SA (ime) UKLJUČENI U NEKE OD SLJEDEĆIH AKTIVNOSTI:</p> <p><i>Ako "Da", pitajte:</i> KO JE BIO UKLJUČEN U OVU AKTIVNOST SA (ime)? <i>Zaokružite sve odgovore koji su relevantni.</i></p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Majka</th> <th>Otac</th> <th>Drugi</th> <th>Niko</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>[A] ČITALI KNJIGE (ime) ILI GLEDALI SLIKOVNICE SA (ime)?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>[B] PRIČALI PRIČE (ime)?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>[C] PJEVALI PJESME (ime) ILI SA (ime), UKLJUČUJUĆI USPAVANKE?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>[D] VODILI (ime) VAN KUĆE ILI DVORIŠTA?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>[E] IGRALI SE SA (ime)?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> <tr> <td>[F] IMENOVALI, BROJALI ILI CRTALI PREDMETE (ime) ILI SA (ime)?</td> <td>A</td> <td>B</td> <td>X</td> <td>Y</td> </tr> </tbody> </table>		Majka	Otac	Drugi	Niko	[A] ČITALI KNJIGE (ime) ILI GLEDALI SLIKOVNICE SA (ime)?	A	B	X	Y	[B] PRIČALI PRIČE (ime)?	A	B	X	Y	[C] PJEVALI PJESME (ime) ILI SA (ime), UKLJUČUJUĆI USPAVANKE?	A	B	X	Y	[D] VODILI (ime) VAN KUĆE ILI DVORIŠTA?	A	B	X	Y	[E] IGRALI SE SA (ime)?	A	B	X	Y	[F] IMENOVALI, BROJALI ILI CRTALI PREDMETE (ime) ILI SA (ime)?	A	B	X	Y	
	Majka	Otac	Drugi	Niko																																	
[A] ČITALI KNJIGE (ime) ILI GLEDALI SLIKOVNICE SA (ime)?	A	B	X	Y																																	
[B] PRIČALI PRIČE (ime)?	A	B	X	Y																																	
[C] PJEVALI PJESME (ime) ILI SA (ime), UKLJUČUJUĆI USPAVANKE?	A	B	X	Y																																	
[D] VODILI (ime) VAN KUĆE ILI DVORIŠTA?	A	B	X	Y																																	
[E] IGRALI SE SA (ime)?	A	B	X	Y																																	
[F] IMENOVALI, BROJALI ILI CRTALI PREDMETE (ime) ILI SA (ime)?	A	B	X	Y																																	

EC8. ŽELIM DA VAM POSTAVIM NEKA PITANJA O ZDRAVLJU I RAZVOJU VAŠEG DJETETA. DJECA SE NE RAZVIJAJU I NE UČE ISTOM BRZINOM. NA PRIMJER, NEKA PROHODAJU PRUJE DRUGIH. OVA PITANJA SE ODOSE NA NEKE ASPEKTE RAZVOJA VAŠEG DJETETA. MOŽE LI (<i>ime</i>) DA PREPOZNA ILI NAVEDA BAREM DESET SLOVA ABECEDA/AZBUKE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC9. MOŽE LI (<i>ime</i>) DA PROČITA BAREM ČETIRI JEDNOSTAVNE, POPULARNE RIJEČI?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC10. DA LI (<i>ime</i>) ZNA NAZIVE I PREPOZNAJE OZNAKE SVIH BROJEVA OD 1 DO 10?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC11. MOŽE LI (<i>ime</i>) DA PODIGNE MALI PREDMET SA DVA PRSTA, KAO ŠTO JE ŠTAP ILI KAMEN SA ZEMLJE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC12. DA LI JE (<i>ime</i>) PONEKAD TOLIKO BOLESTAN/NA DA NE MOŽE DA SE IGRA?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC13. DA LI (<i>ime</i>) MOŽE DA PRATI JEDNOSTAVNA UPUTSTVA O TOME KAKO DA NEŠTO PRAVILNO URADI?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC14. KADA SE (<i>ime</i>) KAŽE DA NEŠTO URADI, DA LI MOŽE TO DA RADI SÁM/A?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC15. DA LI SE (<i>ime</i>) DOBRO SLAŽE SA DRUGOM DJECOM?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC16. DA LI (<i>ime</i>) UJEDA ILI UDARA DRUGU DJECU ILI ODRASLE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
EC17. DA LI (<i>ime</i>) LAKO GUBI PAŽNJU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	

DOJENJE		BF
BF1. DA LI JE (<i>ime</i>) IKADA DOJEN/A?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	2⇒BF3 8⇒BF3
BF2. DA LI ON/ONA JOŠ DOJI?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF3. ŽELIM DA VAS PITAM O TEČNOSTIMA KOJE JE (<i>ime</i>) MOŽDA UZIMAO/LA TOKOM DANA ILI NOĆI. INTERESUJE ME DA LI JE (<i>ime</i>) UZIMAO/LA TU TEČNOST ČAK I AKO JE BILA KOMBINOVANA SA DRUGOM HRANOM. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA OBIČNU VODU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF4. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA FORMULU ZA BEBE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	2⇒BF6 8⇒BF6
BF5. KOLIKO PUTA JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA FORMULU ZA BEBE?	Broj puta.....	
BF6. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA MLJEKO U PRAHU ILI SVJEŽE ŽIVOTINJSKO MLJEKO?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	2⇒BF8 8⇒BF8
BF7. KOLIKO PUTA JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA MLJEKO U PRAHU ILI SVJEŽE ŽIVOTINJSKO MLJEKO?	Broj puta.....	
BF8. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA SOK ILI VOĆNI NAPITAK?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF9. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA BISTRU SUPU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF10. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, UZELO/LA VITAMINE ILI MINERALNE DOPUNE ILI NEKE LIJEKOVE?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF11. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA ORALNI RASTVOR ZA REHIDRACIJU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF12. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA NEKU DRUGU TEČNOST?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF13. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA ILI JEO/JELA KISELO MLJEKO ILI JOGURT?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	2⇒BF15 8⇒BF15
BF14. KOLIKO PUTA JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA ILI JEO/JELA KISELO MLJEKO ILI JOGURT?	Broj puta.....	
BF15. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, JEO/JELA RIJETKU KAŠU OD ŽITARICA ILI GRIZ?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	
BF16. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, JEO/JELA ČVRSTU ILI POLUČVRSTU (MEKU, KAŠASTU) HRANU?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	2⇒BF18 8⇒BF18
BF17. KOLIKO PUTA JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, JEO/JELA ČVRSTU ILI POLUČVRSTU (MEKU, KAŠASTU) HRANU?	Broj puta.....	
BF18. DA LI JE (<i>ime</i>) JUČER, TOKOM DANA ILI NOĆI, PIO/PILA NEŠTO IZ FLAŠICE SA CUCLOM?	Da..... 1 Ne..... 2 NZ..... 8	

BRIGA O BOLESTI		CA
CA1. DA LI JE (<i>ime</i>) IMAO/LA PROLJEV U POSLJEDNJE DVIJE SEDMICE?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA7 8⇒CA7
CA2. INTERESUJE ME KOLIKO TEČNOSTI JE DĀTO (<i>ime</i>) TOKOM TRAJANJA PROLJEVA (UKLJUČUJUĆI MAJČINO MLIJEKO). TOKOM PERIODA KADA JE (<i>ime</i>) IMAO/LA PROLJEV, DA LI MU/JOJ JE DĀTO DA POPIJE MANJE NEGO OBIČNO, OTPRILIKE ISTU KOLIČINU ILI VIŠE NEGO OBIČNO? <i>Ako je odgovor "Manje", postavite dodatno pitanje:</i> DA LI MU/JOJ JE DĀTO MNOGO MANJE ILI MALO MANJE DA POPIJE?	Mnogo manje ..... 1 Nešto manje ..... 2 Otprilike isto ..... 3 Više ..... 4 Nije dāto ništa ..... 5 NZ 8	
CA3. TOKOM PERIODA KADA JE (<i>ime</i>) IMAO/LA PROLJEV, DA LI MU/JOJ JE DĀTO DA POJEDE MANJE NEGO OBIČNO, OTPRILIKE ISTA KOLIČINA, VIŠE NEGO OBIČNO ILI NIŠTA? <i>Ako je odgovor "Manje", postavite dodatno pitanje:</i> DA LI MU/JOJ JE DĀTO MNOGO MANJE DA POJEDE ILI MALO MANJE?	Mnogo manje ..... 1 Nešto manje ..... 2 Otprilike isto ..... 3 Više ..... 4 Prestali davati hranu ..... 5 Nikada nije davana hrana ..... 6 NZ 8	
CA4. TOKOM TOG SLUČAJA PROLJEVA, DA LI JE (<i>ime</i>) DĀTO NEŠTO OD SLJEDEĆEG DA POPIJE: <i>Pročitajte svaku stavku naglas i upišite odgovor prije nego što nastavite sa sljedećom stavkom.</i> [A] TEČNOST NAČINJENU OD POSEBNOG RASTVORA ZA ORALNU REHIDRACIJU (NPR. OROSAL, NELIT I SL.)? [B] FABRIČKI PAKOVAN RASTVOR ZA ORALNU REHIDRACIJU PROTIV PROLJEVA?	Tečnost iz posebnog rastvora za OR ..... 1 2 8 Fabrički pakovan rastvor za OR 1 2 8	D N NZ
CA5. DA LI JE JOŠ NEŠTO DAVANO ZA LIJEČENJE PROLJEVA?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA7 8⇒CA7
CA6. ŠTA JE JOŠ DAVANO ZA LIJEČENJE PROLJEVA? <i>Dodatno pitanje:</i> JOŠ NESTO? <i>Zabilježite sve tretmane koji su primijenjeni. Upišite nazive svih pomenutih lijekova.</i> _____ (<i>Naziv lijeka</i>)	Pilula ili sirup Antibiotik ..... A Lijek protiv proljeva ..... B Cink ..... C Drugo (isključujući antibiotik, lijek protiv proljeva ili cink) ..... G Nepoznate pilule ili sirup ..... H Injekcija Antibiotik ..... L Nije antibiotik ..... M Nepoznata injekcija ..... N Intravenozna infuzija ..... O Lijek pripremljen kod kuće / ljekovito bilje ..... Q Drugo (<i>navesti</i>) X	
CA7. TOKOM POSLJEDNJE DVIJE SEDMICE, DA LI JE (<i>ime</i>) IMAO/LA NEKU BOLEST PRAĆENU KAŠLJEM?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA14 8⇒CA14
CA8. KADA JE (<i>ime</i>) IMAO/LA BOLEST PRAĆENU KAŠLJEM, DA LI JE DISAO/LA BRŽE NEGO OBIČNO SA KRATKIM, BRZIM UDISAJIMA ILI JE IMAO TEŠKOĆE PRI DISANJU?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA14 8⇒CA14
CA9. DA LI JE UZROK UBRZANOG ILI OTEŽANOG DISANJA PROBLEM U GRUDIMA ILI ZAČEPLJEN NOS ILI NOS KOJI CURI?	Samo problem u grudima ..... 1 Samo začepljen nos ili nos koji curi ..... 2 I jedno i drugo ..... 3 Drugo (<i>navesti</i>) ..... 6 NZ 8	2⇒CA14 6⇒CA14

CA10. DA LI STE TRAZILI SAVJET ILI POMOĆ U LIJEČENJU OD BILO KOGA?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA12 8⇒CA12
CA11. OD KOGA STE TRAZILI SAVJET ILI POMOĆ U LIJEČENJU? <i>Dodatno pitanje:</i> OD KOGA JOŠ? <i>Zaokružite sve pomenute pružaoce usluga, ali NEMOJTE davati nikakve sugestije.</i> <i>Postavite dodatna pitanja da biste utvrdili svaki tip izvora.</i> <i>Ukoliko ne možete da utvrdite da li je u pitanju javni ili privatni sektor, upišite naziv institucije/organizacije.</i> _____ (<i>Naziv institucije/organizacije</i>)	Javni sektor Bolnica ..... A Dom zdravlja ..... B Mobilna (patronažna) ambulanta ..... E Druga javna ustanova (<i>navesti</i>) ..... H Privatni zdravstveni sektor Privatna bolnica / klinika ..... I Privatni doktor ..... J Privatna apoteka ..... K Privatna mobilna (patronažna) ambulanta ..... L Druga privatna zdravstvena ustanova (<i>navesti</i>) ..... O Drugi izvor Rodbina / Prijatelji ..... P Trgovina ..... Q Narodni iscjelitelj / Vidar / Travar ..... R Drugo (<i>navesti</i>) X	
CA12. DA LI JE (<i>ime</i>) DĀT NEKI LIJEK ZA TU BOLEST?	Da ..... 1 Ne ..... 2 NZ 8	2⇒CA14 8⇒CA14
CA13. KOJI LIJEK JE (<i>ime</i>) DĀT? <i>Dodatno pitanje:</i> JOŠ NEKI LIJEK? <i>Zaokružite sve pomenute lijekove. Upišite naziv svih pomenutih lijekova.</i> _____ (<i>Nazivi lijekova</i>)	Antibiotik Pilula / Sirup ..... A Injekcija ..... B Paracetamol / Panadol ..... P Aspirin ..... Q Ibuprofen ..... R Drugo (<i>navesti</i>) ..... X NZ ..... Z	
CA14. Provjerite AG2: Da li je dijete mlađe od 3 godine? ☐ Da ⇒ Nastavite sa CA15 ☐ Ne ⇒ Pređite na sljedeći modul		
CA15. POSLJEDNJI PUT KADA JE (<i>ime</i>) IMAO/LA STOLICU, NA KOJI NAČIN JE UKLONJENA STOLICA?	Dijete je koristilo toalet / čučavac ..... 01 Bačena / isprana u toalet ili čučavac ..... 02 Bačena / isprana u odvod ili jarak ..... 03 Bačena u smeće (čvrsti otpad) ..... 04 Zakopana ..... 05 Ostavljena na otvorenom ..... 06 Drugo (<i>navesti</i>) ..... 96 NZ 98	

IMUNIZACIJA		IM						
<p><i>Ako je na raspolaganju zdravstvena knjižica / karton vakcinacije, prepisite datume u IM3 za svaku vrstu imunizacije koja je zabilježena u knjižici / na kartonu. U pitanja IM6-IM16 se upisuju imunizacije koje nisu zabilježene u knjižici / na kartonu. IM6-IM16 se postavljaju samo u slučajevima kada knjižica / karton nisu dostupni.</i></p>								
<p>IM1. DA LI IMATE ZDRAVSTVENU KNJIŽICU / KARTON VAKCINACIJE U KOJOJ SU UPISANE IMUNIZACIJE KOJE JE PRIMIO/LA (ime)?</p> <p><i>(Ako "Da") MOGU LI JU / GA MOLIM VAS POGLEDATI?</i></p>	<p>Da, viđena ..... 1</p> <p>Da, nije viđena ..... 2</p> <p>Nema knjižice/kartona ..... 3</p>	<p>1⇒IM3</p> <p>2⇒IM6</p>						
<p>IM2. DA LI STE IKADA IMALI ZDRAVSTVENU KNJIŽICU / KARTON VAKCINACIJE ZA (ime)?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p>	<p>1⇒IM6</p> <p>2⇒IM6</p>						
<p>IM3.</p> <p>a) Prepisite datume svake vakcinacije sa knjižice</p> <p>b) Upišite '44' u kolonu za dan ako knjižica pokazuje da je vakcina data ali nije zabilježen datum.</p>	Datum vakcinacije							
	Dan	Mjesec	Godina					
[A] BCG	BCG							
[B] Polio 1	IPV1/OPV1							
[C] Polio 2	IPV2/OPV2							
[D] Polio 3	IPV3/OPV3							
[E] Polio 4	IPV4/OPV4							
[F] Di-Te-Per1	DTP1							
[G] Di-Te-Per2	DTP2							
[H] Di-Te-Per3	DTP3							
[I] Di-Te-Per4	DTP4							
[J] HepB1 PRI ROĐENJU	HepB1							
[K] HepB2	HepB2							
[L] HepB3	HepB3							
[M] Hib1	Hib1							
[N] Hib 2	Hib2							
[O] Hib 3	Hib3							
[P] Hib 4 (SAMO ZA RS I BD)	Hib4							
[Q] Mo-Ru-Pa (MRP)	MRP							
<p>IM4. Provjerite IM3. Da li su upisane sve vakcine (BCG do MRP)?</p> <p>☐ Da⇒ Pređite na UF13</p> <p>☐ Ne⇒ Nastavite sa IM5</p>								

<p>IM5. UZ VAKCINE KOJE SU ZABILJEŽENE U KNJIŽICI / NA KARTONU, DA LI JE (ime) DOBIO/LA NEKE DRUGE VAKCINE?</p> <p><i>Zabilježite "Da" samo ako ispitanik/ca spomene vakcine navedene u gornjoj tabeli.</i></p>	<p>Da ..... 1</p> <p><i>(Postavite dodatna pitanja o vakcinama i upišite '66' u odgovarajuću kolonu za dan za svaku pomenutu vakcinu. Zatim pređite na pitanje UF13.)</i></p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒UF13</p> <p>8⇒UF13</p>
<p>IM6. DA LI JE (ime) IKADA PRIMIO/LA NEKE VAKCINE ZA PREVENCIJU OBOLJEVANJA OD NEKE BOLESTI?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒UF13</p> <p>8⇒UF13</p>
<p>IM7. DA LI JE (ime) IKADA PRIMIO/LA BCG VAKCINU PROTIV TUBERKULOZE – ODNOSNO, INJEKCIJU U RUKU ILI RAME OD KOJE OBIČNO OSTAJE OŽILJAK?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	
<p>IM8. DA LI JE (ime) IKADA PRIMIO/LA KAPI VAKCINE U USTA ILI INJEKCIJU KAKO BI SE ZAŠTITIO/LA OD DJEČJE PARALIZE (POLIOMIJELITISA)?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒IM11</p> <p>8⇒IM11</p>
<p>IM10. KOLIKO PUTA JE PRIMLJENA VAKCINA PROTIV DJEČJE PARALIZE (POLIOMIJELITISA)?</p>	<p>Broj puta ..... _</p>	
<p>IM11. DA LI JE (ime) IKADA PRIMIO/LA DTP VAKCINU – ODNOSNO, INJEKCIJU U BUTINU ILI RAME – KAKO BI SE SPRIJEČILO DA DOBIJE TETANUS, VELIKI KAŠALJ ILI DIFTERIJU?</p> <p><i>Dodatno objasnite da se DTP vakcina ponekad daje u isto vrijeme kad i vakcina protiv polia.</i></p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒IM13</p> <p>8⇒IM13</p>
<p>IM12. KOLIKO PUTA JE PRIMLJENA DTP VAKCINA?</p>	<p>Broj puta ..... _</p>	
<p>IM13. DA LI JE (ime) IKADA DOBIO/LA VAKCINU PROTIV HEPATITISA B (ZARAZNE ŽUTICE) – ODNOSNO, INJEKCIJU U BUTINU ILI RAME – KAKO BI SE SPRIJEČILO DA DOBIJE HEPATITIS B (ZARAZNU ŽUTICU)?</p> <p><i>Dodatno objasnite da se vakcina protiv Hepatitisa B ponekad daje u isto vrijeme kad i vakcina protiv polia i DTP vakcina.</i></p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒IM15A</p> <p>8⇒IM15A</p>
<p>IM14. DA LI JE PRVA VAKCINA PROTIV HEPATITISA B (ZARAZNE ŽUTICE) PRIMLJENA UNUTAR 24 SATA NAKON ROĐENJA ILI KASNIJE?</p>	<p>Unutar 24 sata ..... 1</p> <p>Kasnije ..... 2</p>	
<p>IM15. KOLIKO PUTA JE PRIMLJENA VAKCINA PROTIV HEPATITISA B (ZARAZNE ŽUTICE)?</p>	<p>Broj puta ..... _</p>	
<p>IM15A. DA LI JE (ime) IKADA DOBIO/LA DVIJE VAKCINE INJEKCIJE ISTOVREMENO – ODNOSNO, DVIJE INJEKCIJE U RAME ILI JEDNU U BUTINU I JEDNU U RAME – KAKO BI SE SPRIJEČILO DA DOBIJE HEMOFILUS INFLUENZU TIP B (Hib)?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	<p>2⇒IM16</p> <p>8⇒IM16</p>
<p>IM15B. KOLIKO PUTA JE PRIMLJENA VAKCINA INJEKCIJE PROTIV HEMOFILUS INFLUENZE TIP B (Hib)?</p>	<p>Broj puta ..... _</p>	
<p>IM16. DA LI JE (ime) IKADA DOBIO/LA MRP (Mo-Ru-Pa) VAKCINU – ODNOSNO, INJEKCIJU U RUKU U DOBI OD 12 MJESECI ILI KASNIJE – KAKO BI SE SPRIJEČILO DA DOBIJE MORBILE (OSPICE), RUBEOLU I ZAUŠNJAKE?</p>	<p>Da ..... 1</p> <p>Ne ..... 2</p> <p>NZ ..... 8</p>	
<p>UF13. Upišite vrijeme završetka anketiranja.</p>	<p>Sat i minute..... : ..</p>	

UF14. Da li je ispitanik/ca majka ili staratelj još nekog djeteta starosti 0-4 godine koje živi u tom domaćinstvu?

Da ⇒ Napomenite ispitaniku/ci da kasnije treba da izmjerite težinu i visinu djeteta.
Pređite na sljedeći UPITNIK ZA DJECU MLAĐU OD 5 GODINA koji se treba popuniti sa istim ispitanikom/com.

Ne ⇒ Završite anketiranje sa ovom ispitanicom / ovim ispitanikom tako što ćete se zahvaliti na saradnji i reći njoj/njemu da treba da izmjerite težinu i visinu djeteta.

Provjerite da li u tom domaćinstvu ima još neka žena / neki muškarac starosti 15-49 godina ili još neko dijete mlađe od 5 godina za koje treba popuniti upitnik.

Pređite na upitnik za drugu ženu, muškarca ili dijete mlađe od 5 godina ili počnite da vršite pripreme za antropometrijsko mjerenje sve djece mlađe od 5 godina u domaćinstvu.

Zapažanja anketara

Zapažanja kontrolora

Zapažanja supervizora

ANTROPOMETRIJSKI PODACI

AN

Nakon što popunite upitnike za svu djecu, osoba zadužena za mjerenje treba da izvaže i izmjeri dužinu/visinu svakog djeteta. Upišite težinu i dužinu/visinu u nastavku upitnika i pri tom vodite računa da izmjerene vrijednosti upišete u odgovarajući upitnik za svako dijete. Provjerite ime djeteta i redni broj na Obrascu za popisivanje članova domaćinstva u Upitniku za domaćinstvo prije upisivanja izmjerenih vrijednosti.

AN1. Ime i šifra mjerača:	Ime _____	
AN2. Rezultat mjerenja visine / dužine i težine	Izmjerena bilo koja ili obje stavke ..... 1 Dijete nije prisutno ..... 2 Dijete ili majka/staratelj su odbili ..... 3 Drugo (navesti) 6	2⇒AN6 3⇒AN6 6⇒AN6
AN3. Težina djeteta	Kilogrami (kg)..... ____ , ____ Težina nije izmjerena..... 99,9	
AN4. Dužina ili visina djeteta Provjerite starost djeteta u AG2: ☐ Dijete mlađe od 2 godine. ⇒ Izmjeriti dužinu (u ležećem položaju) ☐ Dijete starosti 2 ili više godina. ⇒ Izmjeriti visinu (u uspravnom položaju)	Dužina (cm) U ležećem položaju ..... 1 ____ , ____ Visina (cm) U uspravnom položaju ..... 2 ____ , ____ Dužina / visina nije izmjerena 9999,9	

AN6. Da li u domaćinstvu živi još neko dijete koje ispunjava uslove za mjerenje?

Da ⇒ Upišite izmjerene vrijednosti za sljedeće dijete.

Ne ⇒ Provjerite da li su svi individualni upitnici u domaćinstvu popunjeni.

Završi anketiranje u domaćinstvu tako što ćete se zahvaliti svim učesnicima na saradnji.

Prikupite sve upitnike za ovo domaćinstvo i provjerite da li su svi identifikacioni brojevi unijeti u informacione panele svakog upitnika. Upišite ukupan broj popunjenih upitnika za žene, muškarce i djecu mlađu od 5 godina u Upitnik za domaćinstvo.

U MICS4 u BiH su dodatno korištena dva upitnika koja nisu sastavni dio standardnih anketnih instrumenata za MICS4:

1) Upitnik o boravišnom statusu;

2) Obrazac za procjenu konzumacije opojnih sredstava.

Analiza podataka prikupljenih pomoću ovih upitnika nije predstavljena u ovom izvještaju.

ISTRAŽIVANJE ZA UKUPNO STANOVNIŠTVO UPITNIK O BORAVIŠNOM STATUSU

[Federacija BiH]

UPITNIK O BORAVIŠNOM STATUSU		RS
RS1. Šifra klastera: _____	RS2. Šifra domaćinstva: _____	
RS3. Ime ispitanika/ce: Ime _____	RS4. Redni broj ispitanika/ce: _____	
RS5. Ime i šifra anketara/ke: Ime _____	RS6. Dan / Mjesec / Godina anketiranja: ____/____/____	

Ponovite pozdrav ako nije već pročitao ispitanici/ku:

Ukoliko je pozdrav već pročitao ispitanici/ku, onda treba pročitati sljedeći tekst:

MI DOLAZIMO U IME (**naziv institucije**). PROVODIMO ISTRAŽIVANJE KOJE SE BAVI ZDRAVLJEM I OBRAZOVANJEM ČLANOVA PORODICE. ŽELJELA/ ŽELIO BIH DA RAZGOVARAM SA VAMA O VAŠEM BORAVIŠNOM STATUSU. TREBAĆE NAM SAMO NEKOLIKO MINUTA. SVE INFORMACIJE KOJE DOBIJEMO ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

SADA ŽELIM JOŠ MALO DA PORAZGOVARAM SA VAMA O VAŠEM BORAVIŠNOM STATUSU. TREBAĆE NAM SAMO NEKOLIKO MINUTA. PONAVLJAM, SVE INFORMACIJE KOJE NAM DATE ĆE OSTATI STROGO POVJERLJIVE.

MOŽEMO LI DA POČNEMO?

- Da, dobijen je pristanak ⇒ Pređite na RS10 i upišite vrijeme, a zatim počnite s anketiranjem.
- Ne, nije dobijen pristanak ⇒ Popunite RS7. O ishodu informišite supervizora.

RS7. Rezultat anketiranja za boravišni status	Upitnik je popunjen ..... 01 Ispitanik/ca nije kod kuće ..... 02 Odbijeno anketiranje ..... 03 Upitnik je djelimično popunjen ..... 04 Ispitanik/ca nije u stanju da odgovara ..... 05 Drugo (navesti) 96
--	--

RS8. Kontrolu upitnika izvršio/la (Ime i šifra): Ime.....	RS9. Operater/ka za unos podataka (Ime i šifra): Ime.....
---	---

RS10. Upišite vrijeme početka anketiranja.	Sat i minute.....:_____
---	-------------------------

BORAVIŠNI STATUS		RS
Ovaj modul se postavlja ispitaniku/ci koji/a je odgovarao/la na 'Upitnik za domaćinstvo' ili drugoj odrasloj osobi koja ima 18 ili više godina i koja je upoznata za situacijom domaćinstva.		
RS11. Provjerite HL5 i HL6, red 01: ☐ Ispitanik/ca rođen/a prije 30. aprila 1991. godine ⇒ Nastavite sa RS12 ☐ Ispitanik/ca rođen/a nakon 30. aprila 1991. godine ⇒ Recite ispitaniku/ci "Molimo Vas da na pitanja koja se odnose na period do 1. maja 1991. godine odgovorite u odnosu na situaciju Vaših roditelja / Vaše porodice".		
RS12. DA LI STE DRŽAVLJANIN/KA BIH?	Da ..... 1 Ne 2	
RS13. DA LI STE 30. APRILA 1991. GODINE ŽIVJELI U ISTOJ OPŠTINI U KOJOJ ŽIVITE I DANAS, DRUGOJ OPŠTINI U BIH, DRUGOJ REPUBLICI JUGOSLAVIJE ILI IZVAN JUGOSLAVIJE?	Istoj opštini ..... 1 Drugo opštini u BiH ..... 2 Drugoj republici SFR Jugoslavije ..... 3 Izvan SFR Jugoslavije 4	1⇒RS16 2⇒RS15
RS14. GDJE STE ŽIVJELI 30. APRILA 1991. GODINE?	Na teritoriji SR Hrvatske ..... 01 Na teritoriji SR Srbije (isključujući Socijalističku Autonomnu Pokrajinu Kosovo) ..... 02 Na teritoriji Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo ..... 03 Na teritoriji SR Crne Gore ..... 04 Drugo 96	01⇒RS16 02⇒RS16 03⇒RS16 04⇒RS16 96⇒RS16
RS15. U KOJEM ENTITETU (DISTRIKTU) SE TRENUTNO NALAZI OPŠTINA U KOJOJ STE ŽIVJELI 30. APRILA 1991. GODINE?	U Federaciji BiH ..... 1 U Republici Srpskoj ..... 2 U Brčko distriktu BiH 3	
RS16. DA LI STE U PERIODU OD 30. APRILA 1991. GODINE DO DANAS IZBJEGLI U NEKU DRUGU OPŠTINU U BIH ILI INOSTRANSTVO?	Da, u neku drugu opštinu u BiH ..... 1 Da, u inostranstvo ..... 2 Ne 3	1⇒RS17 3⇒RS17
RS16A. GDJE STE IZBJEGLI NAKON 30. APRILA 1991. GODINE?	Na teritorij SR Hrvatske ..... 01 Na teritorij SR Srbije (isključujući Socijalističku Autonomnu Pokrajinu Kosovo) ..... 02 Na teritorij Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo ..... 03 Na teritorij SR Crne Gore ..... 04 U Njemačku ..... 05 U Švedsku ..... 06 U Norvešku ..... 07 U Švicarsku ..... 08 U Francusku ..... 09 U Veliku Britaniju ..... 10 U Australiju ..... 11 U Kanadu ..... 12 U Sjedinjene Američke Države ..... 13 Drugo 96	
RS17. Provjerite RS13, ako je izabrana: ☐ šifra 2, 3 ili 4 ⇒ Nastavite sa RS18 ☐ šifra 1, a potom provjerite RS16, ako je zabilježena šifra 3 ⇒ Pređite na RS20		
RS18. KOJE GODINE STE SE DOSELILI U OVU OPŠTINU NAKON 30. APRILA 1991. GODINE? <i>Ukoliko ispitanik/ca kaže da se doseljavao/la više puta, postaviti dodatno pitanje:</i> KOJE GODINE STE SE PRVI PUT DOSELILI U OVU OPŠTINU?	Godina	
RS19. ZAŠTO STE DOSELILI U OVU OPŠTINU?	Zbog sigurnosti ..... 1 Iz ekonomskih razloga (posao i sl.) ..... 2 Zbog porodičnih razloga (brak/zajednica, obrazovanje djece i sl.) ..... 3 Drugo 6	

RS20. MOLIM VAS RECITE MI DA LI U OPŠTINI U KOJOJ DANAS ŽIVITE: [A] VAŠA NACIONALNOST ČINI ZNAČAJNU VEĆINU POPULACIJE [B] VAŠA NACIONALNOST NE ČINI ZNAČAJNU VEĆINU POPULACIJE [C] ETNIČKI SASTAV JE UJEDNAČEN <i>Ukoliko ispitanik/ca kaže da ne izjašnjava po pitanju nacionalnosti, zaokružiti šifru '4'.</i>		Značajnu većinu populacije .....1 Ne čini značajnu većinu populacije .....2 Etnički sastav je ujednačen .....3 Ne izjašnjavam se po pitanju nacionalnosti, pa nije primjenjivo .....4 NZ.....8
RS21. KOJE OD SLJEDEĆIH DOKUMENATA IMATE? <i>Popunite samo prvu kolonu, zabilježavajući da li ispitanik/ca ima dokument ili ne. Kasnije ćete u pitanju RS24 zamoliti ispitanika/cu da Vam pokaže sve dokumente koje je naveo/la i zabilježiti u drugoj koloni da li je dokument viđen ili ne.</i>		
[A] LIČNU KARTU ZA BiH DRŽAVLJANE ČIJI JE ROK VAŽENJA 10 GODINA?	Da .....1 1⇒RS21F Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
[B] BiH LIČNU KARTU ZA STRANCE?	Da .....1 1⇒RS21F Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
[C] BiH LIČNU KARTU ZA RASELJENE OSOBE? <i>Rok važenja 2 godine.</i>	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
[D] RJEŠENJE O STATUSU RASELJENE OSOBE?	Da .....1 Ne .....2 2⇒RS21F	Viđeno .....3 Nije viđeno 4
[E] LEGITIMACIJU ZA RASELJENE OSOBE?	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
[F] BiH PASOŠ?	Da .....1 Ne 2	Viđen .....3 Nije viđen 4
[G] PASOŠ NEKE DRUGE DRŽAVE?	Da .....1 Ne 2	Viđen .....3 Nije viđen 4
[H] LIČNU KARTU NEKE DRUGE DRŽAVE?	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
[I] ZDRAVSTVENU KNJIŽICU IZDATU U BiH?	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4
RS22. Provjerite RS12, ako je: ☐ šifra 1 ⇒ Pređite na RS24 ☐ šifra 2 ⇒ Nastavite sa RS23		

RS23. DA LI IMATE NEKE OD SLJEDEĆIH DOKUMENATA?		Da .....1 Ne 2	Viđen .....3 Nije viđen 4	
[A] IZBJEGLIČKI KARTON (IZDAT U BiH)?	Da .....1 Ne 2	Da .....1 Ne 2	Viđen .....3 Nije viđen 4	
[B] KARTON TRAŽITELJA MEĐUNARODNE ZAŠTITE?	Da .....1 Ne 2	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4	
[C] POTVRDU IDENTITETA ZA OSOBU BEZ DRŽAVLJANSTVA?	Da .....1 Ne 2	Da .....1 Ne 2	Viđena.....3 Nije viđena 4	
RS24. MOŽETE LI MOLIM VAS DA MI POKAZETE SVE DOKUMENTE KOJE STE REKLI DA IMATE?		Da .....1 Ne 2		2⇒RS26
RS25. Provjerite RS24, ako je: ☐ šifra 1 ⇒ vratite se na RS21 i RS23 i u drugoj koloni zabilježite da li je dokument viđen ili ne (šifre 3 i 4) za sve dokumente za koje je zabilježena šifra 1 u prvoj koloni. ☐ šifra 2 ⇒ Nastavite sa RS26				
RS26. Upišite vrijeme završetka anketiranja.		Sat i minute.....:.....		

UPITNIK O KONZUMACIJI OPOJNH SREDSTAVA DU

Ovaj upitnik se koristi za sve žene i muškarce u dobi od 15-49 godina.

DU1. Šifra klastera: _____ **DU2.** Šifra domaćinstva: _____

DU3. Ime i šifra anketara/ke: _____ **DU4.** Dan / mjesec / godina anketiranja: _____ / _____ / _____
 Ime _____

DU5. Da li je ispitanik/ca:
 Žena ⇒ DU6
 Muškarac ⇒ DU7

DU6. Redni broj žene: _____ **DU7.** Redni broj muškarca: _____

DU8. Provjerite WB7 / MWB7 u upitniku za ženu / muškarca za ispitanicu/ka:
 Pitanje nije popunjeno ili je označena šifra 3 ⇒ Predajte upitnik i kovertu ispitaniku/c i zamolite nju/njega da ga popuni i vrati u zatvorenoj koverti.
 Šifre 1, 2, 4 ili 5 ⇒ DU9

DU9. Rezultat anketiranja
 Popunjavanje anketar.
 Ispitanik/ica nije kod kuće.....01
 Odbio/la je anketiranje.....02
 Ispitanik/ica nije u stanju da odgovara.....03
 Drugo (navesti).....96

DU10. Rezultat anketiranja
 Popunjavanje kontrolor.
 Upitnik je popunjen 1
 Upitnik je djelimično popunjen 2
 Ispitanik/ca nije popunio/la drugu stranu 3

DU11. Kontrolu upitnika izvršio/la (Ime i šifra):
 Ime _____ **DU12.** Operater/ka za unos podataka (Ime i šifra):
 Ime _____

KONZUMACIJA OPOJNH SREDSTAVA (SAMOPOPUNJAVANJE) DU

SADA VAS ŽELIMO ZAMOLITI ZA INFORMACIJE O KONZUMACIJI DROGA I OPOJNH SREDSTAVA. NAPOMINJEMO DA ĆE SVE INFORMACIJE KOJE NAM DATE OSTATI STROGO POVJERLJIVE MOLIMO VAS DA POPUNITE SLJEDEĆI UPITNIK I VRATITE GA ANKETARU U KOVERTI KOJA VAM JE DATA.

DU13. DA LI STE IKADA U ŽIVOTU KONZUMIRALI DROGU ILI BILO KOJE DRUGO OPOJNO SREDSTVO?
 Zaokružite samo jedan odgovor i slijedite uputstvo.
 Da 1 ⇒ Ako "Da", odgovorite na pitanja u nastavku.
 Ne 2 ⇒ Ako "Ne", stavite upitnik u kovertu, zatvorite kovertu i vratite je anketaru.

DU14. KADA STE POSLJEDNJI PUT KONZUMIRALI NEKU OD SLJEDEĆIH OPOJNH SUPSTANCI / DROGA? Označite jednu kućicu za svaki red.	Nikada	Tokom proteklih 12 mjeseci	Prije više od 12 mjeseci	Ne znam / ne sjećam se
[A] KANABIS (MARIHUANA I / ILI HAŠIŠ)	1	2	3	8
[B] EKSTAZI	1	2	3	8
[C] AMFETAMIN I / ILI METAMFETAMIN, SUPSTANCE KOJE SU NAJPOZNATIJE POD NAZIVOM "SPEED"	1	2	3	8
[D] KOKAIN I / ILI CRACK	1	2	3	8
[E] HEROIN	1	2	3	8
[F] LSD (TRIP, ACID, KISELINA)	1	2	3	8
[G] "ČAROBNE GLJIVE"	1	2	3	8
[H] SREDSTVA KOJA SE INHALIRAJU, KAO ŠTO SU LJEPILO I DRUGI INDUSTRIJSKI PROIZVODI KOJI SE NAMJERNO UDIŠU	1	2	3	8

ZAHVALJUJEMO NA POPUNJAVANJU OVOG UPITNIKA

I MOLIMO VAS DA POPUNJENI UPITNIK SVOJERUČNO SPAKUJETE U KOVERTU KOJA VAM JE DATA I VRATITE ANKETARU.

Dodatak G. Stanje uhranjenosti djece (NCHS/CDC/SZO standard)

Tabela NU.1 (a): Stanje uhranjenosti djece (NCHS/CDC/SZO standard)

Procenat djece mlađe od pet godina prema stanju uhranjenosti u skladu s tri antropometrijska indikatora: težina u odnosu na uzrast, visina u odnosu na uzrast i težina u odnosu na visinu na osnovu Međunarodne referentne populacije NCHS/CDC/SZO, BiH, 2011.–2012.

	Težina u odnosu na uzrast			Broj djece mlađe od pet godina	Visina u odnosu na uzrast			Broj djece mlađe od pet godina	Težina u odnosu na visinu			Broj djece mlađe od pet godina	
	Pothranjenost		Srednja z-vrijednost (SD)		Zaostalost u rastu		Srednja z-vrijednost (SD)		Zaostalost u težini u odnosu na visinu		Preuhranjenost		Srednja z-vrijednost (SD)
	Procenat ispod				Procenat ispod				Procenat ispod				
	- 2 SD	- 3 SD		- 2 SD	- 3 SD		- 2 SD	- 3 SD	+ 2 SD				
Spol													
Muški	1,5	0,4	0,7	1.083	4,8	1,2	0,4	1.034	2,4	0,6	12,8	0,6	1.027
Ženski	1,5	0,6	0,7	1.109	6,3	1,5	0,4	1.062	1,9	0,7	15,8	0,7	1.065
Administrativne jedinice													
FBiH	1,9	0,6	0,7	1.571	6,0	1,6	0,5	1.514	2,5	0,9	15,3	0,6	1.511
RS	0,4	0,1	0,6	591	4,7	0,8	0,2	553	1,3	0,0	11,7	0,6	552
BD	0,0	0,0	1,0	29	1,4	1,4	0,9	29	1,4	0,0	17,5	0,7	29
Tip naselja													
Gradsko	1,8	0,8	0,8	734	6,1	1,1	0,5	681	2,2	1,0	16,8	0,7	677
Seosko	1,3	0,3	0,6	1.458	5,3	1,5	0,4	1.416	2,1	0,5	13,2	0,6	1.415
Dob (u mjesecima)													
0-5	0,7	0,0	0,4	220	8,4	3,3	0,2	210	3,6	0,0	11,9	0,4	215
6-11	4,3	2,9	0,7	209	8,5	1,0	0,3	197	4,8	3,1	15,5	0,7	197
12-23	1,5	0,4	0,8	438	9,0	1,6	0,2	397	1,8	0,0	22,1	0,9	393
24-35	0,7	0,0	0,7	446	4,8	2,2	0,5	435	1,2	0,0	10,1	0,6	435
36-47	0,9	0,3	0,7	468	3,4	0,6	0,7	457	1,6	0,2	14,8	0,6	454
48-59	2,1	0,4	0,7	411	2,6	0,2	0,5	401	2,1	1,7	11,6	0,5	398
Nivo obrazovanja majke*													
Osnovno	1,5	0,2	0,5	508	6,5	2,6	0,3	497	1,1	0,0	13,7	0,6	502
Srednje	1,6	0,7	0,7	1.349	5,3	1,0	0,5	1.278	2,7	1,1	14,1	0,6	1.272
Više ili visoko	0,8	0,3	0,8	316	5,4	0,8	0,6	302	1,6	0,0	17,8	0,7	299
Kvintili indeksa imovinskog stanja													
Najsiromašniji	1,1	0,2	0,5	373	6,0	1,1	0,1	359	1,7	0,0	9,4	0,6	358
Drugi kvintil	1,5	0,4	0,6	457	5,8	0,9	0,4	444	2,8	0,2	13,5	0,5	443
Srednji kvintil	0,6	0,2	0,7	426	5,2	1,7	0,6	417	0,9	0,0	13,3	0,6	420
Četvrti kvintil	0,7	0,2	0,9	448	4,1	2,0	0,6	419	1,3	0,0	17,2	0,8	414
Najbogatiji	3,3	1,4	0,8	488	6,7	1,1	0,5	458	3,7	2,9	17,6	0,7	457
Ukupno	1,5	0,5	0,7	2.192	5,6	1,4	0,4	2.097	2,2	0,7	14,4	0,6	2.092

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Dodatak H. Tabele o obrazovanju prema ISCED klasifikaciji

Obrazovanje u BiH prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja (ISCED)

Metodologija MICS4 istraživanja je razvijena da odgovori na potrebe i standarde zemlje u kojoj se istraživanje provodi te da istovremeno odgovori na kriterije globalnog izvještavanja o stanju žena, muškaraca i djece. MICS4 istraživanje u BiH, stoga, tretira podatke o obrazovanju na osnovu standarda za predškolsko, osnovno/obavezno i srednje obrazovanje, koji su ozvaničeni zakonima na nivou BiH, FBiH, RS i BD, te, dodatno, na osnovu ISCED standarda koji će omogućiti poređenje postignuća u sferi obrazovanja na globalnom nivou.

ISCED postavlja sljedeće standarde:

1. predškolsko obrazovanje (ISCED0) podrazumijeva programe obrazovanja za djecu od treće do šeste godine života,
2. osnovno obrazovanje (ISCED1) uključuje djecu uzrasta pet, šest ili sedam godina i, generalno, traje od četiri do šest godina,
3. niži nivo srednjeg obrazovanja (ISCED2) počinje nakon četiri do šest godina (najčešće šest) osnovnog obrazovanja i najčešće traje tri godine,
4. viši nivo srednjeg obrazovanja (ISCED3) uključuje djecu od 15 ili 16 godina i traje od dvije do pet godina.

Kako bi se prezentirali podaci za obrazovanje u BiH prema ISCED standardima, primijenjeni su sljedeći kriteriji:

- predškolsko obrazovanje od treće do pete godine, uključujući petu godinu života,
- osnovno obrazovanje od šeste do desete godine života,
- niži nivo srednjeg obrazovanja od 11. do 13. godine života,
- viši nivo srednjeg obrazovanja od 14. do 18. godine života.

Pokazatelji prema ISCED standardu za: neto pohađanje osnovne škole, neto pohađanje niže i više srednje škole prikazani su u tabelama ED.1 ISCED, ED.2 (a) ISCED i ED.2 (b) ISCED.

Tabela ED.1 ISCED: Pohađanje osnovne škole

Procenat djece osnovnoškolskog uzrasta koja pohađaju osnovnu ili srednju školu (prilagođena neto stopa pohađanja), BiH, 2011.–2012.

	Muški		Ženski		Ukupno	
	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Broj djece
Administrativne jedinice						
FBiH	96,2	488	93,5	360	95,0	848
RS	99,2	257	98,0	204	98,7	461
BD	(72,9)	13	(*)	6	(79,3)	20
Tip naselja						
Gradsko	95,2	228	94,3	190	94,8	418
Seosko	97,5	530	95,5	380	96,6	910
Dob na početku školske godine (u godinama)						
6	85,7	146	80,2	118	83,2	264
7	100,0	138	100,0	90	100,0	228
8	99,2	157	98,1	121	98,8	278
9	100,0	150	98,0	115	99,1	264
10	98,6	168	100,0	126	99,2	294
Nivo obrazovanja majke*						
Osnovno	96,6	223	98,2	176	97,3	399
Srednje	97,7	461	94,4	343	96,3	804
Više ili visoko	96,1	66	93,7	46	95,1	112
Kvintili indeksa imovinskog stanja						
Najsiromašniji	94,1	133	92,5	107	93,4	240
Drugi kvintil	99,0	144	97,4	131	98,2	275
Srednji kvintil	99,1	161	93,5	127	96,6	287
Četvrti kvintil	98,4	159	96,9	111	97,8	270
Najbogatiji	93,2	161	94,9	95	93,8	256
Ukupno	96,8	758	95,1	570	96,1	1.328

( ) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Administrativne jedinice	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Muški		Ženski		Ukupno		Broj djece	
		Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu	Broj djece	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu	Broj djece		
FBIH	90,1	8,4	366	92,6	6,1	335	91,3	7,3	701
RS	97,6	0,9	139	97,0	0,7	132	97,3	0,8	271
BD	(*)	(*)	10	(*)	(*)	8	(*)	(*)	18
Tip naselja									
Gradsko	93,8	4,6	141	93,2	4,8	162	93,5	4,7	302
Seosko	91,7	6,9	375	93,9	4,3	313	92,7	5,7	687
Dob na početku školske godine (u godinama)									
11	85,2	13,7	195	86,4	13,0	159	85,7	13,4	354
12	96,7	3,3	165	97,7	0,2	162	97,2	1,8	328
13	96,7	0,0	155	96,9	0,2	153	96,8	0,1	308
Nivo obrazovanja majke*									
Osnovno	95,0	4,6	206	95,4	4,1	181	95,2	4,4	387
Srednje	91,0	7,4	275	92,2	5,5	246	91,6	6,5	521
Više ili visoko	(92,0)	(8,0)	28	99,2	(0,8)	(38,3)	96,1	3,9	67
Kvintili indeksa imovinskog stanja									
Najsiromašniji	95,1	1,9	75	89,6	7,1	68	92,5	4,3	143
Drugi kvintil	91,7	8,3	129	91,9	3,0	86	91,8	6,2	214
Srednji kvintil	94,0	0,3	92	96,2	3,8	101	95,2	2,1	193
Četvrti kvintil	93,9	6,1	95	95,8	4,2	115	94,9	5,1	210
Najbogatiji	88,7	11,3	124	93,1	4,9	106	90,7	8,3	230
Ukupno	92,3	6,2	515	93,7	4,5	475	93,0	5,4	990

(1) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Tabela ED.2 (a) ISCED: Pohađanje nižeg nivoa srednje škole
 Procenat djece u uzrastu za niži nivo srednje škole koja pohađaju niži nivo srednje škole ili viši nivo obrazovanja (prilagođena neto stopa pohađanja) i procenat djece koja pohađaju osnovnu školu, BiH, 2011.–2012.

Tabela ED.2 ISCED: Pohađanje višeg nivoa srednje škole

Administrativne jedinice	Broj djece	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu ili niži nivo srednje škole	Muški		Ženski		Ukupno
			Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu ili niži nivo srednje škole	Neto stopa pohađanja (prilagođena)	Procenat djece koja pohađaju osnovnu školu ili niži nivo srednje škole	
FBIH	141,191	13,0	92,7	14,7	93,7	11,6	93,3
RS	465	2,3	63,9	3,0	69,9	1,6	94,6
BD	20	(0,8)	(*)	(*)	(*)	(*)	(85,5)
Tip naselja							
Gradsko	533	10,9	92,7	11,3	95,7	10,4	94,3
Seosko	941,1	9,5	93,0	10,7	96,7	8,3	93,2
Dob na početku školske godine (u godinama)							
11	409	38,5	97,5	41,2	94,2	35,6	95,9
12	392	2,3	98,5	1,8	98,0	2,8	98,3
13	353	0,0	97,1	0,0	95,1	0,0	96,0
17	282	0,0	84,9	0,0	143	0,0	88,7
18	243	0,0	80,4	0,0	123	0,0	84,1
Nivo obrazovanja majke*							
Osnovno	559	12,0	95,3	16,1	92,2	8,3	93,7
Srednje	645	11,6	77,6	10,5	99,0	12,6	98,4
Više ili visoko	87	4,4	(*)	(*)	(100,0)	(20,5)	100,0
Majka/staratelj ne živi u domaćinstvu	17	3,6	(99,4)	(5,3)	49	(*)	95,3
Nije moguće odrediti	307	0,0	97,6	0,0	151	0,0	82,1
Kvintili indeksa imovinskog stanja							
Najsiromašniji	191	9,9	89,2	13,1	85,8	7,7	87,2
Drugi kvintil	289	8,3	91,8	10,1	92,4	6,0	92,1
Srednji kvintil	373	9,5	91,1	10,8	94,2	8,0	92,6
Četvrti kvintil	407	4,1	95,3	11,3	205	11,6	96,0
Najbogatiji	349	10,0	95,6	9,1	166	10,7	97,7
Ukupno	1.671	9,9	92,9	10,9	821	9,0	93,5

(1) Podaci su bazirani na 25–49 neponderisanih slučajeva.

(*) Podaci su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva.

* Podaci za kategoriju „bez obrazovanja“ su bazirani na manje od 25 neponderisanih slučajeva te nisu prikazani u tabeli.

Bosna i Hercegovina
Istraživanje višestrukih pokazatelja
2011.–2012.